

Prof. Dr. Yusuf El-Kardavî

Çağdaş Meselelere FETVALAR

2

Tahir Yayıncılık
İlmi Eserler -1
Cilt 1

İslam Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar

Kapak Grafik: Ramazan Erkut
Dizgi: Ahmet Kahramanoğlu
Baskı: Karmat

İslam Işığında Çağdaş Meselelere Fetvalar

2. Cilt

Prof. Dr. Yusuf El-Kardavî

Mütercim:
Veysel BULUT

İstanbul Kitap ve Kültür Sarayı
Büyük Reşitpaşa Caddesi No: 22/42 Vezneciler/İSTANBUL
Tel: (0212) 528 46 17

Bu kitabın Türkiye'deki bütün yayın ve dağıtım hakları Prof. Dr. Yusuf el-Kardavî tarafından Tahir Yayıncılığa verilmiştir. Kitaptaki bölümler kısmen veya tamamen yayınevinden izinsiz olarak çoğaltılamaz.

Tahir Yayıncılık

---

7. BÖLÜM

HAC VE UMRE HAKKINDA

TATAVVU' HACCI MI SADAKA MI ?

SORU

Bazı müslümanlar her sene hac yapmaya büyük önem veriyorlar. Haccın yanısıra bir de her ramazan ayında umreye gidenler oluyor. Her sene umre ile birlikte hac yapmaları bazılarını büyük sıkıntılara sokabilmektedir. Kalabalığın yoğunluğundan ayakta duramayıp yerlere düşenler oluyor özellikle de tavaf, sa'y ve cemre esnasında düşenlerin sayısı oldukça fazla.

Nafile (Tatavvu) umre ve haccına harcanan paralar fakir fu-karaya, hayır muesseselerine veya islami kuruluşlara yardım amacıyla harcansa daha iyi olmaz mı ? Bu hayır merkezleri geçim sıkıntısı çeken, eli darda olan insanlar için oldukça hareketli çalışmalar yapmaktadırlar.

Yoksa ikinci veya üçüncü veyahutta daha fazla sayıda umre ve hac yapmak için ayrılan ve harcanan paralar Allah yolunda, islamin zaferi için harcanmasından daha mı efdaldir ?

Şer'i ölçülerin ve delillerin ışığında bu meseleyi aydınlatmanızı sizden rica ediyorum.

CEVAP

Bilinmelidir ki dini farizaları eda etmek mükelleften yapması istenen en önemli sorumluluklardır. Özellikle de dinin rukunlarından olan sorumlulukların yerine getirilmesiyle alakalı olan

şeyler. Bunların dışında kalan ve Allah'ın hoşuna giden nafile ibadetleri yerine getirmek ise kişiyi rıza-ı ilahiyeye yaklaştırır.

Buhari'nin rivayet ettiği bir hadis-i kudside şöyle geçmektedir. "Kulum bana kendisine farz kıldığım şeyleri eda etmekle yaklaşır. Nafile ibadetlerle de yaklaştırmaya devam eder ki (bunları yerine getirdiği için) kendisini severim. Ben onu sevdim mi onun işiten kulağı, gören gözü olurum."

Ama bizim aşağıda vereceğim şer'i ölçüleri göz önünde bulundurmamız gerekir..

Birincisi:

Allah Teala farz ibadetler yerine getirilmeden yapılacak nafile ibadetleri asla kabul etmez. Buna göre, nafile hac ve umreyi yapan kişilerin farz olan zekatlarını vermekte cimrilik gösterdiklerini görebiliyoruz. Öyleyse onların hacları da umreleri de kesinlikle kabul edilmez, merduttur.

Malın, zekatla temizlenmesi hac ve umrede harcanmasından daha iyidir.

Buna örnek olarak şunu verebiliriz, tüccardan veya başka bir yerden eşya alıp da aldığı şeyin parasını zamanında ödemiş bir kişinin borcunu ödmeden önce nafile hac ve umre yapması caiz değildir.

İkincisi:

Allah Teala bu nafileyi kabul etmez. Çünkü haram fiilden kurtulmak için yapılacak gayretler nafile için yapılan gayretlerden önce gelir.

Nafile hac yapmak isteyenlerin kalabalığa sebep olmaları bu nedenle hastalıkların ve zorlukların ortaya çıkmasına, bazı insanların kalabalık sebebiyle sıklıkla düşmelerine ve ayaklar altında ezilmelerine neden olabilir. Buna bir yol bulununcaya kadar kalabalığın azaltılması gerekir.

Bu durumda birden fazla hacca gidenleri engellemek için

atılacak adımlar hac farızasını henüz yerine getiremeyenlere büyük kolaylıklar sağlayacağı için güzel bir yoldur.

İmam Gazali, haccı yerine getiren kişinin riayet etmesi gereken adaplardan şöyle bahsediyor: "Haraç vermek suretiyle Allah düşmanlarına yardım etmemelidir. Onlar, yollar üzerinde bekleyen bedeviler ile Mekke ileri gelenlerinden bazı kimselerdir ki, Mescid-i Haram'a girmeğe mani olurlar. Muayyen yollarda bulunan bu gibilere para vermek, zulme yardım ve zulmün sebeplerini kolaylaştırmak demektir. Bu, (İnsanın düşmanı olan) nefsine yardım etmesi gibidir. Onlara para vermemek için çareler araştırılmalıdır. Eğer buna imkan bulamazsa; bazı ulemanın dediğini yapmakta bir beis yoktur" Zulme yardımcı olmaktansa, nafilâ haccı terkederek yoldan geri dönmek daha efdaldır. Çünkü onların yollar üzerine durup bu paraları almaları bid'attir. Onlara uymak da bu bid'atı yerleştirmek; kendi kendini zora sokmak olur. Ne yapayım zaruri olarak veriyorum gibi mazeretler göstermek fuzilidir. Çünkü evinde dursan veya yoldan geri dönsen, onlar da senden bu parayı alamazlardı. Hatta bazan kendisini zengin göstermekle onların fazla para almalarına yardımcı olmuş olunur. Eğer kendisini fakir gösterseydi, bu cizyeden kendisini kurtarmış olurdu. Kendisini müşkül vaziyete düşüren, asıl böyle gösterişlerdir." (*İhya ulum Ed-Din c.1 s. 236 Ya da kitabımız' el-İbadet fil İslam s. 364'de' bakın*)

Biz bu nafilâ hac konusunda şunları söyleyebiliriz; nafilâ hac yaparken haram olan şeyler de işleniyorsa veya hac seferi sırasında dönen zulüm çarkına (İmam Gazali'nin değindiği haraç gibi) bizzatihi olmasa da destek veriyorsa bu tür nafilâ haclar ne övülür ne de meşru bir statüde sayılırlar.

Üçüncüsü:

Fesadı ortadan kaldırmaya çalışmak, içinde maslahat olan işleri yapmaktan daha iyidir. Özellikle müfsitlik genele, maslahat ise özele yönelik olduğunda.

Bazı insanların maslahatı, defalarca nafile hac yapmak olunca bunun sonucunda binlerce hac farizasını yerine getirecek insanları eza ve sıkıntılara sürükleyecek genel bir bozukluk ortaya çıkacaktır. Bu bozukluğu engellemek ona sebep olan -ki bu da kalabalıktır- etkeni kaldırmakla olur.

Dördüncüsü:

Nafile olarak yapılacak ibadetler ve hayırlar oldukça fazladır. Allah Teala bu alanda herhangi bir kısıtlamaya gitmemiştir. Basiretli mü'min durumuna en hayırlı olanı ve zamanına en uygun düşeni hayır olarak yapandır. Nafile haccı yerine getirmek diğer müslümanlara sıkıntı ve eziyet verdiğine göre Allah'ın müslüman için hayır yönünden geniş imkanlar tanıdığı daha başka alanlara yönelmesi gerekir. Böylece başkalarına eziyet vermeden nafile ibadetlerle Rabbine yaklaşmış olur.

İhtiyaç sahibi yoksul kimselere sadaka verilmesine gelince, tabi ki özellikle akraba ve yakınlarla verilmelidir. Bir hadiste şöyle buyrulmaktadır. "Düşküne sadaka vermek bir sadaka yerine geçer. Akrabalara sadaka ise iki sadaka yerine geçer; birincisi sadakanın kendisi ikincisi sıla-i rahim (yapmak)dır." (*Ahmet b. Hanbel, Tirmizi, Nesei, Hakim.*) Kendisi zenginken yakın akrabası fakir olduğu zamanlarda onlara yardım etmek bazan (zengin olan) üzerine bir vecibe olur.

İslam'ın öngördüğü hakları yerine getirdikten sonra komşuluk hakkı bulunan düşkün veya fakir bir komşuya yardımda bulunmak iyidir. Hatta bazan onlar için istenen yardım farz derecesine yükselebilir. İhtiyacı artan kişiler haram yollara daha çabuk saparlar.

Bu nedenle hadiste şöyle buyrulmuştur. "Komşusu aç iken, tok geceleyen mü'min değildir." (*Ebu Ya'li ibn-i Abbas (ra)'tan rivayet etmişler. Hakim Hz. Aişe(ra)'den, Tabarani ve Bezzar Hz. Enes(ra)'den değişik lafızlarla rivayet etmişlerdir.*)

Bir de dinî cemiyetlere, İslami merkezlere, Kur'an kurslarına

İslami esaslara göre kurulmuş olan sosyal ve kültürel müesseselere yardımların yapılması var. Ancak bu müesseseler, ilgilencek, onları geliştirip daha ileri seviyelere getirecek kimselerin yokluğu nedeniyle ya kapanmakta ya da kendiliğinden yok olup gitmektedir. Bunun yanında beşeri amaçlar için kurulmuş teşkilatlar milyonlarca lira gelir sağlama imkanı bulabiliyorlar. Bunların bu paraları müslümanların birliğini bozarak hiristiyanlaştıramasalar da onları dinden çıkarmak için kullanmaktadırlar. Önemli olan sonuçta dinsiz olarak kalmasa da İslami düşüncesi-nin çarpıtılmasıdır.

Bugün İslam ülkelerinden bir çokları dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer alıyorlar. İslami projelerin fiyaskoyla sonuçlanıp tamamlanamaması müslümanların ne mallarının azlığından ne de hayır yapacak müslümanların bulunamamasındandır. Müslümanlar içerisinde hayır sahibi insanlar var ancak bunlardan çoğu harcama ve infaklarını layık olmayan yerlere yapıyorlar.

Her sene nafil hac ve umre yapan binlerce insan, hac ve umre esnasında harcadıkları milyonları islami projelerin ya da başlanılıp da bitirilemeyen çalışmaların bitirilmesi için harcasalar bu, hem hayır olur, hem de ortamın ıslahı yönüyle tüm müslümanları kapsayacak nafil bir ibadet olur. İslam daveti için çalışan ihlaslı müslümanlar doğu veya batıdan gelen ve islam ülkelerinde çeşitli şekillerde bulunan aynı zamanda gerçek islami yönelişlere engel olmayı, onlara sekte vurmayı ve islam ümmetini parçalamayı planlayan beşeri kaynaklı fikri akımlara karşı direnme gücünü kendilerinde bulabilirler.

Hac ve umre ziyaretlerini tekrar tekrar yapmaya büyük önem veren dindar ve ihlaslı kardeşlerime tavsiyem bundan önceki ziyaretleriyle yetinmeleridir. Yok eğer illa da yapmak istiyorlarsa Her beş sene de bir yapsınlar. Böylece kendileri için ecir büyük olacak iki önemli faydadan da istifade etmiş olurlar.

Birincisi:

Bu yerlere ikinci bir defa için harcanan paraların islami da'vet,

hayır ve tüm islam dünyasındaki müslümanlara veya İslam ülkelerinin dışında yaşayan ezilmiş müslüman azınlıklara yardım için kullanılması.

İkincisi:

Diğer yerlerden hac farızası için gelen müslümanlara yer açmak. Hiç şüphesiz bu, hac farızasını yerine getirenlere kolaylık sağlamak ve onlara rahat imkanlar oluşturmak için daha uygundur. Dini bilen kişi, farz ibadetleri yapacaklara kolay imkanlar sağlamanın kendisini Allah'a yaklaştıracığından şüphe duymaz. Yaptığı amelin ve niyetin karşılığı da elbette vardır. "Her kişiye niyet ettiğinin karşılığı vardır." (Hadis)

Cihat amelîyesi, hacc amelîyesinden daha efdaldir. Bu Kur'an'ın kesin ifadeleriyle sabittir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
الظَّالِمِينَ. الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ
أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾.

"Hacca gidenlere su vermeyi, Mescid-i Haramı onarmayı, Allah'a ve ahiret gününe inananla, Allah yolunda cihat edenle bir mi tuttunuz? Allah katında bir olmazlar; Allah zulmeden milleti doğru yola erdirmez. İnanan, hicret eden ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihat eden kimselere Allah katında en büyük dereceler vardır. İşte kurtulanlar onlardır." (1)

KADININ MAHREMİ OLMADAN HAC CETMESİ

SORU

Bedeni sıhhati iyi olup hac edebilmek için yeteri kadar parası olan her kadına hac etmek bir farzdır. Ancak kadının, hac edebilecek bir eşi veya mahremi bulunması mümkün olmayabilir. Bu durumda bazı müslüman erkeklerle ya da müslüman kadınlarla hacını yerine getirmesi caiz olur mu? Bugün artık yolların emin olduğu belli birşey. Eskiden olduğu gibi yolculuk etmenin tehlikeli bir yanı kalmadı. Ya da kadının hacı, kendisi için mahrem birini buluncaya kadar ertelemesi mi gerekir?

CEVAP

İslam şariatine göre kadının tek başına seyahat etmemesi bilakis kendisine arkadaşlık yapan eşiyle ya da bir mahremiyle seyahata çıkması esastır.

Bu hüküm, Buhari ve diğer hadis kitaplarının İbn. Abbas (ra)'tan yaptıkları şu rivayete dayanmaktadır. Peygamber (ş.a.v) şöyle buyurmuştur. "Kadın mahremi olmadan yolculuk edemez. Yanın- da mahremi olmadan hiç bir erkek onun yanına gelemez."

Hız. Ebu Hureyre (ra)'den merfu olarak şu hadis rivayet edilmiştir "Allah'a ve ahiret gününe inanmış bir kadının mahremi olmadan bir günlük yola (gece ve gündüz dahil) çıkması helal olmaz." (Malik, Buhari ve Müslim, Tirmizi, İbn Macé)

Ebu Said (ra)'den rivayeten "Bir kadın eşi veya mahremi olmadan iki günlük bir yola çıkamaz." (Buhari ve Müslim)

İbni Ömer (ra)'den rivayeten "Kadın üç gece sadece mahremiyle beraber yolculuğa çıkabilir." (Buhari ve Müslim)

Hadislerin ibarelerinden anlaşıldığına göre, rivayetlerin birbirinden farklı olmaları konuyla alakalı soruların farklı olmalarındandır. Ebu Hanife bu konuda İbn Ömer (ra)'in görüşünü tercih etmiş aynı zamanda Ebu Hanife mahremi kısa mesafeli (yani namazı eksiltmeyi gerektirmeyen) alan içinde yapılan yolculuklar için gerekli görmüştür.

Bütün bu hadisler her türlü yolculukları kapsıyor. İster ziyaret için olsun, ister ticaret için isterse ilim öğrenmek için olsun değişmez.

Bazılarının düşündüğü gibi bu hükmün temelinde kadınlara ve onların ahlaklarına karşı su-i zan güdülmemiştir. Sadece onlara karşı kalplerinde şehvi duygular besleyenlerden, kötü niyetli saldırgan kimselerden, yol kesenlerden özellikle de hiç bir güvenliğin, refahın bulunmadığı zamanımızda ve yolcunun her an tehlikelerle burun buruna kaldığı çöl yollarında yolculuk ederken onu korumaktır.

Peki ya beraberinde yolculuk edebileceği bir mahrem bulamazsa ne olacak? Bu durumda kadının yolculuk etmesi vacip mi, müstehap mı yoksa mübah mı olur? Beraberindeki bazı emin erkeklerle ya da güvenilir kadınlarla, yol emin ve güvenilir olduktan sonra yolculuk yapabilir mi?

Fıkıh alimleri haccın kadınlar üzerine farz olduğunu açıklarken bu konuya da değinmişler. Peygamber (s.a.v)'in kadının mahremsiz olarak yolculuk etmesini yasakladığı hadislerini de açıklamışlardır.

a) Bazı fıkıh alimleri hadislerin zahiri manalarından hareketle kadının mahremsiz yolculuğunu men etmişlerdir. Her ne kadar

hac ona farz kılınmış olsa da. Bu hükümden hiç bir şeyi kesinlikle istisna tutmamışlardır.

b) Bazı alimler de şehvetleri geçmiş yaşlı kadınları istisna tutmuşlardır. Maliki imamlardan kadı Ebu Velid el-Yaci'den de aynı görüş nakledilmiştir. Hadislerin manalarında geçen umumi ifadeleri tahsisleştirmişlerdir. İbn Dakik el-iyd'de bu görüştedir.

c) Bazıları da, yanında güvenilir kadınlarla birlikte yolculuk edenleri istisna tutmuşlardır. Hatta bazı fıkıh alimleri güvenilir bir hür kadınla dahi yolculuk edebileceklerini söylemişlerdir.

d) Sadece yol emniyetini yeterli görenler de vardır. Şeyh'ul İslam İbn Teymiyye'nin görüşü de bu minvaldedir. İbn Muflih 'Furu' adlı kitabında İbn Teymiyye'den şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Her kadın mahremi olmasa da yolun emniyetli olduğuna güveniyorsa hacını yerine getirebilir. Yalnız yapılan yolculuğun taat seferiyle alakalı olması gerekir." Kerabisi, nafile hac hususunda da şafinin aynı görüşte olduğunu nakletmiştir. Bazı şafi imamlar da ziyaret ve ticaret gibi her seferde kadın için mahremi olmasının şart olmadığını söylemişlerdir.

Esrem, İmam Ahmet b. Hanbel'den şu şekilde rivayette bulunmuştur. "Farz olan hacda mahrem gerekmez." Buna da şunu sebep olarak göstermiştir: "Çünkü o, diğer müslüman kadınlarla yolculuğa çıkmıştır ve onların güvenliği altındadır."

İbn Sirin: Güvenilir müslüman bir erkekle olmasını yeterli görmüş,

Evzai: Adil bir toplulukla beraber çıkması yeterlidir, demiş

İmam Malik: Bir gurup kadınla çıkmasını kafi görmüştür.

İmam Şafi: Güvenilir bir gurup müslüman kadınla olması yeterlidir. Bazı şafi imamlar ise, yol emniyeti olduktan sonra kadının yalnız başına yolculuğunu caiz görmüşlerdir. ('Furu' c. 3 s. 447)

Hafız İbn Hacer şöyle demiştir. "Şafii döneminde en meşhur

görüş, ya kadının zevcesiyle birlikte olması ya mahremiyle ya da güvenilir kadınlarla olması yönündeydi. Kadının güvenilen bir kadınla olmasını yeterli gören görüşler ile Kerasi ve arkadaşlarının 'el-Mezhep' adlı kitapta rivayet ettikleri; yol güvenilir olduktan sonra yalnız başına yolculuk edebileceği görüşleri vardır.

Bu görüşler hac ve umre yolculukları için geçerli olduğuna göre tüm yolculuklar için aynı hükmü vermemek gerekir. Bazı alimlerin bu yönde açık ifadeleri vardır. Çünkü maksat, kadının korunmasıdır. Bu da sadece yol güvenliği ve güvenilir müslüman erkeklerle müslüman kadınların bulunmasıyla mümkün olur.

Kadının, yol emniyetiyle ve güvenilir müslüman erkek ve kadınlarla yola çıkabileceğine cevaz veren deliller şunlardır.

Birincisi:

Buhari Sahih'inde rivayet ettiğine göre Hz. Ömer (r.a) Peygamber hanımlarına son hac senesinde hacc etmeleri için izin verdi. Beraberlerinde de Osman b. Affan'la Abdurrahman'ı gönderdi. Hz. Ömer (ra), Hz. Osman (ra), Hz. Abdurrahman b. Avf (ra) ve Peygamber'in hanımları bu konuda icma etmişlerdir. Sahabeden hiç kimse de Peygamberin hanımlarını erkeklerle birlikte hacca gittikleri için eleştirmemiştir. Bu görüş icma olarak kabul edilir.

İkincisi:

Buhari ve Müslim'de geçen Adiy bin Hatim (ra)'ın rivayet ettiği, bir hadiste Peygamber (s.a.v) İslam'ın geleceğinden, yayılmasında ve yeryüzünün her köşesinde minarelerin yükselmelerinden bahsederken şunları da söyledi: "Öyle bir zaman gelecek ki, bir kadın yanında kocası dahi olmadan, Kabe'yi ziyaret etmek için Hiyra'dan (Irak'ta bir bölge) yola çıkacak ve Allah'tan başka kimseden de korkmayacaktır."

Bu hadis yalnızca böyle bir zamanın geleceğini haber vermekle kalmıyor; aynı zamanda bunun (kadının yola çıkmasının) caiz

olduğunu da gösteriyor. Çünkü hadis, İslam'ın gölgesinde yaşayanların emniyette ve güvencede olacağından övgüyle bahsediyor.

Biz buraya iki önemli hükmü de eklemek istiyoruz.

1) Muamelatta asıl olan, imana ve maksatlara yönelmektir. İbadi hükümlerde asıl olan ise mana ve maksatlara yönelmeksizin ibadetleri tam anlamıyla yerine getirmek ve yerine getirilmesinde kusur etmemektir. İmam Şatibi de bunu tesbit etmiş açıklamış ve buna delil olarak çeşitli görüşler ileri sürmüştür.

2) Zata haram olan şey sadece zaruret anlarında mübah olur. Aynı şekilde, günahlara yol açacağından dolayı yasak edilen ameller de sadece zaruret (ihtiyaç) anlarında mübah olurlar. Şüphesiz; kadının yanında mahremi olmadan seyahat etmesinin haram olması da, bu türden bir hükümdür.

Ayrıca şunuda eklemek gerekir; günümüzde yolculuk etmek, eski devirlerde yapılan yolculuklara hiç benzemez. O zamanlar yolculuğa çıkan kervanlar susuz çöllerden geçerken hırsızlara yol kesicilere karşı koyabilmek için genç ve cesur kişilerce korunurdu.

Şimdiki yolculuklar, bir çok insanı bir defada taşıyabilen vapurlarla, trenlerle ya da uçaklarla yapılmaktadır. Bu da güvenilirliği ister istemez artırıyor. Kadın için duyulan korkuda ortadan kalkar. Çünkü kadın artık yalnız başına değildir.

Bu nedenle emniyet ve itminanın hissedildiği bir atmosferde kadının haccını yapmasında herhangi bir sakınca yoktur.

Tevfik Allah'tandır.

UÇAKLA YOLCULUK MU DAHA EFDAL YOKSA YÜRÜMEK Mİ ?

SORU

Hacca uçakla ya da arabayla gitmek mi daha efdaldir, yoksa yürüyerek gitmek mi?

Burada bulunan bazı kişiler hac farızasını eda etmek için Pakistan'dan yürüyerek gelmişler. Kendileri için büyük ecrin olduğunu söylüyorlar. Bu, doğru mu?

CEVAP

İbadetlerde elde edilecek sevapların çokluğu sadece onların uğruna verilecek meşakkatler üzerine kurulamaz. Aksine bir çok durumlar ve çeşitli şartlar üzerine kurulur. Bunların en önemlisi; ihlas, aynı zamanda ibadetleri erkanlarına ve adablarına uygun yapmaktır. İhlasla birlikte sünnet ve adaplara uygun olan her ibadette büyük ecirler vardır. Meşakkat bunlardan sonra gelir. İbadet için azami çaba sarfedenlerin bu gayretleri Allah indinde zayi olmaz. Ancak gayret sarfedeceğim diye külfete girmemesi de aranan bir şarttır.

Düşün ki mescit evine yakın olduğu halde büyük ecir elde etme gayretiyle yolu uzatması dolambaçlı yollara girmesi olur mu? Bu, meşru olmayan bir davranıştır.

Ama tabiatıyla evi mescide uzaksa yürüyerek gitmesi halinde her adımı için ecirler vardır. Beni Seleme kabilesi Peygamber Mescidi'nin yakınına yerleşmek istediler. Bunun için evlerini mescidi nebevinin etrafına taşımak için izin istediler. Allah Resulü (s.a.v) onların bunu yapmalarına izin vermediği gibi Mescid'e gelmek için attıkları her adım için bir hasenenin olduğunu müjdeledi. Onlar için yazılan bu haseneler Allah katında yine onlar için hazırlanan terazilerdedir. Ancak bu demek değildir ki insan daha fazla hasene kazanmak için yolu uzatması ya da adım sayılarını fazlalaştırması gerekir.

Şayet elinde uçak bileti alacak parası yoksa hayvanla veya yürüyerek gider veyahut ucuz yolcu vapurlarıyla hac ya da umre ibadetine gelebilir. Hiç şüphesiz bu şekilde yolculuk edenin Allah katındaki mükafatı yorgunluk çekmeden iki saatte ya da daha az veya daha fazla bir zamanda gelenlerin ecrinden daha büyük olacaktır. Önemli olan bunu kendisine gereksiz yere yüklememesidir. Yürüyerek te gelebilir. Ne zaman ki Allah ona kullanabileceği bir binek verirse veya bir araç nasib ederse, buna binerek gelmesi gerekir. İnsanın onun dışında başka bir imkanı olamaması sebebiyle yüklendiği meşakkatler kendisine külfet etmediği sürece, karşılığı ecir olarak verilir.

KÜÇÜK YAŞTA HAC YAPMAK

SORU

Ondört yaşında hac yapmak sahih olur mu? Diyelim ki yaptı ve yaptıktan sonra da münker bir fiil işledi, yaptığı haccı bozulur mu? Ve tekrar hac yapması gerekir mi?

CEVAP

Buluğ çağına varılmadan yapılan hac, farz olan hac olarak sayılmaz. Farz olan hac, hiç şüphesiz buluğ çağına erişmekle gerçekleşir. Buluğ çağının tesbiti ise ya yaşla ki bu yaşın üst sınırı onbeştir ya da ihtilam olmasıyla belirlenir. Eğer bu ikisinden biri olmamışsa tekrar hac etmesi gerekir.

Hac farizasından sonra yapılan münker fiil haccı bozmaz. Çünkü kural olarak kötülükleri işlemek, hasene olarak yapılan amelleri silip yok etmez. Yalnızca elde edeceği semereyi azaltır ve sevabını düşürür.

Allah Teala insanları yaptıkları her büyük ve küçük ameline göre hesaba çekecektir. Bu ameller ister taat yönünden olsun ister masiyet yönünden olsun değişmez. Kıyamet gününde kurulacak olan tartı ona verilecek hükümdür. Bir kefesine haseneler diğer kefesine de kötülükler konur. Sonra hangisinin daha ağır bastığı gözlenir. İyilik ve kötülüğüne göre sevap ve cezasını görür.

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ، وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾.

"Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür." (1)

﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا، وَإِنْ كَانَ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ﴾.

"Kıyamet günü doğru teraziler kurarız; hiç bir kimse hiç bir haksızlığa uğratılmaz. Hardal tanesi kadar olsa bile yapılanı ortaya koyarız. Hesap gören olarak Biz yeteriz." (2)

Müslümandan istenen doğru ve mebrur bir hac yapmasıdır. Hacdan sonra onun te'sir ve izlerini kendisinde ve yaşantısında ortaya koymalıdır. Hacla birlikte tevbe eder, Allah'a yönelir salih ameller işler, nefsine zulmeden ve günah işleyenler tekrar önceki hayatına dönmez se kendisi için bembeyaz bir sayfa açılır ve bu Allah'a (onun lehine) bir vesika olarak ulaşır. İşte karşılığı sadece cennet olan bir haccın semeresi.

Soruyu yönelten kardeş buluş çağına varmadan ve ihtilam olmadan evvel hac yapmışsa farz olan haccı tekrar yapması gerekir. İnşaallah Allah Teala ondan bunu kabul edecektir. Kendisi için başarılar diliyorum.

1) Zilzal 7-8

2) Enbeya, 47

İLİM ve DİN ARASINDA ZEMZEM SUYU

SORU

1960 Nisan ayında çıkan bir doktora tezinde Dr. Ahmet Muhammet Kemal, Beytullah'a hac için gelenlere bir takım sıhhi ve tıbbi önermeler veriyor. İçilebilen sularla ilgili çalışmasının bir yerinde Zemzem Suyu ile alakalı olarak şu tesbitlerde bulunuyor. "Tüm hacılar olmasa da çoğunun kafasında zemzem suyundan birazcık hatta bir damla bile içmenin haccın kurallarından olduğu düşüncesi vardır. Kabenin Rabbi olan Allah'a yemin olsun ki o sudan içmek için Karun'un hazineleri verilse kesinlikle kabul etmem.

Bu senenin başında Allah Teala'nın bana nasip ettiği haccım sırasında da bir fiil o zemzem suyundan içmeyi kabul etmedim. Bu su üzerinde yapılan tahliller, onun kimyevi yönden kirli ve sıhhi yönden güvenilemeyecek bakteriler taşıdığını gösteriyor.

Öyle sanıyorum ki, Mekke evlerinden çıkan sular yer katmanlarında bulunan gözeneklerden sızarak kuyuya kadar ulaşıyor. Bana göre kuyunun yüksekçe bir tepede bulunan Mekke evlerine nazaran aşağıda bulunması onlardan artık olarak akan suların kuyuya karışabileceği imkanını doğuruyor. Kuyunun diğer kısımları açık, açık olan kısımların inşası tamamlanıncaya kadar buradan sular kovalarla çekiliyordu. Bu da onu kirliliğe maruz bırakmıştır." Doktorun bu tesbitleri şu son satırlara kadar uzuyor.

"Bence zezem suyundaki tehlikenin engellenmesi için alınacak en iyi çözüm, klorldama suretiyle ya da uzmanların uygun gördüğü bir şekilde suyu temizlemektir."

Sizden bu konu ile ilgili olarak bizi aydınlatmanızı rica ediyorum.

CEVAP

Doktorun makalesinde geçen bu konu oldukça önemli bir mevzu. Aynı zamanda Suudi dergi ve gazetelerinde büyük yankılar yaptı. Hem makaleye hem de yazarına karşı şiddetli saldırılar başlatıldı. İmani ve dini yönden suçlandı. Zemzem suyu ve onun bereketi hakkında birçok nakiller ve hadisler delil olarak getirildi. Hiç şüphesiz konunun birçok tehlikesi var. Bu da, müslümanların dini şiarlarıyla alakalı bir mevzudur. Zihinlerindeki zemzem suyunun doğrudan Mekke ile, Kabeyle ve ona yapılan hacla bağlantısı vardır. Hatta kim müslüman kardeşini zemzem suyundan abdest almaya veya ondan içmeye davet ederse onu hacca davet etmiş olur diye de bir tanımlamada bulunulur.

Dini Yönden Bakacak Olursak:

Meselenin tıbbi yönü suyun tahlilini içeren, sonra da onun hakkındaki görüşleri belirten güvenilir resmi araştırmaları gerektirir. Dini yönüne gelince, konuyu aydınlatmak ve ortaya atılan şüpheleri gidermek için şu sorulara cevap vermek kaçınılmazdır.

Zemzem suyunun dinde özel ve kudsi bir yönü var mıdır ? On-
dan içmek vacip mi yoksa müstehap mıdır? Doktorun dediği gibi kirliliği tesbit edildiği halde ondan içmek meşru mudur? Herhangi bir sebeple kirlenen zemzem suyunu dökmenin dinen bir sakıncası var mıdır?

Yukardaki sorulara cevaplar verebilmek için zemzem suyuyla alakalı hadislere bakmalıyız. Bu hadislerin subut ve delalet yönünden ilmi değerini hadis otoriterleri ile senet ve metin uzmanlarının bilgisine göre anlayabiliriz.

1) Buhari sahihinin hac bölümünde zemzem suyuyla alakalı bir bab açmış. Burada zemzem suyunun bereket ve fazileti hakkında herhangi bir şey varit olmamıştır sadece Allah Resulü (s.a.v)'nün kalbi yarılıp göğsünün zemzem suyuyla yıkandığını anlatan bir hadisle Allah Resulü'nün onu içtiğini belirten bir başka hadis varit olmuştur. Her iki hadiste de fazilet ve berekete yönelik açık tek bir delil bile yoktur. Bu söylediklerimiz Hafız İbn Hacer'in tesbitlerinin aynıdır. 'El-Feth' adlı kitabında yukarda geçen birinci hadisi şerh ederken şunları söylüyor. "Sanki Buhari bu suyun faziletine yönelik sarıh tek bir hadis tesbit edememiş gibi." Ayrıca "Sikayet'ül-Hac" bölümünde İbni Abbas(ra)'tan rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v), sikaye (hacılara su verilen yer) yerine gelir ve orada su içmek ister. Bunun üzerine Hz. Abbas (ra); "Ya Fazl! Annene git ondan Allah Resulü için su iste" diye seslenince; Allah Resulü şu cevabı vermiştir: "Bana buradaki sudan ver." Hz. Abbas; (ra) "Ey Allah'ın Resulü! (insanlar) ellerini ona değdiriyorlar" dedi. Peygamber yine de: "Bana su ver" diye buyurdu ve içti. Sonra Zemzem (kuyusuna) geldi. Oradakiler hem zemzem içiyor hem de çalışıyorlardı. Onlara hitaben dedi ki: Çalışın! Çünkü sizler salih bir amel üzeresiniz. Bir müddet sonra: "Eğer sizler bu işin üstesinden geliyor olmasaydınız ben de bir ip alıp (onu omuzuma koyar) çalışırdım." Bu hadisten anlaşıldığına göre Hz. Abbas (ra) -ki sikaye işine o bakıyordu- Allah Resulü'ne evden getirmeceği başka suyu ikram etmek istedi. Suyun içilemeyeceğine sebep olarak da; çevresinde bulunanların ellerini suya bulaştırmış olmalarıydı.

Allah Resulü (s.a.v) sadece müslümanlara güzel bir örnek olsun diye İbn Abbas(ra)'ın bu teklifini kabul etmedi. Kendini orda çalışanlardan ayırmadı. Aksine onların içtiği bu sudan kendisi de içti.

Peygamber (s.a.v) bu sudan herhangi bir zarar görmediği gibi endişede duymamıştı. Sadece onun ayrı bir konumu vardı ki o da Hz. Abbas'ın açıkladığı bir çeşit kirlilik meselesiydi.

Peygamber (s.a.v) kendisine dikkat ederdi. Zararlı olacak

şeylerden sakınmaya özen gösterirdi Ama aynı zamanda, genel olarak müslümanların yaşadığı bir şeyden yüz çevirmeyecek kadar da tevazu sahibiydi.

Bu hadis ile ilgili olarak Taberani'nin rivayeti şu şekildedir. "İbn Abbas (ra) Peygamber (s.a.v)'e şöyle dedi: "Bu suya ellenmiş (el değmiş) Sana bizim evden su getirteyim mi? Allah Resulü de: Hayır, ben de insanların içtiğinden içerim, diye buyurdu."

Bu hadiste zemzem suyunun mukaddesliğine yönelik herhangi birşey var mıdır? Hayır. Bu hadiste anlatılan şey İbn Hacer'in de dediği gibi zemzem suyunun içilmesine yönelik teşviktir. Hadiste ayrıca Peygamber'in gösterdiği tavazu, pis olandan sakındırma yiyecek ve içeceklerde zorluk çıkarmamak, eşyada aslo-lanın temizlik olduğu ve Peygamber (sav)'in el değmiş bir suyu içmesi gibi konular çıkarılabilir.

2) Müslim'in Sahih'i'nde Zemzem suyu hakkında varit olan Ebuzer (ra)'ın rivayet ettiği şu hadis mevcuttur. "Şüphesiz zemzem bir yiyecektir" yani; içildiğinde karnı doyurur manasına gelir."

3) Ahmet b. Hanbel ve İbn Mâce, Câbir (ra)'den şu hadisi rivayet etmişlerdir. "Zemzem suyu ne için içilirse onun içindir"

Bu hadis hakkında şunlar söylenmiştir: Hadis ravileri arasında bulunan Abdullah bin Muhammed sebebiyle tenkid edilmiştir. Bu şahıs zayıf bir ravidir. Ayrıca Beyhaki'nin rivayetinde Süveyd bin Said vardır ki bu da gerçekten çok zayıf ravilerdendir. Bu ve benzeri tehlikeler sebebi ile bu hadis "münker" olarak kabul edilmiştir. (Yani delil olamaz)

4) Daruktuni İbn Abbas (ra)'tan rivayet etmiştir. "Zemzem ne için içilirse onun içindir. Şayet şifa bulmak amacıyla içersen Allah sana şifa verir. Doymak amacıyla içersen Allah seni onunla doyurur. Susuzluğunu gidermek amacıyla içersen Allah senin susuzluğunu giderir." Gerçekte bu hadisi İbn Abbas (ra) kendisi söylemiştir. Direk Peygamber (s.a.v)'e dayanan merfu bir hadis değildir. Hafız 'Telhis' adlı kitabında bu hadisi Peygamber (sav)'e

dayandıran raviden bahsederken hata yapmış ve hadisin şaz ve güvenilir hadis hafızlarının ezberlerine muhalif olarak rivayetine göre hüküm vermiştir. Bahsi geçen hadis İbn Abbas (ra)'ın sözü olsa da bu, sadece şahsi bir görüştür. İttiba etmek gerekmez. Onunla iman edilip edilmemesi de söz konusu değildir. Allah Resulü (s.a.v)'nün dışında hiç kimsenin sözü başlıbaşına bir delil olarak kabul edilmez.

5) Bezzar, Ebuzer (ra)'den şu hadisi rivayet etmiştir. "Zemzem suyu aç olanı doyurur. Hasta olana şifa verir." Münziri senedinin sahih olduğunu belirtmiştir. Tayalisi de 'Müsnet'inde aynı hadisi rivayet etmiştir. Belki Bezzar'ın Ebuzer (ra)'den rivayet ettiği bu hadis zemzem suyunun doyurucu ve şifa verici olduğu hususunda dayanılabilecek tek ve yegâne bir hadis olabilir. Peki bu hadis zemzemi, kainatta cereyan eden genel kanunlara baş eğmekten engelleyebilir mi? Ya da Allah'ın genel sünnetine göre zemzemin herhangi bir sebepten ötürü kirlenmeye maruz kalmasını önleyebilir mi? Gerçek ilmi tahliller suyun içenlere zarar vermesinden korkulan bir kirlenmeyle karşı karşıya kaldığını vurguluyorsa, bu hadise aykırı düşer düşüncesiyle ilmi bir çalışmadan elde edilen neticeyi kabul etmeyip yalanlarsak olur mu? Hadis, ne delaleti ne de subûti kat'idir. Özellikle de hadiste geçen 'Hasta olanlara şifadır' sözü ne Buhari de ne de Müslim de rivayet edilmiştir. Aynı zamanda itibar edilen diğer sünen kitaplarının hiç birinde de geçmemektedir.

Allah Teala 'Bal'dan bahsederken:

﴿فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ﴾

"Onda insanlar için şifa vardır."⁽¹⁾ bu balın kirlenmesine engel değildir.

Zemzem suyu içmek ne vaciptir ne de haccın sünnetlerindendir.

Burada üzerinde durmamız gereken iki önemli durum söz konusudur.

Birincisi: Zemzem suyundan içmek müslümanlara göre bilinen hiç bir mezhebe göre ne haccın menasıklarındandır ne de sünnetlerinden. Hatta Abdullah b. Ömer (ra), sünnetlere azami derecede bağlılığı olan birisi olduğu halde, hac esnasında zemzem suyundan içmemiş. Kendisinden sebebi sorulduğunda, insanların bunu haccın gereklerindenmiş gibi görebileceklerinden korktuğu için yapmadığını söylemiştir.

Bazı alimler Peygamber (s.a.v)'in içtiğini bildiren hadislerden yola çıkarak zemzem suyu içmenin müstehap olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da bu görüşü 'Su içmek yaradılış gereğidir.' diyerek kabul etmemişlerdir. Yaradılış gereği olan şeylerden örnek alınamayacağı için bu hadis de zemzemi içmenin müstehap olduğuna delil olmaz, demişlerdir.

İkincisi: Bizim tesbitimiz sadece ilmin belirlediği yöndedir. Zemzeme gelince onun bizlerde ta İbrahim ve İsmail (a.s)'e kadar uzanan aziz bir hatırası vardır.

Bu suyun kirlendiğine dair elimizde herhangi bir belge yoktur. Suuddaki ve diğer islam ülkelerindeki sağlık teşkilatlarının insan sağlığını korumak için kuyuya dışardan sağlık bozucu şeylerin karışmasını önlemek için birbirleriyle yardımlaşmaları gerekir. Böylece müslümanların kalplerini titreten bu konu çevresinde oluşturulan şüpheleri de gidermiş olurlar.

Ben dine canı gönülden sarılanları her yönden tatmin etmeyi severim. İslam, çıkarılan makalelerden veya yazılan kitaplardan veyahutta kendisine yöneltilen saldırılardan etkilenerek değildir. Çünkü o muhkemdir, zannedilenden daha köklü ve sağlam bir yapıya sahiptir.

﴿وَيَأْتِي اللَّهَ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ﴾

"Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Kafirler istemese de Allah nurunu mutlak tamamlıyacaktır." (1)

HACER'UL ESVEY HAKKINDAKİ ŞÜPHELER

SORU

Elime bir kitapçık geçti. Müellifi kitabında 'Hacer'ul Esvet' çevresinde bazı Şüpheler olduğunu belirtiyor. Ona dokunulması ve öpölmesi yönünde varid olan hadisleri tevhide ve putları yıkmaya çağırarak islam davetine aykırı olduğu iddiasıyla reddediyor.

Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

CEVAP

Sathi araştırmalar bize göre ilim öğrenen kişilerin uğrayabileceği en büyük afetlerdendir. İlimin derinliğine varmadan, onu kendisinden daha iyi bilenlere sormadan verilecek ani karar ve hükümler bu sathi araştırmaların kötü bir neticesi olarak ortaya çıkacaktır. Denilebilecek en doğru söz şudur; dinde Şüphesi olan kişiler ya cahillerdir ya da zihninde bir takım kaba saba ilmi malumatlar bulunanlardır. 'Hacer'ul Esvet'in öpölmesi gibi mevzularla Şüpheler oluşturmak ve onun hakkında varid olan hadisleri reddetmek basit bir anlatımla açık bir sapıklık aynı zamanda ilmin ve dinin tabiatından haberdar olmamak demektir.

İLMİN TABİATI

İlimin tabiatı; meseleleri, kaidelerine uygun olarak incelenmeyi

gerekli kılar. Hadis ilminin, kendine has kaide ve kuralları vardır. Bu kurallar, hadis alimleri tarafından reddedilen hadisleri, makbul olanlarından ayırmak için konmuştur. Alimler olabildiklerince dikkat ve itina ile koydukları kuralları tatbik etmişlerdir. Sünneti nebeviyyenin tenkit edilmesi yolunda batılın gayretlerini boşaya çıkarıp, onu bizlere ulaştırmışlardır. Peki 'Hacer'ul Esvet' hakkında rivayet edilen hadislerin değeri nedir?

Bazılarından burada bahsedeceğiz.

Buhari İbn Ömer (ra)'den rivayet ediyor. İbn Ömer (ra)'e 'Hacer'ul Esvet'in öpülmesi meselesi sorulduğunda o şu cevabı verdi. "Ben Allah Resulü (s.a.v)'nü ona elini sürerken ve öperken gördüm."

Buhari, Nâfi'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Ben İbn Ömer (ra)'in Hacer'ül Esvet'i eliyle sıvazladığını sonra da onu öptüğünü gördüm. Sonra da İbn Ömer şöyle dedi: "Ben Allah Resulü (sav)'in böyle yaptığını gördüğümünden beri aynı şeyi yapıyorum."

Hiz. Ömer (ra)'den Hacer'ul Esvet'i öperken şöyle dediği rivayet edilir. "Biliyorum ki sen bir taşsın. Ne bir zarar ne de bir faydan dokunur. Allah Resulü (s.a.v) seni öpmeseydi ben de seni öpmezdim." (Buhari, Müslim, Ahmet b. Hanbel, Ebu Davut, Nesei, Tirmizi ve İbn Mâce)

Taberi şöyle demektedir. "Hz. Ömer (ra)'in böyle söylemesinin sebebi insanların putlara taptıkları bir devrede olmalarında dolaylıydı. Çünkü o, cahillerin hacet'ul esvet'e dokunmayı taşta'zim cihetinden saymalarından korkuyordu. Çünkü araplar cahiliye dönemlerinde benzer şeyler yapıyorlardı. Hz. Ömer (ra), bu taşta el sürmenin Peygamber (s.a.v)'e ittibadan kaynaklandığını yoksa zati itibarıyla onun herhangi bir zarar ve fayda vereceğinden kaynaklanmadığını insanlara bildirmek istiyordu. Çünkü cahiliye arapları da putlara onlardan zarar ve fayda geleceği niyetiyle ibadet ediyorlardı. Yukarıda zikri geçen hadisler sabit, kesin, sahih ve kavli olan hadislerdir. Taşı elle sıvazlamak ve öpmek, asırlardan günümüze kadar kimseden tek bir protesto almadan nakledilegelmiş bir amelî sünnettir. Selef ve halef alim-

lerinden hiç kimse bu ameli sünnet hakkında ileri geri konuşmamıştır. Ümmetin alimleri bunun sapıklık olduğu yönünde kesinlikle icma etmemişlerdir. Sadece yukardaki açıklamalarımız bile tek başına, rivayet edilen tüm hadislerden ve söylenebilecek tüm sözlerden daha güçlüdür.

İşte bu açıklamalarımız ilmi yöndendir. Dini yönüne baktık olursak; dinin, öncelikle itikat noktasında gayba iman ile, amel noktasında Allah'ın emirlerine boyun eğme üzerine kurulu sorumlulukları yerine getirmek olduğunu her mü'min bilir. İşte din lafzının ve ibadet lafzının manası budur.

Din olarak islam ibadetten yoksun olamaz. Özellikle de hacda bir çok ameli ibadetler vardır. Bunlardan biri de 'Hacer'ul Esvet'i öpmektir. İbadi işler ise cüz'i manası bilinmese bile külli hikmetinin nefse sorumluluk yüklemek ve Allah'ın kullarını Resulün sünnetine uyanlarla onun sünnetinden yüz çevirenleri birbirinden ayırabilmeleri için imtihana tabi tutmasıdır.

İbadete dair işler, Allah'a sadık olarak yapılan kulluğu zayıf ve şuursuz olarak yapılan kulluktan ayırmak içindir. Sadık bir kul Allah'ın emrini duyduğunda Allah Resulü (s.a.v)'nün ve mü'minlerin dediği 'Duyduk ve itaat ettik' sözünü söyler. Rabbine karşı kafa tutan kul ise, daha önce 'İşittik ve isyan ettik' diyen yahudilerin söylediğini söyler. Kula yüklenen her sorumluluğun hikmeti akli vasıtalarla gerek özlü ve gerekse tafsilatlı anlaşılırsaydı o zaman Rabbine itaat etmesi gereken kul aklına itaat edecekti. Müslüman Kabe'yi tavaf ettiğinde ya da elini 'Hacer'ul Esvet'e sürdüğünde onun 'Kabe' içindekilerinin de Hz. İbrahim (ra)'den kalma eserler olduğunu bilir. Peki İbrahim kimdir? O; putları kıran, tevhide çağıran bir resul, hanef dinine sahip toplumların babasıdır.

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

"İbrahim, şüphesiz Allah'a boyun eğen ve O'na yönelen bir önderdi; puta tapanlardan değildi." (1)

TAŞLARDAN HAYIR BEREKET DİLEMEK ŞİRK'TİR

SORU

Mısır'ın Tanta kasabasında yatan Seyyit Ahmet Bedevi'nin makamında ve onun makamının bulunduğu odanın bir köşesinde duvara dayalı hafif yüksekçe yerde asılı duran bir taş var. Üzerinde de derince bir ayak izi bulunuyor. İnsanlar bir taraftan elini sürüp bir taraftan da ondan hayır bereket diliyorlar. İhtiyaçlarını gidermesi için bu taştan yardım istiyorlar. Taşta bulunan ayak izinin Peygamber (s.a.v)'e ait olduğu söyleniyor. Gerçekten böyle bir taş var mıdır? Taştan istenen bu hayır duaları şer'an caiz olur mu?

CEVAP

Müslümanlar sadece ifrat ve tefritlerinden dolayı zayi olurlar.

Bazıları itikatta aşırıya kaçıyor öyle ki bu onları hurafelere inanma noktasına kadar getiriyor. Dinin meşru görmediği ve Allah Teala'nın yapılmasına kesinlikle izin vermediği bir takım taşlardan ve kalıntılardan medet umuyorlar.

Bazıları da belli bir inançtan öteye gitmezler çakılıp kalırlar. Sonunda 'Hacer'ul Esvet' çevresinde şüpheler uyandırmaya kalkışır. Oysa hakikat, her ikisinin ortasında kendisine itidalli bir yol çizmiştir. İslam, her tür taşlardan hayır dua beklenmesini

batıl olarak kabul eder. Bu kaideden sadece daha önce belirttiğimiz hikmetleri nedeniyle 'Hacer'ul Esvet'i istisnâ bırakmıştır.

Tanta'da bulunan taş da diğer taşlar gibidir. Hiç bir özelliğe sahip tarafı yoktur. Bu taşın Peygamber (s.a.v) döneminden kaldığına ve üzerindeki ayak izinin O'nun ayak izi olduğuna dair herhangi bir tarihi hakikat mevcut değildir. Bu birincisi.

İkincisi; Allah Resulü (s.a.v) ümmetine kendi ayak izinin bulunduğu yere ellerini sürmelerine, oradan hayır duada bulunmalarına yönelik herhangi bir emir vermemiştir. Aksine Allah Resulü (s.a.v) ta'zimde aşırılık kokusu hissettiği herşeyden ümmetini sakındırmıştır. Fitne girmesi muhtemel her kapıyı kapamıştır. Bu nedenle şöyle buyurmuştur. "Benim kabrimi bayram (yeri) kılmayın"

"Benim kabrimi tapınulan bir put kılmayın."

"Allah yahudilere ve hiristiyanlara la'net etsin. Onlar Peygamberlerinin kabirlerini mescitler edinmişlerdir."

Onun hidayet üzerinde bulunan sahabeleri de aynı şeyi yapmışlardır. Hz. Ömer (ra) mü'minlerin Allah Resulü (s.a.v)'ne Hudeybiye'de altında biat ettikleri rıdvan ağacını kesmiştir. Bu biatin bahsi Kur'an'da geçmektedir. Hz. Ömer (ra), insanların oraya gidip bu ağaçtan hayır dua dilediklerini görünce hemen kesmiştir.

'Hacer'ul Esvet'in öpülmesi ise 'İbadi' bir iştir. İbadi işler, Allah'ın emirlerine boyun eğmek içindir. Öyleyse 'Hacer'ul Esvet'le hiç bir şey kıyas edilemez. Hz. Ömer (ra)'ın şu sözü ne kadar güzeldir. "Şayet Allah Resulü'nün seni öptüğünü görmeseydim ben de seni öpmezdim."

Bazılarının şu hadîse olan dayanaklarına gelince; "Şayet sizlerden biri bir taşa inanırsa o kendisine fayda verir." Açıkça batıl olduğu bilinen bir gerçektir. Bu hadis konusunda İbn Hacer "Kesinlikle aslı yoktur" demiş. İbn Teymiyye de bunun uydurma olduğunu belirtmiştir.

MÜZDELİFEDE GECELEMENİN HÜKMÜ NEDİR?

SORU

Ben her yıl hac yapıyorum. Ancak Müzdelife'de geceleminiyorum. Sadece üç saat kadar kalıyor sonra da dönüyorum. Benim için fide gerekir mi?

Aynı zamanda her yıl hacca giderken beraberimde götürdüğüm bir de kız çocuğum var. on, on iki yaşlarında Hac ve umreyi bir ihramla yaptı. Onun da üzerine fide gerekir mi?

CEVAP

Müzdelife'de geceleme konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Peygamber (s.a.v)'in sabah güneşinin etrafı sarımsı bir renge boyadığı ana kadar Müzdelife'de kaldığı gibi hacı olan kişinin de kalması mı gerekir yoksa akşamla yatsı namazının cem edilerek kılındığı bir yer olma vasfına mı sahiptir? Bazı alimler gece yarısına kadar kalınmasını şart koşmuşlar, Hanbeli mezhebinde olduğu gibi. Bazı Maliki mezhep imamı ise "Sadece bir yerdir. akşamla yatsı namazının birlikte kılındığı ve yemeklerin yendiği müddet dışında kalmak gerekmez" demişlerdir.

Bence maliki mezhebinin görüşü daha uygun görünüyor. Ben de hac işleri konusunda kolaylık taraftarıyım. Çünkü hacıların sayısı oldukça fazla. Şayet biz malikinin dayandığı bu kolay

görüŖü tercihen almazsak insanlar üzerine ağır bir meŖakkat yüklemiş oluruz. Mesela herkese diyemeyiz ki "Ey İnsanlar! Sabaha kadar Müzdelife'de kalın." Bu insanların sayısı milyonları aşıyor aynı zamanda her sene bu sayı gittikçe katlanıyor. İnsanlar, gecenin başından sonuna kadar dalgalar gibi akıp gitmezlerse bu, çok büyük bir sıkıntı verir. İlk devir alimleri bizim gördüğümüz kalabalığı görselerdi herhalde bizim yukarda söylediklerimizi söylerlerdi. Muhakkak ki Allah'ın dininde zorluk değil kolaylık vardır. Hz. Peygamber (s.a.v); haccın işlerinden önce veya sonra yapılması gerekenleri yanlış yapanlara "yaptığında bir günah yok" diyerek kolaylaştırırdı. Bununla birlikte Peygamber (s.a.v) devrindeki kalabalık günümüzdeki kalabalığa nazaran oldukça azdı.

Bu nedenle hac yapanın Müzdelife'de sadece akşamla yatsı namazını birlikte kılabilceğı zamanla, yemeğini yiyebileceğı zaman süresince kalmasını yeterli gören maliki mezhebinin görüşünü tercih ettim. Özellikle de kişinin yanında hanımı veya çocuğı olunca bu kalabalık ortamda kendisini ve yanındakilerini idare etmesi güçleşir. Öyleyse soruyu yönelten kardeşimizin fidye vermesi gerekmez.

İkinci sorunun cevabına gelince. Kendisiyle beraber hacca götürdüğü on, oniki yaşlarındaki kızın durumu, ihrama girmesi ve temettu haccına niyetetmesi nedeniyle fidye kurbanı kesmeyi gerekli kılıyor. Sevabının tam olabilmesi için bunu yapmalıdır.

Eğer kızcağız bu yaşlarda, henüz bülüğ çağına girmemişse, bu yaptığı farz olan haccın yerini tutmaz. Bu hacdan kendisi ve babası, herkesin aldığı gibi ecir alırlar. İslamın emrettiğı hac farızası ise ancak, bülüğ çağından sonra yapıldığında yerine getirilmiş olur. Bu da genç kızlarda hayız dönemlerinin başlamasıyla, erkeklerde de ihtilam olmalarıyla belli olur.

Hz. Peygamber (sav)'e bir kadın, elindeki çocuğunu gösterek, bunun haccı oldu mu? diye sormuş, O (sav) de cevaben, "Evet, aynı zamanda sana da ecir var!" demiştir.

HZ. İBRAHİM'in MAKAMI VE BU MAKAMIN BAŞKA BİR YERE NAKLEDİLMESİ CAİZ OLUR MU?

SORU

Birçok islami dergi ve gazetelerde Mescit-i Haram içerisinde bulunan Hz. İbrahim Makamı'nın başka bir yere nakledilmesinin caizliği konusu günlerce tartışıldı. Çünkü şuanda Ka'be çevresinde tavaf edilen yer hac günlerinde oldukça aşırı bir kalabalıkla karşı karşıya kalıyor. Bu alanın genişletilmesi isteniyor. Genişletilmesi düşünülen tavaf alanı içerisine Hz. İbrahim (ra)'in Makamı da giriyor. Böylece onu, tavaf edenleri engelleme pozisyonundan kurtarmak için başka bir alana nakledilmesi düşünülmüyor. Bu konuda şer'i bir yasak var mıdır?

Açıklamalarınızı bekliyoruz.

CEVAP

Hz. İbrahim Makamı nedir?

Yukarda belirttiğiniz mevzuya geçmeden evvel Hz. İbrahim Makamı'la neyin kastedildiğine değinmek istiyorum.

Birincisi:

Rivayete göre Hz. İbrahim (a.s) Mekke'ye geldi. O'nu evde olmayan oğlu İsmail'in hanımı karşıladı. İsmail'in hanımı kafasını yıkaması için (yolculuktan gelen kayınpederinin serinlemesi için) O'na su dökmek istedi. Bir taş getirdi, İbrahim (as) da sağ

ayağını taşın üzerine koydu. Başının bir yanını gelinine doğru uzattı, o da yıkadı. Sonra taşın üzerine koyduğu ayağını değiştirdi ve başının öbür yanını uzattı, o da yıkadı. İşte İbrahim peygamberin ayağını koymuş olduğu bu taş sonraları "Makam-ı İbrahim" diye adlandırılan taştır.

İkincisi

Bir başka rivayette de şöyle geçmektedir: Hz. İbrahim (a.s) Ka'be'yi inşa eder. İsmail (a.s) da ona taş uzatır. Bina yükselince Hz. İbrahim'in eli yükselen yere uzanmaz. İşini kolayca yapabilmesi için üzerine çıkabileceği bir taş getirir ve inşaata devam eder. Bu olayı rivayet eden alimler şöyle demişler: "İşte bu taş 'Hz. İbrahim' makamıdır." Ekseri alimlerin tercih ettiği görüş de budur.

Üçüncüsü:

İbn Abbas (r.a) şöyle demiştir: Haccın tümü Hz. İbrahim Makamı'dır. Arafat'da Hz. İbrahim makamında durmak, yine Hz. İbrahim makamında cemre yapmak, tavaf, sa'y ve diğer hac menasiklerinin hepsi Hz. İbrahim'in makamıdır. Aydınlık bir zihinden, derin anlayış kapasitesinden çıkan nefis bir sözdür bu.

Hz. İbrahim makamı Mekke vadisinde hakkı yerine getirilerek Allah için yapılan her hacc menasikinin yeridir. Çünkü Hz. İbrahim (ra) oğluyla oraya hicret etti. Yine Allah için O'nun izniyle Ka'be'yi inşa etti ve oğlunu kurban olarak boğazlamak için getirdiği yer de burasıdır. Bunun yanında hac menasıklarından bilinen diğer tüm şeyler Hz. İbrahim'in sünnetidir. Hz. İbrahim'in (a.s) Kabe'yi inşa ederken üzerine çıktığı bu taş ise O'nun makamlarından biridir. Bu nedenle o taş 'İbrahim Makamı' adı verilmiştir. Müslim'in Câbir (ra)'den yaptığı rivayete göre, Peygamber (s.a.v) Kabe'ye gelince elini 'Hacer-ul Esvet'e sürdü sonra çabucak üç adım attı dördüncü adımıyla Hz. İbrahim Makamı'na geldi ve şu ayeti okudu. "...İbrahim'in makamını namaz yeri edin" Sonra iki rek'at tavaf namazı kıldı. Bir rekatinde "İhlas Suresi"ni diğer rekatinde da "Kafirun Suresi"ni okudu.

Bu taş Hz. İbrahim (as)'in Kabe'yi inşası sırasında koyduğu konuma göre Kabe duvarına yapışık şekliyle ilk konumunu almıştı. Allah Resulü'nün devriyle Hz. Ebubekir (ra) devrinde bu haliyle korunmuştu. Hz. Ömer (ra) devrinde ise bir müddet böyle kaldı daha sonra Hz. Ömer (ra) tavafa engel olduğunu görünce - ki aynı zamanda tavaf edenler onun yanında tavaf namazı kılanlarla bir karışıklık durumuna düşüyorlardı- Kabe'nin doğu yakasına yani şimdiki bulunduğu yere kaldırılmasını emretti.

Bugün Kabe çevresinde bulunan tavaf alanı genişletildi buna tavaf alanı içinde bulunan 'İbrahim Makamı' da dahil oldu. Tabiatıyla tavaf edenler makamın yanında iki rek'at namaz kılan kişilerle sıkış oluyorlar ve bir karmaşalık alıp gidiyordu. Aynı zamanda 'Makam' tavaf yapanlara kısmen engel de oluyordu. Öyleyse Hz. Ömer' (ra)'n düşündüğü şeyleri bizlerin de düşünmesi yerinde bir karar hatta bir zorunluluktur: "İbrahim Makamı zaruretten dolayı Hz. Ömer'in naklettiği gibi nakledilsin mi?" Evet işte bunu ciddi ciddi düşünmek gerekiyor.

Bizden ayrı bir de işin takva yanını düşünenler var. "Hz. Ömer (ra) nerede biz nerede?" diyorlar. "Hz. Ömer (ra) Peygamber (s.a.v)'in yaptığını yapıyordu. Allah Resulü'nün çevresinde bulunan sahabeler O'nun yaptıklarını görüyorlar ve O'na muarız tek bir şey bile hafızalarına almıyorlardı. Yukardaki husus ise asırlardan günümüze kadar İslam alimlerinin Allah Resulü (s.a.v)'nün bu konudaki davranış ve fiillerine gösterdikleri riayete dayanarak icma ile kabul edilmiştir. Sahabenin 'İbrahim Makamı' konusunda razı oldukları bir konumu bizim değiştirmemiz doğru olmaz. Kabe asırlar boyunca bir çok büyük olaylara maruz kaldığı halde hiç kimse onun konumunda tek bir değişiklik yapmamıştır." iddiasında bulunuyorlar.

Bunlar güzel aynı zamanda övülmeye değer sözler. Ancak biz deriz ki; Hz. Ömer (r.a) apaçık bir sebepten dolayı 'İbrahim Makamı'nı naklettirdi. Hem zaruri bir ihtiyaç vardı. Diğer sahabeler de onun bu görüşüne katılmışlardı. Bu günkü sebep o günkü se-

bepten pek farklı değil. Şayet Hz. Ömer (ra) bugün yaşamış olsaydı Kabe'nin bugünkü durumunu gördüğünde o gün naklettirdiği gibi yine naklettirmez miydi?

Bizim de sahabeyi örnek almak hakkımız değil midir? O gün onlar maruz kaldıkları sorunlar karşısında neler yapmışlarsa bizler de aynı şeyleri yapıyoruz.

Hiç şüphesiz tavaf alanı oldukça dardır. Hacla müşerref olan herkes çektikleri kalabalık ve darlığı hep dile getiriyorlar. Kalabalığın sıklığında kadınların çektikleri zorlukları ve maruz kaldıkları itiş kakışları hep anlatıyorlar. Tavafta hızlı yürümek Peygamber (s.a.v)'in yaptığı bir sünnet olduğu halde kalabalığın sebep olduğu darlıktan dolayı onu yapılmayacak hatta yürünemeyecek hale getirdiğini söylüyorlar. Hiç şüphesiz musamahalı dinimiz tavaf alanının genişliğiyle hacılara geniş imkanlar sağlamayı düşünür. Böylece zorluk çekenlerin üzerinden çektikleri zorluklar kalkacak Allah Resülü (s.a.v)'nün teşvik ettiği ve bizzat kendisinin yaptığı tavaf hızlı bir şekilde yapılacaktır.

Oysa makam şu andaki yerinde kaldıkça bu güzel sünnetin yapılmasında birçok zorluklar yaşanacaktır. Tavaf alanının ortasında kaldığı için, hiç şüphesiz bazı zorluklar ve hoş olmayan manzaralar ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Allah Teala'nın "İbrahim'in makamını, namaz yeri edin" buyruğunda, yeni düzenlemelere rağmen tavaftaki kalabalık sebebiyle, namaz kılmaya müsait olmamaktadır.

Bunun yanısıra, en azından orada namaz kılmaya çalışanların, namazları huşudan ve kalp huzurundan uzak oluyor. İslam şeriatı; iki olumsuz durum karşısında daha zararlı olanın ortadan kaldırılmasını uygun görmektedir. Burada, hiçkimse hac ibadetlerine karışan bu olumsuz durumları ortadan kaldırmanın, Makam-ı İbrahim'i nakletmekten daha önemsiz olduğunu söyleyemez.

Birincisi:

H. Ömer (r.a) Kabe duvarına bitişik olduğu halde onu bulun-

duğu yerden kaldırdı. Onu Kabe'den uzaklaştırdı. Bugün bizim yaptığımız da onu birazcık olsun uzaklaştırmak olur Başka birşey değil.

İkincisi

H. Ömer (r.a) H. İbrahim (a.s)'ın eliyle koyduğu, tam orada üzerine çıkıp inşaata devam ettiği ve mukaddes hatıralarını med-hedilerek söylendiği yerden kaldırttı. 'İbrahim Makamı'nı 'İbrahim Makamı' dışında bir yere koydu. Bizim de yaptığımız bundan başka birşey değildir.

Tüm bu anlattıklarımız taşın eski bulunduğu konumdan değiş-mesiyle kaynaklanmıştır. İnsanlar, "İbrahim (as)'in yerini namaz yeri edin, dedik" ayeti inmeden önce bu taşın kendisini 'İbrahim Makamı' olarak biliyorlardı. Ayet indikten sonra ise insanların zihninde 'İbrahim Makamı' yerinin mefhumu değişti. Artık makam taşın Kabe'ye bitiştiği alan olarak algılanıyordu. Câbir (ra) ve bir başkasının rivayetine göre Allah Resulü (s.a.v) tavaf sırasında 'İbrahim Makamı'na gelince H. Ömer (r.a) O'na:

"Bu babamız İbrahim'in makamı mıdır?" diye sordu. Peygam-ber (s.a.v) de:

"Evet" dedi. H. Ömer (ra):

"Burasını mescit edinelim mi?" deyince Allah Resulü bir müddet sustu, sonra yukarda bahsi geçen ayet nazil oldu.

Bu nedenle bilindiği gibi ayet buraya 'İbrahim Makamı' dediğinde sadece insanların zihinlerinde sınırları belli yeri kas-detmişti. Namaz kılmayı emredince insanların zihinlerinde bulu-nan yerde namaz kılmayı emretmişti. Allah Resulü (s.a.v), sa-habe ve onlardan sonra gelenler namazlarını orda kıldılar. Bunun manası şudur: H. Ömer (ra) 'İbrahim Makamı'nı yerinden kaldırtınca sadece Peygamber (s.a.v)'in içinde namaz kıldığı ve ayetin kendisi için indirildiği yeri kaldırtmıştı. Hiç şüphesiz biz de bugün aynı şeyi yapmış oluruz.

Bu vahyin kendisiyle alakalı olan yerde herhangi bir değişiklik yapmak değildir. Peygamber (s.a.v)'in namaz kıldığı yerden insanları alı koymuyoruz. Hz. Ömer (ra) için mübah olan şey bizim için neden mübah olmasın?

Bu konuyla ilgili açıklamamız gereken başka birşey daha var. O da şudur: Cahiliye dönemindeki Araplar Kabe'yi tekrar inşa etmek istediklerinde maddi harcamaları yetersiz kaldı. İlk yapısına ve ölçüsüne göre yapmadılar. Sonra kapısını yerle aynı düzeye getirdikten sonra bugünkü yüksekliğine kadar kaldırdılar. Önceki ölçüsünden arta kalan kısım ise açıklık olarak kaldı. Şimdi buraya 'Hicr' deniyor.

Müslim Hz. Aişe (r.anha)'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Ben 'Cedr' (Şu anda açık olan ve 'Hicr' diye isimlendirilen yer) hakkında Peygamber (s.a.v)'e: "Orası Kabe'ye dahil midir?" diye sordum. O (s.a.v) da: "Evet" diye cevap verdi.

Hz. Aişe (r.anha): "Niçin onu Kabe'ye dahil etmediler?"

Peygamber (s.a.v): "Senin kavminin parası yetiştirmedi."

Hz. Aişe (a.anha): "Ya kapının yüksekliği?"

Peygamber (s.a.v): İstedikleri kimseleri almak, istemediklerini de engellemek için senin kavmin böyle yaptı, diye buyurdu.

Peygamber (s.a.v) 'Hicr' denilen alanı da Kabe'ye katmak için onu tümünden yıkmak ve tekrar ilk haline göre inşâ etmek istiyordu. Çünkü Kur'an'ın da bildirdiği gibi ilk konumunu Hz. İbrahim (a.s) inşâ etmişti. Şayet Peygamber (s.a.v) cahiliye devrinden yeni yeni kurtuldukları için Mekke ahalisinin kendisini protesto etmesinden ve kalplerinin kendisine karşı değişmesinden korkmasaydı kesinlikle yıkıp yeniden eski ilk haline göre yapacaktı. Peygamber (s.a.v)'in Hz. Aişe (r.anha)'ye söylediği söz de bunun bir kanıtıdır. "Ya Aişe! Şayet kavminin küfre olan yakınlığı olmasaydı Kabe'yi yıkar İbrahim'in temeli üzerine yapardım." bir başka rivayette ise "Şayet kavmin cahiliye hayatına yakın olmasaydı; (kalplerinin çirkin karşılaşmasından endişe ediyorum) o za-

man Kabe'ye 'Hicr'i dahil eder, kapısını yere doğru bitiştirirdim" demiştir,

İşte Allah Resulü (s.a.v) cahiliye araplarının Kabe'yi değiştirdiğini ve konumunda bazı değişiklikler yaptıklarını gördü. Hem de onun kudsiyeti olduğu halde. Allah Resulü (s.a.v) bu değişikliklere akideyi etkilemeyecek ve Kabe'ye 'Allah'ın Evi' ifadesini kazandıran rumuzların manevi kudsiyetinde bir değişiklik yapacak anlamında bakmadı. O 'Allah'ın Evi'dir ister kapısı yere yakın olsun ister yerden yüksek olsun. O 'Allah'ın Evi'dir İster bazı yerleri ilk ölçülerine nazaran kısa olsun ister uzun olsun. Allah Resulü (s.a.v) onu 'Allah'ın Evi' diye isimlendirdi. Hem de üzerinde bir takım değişiklikler yapıldığı halde. Vahiy onun 'Allah'ın Evi' olduğunu belirtti. Geri kalan kısımları, buranın Allah'ın evi olduğu izlenimini verebilecek nitelikte olduğu için bizim için yeterlidir.

Öyleyse Kabe'nin değeri onun maneviyatında ve Allah Teala'dan aldığı kudsiyetindedir. Kendisinde bulunan bereket taşlarında ve yapısındaki madende değildir. Aksine Allah Teala ile kendisinde bulan manevi celalindedir.

Peygamber (s.a.v) cahiliye Araplarının Kabe'yi değiştirme kararlarına karşı çıkmayı gerekli görmedi. Çünkü yeni bir kısım ekleme ve çıkarmalarıyla oluşturulan yapının akideyle herhangi bir ilgisi ve bağlantısı yoktu. Kendisine 'Allah'ın Evi' denmesine sebep olan sırlar bu yapının taşları üzerine serpilemezdi. Cahiliye Arapları nasıl yaptılar öyle kaldı. Böylece onların cahiliye devrine yakın olan kalpleri de korunmuş oldu.

Biz burada şu sonuca vardık: Peygamber (s.a.v) kalplerin yakınlık ve ülfet duyduğu cahili putperestlikten, putlara ibadetten, onlara olan itikadi duygulardan aynı zamanda fal okları ve benzeri şeylerin alışkanlıklarından onları kurtarmak için gönderilmişti. Allah Resulü (s.a.v) insanların yaptıkları iğrenç ya da uygunsuz hareketlerine aldırmadan onları yukarda saydığımız çirkin alışkanlıklardan kaç defa sakındırmaya ve döndürmeye

çalışmıştır. Şayet insanların hakaretlerinden ve kınamalarından korksaydı risaletinden hiç bir şey veremezdi. Binaların ve taşların herhangi bir kudsi değeri ya da akidevi yönü olsaydı insanların protestolarına aldırmadan Kabe'yi tekrar İbrahim (a.s.)'in temeline göre inşa etme isteğini yerine getirmek için yürürdü.

Hz. İbrahim (as)'in makamının bulunduğu 'Hicr' hiç şüphesiz Kabe gibi mukaddes kabul görülüp riayete mazhar olması için korunması gerekecek bir konuma ulaşamaz. Kabe 'Allah'ın Evi'dir. İnsanlar için yeryüzünde kurulan ilk ev Kabe 'Beytu'l Haram'dır. İbrahim Makamı onun gibi olamaz. Peygamber (s.a.v)'in 'Beytullah'ın ilk yapı sahasının korunması konusunda herhangi bir gayret ve çaba göstermediğini görünce Makam-ı İbrahim konusunda onu Beytullah'dan daha fazla bir kudsi konuma oturtmamız gerektiğini söylemek uygun olmaz."

'Beyt'in ilk temelleri üzerine tekrar kurulması hususunda Allah Resulü (s.a.v)'nün azimet göstermediğini belirten Hz. Aişe (r.anha)'ye söylediği şu sözü Müslim'in rivayetinde geçmektedir. "Senin kavmin Beyt'in yapımında kusurlu davrandı. (yani onun mahiyetine uygun inşa etmediler) Şayet onlar şirke yakın olmasalardı (yani şirkten yeni kurtulmuş olmasalardı) yapmadıkları yeri tekrar yapardım. Benden sonra senin kavmin tekrar yapmaya kalkarsa gel sana onların (yapmayıp da) bıraktıkları yeri göstereyim. Sonra Hz. Aişe (r.anha)'ye altı ziraya yakın bir yer gösterdi." Peygamber (s.a.v)'in "Şayet benden sonra senin kavmin tekrar yapmaya kalkarsa..." sözü yapma azimetini olmadığını gösteriyor. Bu durum sadece tercihe kaldı ya da daha iyisi yapılır kabilinden en iyi şekliyle bıraktı.. Peygamber (s.a.v) bu durumlara hakikat ve ruhaniyât penceresinden bakıyor. Yoksa herhangi bir şekle sokulduğu için kalkıp da ona dokunmak ya da karışmak gibi bir his içinden geçirmiyordu. Hz. Ömer (r.a)'in eski yerinden şimdiki yerine kaldırtırken Makam-ı İbrahim'e bakışı da aynı bakışın izini taşıyordu. Onun için yerin kime nisbet edildiği önemli değildi. Kabe'yle bitişikken de, zaruret çıktığı anda o kadar Kabe'den ayrıldığında da. İşte bu, Makam-ı İbrahim'dir. Biz

de Hz. Ömer (ra) gibi ruhani değer yargısıyla bakarsak zaruret anında onun naklettirdiği gibi biz de nakledebiliriz. Hem tavaf yapanlara yer açılmış olur hem de onun yanında namaz kılanların daha huşulu olmalarını ve kalp huzuruna kavuşmalarını sağlamış oluruz.

Noksan sıfatlardan münezzehtir olan Allah Teala herşeyi hakkıyla bilendir. Hamd O'nadır. Salât ve selâm, seyyidimiz, Hz. Muhammed (s.a.v) ile onun âl ve ashabınadır.

HAC NİYABETİ (BAŞKASININ YERİNE HAC YAPMAK)

SORU

Annem ve babam şuanda hayatta değİller. Hac farizasını da yerine getiremediler. Bu farizayı yerine getirmek için benim yalnız başıma onların yerine hac yapmam caiz olur mu?

CEVAP

İbadetlerde özellikle de beden ile yapılan ibadetlerde asıl olan kişinin bizzat kendisi yapmasıdır. Eğer yapma imkanı yoksa ölümünden sonra evladı onun yerine yapabilir. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur. "Evlatlarınız sizin kazancınız(dan)dır." Kişinin çocuğu kendisinden bir parçadır. Aynı zamanda amelinin bir parçasıdır. Ölümünden sonra onun dünyada yaşayan bir uzantısıdır. "Adem oğlu ölünce ameli kesilir ancak üç şey (lehine) devam eder: sadakay-ı cariyeye (herkesin kullandığı bir hayır kuruluşu), kendisinden faydalanan ilim ve (ölümünden sonra) kendisine duada bulunan evlat." (Müslim, Buhari)

Salih evlat babasının dünya hayatında bir uzantısı ve varlığının devamcısıdır. Bu nedenle evlâdın babasının yerine haccı eda etmesi caizdir. Şayet baba ve anne hayatta iken hac yapabilecek durumda değİllerse kendi yerlerine onu yapabilecek müvekkiller tayin edebilirler. Bir kadın Allah Resulü (s.a.v)'ne ba-

basının yaşlı olduğu için tek başına deveye binemeyeceğinden haccını yerine getiremeden öldüğünü söyler ve sonra da: "Ey Allah'ın Resulü! onun yerine ben hac yapabilir miyim?" der. Peygamber (s.a.v) de: "Evet, yapabilirsin" cevabını verir. İbn Abbas (ra)'dan rivayet edilen bir hadiste, başka bir kadın Peygamber (sav)'e gelir ve: "Annem Allah için hac yapmaya niyet ettiği halde yapamadan öldü, onun yerine ben hac yapabilir miyim?" diye sorar. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.v): "Onun yerine hac yap! Şayet onun bir borcu olsaydı onu ödemez miydin?" dedi.

Kadın: "Evet!" deyince, Allah Resulü: "O halde haccı da yap, çünkü Allah vefa gösterilmeye daha layıktır."

Bir rivayette "Allah'ın borcu yerine getirilmeye daha layıktır." diye geçmektedir.

Mali işler konusunda çocuk nasıl ki babasının kalan borçlarını öder aynı şekilde uhrevi ve ibadi işlerde de babasının veya annesinin kalan borçlarını ödemelidir. İster kız çocuk olsun ister erkek her ikisi de babasının veya annesinin yerine hac yapabilirler. En azından yerine hac yapacak kişiyi tayin ederler. Yerine hac yapacak kişinin kendi beldesinden olması gerekir. Nereden hacca gitmesi gerekiyorsa oradan kendisi için vekil seçer. Mesela belli bir bölgede mi bulunuyor? Vekil seçtiği zaman o bölgeden hacca çıkar. Yoksa onun dışındaki herhangi bir beldeden değil. Şamda bulunduğu Şam'dan hac eder. Eğer hac ölenin bıraktığı malından yapılacaksa ve malı bunu karşılayamazsa imkan bulduklarında bunu yerine getirirler.

Eğer çocuk onların yerine hac yapmayı üstlenirse ve bunu kendi malından karşılasa bu da mümkündür.

Hacca gönderilen bir yabancı ise bu durumda, giden şahsın kendi haccını daha önce yapmış olması gereklidir.

---

8. BÖLÜM

BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR

ŞABAN AYININ ON BEŞİNCİ GECESİNDE (BERAT KANDİLİNDE) YAPILAN DUA

SORU

Şaban ayının onbeşinci gecesinde yapılan duanın hükmü nedir? Hakkında rivayet edilmiş sahih hadisler var mıdır? Kısacası bu gece hakkında neler söylenebilir?

CEVAP

Şaban ayının onbeşinci gecesı (yani berat kandili) hakkında sıhhat derecesine ulaşan herhangi bir hadis gelmemiştir. Alimlerin hasen kabul ettikleri bazı hadisler vardır. Ama bazı alimler de bunları kabul etmiyorlar. Şaban ayının onbeşinci gecesı hakkında herhangi bir sahih hadis olmadığını belirtiyorlar. Şayet biz bunlara hasen hadisler dersek demekki bu gecede Allah'a dua ve istiğfar edilebileceğine yönelik hadisler vardır anlamına gelir. Belli bir duanın ibaresi dahi varit olmamıştır. Bazı yerlerde yaşayan insanların bu gecelerde okuyup basarak dağıttıkları duaların ise aslı yoktur. Zaten bu dualar da hatalıdır. Ne akla ne de mantığa uygundur.

Bu gecede okunan bir dua aynen şu şekildedir:

(Allah'ım! eğer Sen yanında bulunan ana kitabında beni (nimetlerden) mahrum kılınmış veyahutta (indinden) kovulmuş ve rızık konusunda muhtaç olan kişilerden yazmışsan Ya Rabbi!

bu yazdıklarını sil yerine beni Sana itaatkar, rızıklanmış ve tüm hayırları elde eden kimselerden olarak tesbit et. Sen bunu söylemiştin. Senin Peygamber'in lisanıyla indirdiğin kitabındaki sözün haklıdır.

﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ، وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾

"Allah dilediğini siler dilediğini bırakır. Kendi katında ise, bütün kitapların anası vardır." (1)

Bu duada çok açık çelişkiler görülmektedir. Öncelikle ayetin manası yanlış anlaşılmış; ayet "ümmül kitap"ta değişikliğin veya yeni bir şeyin ortaya çıkmasının mümkün olmadığını söylüyor. O halde nasıl olur da Ümmül Kitap'ta değişiklik yapılması veyahut bazı şeylerin tesbit edilmesi istenebilir.

Sonra bu söz dua edebine aykırıdır. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır. "Allah'tan birşey istediğinizde istediğiniz mesele için sözlerinizi cezmi (talep) manada söyleyin." Yani şöyle demeyin: Ya Rabbi! İstersen beni affet veya istersen bana merhamet et veyahutta istersen beni rızıklandır. Şüphesiz Allah Teala için bunlar zor şeyler değildir. Aksine: Beni bağışla, bana merhamet et, beni rızıklandır demek daha uygun ve daha yerinde olur. Çünkü bu tür dualar Allah Azze ve Celle'ye dua eden kimseden asıl yapması istenen dualardır.

Dua edenin, "Eğer istersen" gibi bir şarta bağliyerek, dua etmesi, duanın üslubuna ve edebine uygun değildir. Buna Rabbine muhtaç bir kulun yalvarışı da denilemez, bilakis bu şekilde dua etmek, Allah'ın kullarından kabul etmediği sulu ve gevşek isteklere benzemektedir.

Bu da gösteriyor ki; insanların yaptığı ve hiç yoktan çıkardığı bu tür dualar çoğu kez gerçek manayı vermekten yoksun halde-dirler. Aksine bazan bu dualar bozuk, birbirine zıt ve yanlış olabiliyorlar. Allah Resulü'nden rivayet edilen dualardan daha eftal olmaları mümkün değildir. Allah Resulü'nden rivayet edilen dua-

ların harika anlam dizimleri, belağatı, az kelimelerle çok manalar ifade etme gücüne sahip üslupları vardır. Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilen dualardan daha faziletli olmaları mümkün değildir. Çünkü O'ndan rivayet edilen duaların iki ecri vardır. Birincisi; sünnete uymaktan dolayı onu yerine getirenlerin alacakları ecir, ikincisi; duaları okurken alınacak ecir.

Bizlerin daima nebevi sünnetleri ezberlemesi ve onlarla dua etmesi gerekir.

Şaban ayının onbeşinci gecesine (berat kandiline) gelince, bu gecede yapılanların hiçbirisi kesinlikle ne Peygamber'den rivayet olmuş ne sahih ne de sünnette yeri bulunan şeylerdir.

Küçük yaşlarımda insanları taklit ederek bu tür geceleri geçirdiğimi hatırlıyorum. Ömrün uzaması niyetiyle iki rek'at namaz kılardık. İnsanlara muhtaç olmama niyetiyle tekrar iki rek'at namaz daha. Yasin Suresi ardından bir iki rek'at namaz daha. Bunun gibi şeyler işte.

Bu ibadetlerin hepsi de şeriatın emrettiği şeylerdendir. İbadetlerde olan kötülüklerden seni sakındırmasıdır. Bir insanın kalkıpda istediği an yeni yeni ibadetler icat etmesi elbette olacak şey değildir. İnsanlara ibadet koymaya ve ibadetlerinin şeklini çizmeye en layık olan Allah Teala'dır.

﴿شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ اللَّهُ﴾.

"Yoksa, Allah'ın dinde izin vermediği bir şeyi onlara meşru kılacak ortakları mı vardır?" (1)

Bizler öncelikle Kitap ve Sünnette varid olan şeyleri yapmak ve onların üzerinde durmak zorundayız. Peygamber (s.a.v)'den rivayet edilenlerin dışında başka bir şey yapmamalıyız. Sonuç olarak böyle yapmak daha güzeldir.

Yine de en iyiyi ve en doğruyu bilen Allah Teala'dır.

ŞABAN AYININ ONBEŞİNCİ GECEŚİ (BERAT KANDİLİ)'NDE YAPILAN MEŞHUR DUALAR ve BU GECEDE BİR ARAYA GELMEK

SORU

Şuanda biz şaban ayındayız. Bazı müslümanlar bu ayın onbeşinci gecesini namazlarla ve okudukları dualarla geciriyorlar. Onların bu gecede yaptıkları amelleri meşru mudur? Bu gecenin faziletine dair herhangi bir şey var mıdır?

CEVAP

Şaban ayının onbeşinci (yani berat kandili) gecesinin faziletine dair bazı hadisler vardır: "Bu gecede Allah Teala kullarına tecelli eder. Bazı isyankar davranışlar hariç Allah Teala bu gecede yapılan duaları kabul eder" Bazı alimler bu hadisin hasen olduğunu bazıları da zayıf olduğunu söylemişlerdir. Fakih ve Kadı Ebubekir b. el-Arabi der ki: Şaban ayının onbeşinci gecesine dair herhangi bir hadis sabit değildir. Bu gecenin faziletine ve taatlarla ihyasına dair varid olan hadisleri söylesek dahi bunlar ne Peygamber (s.a.v)'den varid olmuş ne sahabeden ne de ilk devir alimlerinden rivayet edilmiştir. İnsanların mescitlerde bu geceyi ihya amacıyla toplanmalarına, bazı özel dualar okuyup namazlar kılmalarına dair hiç bir şey varid değildir. Bazı şehirlerde akşam namazından sonra insanlar camilerde toplanıyorlar 'Yasin Suresi'ni okuyorlar, akabinde ömrün uzun olması niyetiyle na-

mazlar kılarken bazıları da insanlardan beri olmak niyetiyle iki rekat namaz kılıyorlar. Sonra geçmiş alimlerden birinden rivayet edilen bir dua okunur. Bu, uzunca bir duadır. Aynı zamanda nas-lara ters, içinde çelişkili sözler bulunan, manaya aykırı bir duadır. Bu dua ile ilgili açıklama bir önceki bahiste geçmişti.

Ayrıca bazıları bu geceyi, her hikmetli işe hükmedilen kadir gecesiyile karıştırırlar. Bu da hatadır. Her hikmetli işe hükmedi-len gece Kur'an'ın indirildiği gecedir.

Bu da kadir gecesidir. Kadir geceside Kur'an'ın ayetiyle rama-zan ayı içerisinde olduğu kesindir. Allah Teala Duhan Suresi'nde şöyle buyurmaktadır.

﴿حَمَّ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ. إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مَبْرَكَةٍ، إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ، فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾

"Hâ-mim. Apaçık olan kitaba andolsun ki, biz onu, kutlu bir gecede indirdik. Doğrusu biz, insanları uyar-maktayız. katımızdan bir buyrukla, her hikmetli işe o gecede hükmedilir."⁽¹⁾

Bakara Suresi'nde ise "O ramazan ayı ki onda Kur'an indiril-di." diye geçmektedir. Her muhkem işin birbirinden tefrik edildiği gece ise kesinlikle Ramazan ayı içerisindeydir. Bu da icma ile Ka-dir gecesidir. Katede'den rivayet edildiğine göre Şaban ayının onbeşinci geceside her muhkem işin birbirinden ayırt edildiği gece-dir, denmektedir. Bu zayıf ve aynı zamanda değiştirilmiş bir ri-vayettir. Katede'nin bizzat kendisi her hikmetli işe hükmedilen gecenin kadir geceside olduğunu söylüyor. Bir hadiste şöyle ifade-lerin geçtiği söylenir. "Şaban ayının onbeşinci geceside bir şaban-dan bir şabana kadar geçen zaman taranır." Bu zayıf bir hadistir. İbn Kesir de aynı şeyi söylemiştir. Hem bu söz nasslara muhalif-tir. Bu nedenle yukarda bahsettiğimiz duanın yanlışlıklarla dolu olduğunu görebiliyoruz. Ne Peygamber (s.a.v)'den varit olmuş ne

de sahabe ve onlardan sonra gelen selef imamlardan rivayet edilmiştir. Bazı islam ülkelerinde duyduğumuz ve gördüğümüz gibi toplanarak o geceyi ihya ile geçirmek sonradan çıkarılmış bidat olan şeylerdir. İbadet hususlarında Peygamber (s.a.v)'den varit olan şeyleri yapmak en hayırlı ve en evlâ olanıdır. Her hayır selefte uymaktadır. Her şer ise halefin bid'atindedir. Her bit'at sapıklıktır ve her sapıklık da cehennemdedir.

Allah Teala bizleri Resulü (s.a.v)'den ve O'nun ashabından gelenlere uymada muvaffak kılsın.

RECEP AYI

SORU

Çoğu kez cuma imamlarımızdan özellikle de recep ayının ilk günlerinde bu ayın faziletine yönelik ve Bu ayda bir gün dahi oruç tutan kişiye Allah Teala'nın büyük ecirler vereceğinden bahseden hadisler rivayet etmektedirler. Bu hadislerden biri de şöyledir. "Recep Allah'ın ayıdır. Şa'ban ise benim. Ramazan ise tüm ümmetimin ayıdır."

Bu hadisler hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Bu hadislerin doğruluk payları var mıdır? İnsanlara yalan hadis rivayet edenlerin durumları nedir?

CEVAP

Recep ayı hakkında sahih herhangi bir şey yoktur. Ancak, o da hürmetli aylardan biridir. Allah Teala kitabında şöyle buyurmaktadır.

﴿ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ﴾

"...bunlardan dördü hürmetli aylardandır..."(1)

Bu aylar da: Recep, zilkade, zilhicce ve muharrem aylarıdır. Recep ayının faziletine dair herhangi özel bir hadis rivayet edil-

memiştir. Sadece hasen bir hadis vardır: Peygamber (s.a.v) tuttuğu oruçların en fazlasını şaban ayında tutardı. Kendisine bunun sebebi sorulduğunda, "Çünkü, şaban ayı insanların receple ramazan ayı arasında kendisinden gafil oldukları bir aydır" diye buyurmuştur. Bu hadisten anlaşıldığına göre recep ayının bir fazileti var. Ama "Recep Allah'ın ayıdır. Şaban benim ayımdır. Ramazan da tüm ümmetin ayıdır" şeklinde rivayet edilen hadis ise münker bir hadistir. Aynı zamanda da zayıflığı kesin bir hadistir. Hatta alimlerden bir çokları bu hadisin mevzu bir hadis olduğunu söylemişlerdir. Daha doğrusu uydurma bir hadis. Gerek ilmi yönden gerekse dini yönden rivayet edilen bu hadisin herhangi bir kıymeti yoktur.

Aynı zamanda recep ayının fazileti hakkında; "Kim bu ayda şu kadar namaz kılsa onun için şu kadar ecir vardır. Kim de şu kadar istiğfarda bulunursa Allah katında onun için şu kadar ecir vardır" gibisinden rivayet edilen diğer hadislerle gelince bunların hepsi olduğundan fazla abartma hadislerdir. Hepsisi de yalan ve uydurma hadislerdir.

Bu hadislerin mevzu olduğunun alametleri olduğundan fazla mübalağaların yapılmasındadır. Alimler şöyle der: "Küçük bir işe karşılık büyük sevaplar vadedildi mi, ya da küçük bir günaha karşılık büyük azap verileceği tehdidi yapıldı mı bu durum, böyle hadislerin uydurma olduğunu gösterir."

Buna misal olarak Peygamber (s.a.v)'in lisanından şu örneği getiriyorlar. "Aç bir kimsenin karnındaki bir lokma (yani aç bir insanı doyurmak) bin cami inşa etmekten daha hayırlıdır." Bu hadis kesinlikle uydurma ve yalandır. Aç bir kişinin karnındaki bir lokmanın bin cami inşa etmekten elde edilecek sevaptan daha büyük olması akıl dışı ve mantık dışı bir şeydir.

Recep ayının faziletinden bahseden hadislerin durumu da aynı şekildedir. Alimlerin bu hadisleri açıklamaları ve insanları bunlardan sakındırmaları gerekir. "Yalan gördüğü bir hadisi rivayet eden bir kimse de yalancılardan biri olur." (Müslim) Bazan insan

rivayet ettiği hadisın mevzu olduğunu bilmez. Aslında bilmek gerekir. Hadislerin kaynaklarını tanımak gerekir. Güvenilir bir çok hadis kitapları var. Özellikle de zayıf ve mevzu hadisleri bildiren kitaplar. Bunlardan bazıları şunlardır. "El-Makasit El-Hasene" Sahavi'ye ait. "Temyiz-i'l-tayyib min-el'habisi limâ yedru alâ elsineti'l-n 'Nâsi min'l-Hadisi" İbn Diyb'in "Keşfu'l Hâfâ ve'l ilbâsi fimâ iştehere min-el'ehâdisi alâ el'sinet-i'n-Nâsi" Acûlini'nin. Daha bir çok hadis kitapları mevcuttur. Bunları hatiplerimize bildirmek gerekir. Hem de iyiden iyiye tanıtmak lazım gelir ki bir daha kaynaksız tek bir hadis dahi rivayet etmesinler. Bugün islami kültürümüzün içine sızan, hutbelerde, kitaplarda ve insanların ağızlarında revaçta tutulan bu tür uydurma hadisler en büyük yıkım kaynağıdır. Gerçekte tümü uydurma ve dine sonradan mal edilen şeylerdir.

Bu nedenle islam kültürümüzü bu çeşit hadislerden temizlememiz gerekir.

Allah Teala ulemadan insanlara sağlam gerçekleri öğretenlere muvaffakiyetler ihsan etsin. Bize de bu alimlerden istifade etmek ve onların açtıkları ilmi yolda ilerlemeyi nasip etsin.

RECEP AYINDA ORUÇ TUTMAK

SORU

Bir gün recep ayı hakkındaki konuşmalarınızı dinledim. Siz bu konuşmanızda bu ayla alakalı olarak Peygamber (s.a.v) hakkın-da herhangi bir sahih hadisin mevcut olmadığını söylüyordunuz. Recep ayında tutulan orucun hükmü nedir? Sünnet mi? Yoksa bid'at mıdır?

CEVAP

Soruyu yönelten arkadaşın dinlediği konuşmada recep ayındaki oruca dair herhangi birşey söylemedim. Ben sadece bu ayın hürmet edilen aylardan olduğunu söyledim. Hürmet edilen aylarda oruç tutmak ise müstehaptır aynı zamanda makbuldur. Ancak Peygamber (s.a.v)'den ramazanın dışındaki diğer ayları oruçlu geçirdiğine dair herhangi birşey rivayet edilmemiştir. En çok oruç tuttuğu ay şaban ayıdır. Bu ayı da tamamen oruçlu olarak geçirmemiştir. İşte asıl sünnet olan budur. Allah Resulü (s.a.v) bazı aylarda tutar bazı aylarda ise tutmazdı. "Bazan oruç tutardı biz derdik herhalde hala orucunu açmayacak bazı zamanlar da tutmazdı biz derdik herhalde daha oruç tutmayacak" (Buhari, Müslim ve Ebu Davut) Bazı kişiler recep ayının tümünü oruçlu olarak geçiriyorlar. Daha önce bazı bölgelerde bu gibi durumlara rastlamıştık. Bazıları da recep, şaban, ramazan ve şevvalde de altı

gün oruç tutuyorlar. Bu altı gün orucuna da 'Eyyam-ı Bıyd' diyorlar. Bu üç ay ve altı gün oruçlarını sadece bayram birbirinden ayırıyor. Böyle bir şey ne Peygamber (s.a.v)'den varit olmuş ne sahabeden ne de selef-i salihinden rivayet edilmiştir. Ramazanın dışındaki aylarda oruç tutmanın en evlası bir gün tutup bir gün terketmektir. Yoksa ardı ardına oruç tutmak olmaz.

Kim birilerine uymak istiyor ve sevap elde etmeyi amaçlıyorsa Peygamber (s.a.v)'e uysun. Recep ve şaban ayının tümünü oruçlu olarak geçirmesin. Bu daha evla olanıdır.

KURBAN BAYRAMI AREFESİNDE ORUÇ TUTMAK

SORU

Arefe günü oruç tutmanın hükmü nedir? Bu orucun fazileti nedir?

CEVAP

Arefe günü (Kurban'dan bir önceki gün) diğer normal günlerden daha faziletlidir. Bu gün, zilhiccenin on günündendir. Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediği rivayet edilir. "Arefe günü orucu (Bu orucu) Allah'ın iki senenin günahlarına keffaret (olarak) sayacağını umuyorum"

Bu günün fazileti büyüktür. Bu günde tutulan orucun fazileti de aynı şekildedir.

Bilindiği gibi arefe günü, zilhiccenin dokuzuncu günüdür.

Müslüman zilhiccenin sekizinci günü oruç tutmaya niyet etmediğinde hiç değilse en azından bugünde oruç tutmaya niyet etmelidir. Herkesin günahı, gafletle geçirdiği günleri olmuştur. İşte bu gün temizlenmek ve Allah katına amel defterimizi tertemiz çıkarmak için büyük bir fırsattır.

Öyleyse müslüman arefe günü orucunu tutmakta acele davranmalıdır.

Bu oruç hac ibadetini yapanlar için geçerli değildir. Hacı olan kişinin dualarını zikirlerini, yalvarış ve yakarışlarını kuvvetlendirecek bir arefe günü oruç sünneti yoktur.

KURBAN KESMEK

SORU

Kurban ne zaman meşru olur? Zengin ve varlıklı bir müslümanın kurban kesmemesi caiz midir? Kurban nasıl dağıtılır?

CEVAP

Kurban kesmek mezheplerin çoğuna göre sünnet-i müekkededir. Ebu Hanife'ye göre ise vaciptir.

Ebu Hanife'ye göre vacip, farzdan düşük ama sünnetten bir derece yüksek olan şeydir. Zengin ve varlıklı olduğu halde vacip olan bu ibadeti terkeden günahkar olur.

Merfu ve mevkuf olarak Ebu Hureyre (ra)'den şu hadis rivayet edilmiştir. "Varlıklı olduğu halde kurban kesmeyen kişi bizim namazgahımıza yaklaşmasın." (*Hâkim Ebu Hureyre (ra)'den merfu olarak rivayet etmiştir.*) Bir başka hadiste Peygamber (s.a.v)'e kurban hakkında soruldu O şöyle cevapladı. "Kurban kesmek babanız İbrahim'in sünnetidir." (*Tirmizi, Hakim. Hakim senedinin sahih olduğunu söylemiştir.*)

Bu nedenle kurban kesmek ya sünnet-i müekkede ya da vaciptir. Hanefi'nin dışındaki diğer mezhepler de varlıklı olduğu halde kurban kesip de kendilerini, ehlini, çevresinde bulunan fakir fukarayı ve komşularını sevindirmemeyi kerih görmüşlerdir.

Kurbanın dağıtımı sırasında kurbanlık (Sünnet'teki uygulamaya göre) üçe ayrılır üçte biri kendisi ve ev halkı için, üçte biri çevresinde bulunan komşuları için üçte biri de fakir ve düşkün kimseler içindir. Şayet hepsi sadaka olarak verilirse daha faziletli ve daha ikrama layık olur.

Allah Teala kurban bayramında ve kurban bayramından sonra insanlara genişlik ve refahlık olsun diye kurban kesmeyi meşru kılmıştır. Kurban bayramı sabahı bayram namazını müteakip, kurban kesmeye başlamak meşrudur. Bu konuda bazılarının hata yaptıklarını işitiyorum. Kasapların durumunu göz önüne alarak bazı kimseler kurbanlarını kurban gecesinde (yani arefe gününün akşamından sonra) kesiyorlarmış. Bu Peygamber (s.a.v)'in şu hadisine aynen benziyor. "Koyun sadece bir ettir." Yani bu demektir ki, kurbanlık hayvanın sevabı onun etinde değildir. Kurbanlık hayvanın sevabı onun bayram günü, namazdan sonra en erken vakitte kesilmesindedir.

Kurban kesmek Allah'a yaklaştıran bir ibadettir. Bu türden ibadetler belli vakitlerle sınırlandırılmıştır. Kurban kesmek de bu türdendir. Kesilme vakti, kurban bayramı namazından sonradır. Şehirde bir çok yer kurban bayramı namazını eda etmek için ayrılır ve namazdan sonra hemen kurbanlar kesilmeye başlanır. Kurbanı ikinci veya üçüncü güne ertelemek de caizdir. Bu günlere 'Eyyam-ı Teşri' denir. Bazı alimler teşri günleri içerisinde gece veya gündüz herhangi bir vakitte kurban kesmenin caiz olduğunu söylemişlerdir.

KURBAN BAYRAMINDA GETİRİLEN TEŞRİK TEKBİRİ

SORU

Kurban bayramında tekbir ne zaman başlar? Tekbir konusunda rivayete göre söylenmesi gerekenler nelerdir?

CEVAP

Kurban bayramında tekbir iki çeşittir.

Birincisi mutlak tekbir ikincisi mukayyet tekbir.

Mutlak tekbir, zilhiccenin birinci gününden başlar bayram günlerine kadar devam eder. Bu tekbir yolda giderken ve çarşıda pazarda alış veriş yapılırken getirilebilir. Kişiler birbirleriyle karşılaştıklarında da bu tekbiri getirirler.

Mukayyet tekbire gelince, bu farz namazlarının akabinde getirilir. Özellikle cemaatle eda edilen namazlarda. Ekseri alimler cemaatle kılınan namazların akabinde getirilmesini şart koşmuşlardır.

Aynı şekilde bayram namazının kılındığı yerde, bayram namazı kılmak için giderken, ya da namaz kılınacak yerde otururken insanların bu tekbiri getirmesi gerekir. Sus pus oturulmamalıdır. Ramazan bayramında da aynı şeyler geçerlidir. Çünkü bu günler islam şiarlarının açık açık ilan edilmesi gereken günlerdir.

Bu şiarların en açık ifadesi de teşrik tekbirleridir. "Bayramlarınızı tekbirlerle süsleyiniz" (*Taberani*)

Bu nedenle müslümanların bayram gününde inandıkları şiarları açıkça ilan etmeleri gerekir. Namaz kılınacak yerlere gittiklerinde veya camide namazı beklerken seslerini yükselterek "Allah-u ekber, Allah-u ekber, lâilâhe illallâh-u Va'llahu ekber Allah-u ekber. Ve lillâhil hamd." Bu sözler ve ifadeler İbn Mes'ut'dan rivayet edilmiştir. İmam Ahmet b. Hanbel'de aynısını almıştır. Bir de Hz. Selman (ra)'dan rivayet edilen sözler vardır. "Allah-u ekber. Allah-u ekber. Allah-u ekber kebîran."

Salavatlar ve onların akabinde getirilen diğer zikirler Peygamber (s.a.v)'den varit olmamış şeylerdir. Buna örnek olarak şunu verebiliriz. "Allahumme! Salli alâ seyyidina Muhammed ve alâ seyyidinâ Muhammet."

Peygamber (s.a.v)'e salat getirmek her an için meşrudur. Ancak yukardaki şekliyle sadece bu zamana hasretmek Peygamber (s.a.v)'den varit olmamıştır. Sahabeden hiçkimse de böyle bir rivayette bulunmamıştır.

Aynı şekilde bu münasebetle söylenen "Lâ ilahe illallah vahdehu, sadaka va'dehu, nasara abdehu ve hezeme'l Ahzabe vahdehu." Bu ifadelerin bayram gününde söylendiğine dair herhangi bir rivayet bulunmamaktadır. Ama yukarda söylediğimiz teşrik tekbirleri kesinlikle rivayet edilmiş ve Peygamber (s.a.v)'den varit olmuştur. "Allah-u ekber, Allah-u ekber, lâ ilâhe illallah val'lâhu ekber. Allah-u ekber ve lil'lâhil hamd."

Tüm müslümanlar bu tekbiri getirmeye özen göstermelidirler. Namaz kılınacak yerlerin tüm köşelerini bu seslerle inletmelidirler. Zilhicce'nin on günü boyunca teşrik tekbirini her müslümanın getirmesi gerekir.

Namazların arkasından getirilen tekbirlere gelince (mukayyet tekbir) arefe günü sabah namazıyla başlar bayramın dördüncü gününe kadar devam eder. Yani bayramın dördüncü günü ikinci namazını muteakip bu tekbir sona erer.

KURBAN KESMENİN HÜKÜMLERİ

SORU

Kurban kesmenin vakti ne zamandır? Ondan elde edilecek mükafat nedir?

Bir aileye bir koyun yeter mi? Yoksa her fert için bir hayvan mı boğazlamak gerekiyor? Hayvan kurban etmek mi yoksa kurban karşılığı para olarak sadaka vermek mi daha efaldır?

CEVAP

Kurban kesmek Peygamber (s.a.v)'den gelen bir sünnet-i müekkededir. Peygamber (s.a.v) kendisi ve al-i beyti için iki koç kurban etmişti. Kurban ederken şöyle demişti "Ey Allah'ım! Bu benim ve aile halkım ve bir de ümmetimden kurban kesemeyenler içindir." İmam Ebu Hanife şöyle der: Kurban kesmek vaciptir. Ona göre vacip, sünnetin üzerinde farzın altında olan şeydir, Ebu Hanife varlıklı ve zengin olan kişilerin kurban kesmesini vacip olarak görüyor. "Varlıklı olduğu halde kurban kesmeyen bizim namazgahımıza yaklaşmasın" (Hadis) Ebu Hanife bu hadisden yola çıkarak vacip hükmünü vermiştir. Vacipliği kesin olmasa da sünneti müekkededir aynı zamanda büyük faziletleri vardır.

Peygamber (s.a.v) bayram namazından önce kurban kesen kişinin kurbanın sadece etten ibaret olduğunu, ibadet amaçlı kesilen bir kurban olmadığını söylemiştir. Hatta bayram namazından önce kestiği hayvanın tümünü bağışlasa bile kendisine sadece sadaka sevabı yazılır yoksa kurban kesilme sevabı yazılmaz. Çünkü kurban kesmek bir ibadettir. İbadetlerin zamanını da sadece şari (kanun koyucu) tesbit ve tayin eder. Konulan bu sınırlara bizlerin tecavüz etmesi kesinlikle mümkün değildir. Mesela namaz gibi. Öğlen namazı vaktinden önce kılınabilir mi? Hayır caiz değildir. Kurban kesmek de aynıdır. Onun da belli bir vakti vardır. Bazı kimseler kurbanlarını (Bayramdan önceki) geceden kesiyorlar. Bu hatadır. Hem asıl sünneti hem de kurban kesme sevabını kaybetmektir. Kurbanını tekrar iade etmesi gerekir. Özellikle de kendisine vacib olmadığı halde kurban kesmeye niyet eden bir kişi böyle bir durumla karşılaşıya kalınca, onun da tekrar kurban kesmesi gereklidir. Kurban kesimi bayram namazından sonra başlar. Bizzatihi bayram gününde kesmek meşrudur. İkinci ve üçüncü günde kesilebilir. Hatta dördüncü günde kesilebileceğine dair bir görüş vardır. Yani son teşrik günü. Önemli olan kurbanı öğlen vakti zevale kadar kesmektir şayet öğlen vakti girerse kesilmez ikinci güne bırakılır. Bazı İslam alimleri şöyle der: "Hatta ister gündüz ister gece kurbanını kesmesi sahihtir." Bu İslam alimleri tüm insanların bayram namazının ilk gününde kurbanlarını kesmelerinin zaruri olmadığı görüşündedirler. Şöyle ki; Kesim işi büyük zahmet gerektiren bir iştir. Bu nedenle bazı müslümanların bayramın ikinci ve üçüncü gününe ertelemelerinde bir mahsur yoktur. Ete bayramın ilk gününde daha fazla ihtiyacı olan insanlara ilk günde, diğerlerine ikinci ve üçüncü günde dağıtım yapılabilir.

İşte kurbanın kesim vakitleri bunlardır.

Kurbanlık olarak kesilebilecek şeyler: Deve, sığır koyun. Bunlardan herhangi birini kesmek caizdir. Bir kişi için bir koç. Bir kişiden kasıt; evin beyi ve onun ehli. Peygamber (s.a.v) de aynı şeyi söylemişti "Ey Allah'ım! Bu, Muhammed ve onun ehli içindir."

Ebu Eyyub (ra) şöyle der: "Biz Peygamber (s.a.v) devrinde iken bir kişi kendisi ve ehli için tek bir koyun keserdi. Öyleki kavim bundan dolayı birbirine karşı övünç duyarlardı.

İşte asıl sünnet olan da budur.

Sığır ve devenin yedi yaşlarında olması yeterlidir. Bir ineğe veya bir deveye yedi kişi ortak olabilir. Ancak sığırın iki yaşından, devenin de beş yaşından küçük olmaması şartıyla. Keçi bir yaşından küçük olmayacak, koyun da altı aydan küçük olmayacak. Ebu Hanife koyunun semiz (besili) olmasını şart koşturmuştur. Besili olmayan koyunusa bir seneyi tamamlamış olmasını şart olarak koşturmuştur, kurbanda kesilmesi gereken hayvanlar bunlardır.

Kurbanlık hayvanın daha semiz ve daha güzel olması tabiki en efdal olanıdır. Çünkü o, Allah Teala'ya sunulan bir hediyedir. Bu nedenle müslümanın Allah Teala'ya en iyi şeyleri sunması gerekir. Çirkin şeyleri Allah Teala'ya layık göremez. Oldukça zayıf ve cılız aynı zamanda kör bir koyunun Allah Teala'ya kurban olarak kesilmesi ya da boynuzunun büyük bir kısmı yok, kulakları oldukça çirkin, ya da herhangi bir hastalığa tutulmuş bir hayvanın kurban olarak kesilmesi kesinlikle caiz değildir. Hayır, müslüman en temiz ve en iyi şeyleri Rabbine hediye olarak sunmalıdır. Öyleyse kul Rabbine hediye edeceği şeyi iyi seçsin. Allah Teala'ya onların ne eti ne de akıtılan kanları ulaşır; ulaşacak tek şey bu işte gösterilen takvadır.

"Kurban karşılığı para, sadaka olarak verilebilir mi?" sorusuna gelelim: Kurban yerine onun miktarınca sadaka olarak para vermek mi yoksa kurban kesmek mi daha hayırlıdır? Yaşayan kişi açısından düşünecek olursak;

Kurban kesmek daha hayırlıdır. Çünkü kurban kesmek Allah Teala'ya yaklaştıran bir ibadettir.

﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرْ﴾

"...Öyleyse Rabbin için namaz kıl, kurban kes." (1)

Biz de babamız Hz. İbrahim (as)'a uymak ve onun bu yüce anısını tekrar hatırlayıp bir fiil yaşamak için kurban kesiyoruz. Rüyasında oğlu İsmail'i kurban edeceği vahyi geldiğinde vahyin buyruğuna uydu. Oğulcuğuna gitti, biricik oğulcuğu İsmail (ra)'e.. İsmail, O'na yaşlılık döneminde, çöşkuyla ve yalnızlık anında gelmişti. Tüm bunlardan sonra, yani Allah Teala'nın kendisine bir oğul ihsan etmesinden, onu tertemiz yumuşak huylu bir çocukla müjdelemesinden, beraber yaptıkları gayretli çalışmalardan ve ümitvar olduğu oğlundan şimdi vahyin gereği ayrılacaktı. Vahiy, oğlu İsmail'i kesmesi için sadık bir rüya şeklinde tecelli etmişti. Bu bir imtihandı. Hem de bu yaştaki bir babaya zor mu zor bir imtihandı. Bu durumda, kendisine temiz bir evlat bağışlanan, aynı zamanda biricik evladından ümitvar olan bir babanın oğlunu kesmesine dair ilahi vahiy geldi, "O'nu kes" diye. Allah Teala kulu sınamak istiyordu. Gerçekten dostu İbrahim'in kalbi Allah'a olan halis niyetinden bir şey kaybedecek miydi? Yoksa zamanını kendisine verilen oğluyla mı geçirecekti? İşte bu apaçık bir imti-handı. Hem zor hem de çok ince düşünülmüş bir imtihan. Ama İbrahim imtihanı başaracaktı. Oğluna gitti. Onu aldatarak ya da gaflet anında yakalayarak Allah'ın emrini yerine getirmek istemiyordu. Bizatihi kendisine verilen ilahi emri oğluna şu şekilde bildirdi.

﴿يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ، فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى﴾

"Ey Oğulcuğum! Doğrusu ben uykuda iken seni boğazladığımı görüyorum, bir düşün ne dersin?" (1)

Babanın konumu değil de çocuğun konumu şaşırtıcı. Ne Allah'ın buyruğuna aykırı davrandı ne de emrin yerine gelmesinde bir an bile tereddüt gösterdi. Aksine mü'mine yaraşır bir güvenle ve güvenilir bir kimsenin imanı ile şöyle dedi.

﴿يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ﴾

"Allah dilerse sabredenlerden olduğumu göreceksin." (2)

1) Saffat, 102

2) Saffat, 102

Bu öyle bir söz ki, imanın, kuvvetin, tevazunun ve Allah'a olan tevekkülün pırıltılarını yansıtıyor. Kahramanlık iddiasıyla söylenmiş bir söz değildir. Aksine, bunu yaşayarak gösterdi. "Allah dilerse beni sabredenlerden bulacaksın." Herşey Allah'a döner. Varlık alemindeki her şey Allah Teala'ya döner. İnsana yakın (ölüm)i bağışlayan Allah Teala'dır. Ardından basiret vermiş, sinirsel bir güç vermiştir.

﴿ فَلَمَّا أَسْلَمَا ﴾

"Böylece ikisi de Allah'a teslimiyet gösterdi." (1)
Hem baba hem de oğul. Oğul boynunu babasına teslim etmişti.

﴿ وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ﴾

"Babası oğlunu alını üzerine yatırınca" (2) Onu alını üzerine devirdi, kendisine emredileni yerine getirmek üzereyken müjde geldi

﴿ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ إِنَّ هَذَا هُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ. وَفَدَيْنَاهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ ﴾

"Biz, Ey İbrahim! Rüya'yı gerçek yaptın. İşte biz iyi davrananları böylece mükafatlandırırız. Bu gerçekten çok açık bir imtehandır, diye seslendik ve Biz ona fi-dye olarak büyük bir kurbanlık verdik." (1)

Cibril bir koyunla gelerek şöyle dedi: Oğlunun yerine bunu boğazla. İşte o gün bugündür bu, sünnet olarak yapılageldi. Biz de bu olayı hatırlamak için kurban kesiyoruz.

Her millet, geçmişte yaşadıkları güzel olayları ölümsüzleştirmeye çalışır. O olayların hatıralarını canlandırırlar. Sırf onların hatırasına törenler düzenlerler. İstiklal günü, zafer günü gibi. İşte bu da Allah'ın günlerinden bir gün, Allah'a imanın gösterildiği bir gündür. Bugün, ölümsüz bir cesaretin sergilendiği bir gündür.

1) Saffat, 103

2) Saffat, 103

3) Saffat, 104-105

lah Teala onun anısını kurban pratiğiyle ölümsüzleştirmiştir. Müslüman bugünde kurban keser. Bu sünnettir. Hem de karşılığında para ile yapılacak sadakadan daha hayırlıdır. Her insan kurbanlığının yerine ona bedel miktarda para bağışlamış olsalar bugünün anlam ve önemi ortadan kalkar yok olur gider. İslam bu anlamlı günü yaşatmak istiyor. Bu nedenle hayvan kesmek daha efdaldır. Gerçekte bu hayatta olan her kişinin üzerine bir görevdir.

Ancak kişinin ölmüş bir yakını varsa ve onun ruhuna gönderilmek üzere bir sevap yapmak istediğinde; Ne yapacak? Kurban mı kesecek? Yoksa bu kurban miktarınca sadaka mı dağıtacak?

Benim görüşüm şudur; kurban kesenlerin çok olduğu bir şehirde insanların ete olan ihtiyaçları yoksa bu durumda kurban değerince o ölen kişi için sadaka vermeleri daha efdaldır. Çünkü bu beldedeki insanların ete ihtiyaçları nasıl olsa yoktur. Hepsi de bayram günü dağıtılan etten yeterince nasibini almış. Belki de bu beldede yaşayan fakirlerin çoğunluğu için para daha ehemmiyetli (ihtiyaç bakımından) çocuğuna bayramlık birşeyler almak isteyebilir. Ya da bir oyuncak veya buna benzer şeyler. Muhtaç olan insanlar bu mubarek günde kendilerine büyük kolaylıklar sağlayacak kişilere ihtiyaçları olabilir. Bu durumda ölü için kesilecek kurban yerine sadaka vermek daha hayırlıdır.

Ama etin az bulunduğu ve insanların ete ihtiyacı olduğu bir beldede ölü için kurban kesmek ve onun etini dağıtmak daha efdaldır.

Bu, benim tercih ettiğim bir görüştür.

Burada bilinmesi gereken başka bir husus ta; Ölü adına sadaka vermenin meşruluğu hususunda müslümanların icmasının olduğudur. Bu konuda ihtilaf edilmemiştir. Demek ki burada mezheplerin ihtilaf etmediği iki yol söz konusudur; ölü için sadaka verilmesi veya onun için dua edilerek affının istenmesi.

Yaşayanlar açısından, kendisi ve ailesi için kurban kesmek daha hayırlıdır.

Ölen kişiye nisbetle ise, şayet bir beldede et ihtiyacı varsa ölü için hayvan kesmek gerekir. Eğer herhangi bir et ihtiyacı söz konusu değilse kurbanın değerindeki parayı sadaka olarak vermek daha evla olanıdır.

Kesilen hayvanın dağıtılmasına gelince, bilindiği gibi hayvanı üçe bölerek dağıtmak en evlâ olanıdır. Üçte birini ehl-i beyti yer (ev halkı) Üçte birini çevresindeki komşularına ayırır. Özellikle de zor durumda olan komşularına. Üçte birini de fakirler için ayırır. Şayet kestiği hayvanın tümünü tasadduk ederse bu kendisi için daha efdal ve daha evlâ olur. Ancak kestiği hayvandan sünnet yerine gelmesi niyetiyle bir parça alması şarttır. Meselâ, hayvanın ciğerini ya da başka yerini yemesi gibi. Böylece tümünü tasaddukta bulunduğu hayvanın kendisi tarafından da yenildiği doğrulanmış olur. Peygamber (s.a.v) ve diğer sahabeler de aynı şekilde yaparlardı.

SORU

Zilhiccenin onuncu günü geldiğinde, kurban kesmek isteyen kişinin, saçlarını ve tırnaklarını kesmesi gerekir mi?

CEVAP

Hanbeli mezhebine göre saçın ya da tırnakların kesilmesi caiz değildir. Zilhicce ayında kurban kesmek isteyen bir kimsenin sadece hilali görmesi yeterlidir. Saçlarını ya da tırnaklarını kesmekten kaçınması gerekir. Bu da, haccın ibadetlerini yerine getirmek için ihrama giren kişiye benzemek gibidir. Mukaddes topraklara hac yapmak veya umre için gidemeyecek kişi, bulunduğu yerde iken hacılara ya da umre yapanlara benzemeye çalışır. Benzemeye çalışırken saçını, sakalını ya da tırnaklarını kesmesi ve benzeme ruhiyesi içine girmesi doğru değildir. Böyle bir ortamda yaşayan kişinin bu gibi hallerden kaçınması gerekir. Yoksa bazıları zevcesinden ya da koku sürmekten de kaçınması gerektiğini sanabilir. Hayır böyle birşey kesinlikle söz konusu değil aynı zamanda varit olan herhangi bir delil de mevcut değildir. Sadece saçını ve tırnaklarını kesmekten kaçınacak o kadar. Hacı olmayan bir müslümandan ihrama girmesi istenmez. Zaten kişi hacı olamadığı halde bu niyetle saçını ve tırnaklarını kesmesi mekruhtur. Tercih edilen görüş de budur. Saç ve tırnaklarını kesti diyede fidye vermesi gerekmez. Bunun herhangi bir sorumluluğu yoktur. Şayet bir kişi muhalefet olarak saçını tırnaklarını kesse üzerine fidye gerekmez sadece Allah'tan istiğfar diler.

Bir şey mekruhsa eğer alimlerin dediği gibi mekruhuyetlik küçük bir ihtiyaç hasıl olduğunda ortadan kalkar. Misal verecek olursak, çevreden saçını ve tırnaklarını kestirmesi için herhangi bir zorlama geldiğinde bunun mekruhiyetliği zorlama karşısında kesme zarureti hissedene kişi için ortadan kalkar. Mekruhu işlemiş olması onu affettirmek için herhangi birşey yapmasını gerektirmez. Tüm bu anlattıklarımız, zilhicce ayında kurban kesmek isteyen kişinin saç ve tırnaklarını kesmemesiyle alakalıdır.

AŞURA ORUCU BÜYÜK GÜNAHLARA KEFFARET MİDİR?

SORU

Aşura orucunun bir senelik günahlara keffaret olduğu doğru mudur? Büyük günahlar da buna dahil midir?

CEVAP

Aşura orucu hakkında bir çok hadis varid olmuştur. Bunlardan birini Müslim Ebu Katade'den rivayet etmiştir. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur. "Arefe orucu iki -geçmiş ve gelecek- seneye keffarettir. Aşura günü orucu ise geçen bir seneye keffarettir."

İnsanoğlunun hatalı olması noksan sıfatlardan münezze olan Allah Teala'nın hikmeti gereğidir. Hatalı olan kullara aynı zamanda onların hatalarını silecek ve etkisini ortadan kaldıracak çeşitli keffaretlerin taktir edilmesi ise Allah Teala'nın rahmeti gereğidir. Günahların etkisi, namazlarla, sadakalarla, hacla, umreyle ve diğer hasenelerle giderilir.

﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾

"...Doğrusu iyilikler kötülükleri giderir." (1)

Peygamber (s.a.v) ise şöyle buyurmaktadır. "(Yapılan) kötülüklerin akabinde iyilik yapın ki bu iyilikler (sizin) kötülüklerinizi ortadan kaldırsın"

Oruç insanı şehvetlerden uzaklaştırması, insanın nefsiyle mücadele etmesi, şeytanın kanındaki hareket alanını daraltması yönüyle günahlar için en büyük keffarettir.

Kulun, bir günlük oruçla bir senelik ya da iki senelik günahlarının silinmesini Allah'a çok görmemelidir. Allah Teala'nın fazlı, mağfireti ve rahmeti oldukça geniştir.

"...Azabıma dilediğim kimseyi uğrattırım, rahmetim herşeyi kaplamıştır." (A'raf, 156)

Başta geçen hadis ise keffareti umumileştirmektedir. Küçük günahlarla kayıtlanmamıştır. Fakat bazı alimler bu hadisi küçük günahlarla kayıtlamışlardır. Buna delil olarak da Ebu Hureyre (ra)'nin Müslim'de geçen şu hadisini getirmişlerdir. "Vakitten vakte kılınan namaz, cumadan cumaya kılınan namaz, ramazandan ramazana tutulan oruç, büyük günahlardan kaçınıldığı sürece bunlar arasında yapılan küçük günahlar için keffarettir."

Bu hasenelerin günahlara keffaret olması büyük günahlardan kaçınılma şartına bağlıdır. Bu şartın aşura orucu içinde geçerli olması daha evladır.

Nevevi şöyle der: Küçük günahlar olmasaydı büyük günahlar keffaretle affedilecekti. Büyük günahlar olmasaydı herkesin Allah katındaki derecesi yüksek olacaktı.

YAHUDİLERİN AŞURA ORUCUNUN MÜSLÜMANLARLA AYNI GÜNE DENK GELMESİ

SORU

Bir hadiste şöyle geçmektedir. "Peygamber (s.a.v) Medine'ye geldiğinde Yahudilerin aşura orucu tuttuklarını gördü. Peygamber (s.a.v) de tuttu ve tutulmasını emretti. Bir çok konuda ehl-i kitab'a muhalefet edildiği halde bu konuda niçin muvafakat sağlanmıştır?

CEVAP

Soruyu yöneltten kardeşimizin işaret ettiği hadis Buhari ve Müslim'de İbn Abbas(ra)'tan rivayet edilmiştir. "Peygamber (s.a.v) Medine'ye geldiğinde Yahudilerin Aşura orucunu tuttuğunu gördü. Bunun üzerine şöyle dedi: "Bu nedir?" Oradakiler şöyle cevap verdiler: Bugün salih bir gün. Allah bugünde Musa (as)'yı ve İsrailoğullarını düşmanlarından kurtardı. Bunun üzerine Allah Resulü de: "Ben Musa (as)'yla birlikte olmaya, sizden daha çok layığım" diye buyurdu. Kendisi de oruç tuttu ve tutulmasını da emretti."

Bir müslümanın "Ehli kitaptan olan kafirlere ve müşriklere muhalif davranmaya büyük bir özen gösterdiği halde nasıl olurda aşura orucu konusunda bir Peygamber Yahudilerle muvafakat

sağlar? Halbuki O (s.a.v) değişik hadislerde "Yahudilere ve Hristiyanlara muhalif olunuz. Müşriklere muhalif olunuz" şeklinde sözleri vardır" diye sorması garip karşılanacak bir şey değildir.

Ancak aşura orucu hakkında rivayet edilen hadisleri araştıranlar Peygamber (s.a.v)'in bu orucu hicretten önce tuttuğunu göreceklerdir. Hatta, cahiliye arapları bugün oruç tutar ve ta'zimde bulunurlar ve Ka'be'nin örtüsünü değiştirlerdi. Onların bugünü eskilerin şeriatından kabul ettikleri söylenir. Arkame (ra)'den rivayet edildiğine göre; cahiliye döneminde Kureyşli biri bir günah işlediğinde onu çok büyüttü. Bunun üzerine kendisine aşura orucu tut bu senin için keffaret olur derlerdi.

Öyleyse, Peygamber (s.a.v) de bu oruca Medine'de başlamadı. Yahudilere uymak için tabiki tutmadı. "Musa (as)'yla beraber olmaya sizden fazla ben layığım." Bu günü ululamak, Yahudilere de Allah'ın dininin bütün zamanlarda aynı olduğunu, bütün peygamberlerin hak binasında birbirine geçirilmiş tuğlalar olduğunu bildirmek için bu günün oruçlu olarak geçirilmesini emretti.

Onlar Hz. Musa (as)'nın getirdiği kitabı tahrif etmişlerdi. Dinlerini değiştirmişlerdi. Aşura günü Fravun'un helakı, Hz. Musa (as)'nın zaferi olduğunda bu aynı zamanda Allah Teala'nın Muhammed'i (sav) kendisiyle gönderdiği şey hakkında bir zaferiydi. Musa (as) bu orucu Allah'a şükrünün ifadesi olarak tuttuğuna göre müslümanlar Hz. Musa'ya uymaya Yahudilerden daha çok hak sahibidirlər.

Bundan da öte, aşura mubarek bir gündür. O günde hak batıla karşı, iman küfre karşı bir zafer kazanmış. Ahmet b. Hanbel İbn Abbas (ra)'tan, gemi'cudi dağına geldiğinde Nuh (a.s) Allah Teala'ya şükür için aşura orucu tuttuğunu rivayet etmiştir.

Şu kadar var ki, orucun temelinde Peygamber (s.a.v)'in Yahudilerle olan muvafakatı Medine Antlaşması'nın ilk dönemlerine rastlayan yıllardaydı. Çünkü Allah Resulü (s.a.v) onları kendisine çekmek ve kalplerini ısındırmak için nehyedilmediği bir işte

ehl-i kitapla muvafakatta olmayı isterdi. İslam cemaati Medine'ye yerleştğinde ehli kitap İslam'a, onun Peygamber'ine, ve ona mensup olanlara karşı düşmanca tavır almaya başladılar. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) de aşura orucunun aslına bağlıkalmak suretiyle tafsilatında onlara muhalif olmayı emretti. Asla bağlı kalındığında daha önce bahsettiğimiz büyük manevi özelliğiyle bu gün müslümanlar tarafından da kutlanacaktı. "Aşura orucunu Yahudilere muhalif olmak suretiyle tutun. Aşura gününden önce bir gün aşura gününden sonra da bir gün tutun."

(Ahmet b. Hanbel)

Medine devrinin sonlarına gelindiğinde, soruyu yönelten kardeşimizin mudahaleci tavrı gibi sahabe de Allâh Resulü' (s.a.v)'ne bu konuda müdahale ettiler. "Allah Resulü (s.a.v) ümmetini inanç konusunda yahudiler ve hiristiyanlardan ayırmaya büyük bir önem verdiği halde niçin böyle bir konuda yahudilerle muvafakat sağlamıştı?" Bu sorunun cevabı Müslim'in İbn Abbas (ra)'ın şu sözündeki rivayetinde ortaya çıkmaktadır. "Allah Resulü (s.a.v) aşura günü orucunu tuttuğunda sahabeye de tutmalarını emretti. Bunun üzerine sahabe şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resulü! Bu gün, yahudi ve hiristiyanların ta'zim ettikleri bir gündür." O (s.a.v) da: "Allah izin verirse gelecek sene biz dokuzuncu günü de oruç tutacağız." İbn Abbas devamla şöyle söylüyor. "(Bahsedilen) gelecek sene gelmeden Peygamber (s.a.v) vefat etmişti."

Bu cevaptan anlaşıldığına göre Allah Resulü (s.a.v) sadece onuncu günüyle yetinmemişti bilakis yahudilere ve hiristiyanlara muhalif olsun diye dokuzuncu günü de ilave etmişti

İbn Kayyim şöyle demiştir: "Aşura orucunun sıralaması üçtür: Ondan önce ve sonra bir gün tutmak. Bunu dokuzuncu ve onuncu günü oruç tutulması takip eder. Bu konuyla alakalı olarak bir çok hadisler vardır. Bu konu da sadece onuncu günü oruca ayırmakla ilgili olanlar da gelmiştir."

AŞURA GÜNÜNDE SÜRME ÇEKMEK ve AİLE EFRADINI ZENGİNLEŞTİRMEK

SORU

Aşura gününde oruçtan başka yapılması müstehap olan - süslenmek, sürme çekmek ya da aile efradını zenginleştirmek (gönlünü almak) gibi- herhangi birşey varid olmuş mudur?

CEVAP

Aşura günü hakkında orucun dışında Peygamber (s.a.v)'den herhangi birşey varid olmamıştır. Bu konuda çoğu kez söylenen bir hadis var "Kim aşura gününde aile efradını zenginleştirirse Allah da onu tüm sene boyunca zenginleştirir." (Taberani, Beyhaki senetlerinin tümünün zayıf olduğunu söylemiştir. İbn Cevzi 'Mevzuat' adlı kitabında rivayet etmiş, İraki hasen olduğunu söylemiştir. Suyuti 'Cami-ul'Sağir' adlı kitabında sahih alametlerle bu hadise işaret etmiştir. Suyuti, bu gibi hadislerde oldukça musamahalı davranırdı.)

Sürme çekme hususuna gelince Hakim, İbn Abbas (ra)'dan merfu olan bir hadis rivayet etmiştir. "Kim sürme taşıyla aşura gününde sürme çekerse gözleri asla hastalanmaz." Hakim, bu hadisin münker olduğunu söylemiştir. Sahavi ise mevzu bir hadis olduğunu belirtmiş, İbn Cevzi de 'Mevzuat' adlı eserine almıştır.

Hakim şöyle der: "Aşura gününde sürme çekmek hususunda

Peygamber (s.a.v)'den bir şey varit olduğuna dair herhangi bir ize rastlanmamıştır. Bu; Hz. Hüseyin (r.a)'in taraftarlarının ortaya çıkardığı bir bid'attır."

Bahsettiğimiz bu gibi rivayetlerin doğmasına sebep olan tarihi olayların bilinmesi gerekir. Bu olaylar görüşler ve onların değerini ortaya çıkarmaya yarayacak aydınlatıcı ışıklar tutacaktır. Kader Hz. Hüseyin (r.a)'nin muharrem'in onunda öldürülmesini istedi. Onun taraftarlarından çokları o günü sürekli bir hüznün günü olarak kabul ettiler. Hatta, tüm ayı yas olarak ilan ettiler. Bu ayda kendilerini hertürlü zevkten, rahatlıktan dünyalık tattan mahrum bıraktılar. Şialara karşı oldukça büyük kin güdenlere göre onların bu aşırılıklarına karşılık kendilerinin de bu günde hertürlü rahatlığı ve herçeşit süslenmeyi Allah'a yaklaşmak ve itaat olarak değerlendirmeleri bir aksi tepkinin sonucuydu. Bu görüşlerini desteklemek için de uydurma bir çok hadisler ve rivayetler ortaya sürdüler. Halbuki her iki fırkasında Allah'ın koyduğu sınırdan durmaları, kör ve sağır taassubculuk anlayışından kendilerini kurtarmaları en uygun olacak şeydir. Onlar bölünmeden tümünden Allah'ın ipine sarılmalıdırlar.

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السَّبِيلَ فَتَفْرَقَ بَيْنَكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ، ذَلِكَمْ وَصَاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾.

"Bu dosdoğru olan yoluma uyun. Sizi Allah yolundan ayrı düşürecek yollara uymayın. Allah size bunları sakınasınız diye buyurmaktadır" (1).

---

9. BÖLÜM

KADIN, AİLE VE BOŞANMA HAKKINDA

KADININ HERŞEYİ ŞER MİDİR?

SORU

Mü'minlerin emiri Hz. Ali (r.a)'nin 'Nehc'ül-Belağa' adlı eserinde "Kadının herşeyi şerdir. Onda bulunması gereken herşey şerdir." diye bir ibare geçmektedir. Sizin bu konudaki açıklamanız nedir? Bu söz İslam'ın kadın karşısındaki tutumunu gösterir mi? Açıklamalarınızı bekliyorum, teşekkürler.

CEVAP

Burada belirtilmesi gereken iki önemli şey söz konusudur.

Birincisi:

İslam'ın herhangi bir konuda görüşünü temsil edecek bir şey varsa o da; Allah Teala ve O'nun Resülü (s.a.v)'nün görüşüdür. Bunların dışında kalan görüşler Kur'an ve sahih sünnete uyduğu sürece alınır. Kur'an'ı Kerim ve Sahih Nebevi Sünnet'ler ise bozulmaktan korunmuş kaynaklardır.

İkincisi:

Araştırmacılara göre, 'Nehc'ul-Belağa'da Hz. Ali (r.a)'ye nisbet edilen bazı şeyler sahih olmadığı bilinen bir gerçektir. Onların bu konuda delilleri de var. Hiç şüphesiz 'Nehc'ul-Belağa'da geçen görüşlerin, İmam Ali'nin devrini, fikirlerini ve uslûbunu yansıtmadığını uyanık bir okuyucu ya da eleştirmen kavramakta zorluk çekmez.

Bu nedenle 'Nehc'ul-Belağ'a'da geçen her sözün Hz. Ali'ye ait olduğunu düşünerek delil olarak getirmek caiz değildir.

Şu da var ki; islam ilmine göre bir sözün söyleyenine nisbet edilmesi her türlü noksanlıklardan uzak direkt söyleyene ulaştırabilecek doğru senetlerle olur. Direkt İmam Ali (ra)'ye ulaştırarak senet hani nerede? Böyle bir sened olacak ki biz de ona göre 'Bu söz Hz. Ali (ra)'nindir' diye hükmümüzü verelim?

Hatta bu sözü sahih bir senetle Hz. Ali (ra)'ye dayandırsak da reddedilmesi gerekir. Çünkü bu söz, islami naslara aykırıdır. Bir sözde bulunan bozuk ve çarpık bir illet hangi nasıl bir görüş olursa olsun reddedilmeyi gerektirir. Senedi güneş gibi orta da olsa da.

Hem Hz. Ali (ra) nasıl böyle bir şey söylemiş olur. O, yaratılıştta, Allah'a karşı sorumluluklarında ve verilecek mükafatta kadınlarla erkeklerin eşit olduğunu belirten Allah'ın kalamını okuyan bir kimse idi.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾.

"Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabb'inize hürmetsizlikten sakının."

(1)

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾.

"Doğrusu erkek ve kadın müslümanlar, erkek ve kadın mü'minler, boyun eğen erkekler ve kadınlar; doğru sözlü erkekler ve kadınlar, sabırlı erkekler ve kadınlar, gönülden bağlanan erkekler ve kadınlar, sadaka veren erkekler ve kadınlar, oruç tutan erkekler ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ı çok anan erkekler ve kadınlar, işte Allah bunların hepsine mağfiret ve büyük ecir hazırlamıştır." (1)

﴿ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ ۚ ﴾

"Rabbleri dualarını kabul etti: Birbirinizden meydana gelen sizlerden, erkek olsun, kadın olsun, iş yapmanın işini boşa çıkarmam..." (2)

﴿ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ ۚ ﴾

"...Onlar sizin örtünüz siz de onların örtülerisiniz." (3)

﴿ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۚ ﴾

"İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır." (4)

Peygamber (s.a.v) ise şöyle buyurmaktadır. "Muhakkak ki kadınlar erkeklerin kardeşleridirler."

"Dünya bir faydalanmadır. Bu faydalanmanın en hayırlısı salih bir kadındır." (Müslim, Nesei ve İbn Mace)

1) Ahzab, 35

2) Ali-i İmran 195

3) Bakara, 187

4) Rum, 21

"Üç şey insanı sevindirir: Saliha bir kadın, güzel bir ev ve güzel bir binek" (*Sahih bir isnatla Ahmet b. Hanbel rivayet etmiştir.*)

"Allah kime saliha bir kadın vermişse ona dininin yarısında yardım etmiştir. Diğer kalan yarısı için de Allah'tan korksun." (*Taberani, Hakim hadisin senedinin sahih olduğunu söylemiştir.*)

"Dört şey var ki, kime verilirse dünya ve ahiretin hayrını elde etmiş olur." Bunlardan birisi olarak ta 'Kendisinden malında veya şahsında günah olabilecek işleri talep etmeyen salih bir eş" zikredilmiştir. (*Taberani 'Kebir' ve 'Evsât' adlı kitaplarında rivayet etmiştir.*)

Hz. Ali (r.a) bu naslara nasıl aykırı bir söz sarfetmiş olabilir? Nasıl "Kadının herşeyi şerdir" demiş olabilir?

Bu söz gerçekte Hz. Ali (ra)'ye de ait olmuş olsa sorarız; Sizin zevceniz hakkındaki görüşleriniz nedir? Size göre cennet ehlinin seyyitleri olan Hz. Haşan (ra) ve Hz. Hüseyin (ra)'nin annesi Hz. Fatıma (r.anha) hakkındaki düşünceniz nedir? İmam Ali (ra) ya da tüm müslümanlar Hz. Fatıma (r.anha) hakkında, "Onun herşeyi şerdir" demeyi kabul ederler miydi?

Kadının fitratı erkeğin fitratına ters değildir. Her ikisinde fitratı hayrı ve şerri, dalaleti ve hidayeti kabul edebilir.

﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا. فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا. قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا﴾.

"Kişiye ve onu şekillendirene. Sonra da ona iyilik ve kötülük kabiliyetleri verene and olsun ki: kendini arıtan saadete ermiştir. Kendini fenalıklara gömen kimse de ziyana uğramıştır." (1)

Kadınsız yapılamadığı halde nasıl kadının herşeyinin şer olduğu düşünülebilir? Allah Teala nasıl olurda bir şer yaratır ve insanları ihtiyaç ve zaruret mihnetiyle yarattığı bu şerre sevk eder?

Aslında yaradılış üzerinde düşünen bir kimse, onda temelde faydaların bulunduğunu görecektir. Bize görünen şer (kötülükler) ise külli, genel ve mutlak faydanın bir parçasıdır. Gerçekte şer hayrın gereklerindendir. Bu nedenle Peygamber (s.a.v)'in Rab-bi'ne yaptığı münacatta bunu dile getirmiştir. "Şer sana isnat edilmez."

Kur'an'ı Kerim de ise:

﴿يَدُكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾.

"İyilik elindedir. Doğrusu sen herşeye Kadir'sin." (1)

Geriye hakkında hadislerin varit olduğu nokta kalıyor. O da kadınların fitnesinden sakınmak. "Benden sonra erkeklere kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım." (Buhari)

Ben de şöyle derim: Bir şeyin fitnesinden kaçınmak onun tamamen şer olduğu anlamına gelmez. Bu demektir ki, kadının erkekler üzerinde büyük tesirleri vardır. Onu Allah Teala ve ahiret meşguliyetinden alı koymasından korkulur.

Bu nedenle Allah bir çok ayetinde mal ve çocuklarla imtihan edilmekten sakındırmıştır.

﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾.

"Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız bir imtihandır. Büyük ecir ise Allah katındadır." (2)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ. وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾.

"Ey İnananlar! Sizi, mallarınız ve çocuklarınız Allah'ı anmaktan alıkoymasın; böyle olanlar hüsrana uğrayanlardır." (3)

1) Al-i İmran, 26

2) Teğabun, 15

3) Münafikun, 9

Buna rağmen Allah Teala 'malı' Kur'an'ı Kerim'in bir çok yerinde 'Hayır' diye isimlendirmiştir. Evladın da Allah'ın dilediğine verdiği bir 'Nimet' olarak nitelemiştir.

﴿يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكَورَ﴾

"...Dilediğine, kız çocuk dilediğine de erkek çocuk verir." (1)

Allah Teala'nın kullarına evlatlar ve torunlar vererek sınaması onlara güzel şeyler vermesine benzer.

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾

"Allah size kendinizden eşler var eder. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar var eder. Size temiz şeylerden rızık verir." (2)

Kadından sakındırılması evlattan ve maldan sakındırılmaya benzer. Bu da, verilen bu nimetlerin şer olduğunu göstermez. Aksine bu imtihan (fitne) olacak şekilde onlarla fazlaca meşgul olmak ve Allah'ı zikretmekten uzak kalmaktan, sakındırmak içindir.

Çoğu erkeklerin, kadınların çekiciliği ve onların güzelliği karşısında zayıf iradeli olduklarını hiç kimse inkar edemez. Özellikle erkekleri teşviğe ve onlara karşı sükse yapmaya niyetlendimi... Çünkü böyle kadınların tuzakları erkeklerin kurduğu tuzaklardan daha büyüktür.

Böylece erkeklerin bu tehlikeye karşı dikkatli ve uyanık olmaları bir zorunluluk olmaktadır. Bu vesileyle arzularının ve cinsi güdülerinin peşinde gitmemiş olurlar.

1) Şura, 49

2) Nahl, 72

Günümüzde kadının yol açtığı fitnelerin önceki çağlara nazaran had safhaya ulaştığını görebiliyoruz. Toplum düzenini hiçe sayanlar kadınları insanlık değerlerini alt üst edecek bir araç olarak kullanmaktadırlar. Hem de gelişme ve ilerleme adı altında.

Müslüman kadının yapması gereken, bu tür komplolara karşı uyanık kalmaktır. Kendini, İslam'a karşı yıkıcı hareketlerde bulanların eline bırakmamalıdır. İslam'ın parlak devrinde yaşayan bu ümmetin kadınlarının bulunduğu akide ve inanç ortamına tekrar dönmelidir. Terbiyeli bir kız, salih bir kadın, dini ve ümmeti için çalışan hayırlı ve salih bir insan olarak yaşamalıdır. Böylece her iki yerde de (Dünya ve Ahirette) kurtuluşa erer ve her iki diyarda da saadete kavuşur.

PERUK TAKMAK ve KADININ KUAFÖRE GİTMESİ

SORU

Müslüman bir kadının süslenmek için kuaföre gitmesi caiz midir? Çağımızdaki sosyal hayatın gelişme göstermesi süslenme şekillerinin ve üsluplarının da değişmesini beraberinde getirdi. Artık kadın evinde süslenemiyor.

Burada bu konuyla alakalı bir şey daha var. O da, çoğu kadınların giydikleri ve 'Peruk' diye isimlendirdikleri 'Suni Saçlar'. Bunları takmak şer'an caiz midir? Bazı kimseler, peruğun sadece kadının asli saçını kapattığını söylüyorlar. Kadının saçını avret olduğuna göre peruk da onun başını kapattığını iddia ediyorlar.

CEVAP

Bu soruyu iki şıkta cevaplamak istiyorum.

1) İslam, bazı dinlerin bildiği ve tanıdığı dar ve kıt görüşlere savaş açmak için gelmiştir. Belli ölçüler içerisinde süslenmeye ve güzelleşmeye çağırır. Allah'ın kulları için çıkardığı zineti, haram kılanları protesto eder. Namaza giderken zinetlerin takılmasını söylemiştir.

"Ey Ademoğlu! Mescide güzel elbiselerinizi giyine-rek gidin." (A'raf, 31)

İslam, kadın ve erkek her ikisine de süslenmeyi ve güzelleşmeyi meşru kıldığına göre kadının fitratını ve kadınlığını göz

önünde bulundurmuş erkeğe giymesi haram olan ipekle, takması haram olan altını ona mübah kılmıştır.

İslam sadece, fitratı bozduğu ve şeytanın insanları saptırma-
da kullandığı bir metot olması hasebiyle birtakım süslenme
şekillerini haram kılmıştır.

﴿وَلَا مَرْئِيٍّ فَلْيُغَيِّرَنَّ خَلْقَ اللَّهِ﴾

"Allah'ın yarattığını değiştirmelerini emredeceğim."

(1)

Bu konuda Peygamber (s.a.v)'den gelen sahih rivayetlerin bi-
rinde şöyle denmektedir: "Dövme yaptıran ve dövme yaptırmak
isteyene lanet olsun. dişlerini incelten ve inceltmek isteyen la-
net olsun. Yüzündeki kılları alan ve aldırana lanet olsun. Peruk
takan ve taktırana lanet olsun."

Daha bir çok sahih hadis bulunmaktadır.

Hadiste rivayet edilenleri yapan ya da yapmak isteyen hem
lanetlenmiş hem de yapılması haram kılınmıştır.

Böylece 'Peruk' ve ona benzeyen şeylerin de hükmünü
öğrenmiş olduk. Peruğun sadece başı örttüğünü iddia etmek,
gerçekleri saptırmak demektir. Saçın nasıl kapanacağı gerek akli
gerek örfi yönden bilinen bir şeydir. Peruk, tabi olan saçtan daha
süsleyici ve daha güzelleştirici bir özelliğe sahiptir. Bununla bir-
likte onu kullanmak, bir yönden israftır, bir yönden çekicilik
özelliliğiyle onun bunun nefsanî güdülerini saptırmaktır. Bunların
tümü de haramlığını doğrulayıcı bir özelliktir.

Said İbn Müseyyep şöyle der "Muaviye Mekke'ye geldiğinin
son günü bize bir hutbe verdi. Hutbede iken bir saç yumağı
çıkardı ve şöyle dedi; bunu yahudilerden başka bir kimsenin
yaptığını görmedim. Peygamber (s.a.v) bunu 'Zevr' yani peruk
diye isimlendirmişti."

Bir başka rivayette Medinelilere şöyle demişti. "Alimleriniz

nerede? Allah Resulü'nün bu gibi şeyleri yasakladığını duymuştum." Sonra da devamla şöyle demişti. "İsrailoğullarının kadınları bu gibi şeyleri kullandıkları zaman helak edildiler." (Buhari)

Buradan şu iki sonucu çıkarıyoruz.

Birincisi:

Yahudiler, daha önceleri bu tür rezillikleri işliyorlarmış. Aynı zamanda bunları revaçta tutanlarda onlar. Bunlar da, her fesadın gerisinde olan yahudilerden alınmıştır.

İkincisi:

1) Peygamber (s.a.v) takma saç 'Zevr' adını vermiş. Böylece onun haram olduğuna işaret etmiş oluyordu. O da bir nevi aldatmaca ve dolandırmacadır. İslam ise aldatmacılığı asla kabul etmez. İster maddi ister manevi herhalükarda hilekarlık yapanlardan kendini beri tutmuştur islam. "Kim hilekarlık yaparsa bizden değildir." Diğerleri için de aynı şeyler geçerlidir.

Evde dahi olsa peruk takmak haramdır. Çünkü böyle kimseler lanetlenmiştir. Peruk kişinin saçları için kesinlikle örtü olamaz. Açık sarıh naslara aykırı olduğundan takılması haramdır. "Baş örtülerini yakalarına alsınlar." (Ayet) Hiç kimse peruğun baş örtüsü mesabesinde olduğunu savunamaz. Kadınlara haram olduğuna göre erkeklere haydi haydi haramdır.

2) Kadının süslenmek için yabancı bir erkeğe gitmesi ise kesinlikle haramdır. Çünkü yabancı bir erkeğin müslüman bir kadına elini sürmesi caiz değildir. Müslüman bir kadının da buna imkan ve ortam hazırlaması caiz değildir.

Bir hadiste şöyle geçmektedir. "Sizin birinizin başına demirden bir iğne saplanması kendisine helal olmayan bir kadına dokunmasından daha hayırlıdır." (Taberani rivayet etmiştir. Ravileri güvenilir. Ayrıca Munziri ve Beyhaki de rivayet etmişlerdir.)

Anlatıldığına göre kadın kuaförde bazan tek başına kalabili-

yormuş. Böylece başka bir haram daha işliyor. Kendisine yabancı olan bir erkekle yalnız kalmak.

Tüm bunlar İslam'ın metodu olan orta yoldan, doğru istikametten, gerçek fıtrattan uzaklaşmanın doğurduğu hazin sonuçlardır.

Dinini yaşamak ve Rabb'ini razı etmek için gayret gösteren bir müslüman kadın için kendisine mübah kılındığı şekilde evinde süslenmesi ve sokaklar için değil sadece kocasına kendini beğendirmesi yeterli gelir. Bugün sokaklar için süslenmek dünya siyonist teşkilatlarının hareketlendirdiği çağdaş bir salgın hastalıktır.

KADININ YÜZÜNÜ GÖSTERMESİ ve HİCAP HAKKINDA

SORU

Kadının yüzünü göstermesi veya örtmesi hakkında uzun uzun tartışmalar olmaktadır. Kadının yüzü avret midir? Örtülmesi gerekir mi gerekmez mi? Bu konuda tartışanlardan hiç kimse tatmin edici bir cevap veremedi. Biz de size baş vurduk. Sizden şeri nasslar ışığında cevap vermenizi bekliyoruz.

CEVAP

İslam toplumu- Allah'a ve ahiret gününe imandan sonra- faziletli davranışlar, iffetli olmak, erkek ve kadın arasında birbirini gözetmek esaslarına dayanan; her şeyi mübah görenlere, ölçü ve sınır tanımaz şehvet düşünlerine engel olmayı amaçlayan bir topluluktur.

Aynı şekilde İslam şeriatı de, fesada götüren yolların tıkanması açık saçıklık, yabancı erkek ve kadınların yalnız başlarına bir arada kalması gibi fitne rüzgarları estiren kapıların kapanması, esasları üzerine kurulmuştur.

Aynı zamanda; kolaylık göstermek, zorluk ve sıkıntı verenleri kaldırmak esasları üzerine de kurulmuştur. Bunu, hayatın zaruri olarak ortaya çıkardığı bazı gerekleri mübah kabul ederek veya

kaçınılması mümkün olmayan durumları affederek yapmaktadır. Bunun örneklerinden birisi, bütün kadın ve erkeklerin gözlerini harama bakmaktan sakındırmalarını ve namuslarını korumalarını emretmekle beraber, kadınların ziynetlerinden kendiliğinden görünenleri mübah kabul etmesidir.

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ﴾.

"Mü'min erkeklere söyle gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, mahrem yerlerini korusunlar. Bu onların arınmasını daha iyi sağlar." (1)

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ﴾.

"Mü'min kadınlara da söyle: Gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üzerine salsınlar." (2)

Müfessirler "Süslerini, kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar" ayetinin tefsirinde İbn Abbas'ın "Görünen kısımlarla ilgili şöyle dediğini rivayet etmektedir. "El, ayak ve yüzdür." İbn Ömer ise "Yüz ve iki elidir" demiş. Enes "El ve ayakları" demiştir. İbn Hazm şöyle der: Bu sahabelerden gelen bütün rivayetlerin hepsi de doğrudur. Hz. Aişe (r.anha) ve diğer bazı tabiin imamlardan da aynı şeyler rivayet edilmiştir.

"Görünen yerler müstesna" ile ilgili ayetin tefsiri hakkındaki ihtilafa Mezhep imamları da katılmışlardır. Onların görüşlerini Şevkani 'Neyl-u'l-Evtar' adlı kitabında rivayet etmiştir. (Neyl-u'l-Evtar c.2 s.68)

Bazı Mezhep imamları şöyle demişlerdir. "Kadının yüzü ve iki eli hariç tüm bedeni avrettir." Hâdi ve Kâsım da bu görüşü be-

1) Nur, 30

2) Nur, 31

nimsemişlerdir. Ebu Hanife'nin kendisinden rivayet edilen iki rivayetten birinde bu görüşü benimsediği belirtilmektedir. İmam Malik de aynı görüşü benimsemişlerdir. Bir kısım mezhep imam-ları ise "Yüzü, iki eli ve iki ayağıyla halhal kısımları hariç, diğer kısımları avrettir." demişlerdir. Buna bir görüşte Kâsım ve bir ri-vayette de Ebu Hanife ile, Servi ve Ebu Abbas da katılmıştır.

Bir görüşe göre de; yüzü hariç bütün bedeni avrettir. Ahmet b. Hanbel ve Ebu Davut da bu görüşü benimsemişlerdir.

Kadının yüzü avret değildir.

Kadının yüzünün avret olduğunu, bir rivayete göre Ahmet (ki bu görüşün ona isnadı zayıftır) ve bazı şafi imamlar dışında hiç kimse iddia etmemiştir.

Naslar ve gelen rivayetler gösteriyor ki, kadınların yüzü ve iki eli avret değildir. İbn Abbas ve İbn Ömer ile diğer bazı sahabe, tabiin ve mezhep imamlarından gelen rivayetler de bunun böyle olduğunu doğrulamaktadırlar. İbn Hazm -İbn Hazm delillerin za-hiri manasına göre hareket ederdi- "Baş örtülerini yakalarının üzerine salsınlar" ayetiyle yüzün gösterilmesinin mübah olduğuna dair delil getirmiştir. Çünkü burda örtünün yakalar üzerine salınması istenmiştir. Yoksa yüze değil. Aynı şekilde Buhari'nin İbn Abbas'tan yaptığı rivayette buna delil olarak getir-miştir. İbn Abbas Allah Resulü (s.a.v)'le bayrama girmişti. Allah Resulü (s.a.v) bayram namazını kıldıktan sonra Bilal ile birlikte kadınlar geldi. Allah Resulü (s.a.v) onlara vaaz-u nasihatta bu-lundu. Onların tasaddukta bulunmalarını emretti. İbn Abbas de-vamla şöyle dedi: Kadınların, üzerlerindeki değerli şeyleri, Bilal (ra)'in açtığı elbisenin kenarına koymak için uzattıkları ellerini gördüm." İbn Abbas Peygamber (s.a.v)'le birlikte kadınların elle-rini görmüştü. Bu da gösteriyor ki kadınların elleri avret değildir.

Buhari, Müslim ve Sünen sahibleri İbni Abbas'tan rivayette bulundular. "Hasam kabilesinden bir kadın 'Veda Haccı'nda Pey-gamber (s.a.v)'e birşeyler sordu. Fadl İbn Abbas Peygamber (s.a.v)'e refakat ediyordu. Fadl, kadına bakmaya başladı. Kadın

güzeldi. Peygamber (s.a.v) Fadi'n yüzünü diğer tarafa çevirdi." Bazı rivayetlerde şöyle geçmektedir: Peygamber (s.a.v) Fadi'n başını diğer tarafa çevirdi. Hz. Abbas sordu: "Ey Allah'ın Resulü! Neden amcamın oğlunun başını çevirdin?" Allah Resulü (s.a.v) de şöyle cevap verdi: "Ben bir genç erkekle bir genç kadın gördüm. Şeytanın onlara karşı (birşey yapmayacağından) emin olamadım. Bir rivayette de: "Fitne meydana gelmeyeceğinden emin olmadım" diye buyurmuştu.

Bazı hadis alimleri ve fakihler bu hadisten hareketle fitneden emin olunduğu takdirde kadına bakışın caiz olduğunu delil olarak ileri sürmüşlerdir. Çünkü Peygamber (s.a.v) kadının yüzünü kapamasını emretmemiştir. Şayet onun yüzü kapalı olsaydı İbn Abbas onun güzelliğini ya da çirkinliğini bilemeyecekti. Fakih ve hadisciler şöyle demişlerdir. "Hz. Abbas bakmanın caiz olduğunu anlamasaydı Peygamber (s.a.v)'e sormazdı. Şayet onun anlادığı doğru olmasaydı Peygamber (s.a.v)'e bunu vurgulamazdı."

Bu olay hicap ayetinin nuzulünden sonra meydana gelmiştir. Yani veda haccı döneminde yani hicretin onuncu senesinde olmuştur. Ayet ise hicretin beşinci senesinde inmiştir.

Gözlerin bakılması yasak olanlardan çevrilmesi;

Allah Teala'nın emrettiği gözlerin bakılması yasak olan şeylerden çevrilmesi demek gözlerin kapatılması ya da başın yere eğilmesi manasında değildir. Böyle olsaydı insanın hiç kimseyi görmemesi gerekirdi. Bu da olacak şey değildir. Ayette geçen mana gözünü dikip bakmamaktır. Yani iş duyguları ürpertici şekilde güzelliğe bakıp bakıp durmaktır. Bu "gözlerin bakılma- sı yasak olanlardan çevrilmesi" tabirinin sırrıdır. Yoksa gözlerin saklanması anlamında değildir. Erkeğin kadının avretini olmayan biryerine bakması caizdir. Ama bu bakış şehvede olmamalıdır. Şayet şehvetli bir tavırla bakarsa fitneye düşmeleri muhtemel olur.

Bu konuda kadın da erkekle aynı statüye sahiptir. Kadının da edip ve erkeğin mahrem olmayan yerine bakması caizdir.

Ahmet b. Hanbel ve diğer bazı hadis alimleri Hz. Aişe'den şöyle rivayette bulunmuşlar: «Habeşliler bir bayram günü birbirleriyle oynuyorlardı. Ben de Peygamber (s.a.v)'in omuzundan onları izlemek istedim. Peygamber (s.a.v) benim için omuzunu aşağı doğru eğdi. Ben de onları seyrettim. En sonunda kafamı çevirdi."

Bazı şafi alimler erkeğin kadına bakmasının caiz olmadığı gibi kadının da erkeklere bakmasının helal olmadığını söylemişlerdir. Buna delil olarak da Tirmizi'nin Ümmü Seleme ve Meymune'den rivayet ettiği -ki her ikisi de Peygamber (s.a.v)'in hanımlarındandır- şu hadisi getirmişlerdir. "Peygamber (s.a.v) Ümmü Selem'e ile Meymune'ye Abdullah İbn Mektum'dan kendilerini saklamalarını emretmişti. Onlar Allah Resülü (s.a.v)'ne şöyle demişlerdi: "O âmâ bir adam bizi görmez ki." Allah Resülü (s.a.v) de: "Siz de âmâmısınız? Onu görmüyor musunuz?" diye buyurmuştu.»

Bu hadis delil olarak getirilemez. Çünkü hadis gerek senet gerek mana yönünden eleştiriye açık bir hadistir. Rivayet derecesi sahih olan hadislerin statüsünde değildir. Bu konuda rivayet edilen diğer hadisler bakışın caiz olduğunu ifade etmektedirler. Bunlardan birinde Peygamber (s.a.v), Fatıma binti Kays'ın Ümmi Mektum'un evinde iddetini geçirmesini emretti ve şöyle dedi: "O âmâ bir adamdır. Onun yanında elbiseni değiştirebilirsin."

Hafız İbn Hacer şöyle der: "Ummu Mektum'dan (Ummu Seleme ve Meymune'nin) gizlenmelerinin emredilmesi belki de âmâ olan bir adamdan birşeylerin görünebileceği zannedilmiş olabilir. Çünkü Arapların birçoğu peştamallerinin altında herhangi birşey giymezlerdi."

Ebu Davut; Ummu Seleme ve Meymune hadisinin Peygamber (s.a.v) hanımlarına has olduğunu ve Fatıma bint.Kays hadisinin ise diğer tüm müslüman kadınlara şamil olduğunu söylemiştir. İbn Hacer ve diğer bazı alimler de bu görüşün uygun olduğunu belirtmişlerdir. Bizim de benimsediğimiz görüş budur. Çünkü Peygamber hanımlarının özel bir konumu vardır. Allah Teala onlardan fahiş ameller işleyene iki kat azap ve yine onlardan salih ameller işleyenlere ise iki kat ecir olduğunu vurgulamıştır.

"Ey Peygamber Hanımları! Sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz..." (Ahzap 32)

Onların mü'minlerin manevi anneleri olmaları konumları nedeniyle onlar için özel hükümler vâz edilmiştir. Onların konumlarının diğer kadınlardan farklı olduğu ahzap suresinde doğrulanmıştır.

Örtünme adeti

Kadınların örtünmelerindeki aşırılıklar islamın çeşitli devirlerinde ve değişik devirlerde ortaya çıktığı bilinen yaygın bir adetti. Bu da, insanların ihtiyaten ve kendilerine göre fesada aralanacak kapıların kapatılması olarak ortaya çıkardıkları ve taklidi olarak uygulana gelen bir örfdü. İslamın emri doğrultusunda ortaya çıkmış bir şey değildi.

İslam alimlerinin; kadınların, mescitlerde elleri ve yüzleri açık olarak -Erkeklerin ardında saf tutmak suretiyle- namaz kılablecekleri, ve ilim meclislerine gelebilecekleri hususlarında icmaları vardır.

İslam tarihinden bilindiği gibi kadınlar erkeklerle birlikte cihat ve savaş alanlarına yürüyen bir gölge ve yardımcı olarak bulunuyorlardı. Savaşlarda müslaman erkeklerin yaralarını sarıyorlar, ve onlara su yardımı için koşuşturuyorlardı. Rivayet edildiğine göre sahabe hanımları, 'Yermuk' savaş alanında erkeklere yardımcı olmuşlardır.

Hacda ve umrede ihramlı olan kadınların tavaf, sa'y, arefede vakfe, cem ve diğer menasıklar sırasında yüzlerinin açık olacağı hususunda islam alimleri ittifak etmişlerdir. Hatta cumhur ulema, ihramlı olan kadına yüzünü kapatmasını haram görmüşlerdir. Buna delil olarak da Buhari ve diğer hadis kitaplarında geçen şu hadisi getirmişlerdir. "İhramlı kadın yüzünü örtmesin eline eldiven geçirmesin."

Hanbeli imamlardan İbn Akil'in, bugün fesat ortamında kadının ihramlı iken yüzünü açması mı daha evladır yoksa kapat-

ması mı? şeklindeki soruya karşılık verdiği fetva, katı sayılabilecek fetvalardandır.

Ben şöyle cevap vermek istiyorum: Kadının yüzünü açması onun ihramının karakteristik bir özelliğidir. Şer'an sabit olmuş bir hükmü, sonradan çıkma (fesatın yaygınlaşması gibi) olaylarla yürürlükten kaldırmak caiz değildir. Çünkü böyle yapmak hadiseler sebebiyle şer'i hükümleri neshetmek (kaldırmak) olur. Bu da şer'i hükümleri sebepsiz olarak kaldırmaya kadar gidebilir. Şeriatın kadının yüzünü açmasını ve erkeğe de yüzünü çevirmesini emretmesinde şaşılacak bir şey yoktur. Böyle emretmesinin sebebi, onlar için en büyük bir imtihandır. Bu şuna benzer, ihram anında av hayvanlarının yakalanmaya müsait oldukları halde avlanmalarının yasak edilmesi gibi. İbn Kayyım 'Bedai-i'Fevâid' adlı eserinde bu görüşü nakletmiştir.

Bu görüş, hicap hakkında şeriatin görüşünü en özlü biçimde anlatmaktadır.

En iyisini bilen Allah'tır.

KADININ EŞİNİN OĞLUYLA YALNIZ KALMASI

SORU

Kadının eşinin oğluyla yalnız kalması caiz midir? Özellikle de kadının eşi yaşlı oğlu genç olduğu zaman. Bu konuda neyin caiz neyin yasak olduğunu bilmediğimiz için bir çok problemi ortadan kaldıracak düşüncesiyle sizden şeri hükmün ne olduğunu açıklamanızı istiyoruz?

CEVAP

İslam şeriatinin kadına zinetinin bir kısmını bazı kimselere göstermesini -ki bunlardan biri de kocasının çocuklarıdır- mübah kılmasının sebebi; bununla ondan belli bir külfeti ve zorluğu ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Eğer kocasının oğluyla bir evde oturdukları halde kadına bunu yasaklamış olsaydı yani kocasının çocuklarının yanına her çıktığında tüm bedenini baştan aşağıya kadar kapatma yükümlülüğünü koymuş olsaydı kadın aynı evde onunla karşılaştığı her defasında tüm bedenini kapatmak ve kendini gizlemek zorunda kalacaktı ki bu onun için oldukça zor ve meşakkatli olacaktı. Bu nedenle Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ

زَيْتُهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبَنَّ بِخُمْرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِ بُعُولَتِهِنَّ ﴿١﴾

"Süslerini kocaları veya babaları veya kayınpederleri, veya oğulları kocalarının oğulları veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları veya kızkardeşlerinin oğulları veya müslüman kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler, ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler." (1)

İbn Ba'l ayette sayılan kişileri, daima birbirlerinin yanına girip çıkmak durumunda olan kişiler olarak değerlendirmiş ve bu nedenle de kadının kendisine tamamen yabancı olanlardan korunduğu gibi, bunlardan da sakınmasının mümkün olmadığını, bu kişilerin yanında kadından saçını, ellerini, boynunu örtmesini istemenin büyük zorluklar ve sıkıntılara sebep olacağını, oysa Allah'ın (cc) bu dinde zorluk emretmediğini, söylemiştir.

Ama bu demek değildir ki İbn Ba'l bunu söylemekle ayette geçen kişileri onun oğlu ya da kocası gibi kılmak düşüncesini taşıyor. Hayır fark gözetmek gerekir. İmam Kurtubi ve diğer bazı islam alimlerinin görüşleri de bu doğrultudadır. Özellikle yaşlı bir erkeğin oğlu olduğu halde yaşı yirmiyi aşmayan genç bir kızla evlendiği zaman. Bu durumda kadınla kocası arasında oldukça belirgin bir fark vardır. Böylece genç kadınla evlendiği kişinin oğlu arasında yaş konusunda belirgin bir benzerlik ve yakınlık söz konusudur. Bu durumda fitneden korkulur. Bu konuyla ilgili olarak islam fıkıh alimleri şöyle demişlerdir:

"Bu gibi durumlarda, mübah kılınan şeyler fitne korkusu olduğunda haram olur. Bunun sebebi de fesada gidecek yolu engellemektir. Bu şuna benzer, haram olan bazı şeylerin zaruret ve ihtiyaç anında mübah olması gibi. Mesela kadının kadın doktor bulunmadığı anlarda erkek bir doktor eliyle tedavi görmesi gibi.

Buna mukabil olarak fitne korkusu olduğu zamanlarda mübah olan şeyler de yasaklanabilir."

Düşünelim ki bu genç kadının kocası bir yolculuğa çıktı. Biz kalkar da fitne olmasından korkulduğu halde bu genç kadınla kocasının genç oğlunun başbaşa kalmalarının caiz olduğunu söylersek ne olur? Kesinlikle hayır. Şari'nin tesettür konusunda kadına sağladığı hafifletici unsurlar şüpheye ve fitneye sebep olacak halvet anlarında geçerli olmaz...

Kaynanaya gelince -ki o tabi olarak bir nevi anne konumundadır- şayet fitne çıkmasından korkuluyorsa kişinin fitneye sebep olacak etkenlerden kaçınması gerekir. Şer konusunda düşünmek olmaz. Kapı aralandımı bu kişiyi şerre götürür. Şeytan fırsatı bulduğu anda bunu fitneye düşürmek için bir yol olarak kullanır.

Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır. "Bir adam bir kadınla başbaşa kaldığında şeytan onların üçüncüsüdür."

Bu nedenle bu gibi durumlarda ihtiyatı elden bırakmamak gerekir. Fitneye düşmemek için fesat kapılarını kapamak gerekir.

Herşeyin en iyisini bilen Allah Teala'dır.

MÜSLÜMAN KADININ ŞER'İ GİYSİSİ

SORU

Kadınların kısa elbiseler giymelerinin hükmü nedir? Bu helal midir yoksa haram mı? Sizden konuyla ilgili açıklamalar bekliyoruz. Kadının giymesi gereken şer'i kıyafet biçimini en açık şekliyle çizmenizi sizden bekliyoruz.

CEVAP

Aslına bakılırsa islam toplumunda bu tür soruların sorulması oldukça üzücü bir şey. Çünkü İslamın bu konudaki hükmü açık ve bellidir. Yapılması gereken şüpheli konularda soruların sorulmasıdır. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur. "Helal bellidir, haram da bellidir. İkisi arasında şüpheli olanlar vardır. İnsanlardan birçokları şüpheli olanları bilmezler." (Buhari ve Müslim)

Bazı alimler güzel bir örnek vererek şöyle diyorlar: "Kedi helal haramdan bilir. Sen ona bir parça et verdiğinde o rahat rahat onu yer. Eti önünden birden kapıp aldığına o da saldırır. Çünkü etin kendisinden haksız yere alındığını bilir. Bu fitraten bilinir."

Bir hayvanın durumu bundan ibaretken insanlar hakkında neler diyebiliriz?

Helal olan konular belli haram olan konular bellidir. Bunların yanı sıra bir de şüpheli şeyler vardır.

Şüpheli konular hakkında soruların gelmesi doğaldır. Ancak çağımızda ne yazık ki, açıkça belli olan konular şüpheli konuma düşmüştür. Bir çok kimse de haram olduğu bilinen şeyleri genelde sorar dururlar. Aslında bu tür soruların sorulmaması gerekir. Yukardaki soruyu yönelten değerli kardeşimizin sorduğu kısa elbise de bu soru türlerinden biridir.

Açık bir elbisenin giyilmesinin haram olduğu hakkında kesinlikle şüphe yoktur. Bu konuda şüphe duyulmamalıdır. Özellikle de kadın, kendisine yabancı bir erkeğin karşısına çıkma gibi durumla karşı karşıya kaldığı bir ortamda. Evet bazı kadınlar bunu yapıyorlar ama onların yapması ne hüccet ne de teşri olabilir. Şu da var ki, sadece kadınların ve kızların bulunduğu okul içindeki bayan hocalar bazı zinetlerini gösterebilirler. Ama erkek ve kadınların bir arada bulunduğu caddelerde aynı şeyi yapmaları caiz değildir. Bir kadının başka bir kadına göstermesi caiz olan yerler sınırlı ve bellidir. Tabii bugünkü gibi değil.

Bugün bir kadın aşırı derecede açık elbiseler giyebilmektedir. Bunlar ahlak dışı, din ve imanla alakası olmayan çağın ürettiği şeylerdir. Yahudiler tarafından imal edilmiş ürünlerdir. Yahudiler dünyayı bir çıkmazın içerisine sürüklemek ve her türlü ahlak değerlerini yıkmak niyetindedirler. Böylece insanlığı kendi kontrollerine alabilecekler. Onlar shevi duyguları depreştirme peşindedirler. İnsanların boyunlarına hükmetme niyetindedirler. Bu düşünce, siyonist düşüncenin ürünüdür.

Evet onlar insanların akıl ve fikirleriyle oynamaktadırlar. Her yıl hatta her sene moda adı altında ürünler sergilemekteler. Kimi elbiseleri diz kapak üzerinde kimilerini diz kapak altından kimilerini kol kısa kimilerini kolu uzun belden açık şekilde yaparak aldatmacaya kaçıyorlar. Dindar müslüman, bir kadının bunlara hiç bir önem vermemesi gerekir. Özellikle de dışarıya çıktığında.

Kadının üzerine düşen şey, Allah'ın kendisine emrettiklerini yapmaktır. Bu emir Kur'an'da bildirilmiştir.

﴿وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾.

"Mü'min kadınlara da söyle; gözlerini bakılması yasak olandan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üzerine salsınlar. Süslerini kocaları veya babaları veya kayınpederleri, veya oğulları veya kocalarının oğulları, veya kardeşleri veya erkek kardeşlerinin oğulları, veya kız kardeşlerinin oğulları veya müslüman kadınları veya cariyeleri veya erkekliği kalmamış hizmetçiler ya da kadınların mahrem yerlerini henüz anlamayan çocuklardan başkasına göstermesinler." (1)

Kadının süsünü kendiliğinden görünen yerleri hariç yabancı erkeklere göstermemeleri gerekir. Bütün müfessirlerin dedikleri gibi 'Kendiliğinden görünen yerler' iki el ve yüzlerdir. Bu bizim asrımız için en uygun ve en yerinde bir görüştür.

Açık saçık şekliyle kadının sokaklara çıkmasına gelince bunu ne din ne ahlak ve ne de mantık kabul eder.

Allah Teala kadının giyimini belirlemiştir. Peygamber (s.a.v) de onun nasıl giymesi gerektiğini belirtmiştir. Bu mevzuyu 'İslamda Helal ve Haram' adlı kitapta ele aldım. Size orada yazdıklarımı burada da nakletmek istiyorum.

"Kadının cismani güzelliklerini yabancı bir erkekten gizleyen şey, giysisinin islami ölçülere uygun olmasıdır. İslamın giysi konusundaki ölçüsü aşağıda açıklayacağımız şu vasıflarda kendisini bulmuştur.

BİRİNCİSİ:

Kadının, Kur'an'ın "...kendiliğinden görünen yerleri hariç" aye-tiyle istisna ettiği yerleri hariç tüm bedenini örtmesidir. Bu aye-tin tefsirinde en tercihli görüş daha önce de belirttiğimiz gibi iki el ve yüzdür.

İKİNCİSİ:

Elbise şeffaf olmamalıdır. Altındaki şey seçilmemelidir. Pey-gamber (s.a.v) cehennem ehlinden olan kadınlardan bahsederken şunları söylüyor. "Cehennem ehlinden olan kadınlar, açık giyinen hak ve itaatten sapıp başkalarını da bu yola teşvik eden kadınlardır. Onlar cennete giremezler. Onun kokusunu da ala-mazlar." (*Müslim Ebu Hureyre'den rivayet etmiştir.*) Onların giydikleri elbiseler örtünme vazifesi görmezler. Giydikleri ince ve şeffaf olduğundan altlarındaki şeyler de gözükmetedir. Beni Te-mim'den bir grup kadın Hz. Aişe'nin yanına geldiler. Üzerlerinde de şeffaf ve ince elbiseler vardı. Hz. Aişe onlara şöyle dedi. "Şayet sizler mü'minseniz. Bu (giydikleriniz) mü'minlerin elbise-leri değildir." Üzerinde şeffaf ve ince bir baş örtüsü bulunan bir gelin Hz. Aişe'nin yanına girdiğinde Hz. Aişe şöyle söyledi. "Bunu giyen bir kadın nur suresine inanmaz." (*Kurtubi tefsiri*) Ya Hz. Aişe günümüzde cam kadar şeffaf elbiseleri giyen kadınları görseydi ne derdi acaba?

ÜÇÜNCÜSÜ:

Şeffaf ve ince olmasa da kadının güzelliklerini belirtmeyecek ve cisminin şeklini göstermeyecek elbiseler olması gerekir. Bugün medeniyetin bizlere sunduğu elbiseler şeffaf olmasa da kadının tüm cisimlerini ortaya çıkaracak ve güzelliklerini teşhir edecek niteliktedir. Bu elbiseler, beden her noktasını iç güdülerini harekete geçirecek bir şekilde hazırlanmıştır. Tabiki bu hem tehlikeli hem de yasaklanmış bir şeydir. Daha önce de be-lirttiğimiz gibi bu tür elbiseler yahudilerin ve laiklerin imal ettik-leri giysilerdir.

Bu tür giysiler hadiste bildirilen 'Açık giyimli kadınlar'

türünden kadınların giydikleri elbiselerdendir. Onlar hadisteki tehdidin kapsamına gireceklerdir. Bu tür elbiseler, ince ve şeffaf elbiselerden daha kötü ve fitneye daha çabuk düşüren elbiselerdir.

DÖRDÜNCÜSÜ:

Kadınların giydikleri elbiselerin erkeklerin giydikleri elbiselere benzememesi. Bilindiği gibi erkeklerin giydikleri elbiseyle kadınların giydikleri elbiseler arasında fark vardır. Hangi elbise erkeğe ve hangisi kadına aittir bu ayırt edilebilecek birşeydir. Kadın erkeğin giydiği elbiseleri kesinlikle giyemez. Bu, ona haramdır. Peygamber (sav) kendini erkeklere benzeten kadınlarla, kadınlara benzeten erkekleri lanetlemektedir. Çünkü bu durum fitrata aykırıdır. Allah Teala erkekle kadını yaratmış ve onları birbirinden bir takım özelliklerle ayırmıştır. Her ikisinin hayattaki vazifesini ayrı ayrı belirlemiştir. Bu ayrım boşu boşuna yapıla gelmiş birşey değildir. Bir hikmeti vardır. Bizlerin de bu hikmete muhalif olarak hareket etmemiz kesinlikle doğru değildir. Erkek kendini kadına benzettiğinde erkeksel özelliklerini yitirir. Aslında onun kadın olması kesinlikle mümkün değildir. Kendini erkeğe benzeten kadın ise asla erkek olamaz.

Her iki cinsin de yapması gereken şey, Allah'ın kendi fitratları için belirlediği sınırlarda durmaktır.

Bu, bir gerekliliktir. Giyim şer'i ölçülere göre olmalıdır. İnsan, şer'i ölçüleri düşünüp ona göre hareket etme gücünü kendinde bulduğunda rahatladığını görecektir. Ne yazık ki bugünkü kadınlar, 'Moda' diye adlandırılan bu yeni aldatmacalara kanmaktadır. Erkekler de aynı şekilde bu aldatmacanın kucağına sürüklenmektedirler. Erkekler gittikçe otoriterliklerini kaybediyor zayıfladıkça zayıflıyor ve hiç bir görüş ifade edemeyecek konumlara düşüyorlar. Bir zamanlar kadınlara karşı üstünlük statüleri varken bugün durum değişti şimdi herşey tersine döndü. Bu; çağın getirdiği bir şer ve fitnedir. Erkeğin hanımına sözünü geçirtememesi. Hatta kızına dahi birşey söyleyememesi. Ona

edep ve haya anlayışını veremeyişi erkeğin dininin zayıflığından, ölüm gerçeğine olan inancının zaaflığından ve iman zaafiyetindendir.

Erkeğin tekrar eski konumuna yani erkekliğine dönmesi gerekir. İman olmazsa erkeklik nerede? İman gerekir.

Aramızda müslüman erkeklerle müslüman kadınların bulunması ve devamlı artan saldırılar karşısında önünde dimdik duran inançlı insanların bulunması Allah Teala'nın fazl-ı keremindendir. Evet bu insanlar giyimlerinde ve kuşamlarında islamın edeplerini yerine getiriyorlar. Dinlerine azami ölçüde sahip çıkıyorlar.

Allah Teala'dan bu tür insanları artırmasını ve toplumumuzda salih kadınları yaygınlaştırmasını temenni ediyorum.

TAHRIK EDİCİ GÖRÜNTÜLERDEN ÇABUCAK ETKİLENMEK

SORU

Ben bir lise talebesiyim. Dinimi seviyorum. İbadetlere yöneliyorum. Ancak önümde bir engel duruyor. Şehevi duyguları etkileyen görüntüler veya rüya nedeniyle derhal boşalıyorum. Bu konuda neredeyse kendime hakim olamıyorum. Çok yıkanmak nedeniyle devamlı zorluk çekiyorum. Bedenimi koruya bilmem ve ibadetimi devamlı yapabilmem için bu problemi çözebilecek bir öneriniz var mıdır?

CEVAP

Birinci olarak; kardeşimizin dini duyarlılığından ve ona olan bağlılığından ve bu konuda gösterdiği gayretinden dolayı teşekkürlerimi belirtmek istiyorum.

İkinci olarak, kardeşimizin bir doktora gitmesini tavsiye ederiz. Belki problemi sırf uzvi bir rahatsızlıktan kaynaklanıyor olabilir. Kendi dalında mütehassıs olan doktorlar bu gibi hastalıklara şifa olabilecek ilaçlara sahiptirler. Allah Teala şöyle buyurmaktadır. "Şayet bilmiyorsanız ehline sorun." Peygamber (s.a.v) ise "Allah hiç bir dert indirmemiştir ki şifası olmasın." demiştir.

Üçüncü olarak; bu genç kardeşimizin mümkün mertebe shehvi duyguları harekete geçirici ortamlardan kaçınmasını tavsiye ede-

riz. Mü'min kendi nefsinin zorluğa sürüklememelidir. Kendisini ve dinini fitne rüzgarlarının estiği kapılardan uzak tutmalıdır. Eski-lerden şöyle bir şey rivayet edilir. "Akıllı kişi, içine düştükten sonra ondan kurtulmak için çareler arayan değildir. Asıl akıllı kişi, şerre yakalanmadan önce ondan kurtulmak için çareler arayan kişidir."

Salih kişiler şüpheli şeylerden kaçınmayı kendilerine huy edinmişlerdir. Bu sebeple harama yakalanmazlar. Hatta bazı he- lallerden şüpheye düşmemek için kaçınırlardı. "Bir kul ancak, kendisinde zarar olmayan birşeyi belki zarar olabilir korkusuyla terkettiği an müttakilerin derecesine kavuşabilir."

Dördüncü olarak; insanın vücudundan çıkan (mesala, cinsel duyguları kabartan bir resim görünce) her sıvı guslü gerektiren menî olmayabilir. Bu akıcı ve beyaz renkte bir sıvıysa; cinsel or- gana dokunmak, şehvi duyguları kabartan görüntü veya düşün- celer sonucunda ortaya çıkan "mezi" de olabilir. Şayet akan bu sıvının arkasında cinsi organında herhangi bir gevşeme olmuyor ve çıktığının farkına varmıyorsa bu hükmü 'sidik' gibi olan 'mezi' olabilir. Abdesti bozar. Ama gusul almayı gerektirmez. Hatta Peygamber (s.a.v)'den rivayet edildiğine göre bu durumun elbi- seyi yıkamak yerine elbiseye dökülecek çisintiyle giderilebi- leceğine dair ruhsat verilmiştir.

Selh b. Hanîf'den rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir. "Ben meziden dolayı çok zorluklar çektim. Çokça yıkanmak zo- runda kalıyordum. Bunu Allah Resulü (s.a.v)'e açtığımda o (s.a.v) şöyle dedi: "Allah bu abdestinden dolayı seni mükafatlan- dırsın." Ben de: "Ey Allah'ın Resulü! Elbise me isabet eden şeyi nasıl temizleyeceğim?" deyince Allah Resulü (s.a.v) şöyle cevap verdi: "Bir avuç su alır elbisene isabet etmiş olan (o pislğin) üzerine serpersin."

Yukardaki bu hadisi Ebu Davut, İbn Mace ve Tirmizi de ri- vayet etmişlerdir. Tirmizi hadisin sahîh olduğunu söylemiş ve şöyle demiştir "Elbiseyi suyla ıslatarak (yıkamak) hiç şüphesiz

daha iyidir. Bir de vücudun pislenen yerinin bir avuç suyla yıkanması tekrar tekrar yıkanmaktan daha iyidir. Bu, Allah Teala'nın tekrar tekrar yıkanmanın zor geldiği durumlarda kulları için koyduğu bir kolaylıktır. Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾

"...Allah sizi zorlamak istemez, Allah sizi arıtıp üzerinize olan nimetini tamamlamak ister ki, şükredesiniz." (1)

NİŞANLI BİR KİŞİNİN NİŞANLI OLDUĞU KIZLA YALNIZ KALMASI DOĞRU MUDUR?

SORU

Evlenmek için bir genç kızı ailesinden istedim. Onlar da kabul edip evlenmemizi uygun buldular. Bu nedenle akraba ve yakınlarımızı davet edebileceğimiz bir tören düzenledik. Nişanlandığımızı böylece ilan ettik ve fatihalar okuduk. Defler çaldık. Bu ilan ve nişanımda bulunan kalabalık, benim nişanlımla başbaşa kalabilmemi mübah kılan şer'i nikah hükmünde olur mu? Çünkü benim durumum resmi nikah yapmaya şuanda elvermiyor.

CEVAP

Nişan kelime, örfü ve şer'i manası olarak evlilik değildir. O, evliliğe bir ön hazırlıktır. Daha doğrusu evliliğin gerçekleşmesine giden bir hazırlık. Bütün lügat kitapları 'Evlilik'le 'Nişan' kelimesini ayrı ayrı almıştır. Araplar da evli olan adamla nişanlı olan adamı birbirinden ayırırlar.

Şeriat ise, ikisi arasında açık bir ayırım yapmıştır. Nişanlılık sırasında çağrılan kişilerin sayısı evlilik sırasında çağrılan kişilerin ve davetlilerin sayısında her zaman için fazla olmaz. Çünkü evlilik konusuna ayrı bir rağbet vardır. Evlilik, akittir. Hem de kuvvetli bir akit. Belli şartları ve korunması gereken hakları vardır.

Kur'an bu iki durumu da ele almıştır. Kocaları vefat etmiş olan kadınlar hakkında şöyle demektedir. "Böyle kadınlara kapalı bir şekilde evlenme teklif etmenizde veya içinizden onlarla evlenmeyi geçirmenizde size bir sorumluluk yoktur. Allah onları anaçlığını bilir. Sakın meşru sözler dışında onlarla gizli sözleşmeyin, müddet sona erece kadar nikah akdine kalkışmayın." (Bakara, 235)

Nişanda hernekadar kalabalık da gelse bu, nişanın asıl statüsünü değiştirmez. Nasıl olursa olsun, nişanlı olan kişinin herhangi bir hakkı nişana farklı bir ayrıcalık kazandırmaz. Ancak nişanlı olan kızın alıkonması durumlarında iş değişir. Yani, nişanlı olduğu kişinin dışındaki başka birinin ona nişanlılık teklif etmesiyle onu asıl nişanlı olduğu kişiden alı koyması durumlarında. "Sizden biriniz kardeşinin nişanını kendine nişan kılmasın." (Buhari ve Müslim)

Önemli olan, nişanlı kızın, evlilik gerçekleşinceye kadar nişanlısına yabancı olarak kalmasıdır. Gerçek şeri akd yapılmadan nişanlandığı kadın onun zevci statüsüne giremez. İslami akitte esas rukun, teklif ve kabuldür. Teklif ve kabulün örf ve şeriatte belli bilinen kelimeleri vardır.

Nikah akdi gerçekleşmediği sürece evlilikte de ne örfen ne şer'an ve ne de kanunen gerçekleşmemiş demektir. Evlilik akdini gerçekleştirmeyen çiftler birbirlerine hep yabancı konumdadırlar. Birbirleriyle yalnız kalamazlar ve bir mahremi olmadan beraber yolculuğa çıkamazlar. Şer'an nikah akdini yapan kişi bu akd gereği hanımıyla cinsel ilişkiye girmeden onu terkederse akd sırasında belirledikleri mihrin yarısını vermek zorundadır.

Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿وَإِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوا الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ﴾.

"Kendilerine mehir tayin ederek evlendiğiniz kadın-

ları, temas etmeden boşarsanız, tayin ettiğiniz mehrin yarısı onların hakkıdır. Ancak kadınların vaz geçmesi veya nikah bağı elinde bulunan (veli)nin vazgeçmesi hali müstesna." (1)

Ancak nişanlı olan erkek nişanlı olduğu kişiyi terkederse onun için herhangi birşey vermek gerekmez. Fakat, kendisine ahlakın ve örfün gerektirdiği bir takım kınama ve azarlamalar yapılır. Bu durumda nişanlı olan bir kişinin nikah akdi yapmış olan bir kişiyle aynı mesabede olması mümkün müdür?

Bizim soruyu yönelten kardeşimize tavsiyemiz bir an önce nikah akdini yapmasıdır. Böylece soruda yönelttiği şeyler kendisi için mübah olur. Çünkü onun dini ve erkekliği için en uygun olan şey, duygularını kontrol altına almasıdır, nefsini önlemesidir, takva gemiyle kendini frenlemesidir. Helalken harama götürecek birşeyde hayır olmaz.

Aynı şekilde babalara ve velilere de tavsiyelerimiz şunlardır; çocuklarınız hakkında basiretli davranın, nişanlıdır, zaman değişti diye çocuklarınız konusunda gevşek davranmayın. Çocuklar konusunda gevşek davranmak onların akibetlerini perişan edecektir. Allah'ın çizdiği sınırdan durmak hakkın yerine gelmesi demektir.

﴿وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

Allah'ın (koyduğu) sınırı aşanlar zalimlerin ta kendileridirler." (2)

﴿وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾

"Allah'a ve Peygambere itaat eden, Allah'dan korkan ve O'ndan sakınan kimseler, işte onlar kurtulandır." (3)

1) Bakara, 237

2) Bakara, 229

3) Nur, 52

YÜKSEK MİHİR

SORU

Benim ve benim gibi bir çok genç kardeşimizin problemini size bildiriyorum. Nişanlanmaya karar verdim bu işe atılırken yüksek mihir fiatıyla karşı karşıya kaldım. Babası kızı için oldukça yüksek mihir parası istiyor. Eve alınacak mobilyalar hariç. Ben de bir başka yerden evlenmeyi düşünüyorum. Bu şer'an mübah olur mu? Yoksa istenen mihiri vermek zorundamıyım?

Ya istenen bu miktara sahip değilsem ne olacak?

Sizden açıklamalarınızı bekliyorum

CEVAP

Gerçekte bu, bir problem ve bir kördüğündür. İnsanların kendilerine layık gördükleri bir problem. Allah Teala'nın onlar için kıldığı kolaylıkları onlar zorlaştırıyorlar. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır. "Kadınların en bereketli olanı mehri az olanlarıdır." Peygamber (s.a.v) kendi kızlarını evlendirdiğinde en kolay mihir alırdı. Selef-i salihin de aynı şeyi yapmıştır. Kızlarını evlendirecekleri kişilerin mallarını araştırmazlardı. Çünkü kız satılık bir mal değildir. O, sadece bir insandır. Babanın ya da ona bakmakla yükümlü velinin onun için dengi bir erkeği araştırması daha uygun olanıdır. Kerim bir erkek, ya da dini yaşayan bir kişi."

Dininden ve ahlakından razı olduğunuz biri size geldiğinde onu evlendirin. Şayet bunu yapmayacak olursanız yeryüzünde fitne ve büyük bir fesat çıkacaktır." (Tirmizi, İbn Mace ve Hakim rivayet etmişler. Tirmizi hadisin hasen olduğunu söylemiştir.)

Önemli olan şudur; bir babanın araması gereken şey, din ve ahlaktır. Kızını evlendirmek için zenginlik ararsa, onun için yüksek mihir parası isterse layık olduğu erkeğe sırf babasının bu istekleri nedeniyle varamayan bir kızın, ahlakı ve dini olmayan bir kişiyle evlenmesi sonucunda neler olacaktır biliyor musunuz?

Bu konularla alakalı olarak bir çok sorular yöneltiliyor. Evli kadınlar soruyorlar; ramazan aylarında içki içen bir kocanın hükmü nedir? Ya da hanımının "Yusuf" dediği çocuğuna "Fira-vun" diyen babanın durumu? Bunun hükmü nedir şunun hükmü nedir gibisinden daha binlerce sorular sorular. Tüm bunlar şura-dan kaynaklanıyor; babanın bütün gayreti daha fazla para kazan-mak. Kızını evlendirdiğinde ne kadar kazanırsa o kardır onun için(!) Ne dine ne ahlaka önem verdikleri var. Eğer biz dinin biz-den istediklerini ve İslam'ın bize meşru kıldıklarını düşünseydik o zaman dinin ve ahlakın (evlendireceğimiz kişi için) araştırma-mız gereken en mühim birşey olduğunu görecektik. Aslında din ve ahlak en önem vermemiz gereken bir konudur. Tüm babaların yapması gereken de budur. Önemli olan kızını memnun edebile-cek ve Allah'tan korkan bir kişiyi bulmaktır. Bu nedenle selef alimleri şöyle demişlerdir. "Kızını evlendireceğin zaman dini olan biriyle evlendir. Çünkü böyle bir kimse kızını sevdiğinde ona ik-ramlarda bulunur. Ona kızdığına da zulm etme yoluna gitmez. Çünkü din buna elvermez, ahlakı zulm yapmasına müsaade et-mez." Karı kocanın birbirinden hoşlanmadığı durumlarda ise bakın ayet-i kerime ne diyor.

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾.

"Onlarla güzellikle geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, sabredin, hoşlanmadığınız birşeyi Allah çok hayırlı kılmış olabilir." (1)

İslam, kızların evlendirilmesi konusunda acele edilmesini emretmiştir. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır. "Üç şey geri bırakılamaz, bunlar; vakti gelen namazı kılmak, zamanı gelen borcu ödemek, dengi bulunduğu kızı evlendirmek." Dengini bulduktan sonra babanın daha fazla şeyler elde etmek amacıyla bu evliliğe engel olması kesinlikle uygun değildir. Sanki pazarlanacak bir malmış gibi. Dengini bulan kızı evlendirmek müslüman babaların üzerine bir farizadır. Müslüman babaların mihir nedeniyle bu evliliklere mani olmamaları gerekir. Eğer engel olunacak olursa fesat fırtınaları esecek ve her tarafa yayılacaktır. Haram yolları kolayca açılacak, gençler şeytanla omuz omuza verip iffet yollarını terkedecekler, helal yollardan haramlara kayacaklardır. Evlenmek isteyen bir genç ne yapacak? Kendi önüne çıkarılan bu engelleri nasıl aşacak? Başka yerlerden evlenme çarelerini araştırarak. Sonuçta ortaya fasit duygularla bezenmiş bir gençlik yığını çıkacaktır. İşte yüksek mihir sebebiyle evlenemeyen toplumun hazin sonu. Nice mektuplar alıyorum. Niceleri şikayetlerini anlatıyorlar. Kimileri bu yolda önlerine çıkarılan engellerden bahsediyor. Kimileri daha başka şeylerden.

Ey Müslümanlar! Bu şekilde evliliklerin önüne geçmek Allah'a yemin olsun haramdır. Bizlerin, helal olan yolları açması, gençlerimizi helale götüren yollara teşvik etmesi gerekir. İşte bu islamın meşru kıldığı şeydir. Bu İslam'ın çocuklarımız için razı olduğu şeydir. Allah Teala'dan bizi rızasına ve sevdiğine kavuşturmasını diliyorum. Dinimizde bizi anlayışlı kılmasını, bizleri cahili adetlerden uzaklaştırmasını diliyorum.

BAŞKA BAŞKA ANNE VE BABALARDAN OLAN ERKEK VE KIZ ÜVEY KARDEŞLERİN EVLENMESİ

SORU

Benim annemin eski kocasından olma bir üvey kız kardeşim ve babamın eski eşinden olma bir üvey erkek kardeşim var. Bu ikisinin evlenmeleri caiz olur mu?

CEVAP

Evet evlenmeleri caizdir. Bu türden olaylara sıkça rastlıyoruz. Dikkat edilirse yukarda sözünü ettiğiniz kişi kendi kızkardeşiyle evlenmiş olmuyor. Çünkü bir erkeğin kız kardeşi; ya neseble (kan bağı) ya da süt kardeşliğiyle haram olur. Bu kişinin; üvey kardeşleri evlendiğinde doğacak çocuğun hem amcası, hem de dayısı olma durumu vardır. Annesi sebebiyle üvey kız kardeşinin çocuğunun dayısı, babası tarafından da üvey erkek kardeşinin çocuğunun amcası oluyor.

Evet bu evlilik meşru bir evliliktir. Çünkü ne nesep yönünden ne kayın ve baldızlık yönünden ne de aynı anneden süt emmeleri yönünden bir alakaları yoktur. Allah Teala kendileriyle evlenilmesi haram olan kadınlardan bahsettikten sonra şöyle demektedir.

﴿وَأَحْلَلْ لَكُمْ وِرَاءَ ذَلِكَ﴾

"Bunlardan başkası size helal kılındı." (1)

MÜSLÜMAN BİR KADIN KOMUNİST BİR KİMSEYLE EVLENEMEZ

SORU

Önceleri komunist olduğu bilinen bir genç, kızıyla evlenmek istedi. Kendisi komunistlikte o kadar ısrarlı olan bir kişi değil. Resmi yönden müslüman adı taşıması ve ailesinin mütedeyyin insanlar olması hasebiyle kızını böyle bir kişiyle evlendirmemde şer'an bir sakınca var mıdır? Yoksa akidesi bozuk biri olduğundan bu evliliği kabul etmemem mi gerekir?

CEVAP

Bu soruya cevap vermeden önce, komunizmin dine bakış açısından bir nebze bahsetmek gerekir. Böylece soruyu yöneltten kardeşimizin konuya vakıf olması sağlanmış olur.

Komunizm, maddi bir görüş açısına dayanır. Duyularla hissedilen maddeden başka hiç birşey tanımaz. Ne Allah inancı ne ruh inancı ne vahiy inancı ne de ahiret inancı vardır. Kısacası gaypla alakalı olan hiçbirşeye inanmaz. Bu nedenle bütün dinleri inkar eder. Onları cahillerden kalan bir hurafe olarak değerlendirir. Komunizme göre din bir sömürge aracıdır. Karl Marx meşhur konuşmasında şöyle diyor:

"Din afyondur. Allah kainatı ve insanları yarattı diyenleri protesto ediyorum. Allah insanı yaratmamıştır. Aksine insan Allah'ı

yaratmıştır. İnsan Allah'ı yaratan bir canlıdır. Yani kendi düşünceleri ve tasavvurları doğrultusunda bir Allah olgusunu ortaya atmıştır."

Lenin de şöyle demektedir:

"Bizim devrimci partimizin dine olumlu bakması mümkün değildir. Din, yalan ve uydurmadan ibarettir."

Stalin ise "Bizler dini kabul etmiyoruz. Bizler 'Allah' fikrinin uydurma olduğuna inanıyoruz. Ve yine bizler, dine inanmanın geleceğimizi sapıtacağına inanırız. Dini kendimize yönetim biçimi kılmak istemiyoruz. Çünkü bizler dinle uyuşturulmak istemeyen bir topluluğuz."

İşte bunlar komünizmin din hakkındaki görüş ve iddialarıdır. Bu nedenle komünist partinin ve komünist bir devletin tüm organlarını dine karşı propaganda yapmaya ve onu tümünden inkar etmeye yöneltmesinde şaşılacak birşey yoktur. Komünist parti, dini söylemleri benimseyen her ferdi kendi partisinden uzaklaştırır.

Şayet bir komünist komünizmin itikadi ve fikri yönünü değil de bazılarının dediği gibi sadece iktisadi ve içtimai yönünü almış olsa bu dahi İslamdan yüz çevirmeye ve ondan dönmeye yeterli gelir. Çünkü İslamın iktisadi ve içtimai hayat için ortaya koyduğu ve çizdiği sınırları komünizm kesinlikle kabul etmez. Mesela, ferdi mülkiyet hakkına sahip olmak, miras, zekat erkek ve kadın ilişkileri gibi. Tüm bu hükümler dinde zaruri olarak inanılması gereken hükümlerdendir. Bunları inkar ise kesinlikle küfre götürür.

Tüm bunlardan da öte komünizm, tek düze bir sistemdir. Yani onun proleterya inancıyla akidevi ve felsefi inancı arasında hiç bir fark yoktur.

İslam dini hiç bir şekilde müslüman bir kadının ehli kitaptan biriyle evlenmesini caiz görmemiştir. Halbu ki ehl-i kitap, Allah'a kitaplarına ahiret gününe belli şekillerde inanıyorlar. Ehl-i kitabın durumu bile böyle olduğu halde müslüman bir kadının uluhiyete,

peygamberliğe, kıyamete ve ahirete inanmayan bir kimseyle evlenmesi doğru olur mu?

Komunist kişi, İslam'a göre mürted ve dinden sapmış bir kimse dir. Böyle bir kimsenin hiç bir şekilde müslüman bir kadınla evlenmesi caiz değildir. Allah'ı Rabb olarak kabul eden, islamı din olarak benimseyen ve Muhammed (s.a.v)'i Peygamber olarak bilen ve Kur'an'ı da yol gösterici olarak seçen bir kadının böyle bir kimseyle evlenmeyi kabul etmesi mümkün değildir.

Eğer evliyse derhal ayrılımları gerekir.

Komunist bir kişi bu akide üzerine öldüğünde ne yıkanır ne cenaze namazı kılınır ve ne de müslümanların mezarlığına defnedilir.

Kısaca komunist bir kişiye dünyada islam şeriatine göre mürted ve zındık muamelesi uygulanır. Ahirette de onun için azapların en şiddetlisi vardır.

﴿وَلَا يَزَالُونَ يَقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

"Güçleri yeterse sizinle savaşa devam ederler. İçinizden dininden dönüp kafir olarak ölen olursa, bunların işleri dünya ve ahirette boşa gitmiş olur. İşte cehennemlikler onlardır, onlar orada temellidirler." (1)

TIRNAKLARIN BOYANMASI

SORU

Bazı kadınların adet olarak yaptıkları tırnak boyama hakkındaki görüşünüz nedir? Helal mi haram mı?

CEVAP

Belki soruyu yönelten kişiyle bizim aramızdaki mesafe kısa olsaydı bu meseleye hiçbir karışıklığa meydan vermeden gerekli cevapları verebilirdik. 'Makyaj' diye isimlendirilen tırnak boyası, abdest suyunun cilde ulaşmasını engeller. Bu nedenle alınan abdest sahih olmaz. Bu haliyle namaza devam etmesi de imkansızdır. Namazına büyük önem veren bir müslüman kadının hem de beş vakit kıldığı halde bu tür şeyleri süslenme diye algılaması mümkün değildir. Çünkü tabiatı itibarıyla bunlar namaza engeldir. Dinin diğeri olduğu halde namaza önem vermeyen bir kişinin helal olmayışı bu maddelerle elini ayağını boyayarak onun bunun karşısına çıkmasında da herhangi birşey olmasa gerek. Denildiği gibi küfre girdikten sonra işlenen günahın ne önemi kalır.

KADININ ŞAÇINI KAPATMASI

SORU

Kadının giyimi ve süsü hakkında benimle arkadaşlarım arasında bir hayli tartışmalar oldu. Onların dedikleri şu; kadının saçını avret değildir. Saçı kapatmanın farz olduğuna dair herhangi bir delil olmadığını iddia ederek kadınların saçlarını açmalarının da haram olmayacağını söylüyorlar.

Ben sizden aramızdaki tartışmayı sonuca bağlayacak, bu konuya kesin hatlar çizecek delile dayalı açıklamalar bekliyorum.

CEVAP

Müslümanların arasına sokulan fikri komplolar ve fitnelerin en büyüğü, İslam'da ne olduğu bilinen meseleleri tartışma ortamına çekmektir. İcma ile belirlenmiş konular ihtilafı konumlara çekilmektedir. Bu nedenle muhkem konular şüphe duyulabilecek bir noktaya geliyor. Kardeşimizin yukarıda sorduğu soruda bu türden konulardandır.

Her asırdaki fakihler, muhaddisler ve mutasavvıflar kadının saçını kapatması gereken zinetlerden olduğu ve erkeklerin yanında kesinlikle açılmasının caiz olmadığı üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu icmanın senedi de Allah Teala'nın kitabında açık ve muhkem bir şekilde belirtilmiştir. Nur suresinde Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ﴾.

"Mü'min kadınlara söyle: Gözlerini bakılması yasak olanlardan çevirsinler, iffetlerini korusunlar. Süslerini kendiliğinden görünen kısmı müstesna, açmasınlar. Baş örtülerini yakalarının üzerine salsınlar." (1)

Ayetten iki yönden delil çıkarılabilir.

Birinci yön:

Allah Teala kendiliğinden görünen kısmı müstesna kadının diğer zinet sayılan yerlerini açmasını yasaklamıştır. Ne seleften ne de haleften hiç bir alim çıkıp da 'Kendiliğinden görünen yerler müstesna' ayetine kadının saçının da dahil olduğunu söylememiştir. Hatta kadının kendiliğinden görünen yerleri müstesna derken bu konuda çoğu islam aliminden daha toleranslı olanlar da buna dahildir.

Kurtubi yukarda bahsettiğimiz ayetin tefsirinde şunları söylemiştir. "Allah Teala kadınlara zinetlerini kendilerini gören erkeklere göstermemelerini emretmiştir. Ayetin diğer kısımlarında kadına bakabilecek kişilerin belirtilmesi fitne çıkmasından uyararak içindir. Sonra kadının zinetinden görünen kısımlar müstesna kılındı. Alimler bu görünen yerlerin miktarı konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. İbn Mesud şöyle demiştir; "Zinetin görünen kısmı elbisedir. İbn Cübeyr buna yüzünü de eklemiştir. Said b. Cübeyr de aynı görüştedir. Ata ve Evzahi ise; yüz, iki el ve elbisesidir, demiştir. İbn Abbas, Katade ve Mesrur b. Muh-rime; kadının görünmesi caiz olan zinetleri onun sürmesi, bile-zigi, kınası ve küpesidir. Kadının bir erkeğe bunları göstermesi mübahtır.

İbn Atiyye ise şöyle der: Bana öyle geliyor ki ayet kadına hiç

bir yerini göstermemesi gerektiğini emrediyor. Kendiliğinden görünen yerden müstesnadan kasıt ise, kadının istenmeden yaptığı bir hareket sonucunda ortaya çıkan yerleri manasına gelmektedir. Bu nedenle yüzünden açılan yer, zaruret anında istenmeyen bir hareket sonucunda meydana gelmiştir ki bu da affedilebilir bir olaydır. Kurtubi bu görüş için şöyle diyor: Güzıl bir görüş. Ancak, genelde kadınların namaz ve hac gibi ibadetlerinde yüz ve iki elleri açık olduğuna göre ayette belirtilen istisnanın bu yerleri kapsadığı kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Kurtubi buna delil olarak da Ebu Davut'un Hz. Aişe'den yaptığı şu rivayeti getirmiştir. "Ebubekir (r.a)'ın kızı Esmâ Peygamber (s.a.v)'in yanına üzerinde bir ince elbiseyle girdi. Allah Resulü (s.a.v) onu gördü ve şöyle dedi: Ya Esmâ! Kadın bülüğ çağına geldikten sonra, buraları hariç başka yerini göstermesi doğru olmaz." Peygamber (sav) buraları derken, kendi yüz ve elini işaret ederek göstermişti. Bu görüş ihtiyat noktasında en kuvvetli olan görüştür.

İnsanların fesatlarından korunmak için kadının ziynetlerinden kendiliğinden görünen, yüz ve elleri dışında bir yerini göstermemesi gerekir. Doğru yola ileten Allah'tır.

Bütün bu görüşler gösteriyor ki; "Kendiliğinden görünen kısımları" ifadesinin içine saçlar hiçbir durumda girmemektedir. Hatta bazı alimler bırakın saçların örtülmesini, yüzün bile örtülmesinin gerektiğini söylemişlerdir.

İkinci yön:

Allah Teala Nur Suresi'nde geçen ayette, kadınların örtülerini yakalarına atmalarını emretmiştir. Yaka, omuzlarla birlikte elbisenin açık olan kısımlarını kapatır. Baş örtüsü ise, tüm müfessirlerin de dedikleri gibi kadının saçlarını daha doğrusu tüm başını kapatan bezdir. (Kurtubi c. 12 s. 230) Buhari şerhinde Hafız b. Hacer şöyle demektedir. "Kadının baş örtüsü, kişinin sarığı gibidir." Luğatların tesbit ettikleri de bu manadır. El-Kamus adlı sözlükde baş örtüsünün tarifi şu şekilde geçmektedir: 'Humar' mana iti-

barıyla 'Nasif' yani örtü peçe, yaşmak manalarına gelir. 'Nasif' başı örten herşeye denir. 'El-Misbah' adlı sözlükte ise şöyle geçmektedir. "Himar, kadının başını örten herşeye denir."

Böylece hadiste de "Kaplarnızın (üzerini) örtün" diye belirtildiği gibi 'Himar'ın herşeyi örten manasında kullanıldığı ortaya çıkmış oldu.

Bu konuda tartışmanın hiç bir anlamı yoktur. Zaten ayetin nuzul sebebi de örtü ile ilgilidir.

Kurtubi şöyle der:

Bu ayetin nüzul sebebi şudur; o devirde kadınlar başlarını örtüyle kapadıklarında saçlarının bir kısmını bağlayıp örtünün geri kalan kısmını sırtlarına doğru atıyorlardı. Göğsün üst kısımları, boyun ve kulaklar açık kalıyordu. Allah Teala örtülerini yakalarının üzerine almalarını emretti. Kadınlar da göğüs kısımlarını kapatmak için örtülerini yakalarının üzerine aldılar. Buhari Hz. Aişe (r.anha)'den rivayet etmiştir." (Örtülerini yakalarının üzerine atsınlar) ayeti indiğinde kadınlar peştamallerni yırtıp onunla başlarını örttüler."

EVLİLİK ve SEVGİ

SORU

*Ben onbeş yaşında bir genç kıyım. Ailem beni amcamın oğ-
luyla evlendirmek istiyor. Bense onu sevmiyorum. Sevdiğim baş-
ka bir genç var. Ne yapmalıyım? Bana bir yol gösterin.*

CEVAP

Sevgi ve duygu meselesi. Günümüzde operaların, roman ki-
taplarının, film ve diğer sanat türlerinin revaçta tutması sebe-
biyle gençlerin gündemini çokça meşgul eden iki mesele. Genç
kızlar sevgi kuruntularıyla kandırılmakta bir çoklarının gerçek
sevgileri alaya alınmaktadır. Özellikle de sorudaki genç kardeşi-
mizin yaşında olanlar. Tam erginlik çağı. Herşeyden boş bir kal-
be etkileyici sözler hemen taht kurmakta.

Burada bazı gençler ne yazık ki, genç kızları kandırıyorlar.
Hatta biraraya geldiklerinde biri, bir kaç gün içinde bir kaç kızla
konuşmakla övünürler.

Benim müslüman genç kızlara nasihatım şu, onların tatlı
sözlerine kanmayın. Anne ve babalarınızın sözlerine kulak verin.
Sadece duygular üzerine kurulmuş bir düşünceyle evlilik hayatı-
na atulmayın. Herşeyi yerli yerinde düşünmek gerekir.

Anne ve babalara da şunu söylemek istiyorum; kız çocukları-

nızın isteklerini kulak ardı etmeyin. Bir babanın kızının isteğini küçümsememesi gerekir. Sevmeyeceği, nefret duyacağı bir evliliğin ortasına onları sürüklemeyin. Çünkü, evleneceği erkeklerle sizler hayat geçirmeyeceksiniz kızınız geçirecek. Öyleyse onu razı etmeniz gerekir. Bu, evlilik gerçekleşmeden önce iki cins arasında belli duygusal ilişkilerin olmasını gerektirmez. Mutluluk gerçekleşsin ve gönül rızası olsun diye en azından olması gereken bir etken olarak görüyoruz.

Bu nedenle islam, evlenecek erkeğin evleneceği kıza bakmasını emrediyor. "Bu en uygun olanıdır. Sizin aranızdaki uygunluğun sağlanmasına vesile olur." (*Hadis*)

İslam şeriatı evlilik hayatının tüm yönleriyle rıza temelleri üzerine kurulmasından yanadır. Evlendirilecek kız evleneceği erkeğe razı olacaktır. En azından bu konudaki görüşünü söylemekte hür olmalıdır. Edebinden dolayı birşey söylememişse bu onun evliliğe olumlu baktığını gösterir. Sükut ikrardandır.

"Bekara sorulduğunda, susması izin olur. Dulun ise kendi kararını vermeye hakkı vardır." Yani o daha önce bir kere evlenmiş olduğundan açıkca "ben razıyım ya da muvafıkım" demesi gereklidir. Bekara gelince o kendisinden evlenmeyi isteyip, istemediği sorulunca, utancından susabilir, veya sadece tebessüm edebilir, bu onun rızası olduğuna delildir. Eğer hayır der veya ağlarsa, onu istemediği bir işe zorlamamak gerekir. Hz. Peygamber (sav); rızası olmadan evlendirilen bir kadının, nikahını iptal etmiştir. Bir hadistede; Babası tarafından istemediği birisiyle evlendirilmek istenen bir genç kızın durumunu, Hz. Peygamber (sav)'e şikayet ettiği, onun da bu genç kıızı, evliliğe razı etmeye çalıştığı, ancak kızın ısrarı karşısında, "Dilediğin gibi davranabilirsin" dediği, bunun üzerine genç kızın da; "Ben babama karşı gelmek istemedim. Ancak bu hareketimle, yalnız babaların değil evlenecek insanların da söz haklarının olduğunun ortaya konulmasını istedim." rivayeti vardır.

Bu konuda şu hususları da anlatmakta fayda var. Evliliğe,

hem genç kızın, hem de babasının razı olmaları gereklidir. Ulema bunu nikahın şartı olarak değerlendirmişler, bazıları da "Velinin izni olmadan nikah gerçekleşmez" demişlerdir. Hadisi şerifte de: "Evlilik, velinin izni ve iki şahid olmadan gerçekleşmez" ve "Bir genç kız kendini velisinin izni olmadan biriyle nikahlarsa bu geçersizdir" denilmiştir.

Aynı şekilde annenin de rızası gözetilmelidir. Hadisi şerifte şöyle geçmektedir: "Kadınların da kızları üzerinde yetkisi vardır." Anne kızının isteklerini daha iyi bilir, böylece genç kız daha mes'ud olacağı bir hayata adım atar. Annesi de razı olur, babası da razı olur. Eşinin ailesi de razı olur.

En güzeli evliliğin, İslam şeriatının koyduğu bu ölçülerle oluşmasıdır.

Başarı Allah'tandır.

MUHARREM AYINDA EVLENMEK

SORU

Bazı kimseler Muharrem ayında evlenmenin uğursuzluk olduğunu veya haram olduğunu söylüyorlar. Bu inancın islamda dayanağı var mıdır?

CEVAP

Böyle bir inancın islamda herhangi bir dayanağı ve aslı yoktur. Muharrem ayı, Allah Teala'nın ta'zimde bulunduğu dört hürmetli aylardan biridir. Bu ay içinde savaş yapılması haramdır. Bu ayda (daha doğrusu bu hürmetli aylarda) yapılan günah ve işlenen günahlar diğer aylardakine nazaran daha çirkin ve nefretle karşılanmıştır. Peygamber (s.a.v) bu aya hürmeten onu Allah'ın ayı diye isimlendirmiştir. Adamın biri Peygamber (s.a.v)'e nafile oruçtan sorunca Allah Resulü (s.a.v) şöyle cevap verdi. "Eğer ramazandan sonra oruç tutacaksan muharremde tut. Çünkü muharrem Allah'ın ayıdır. Bu ayda Allah'ın bir kavmin tövbesini kabul ettiği bir gün vardır. (Yine) bu ayda (Allah Teala) başka bir kavmin tevbesini kabul edecektir." Bu ayda insanları müjdelemek gerekir. Onların bu ayda yapacakları evliliklerine engel olunmamalıdır. Bizler, Mısır'da yaşayan ve muharrem ayını hüzün aynı zamanda keder günü diye kabul eden ve bu ayda sevinç ve mutluluğa sebep verecek herşey den kaçınan -ki evlilik de bun-

lardan biridir- Fatımi aşırıcılığın bıraktığı evhamlardan kendimizi kurtarmamız gerekir.

Hergün ve her ay -islam'ın nazarında böyledir- evliliği en güzel bir biçimde karşılar. Çünkü evlilik dinin bir sembolüdür. Aynı zamanda Peygamber (s.a.v)'in bir sünnetidir. Kim evlenirse dininin yarısına kavuşmuş demektir. Dininin yarısına kavuşana müjdeler olsun.

ERKEĞİN EVLENECEĞİ KİŞİYE BAKMASI

SORU

Evlenecek bir gencin evleneceği kıza bakması caiz midir?

CEVAP

Bu, önemli bir soru. Bu konuda, çevremizde bulunan insanlar değişik görüş açılarına sahiptirler. Kimileri, evlenecek gencin bırakın evleneceği kıza bakmasını onunla kolkola verip oraya buraya gezmesini, sinemaya veya tiyatroya gitmesini teşvik ederler. Böylece genç çocuk evleneceği genç kıızı daha iyi tanımış ve onun hakkında daha iyi bir bilgiye sahip olmuş olur. Bu konuyla alakalı olarak söylenecek daha çok söz var. Sonuçta, rezillikleri ortaya çıkıyor. Aralarındaki birtakım anlaşmazlıklar birbirlerini terketmeye kadar götürüyor. Kızın iffeti ve namusu onun bunun diline dolanıyor. İşte bu, batı medeniyetinin kulları tarafından benimsenen bir evlenme çeşididir.

Bir de, hiç bir surette iki cinsi birbirleriyle görüştürmeyenler var. Kızın nikahlanıncaya kadar evleneceği erkekle görüşmesine müsaade etmezler. Bu cinsten insanlar da bağınaz ve körü körüne takliden kurbanıdırlar. Her iki kesim de, yerilmiş, bit'atçı türden insanlardır. Ama en güzel ve yapılması en doğru metod, şeriatin izin verdiği, Peygamber (s.a.v)'in bizzat yaptığı metod-

tur. Her iki cins de birbirlerini görmelidirler. Müslümanlardan biri gelir ve Allah Resulü (s.a.v)'ne şöyle der. "Ben ensardan bir kadınla evlenmek için sözleştim. Allah Resulü (s.a.v): "Ona baktın mı?" der, Adam: "Hayır" der. Peygamber (s.a.v) de: "Öyleyse bak! Çünkü ensarlıların gözlerinde bir şey olur."

Muğire b. Şu'be evleneceğini Peygamber (s.a.v)'e bildirir. O da: "Ona baktın mı?" der. Muğire(ra) ise: "Hayır" der. Allah Resulü (s.a.v): "Bakmak, aranızdaki uygunluğu sağlamak açısından daha iyidir." Çünkü göz kalbin postacısı, duyguların ise elçisidir. Bu nedenle, evlenmeden önce kişinin evleneceği kişiye bakması gerekir. Bu, Peygamber (s.a.v)'den gelen bir emirdir. Aslında ve zahiri itibarıyla bu emir, farz yerindedir. Peygamber (sav) şöyle buyurmaktadır:

"Sizden biriniz bir kadınla evleneceği zaman, onunla evlenmeye neden olan şeylerin bir kısmına baksın." Yine, evlenecek erkeğin evleneceği kişiye bakması gereklidir. Kız tarafının da bu konuda kolaylık göstermesi gerekir. Birbirlerini beğenmeye bilirler bu onların en doğal hakkıdır.

Evlenecek kişi evleneceği kıza bildirmeden onu görmelidir. Bazı kimseler bu görme işine pek ehemmiyet verirler. Öyleki bazılarının evleninceye kadar bir çok genç kıızı gördüğünü ancak bir türlü içlerinden birini beğenemediği söylenir. Bu demektir ki, bu gibi kimseler, bir çok genç müslüman kızın duygularını rencide etmiş ve onların hislerini yaralamıştır.

Aslında görmek isteyen erkek evleneceği kıza hiç birşey bildirmeden nerede ve ne zaman göreceğini ona hissettirmeden bakmalıdır. Ya evinin yakınında bir yerde ya da onun dışarda bulunduğu bir anda. Cabir b. Abdullah'dan rivayet edilmiştir ki, o evlenmeden önce karısına saklandığı bir ağacın ardından bakmış.

Bir babanın da, kızını korumaya yardımcı olması gerekir. Yu-

karda bahsettiğimiz her iki tefritçi arasında uygun olan yol da budur. İslam şeriati daima orta yolu tercih eder. İslam ümmeti de vasat bir ümmettir.

كَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ ﴿١﴾

"Böylece sizi insanlara şahid ve örnek olmanız için vasat bir ümmet yaptık." (1)

MÜSLÜMAN BİR ERKEĞİN MÜSLÜMAN OLMAYAN BİR KADINLA EVLENMESİ

SORU

Bu, araştırmak ve yazmak için uzun vaktinizi alacak bir konu. Müslüman bir erkek kitap ehlinde biriyle evlenebilir mi? Onları putperestlerden ayıran önemli bir takım özelliklerin olduğu bilinmektedir.

Ben ve birçok kişi bu tür evliliklerin arkasında önlenemeyen büyük karmaşıklıkların yaşandığına şahit oluyoruz. Özellikle de bu tür müslüman olmayan kadınlardan olan çocuklar üzerinde. Müslüman olmayan kadın evini kendi kültür ve değer yargılarına göre düzenliyor aynı zamanda çocuklarını da bu kültürün etkisiyle yetiştiriyor. Ben bazı alimlere sordum onlar ehli kitaptan olan kadınlarla evlenilebileceğini söylediler. "Kur'an ehli kitapla evlenilmesini mübah görmüştür. Allah Teala'nın helal kıldığını bizim haram kılmamız doğru olur mu?" diye de cevap verdiler.

Öyle inanıyorum ki, islam kendisinde zarar ve bozukluk olan şeyleri mübah saymaz. Bende bu konuda görüşünüzü almak için size yazdım. Sizin bu konuya gerekli ehemmiyeti vereceğinizi biliyorum. Şer'i kaynaklar ışığında bu konuya gerekli izahatları getirmenizi bekliyorum.

CEVAP

Hamd, Allah'a aittir. Salat ve selam O'nun Resulü (s.a.v)'ne, aline, ashabına ve onlara tabi olanlardır. Allah bana, birçok kez Avrupa ve Amerika'ya gitme imkanı verdi. Oralarda birçok müslümanla karşılaştım. Bu kardeşlerimiz oralarda ilmi çalışmalarında bulunuyorlar.

Birçokları şu tür sorular soruyorlardı: Müslüman bir erkeğin müslüman olmayan bir kadınla evlenmesinin hükmü nedir? Özellikle de bu evlendiği kişi yahudi ve hiristiyan olursa. Asıl itibarıyla İslam onların dinini kabul ediyor ve onlara başkalarının sahip olmadığı bir takım haklar ve hukuklar tayin ediyor.

Aslında şer'i hükmü açıklamak için, müslüman olmayan her çeşit kadının konumunu ve şeriatın onlara bakış açısını irdelemek gerekir. Müslüman olmayan kadınlar içinde müşrikler var, dinsizler var, mürtedler var aynı zamanda da kitap ehlinde olanlar var.

Müşrik kadınlarla evlenmenin haram olması

Müşrik kadınla evlenmenin haramlığı Kur'an'la sabittir.

﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ وَلَا أُمَّةَ مَوْمِنَةٍ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾

"Allah'a eş koşan kadınlarla onlar imana gelinceye kadar evlenmeyin. İnanan bir cariye, hoşunuza gitse de putperest bir kadından daha iyidir." (1)

﴿وَلَا تَمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكَوَافِرِ﴾

"İnkarcı kadınları nikahınızda tutmayın." (2)

Bu son ayette inkar eden kadınlardan kasıt 'müşrik kadınlar'dır. Yani putperest olan kadınlar. Zaten ayetin nuzul sebebi de onlar hakkındadır.

1) Bakara, 221

2) Mümtetine, 10

Bu konudaki haramlılık açıktır. İslamla putperestliğin bir araya gelmesi imkansızdır. Halis tevhid akidesi şirk akidesine ters düşer. Putperestlerin itibara alınacak semavi bir kitapları da yoktur. Ve Nebileri de. O bir tarafta; islam ise ona zıt taraftadır. Bu nedenle Kur'an'ı Kerim müşrik kadınlarla nikahlanmayı nehyetmesine dair şu sebebi gösterdi.

﴿أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ﴾

"İşte onlar ateşe çağırırlar, Allah ise izniyle cennete ve mağfirete çağırır." (1)

Müşrik kadınlarla evlenmenin men edilmesi hükmü nasla ve icma ile sabittir. İslam alimleri müşrik kadınlarla evlenmenin haram olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Aynı zamanda İbn Rüşd 'Bidayet-i'l-Müçtehidî ve diğer eserlerinde bu konuya değinmiştir.

Dinsiz kadınlarla evlenilmez

Yani hiç bir dine inanmayan, uluhiyeti kabul etmeyen, ne peygamber ne kitap ve ne de ahiret kabul etmeyen kadınlar. Aslında bunlarla evlenmek müşrik kadınlara nazaran daha büyük bir haramdır. Çünkü müşrik kadınlar Allah'ın varlığına inanırlar. Bu inançlarıyla beraber başka ilahlar ve kendisiyle Allah'a yaklaşmayı umdukları başka putlar edinirler.

﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾

"And olsun ki onlara: Gökleri ve yeri yaratan kimdir? diye sorsan, Allah'tır derler." (2)

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾

"O'nu bırakıp da putlardan dostlar edinenler: Onlara bizi Allah'a yaklaştırsınlar diye kulluk ediyoruz, derler." (3)

1) Bakara, 221

2) Lokman, 24

3) Zümer, 3

Bu putperestler Allah'ı bir noktada kabul ettikleri halde onlarla nikahlanmak yasakken hiç bir din, peygamber ve ilah kabul etmeyen bir kadınla evlenmek nasıl caiz olsun. Bu tür kadınlarla evlenmek haram olduğu gibi bu evlilik de batıldır.

Buna bir misal verelim: Maddi felsefeye inanan komunistler dinin, toplumları uyuşturan bir afyon olduğuna inanırlar. Dinleri yorumlarken maddi bir analizden geçirerek yorumlarlar.

Bazı müslümanlar -kadın erkek- böyle bir felsefenin hakikatini bilmeden, kendilerini kaptırıyorlar, aldatılıyorlar. Komünist propagandacılar, komünizmin iktisadi ıslah olduğunu, ne dinle ve ne de akideyle kesinlikle hiç bir alakasının olmadığını söylediklerinde saf insanlar bunlara kanıyorlar. Bu gibi kimselere komünizm inancının hakikatini açıklamak, kafalarındaki şüpheleri gidermek ve imanla küfür, karanlıkla nur arasındaki farkı, bütün açıklığıyla onlara göstermek gerekir. Tüm bu çabalardan sonra, inandığı bu sapık fikirde ısrar ederse, kafirdir, dinden sapmıştır ve hiç bir değeri yoktur. Onlara hayatta iken ve öldükten sonra kafirlere uygulanan hükümler uygulanır.

Mürtedle evlenilmez

Mürted de, dinsiz gibidir. Mürted, mü'min olduktan sonra islam'dan çıkarak küfre sapmış olan kimselerdir. İster başka bir dine girmiş olsun ister girmemiş olsun. İster girdiği diğer din ehli kitaptan olsun ister olmasın. Müslümanken komünizme veya pozitivizm itikadına veya hiristiyanlığa ve yahudiliğe veya budizm daha doğrusu islamın dışındaki herhangi bir dine girmesi onu mürted kılar.

İslam hiç kimseye kendi inancına sahip olunması yönünde zorlama yapmaz. Herkes kendi iradesiyle islama girme hakkına sahiptir. Fakat girdikten sonra da çıkması caiz değildir.

Mürted için bazı hükümler ahiretle ilgili bazıları da dünya ile ilgilidir.

Ahiretle ilgili olanlar; mürted olarak ölen kişinin daha önce

yaptığı salih amellerinin tümü silinir. Ebedi olarak cehennemde kalmaya müstehak olur.

﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

"İçinizden dininden dönüp kafir olarak ölen olursa, bunların işleri dünya ve ahirette boşa gitmiş olur. İşte cehennemlikler onlardır, onlar orada temellidirler." (1)

Dünya ile alakalı olanlar ise; mürted kişi islam toplumunun yardım ve desteğine hiç bir zaman sahip değildir. Müslüman bir erkekle mürted bir kadın arasında veya müslüman bir kadınla mürted bir erkek arasında hiç bir şekilde evlilik hayatının gerçekleştirilmesi caiz değildir. Mürtedle evlenen kişilerin bu evlilikleri geçersizdir. Evlendikten sonra eşlerden biri irtidat ederse kesinlikle birbirlerinden ayrılmaları gereklidir. Bu hüküm, İslam alimleri tarafından ittifakla kabul edilmiş bir hükmüdür.

Burada belirtilmesi gereken bir husus daha vardır; bir müslümana mürted ve kafir hükmünü vermek ona verilecek en son cezadır. Bu nedenle bu konuda ihtiyatlı davranmak ve müslümanın durumunu islahaya götürmek için her yolu kullanmak gerekir. Onun hakkında hüsn-ü zan beslenmelidir. Asıl olan islamdır. İslamdan çıktığı ancak kesin delillerle sabit olduktan sonra kafir olduğuna hüküm verilir.

Bahailerle evlenilmez

Bahai; aslında müslümanken Allah'ın hanif dinini terkedip sonradan icat edilmiş bu batıl dine giren kişidir. Böyle bir kadın asıl itibarıyla mürteddir. Mürtedlerle evlenmenin hükmünü yukarıda açıklamıştık.

İster kendi isteğiyle mürted olsun ister aile ortamından etkilenerek olsun değişmez. Belki mürtedlik atalarından miras yoluyla

la da gelmiş olabilir. Herhalükarda böyle bir kimseye mürted hükmü uygulanır.

Diyelim ki aslı müslüman değil de böyle bir dine hiris-tiyanlıktan, yahudilikten veya putperestlikten girmişse ne olacak?

İslam onun asıl dininin ne olduğuna bakmaz. Hz. Muhammed (s.a.v) geldikten sonra bütün peygamberlerin hükmü geçersiz kalmıştır. Kur'an'dan başka bütün semavi kitaplar batıldır. (Hükmü geçersizdir.) İslam'dan sonra yeni bir din getirildiğini söyleyen kişi Allah'a iftira atan bir yalancıdır. Allah Teala Pey-gamberliği Hz. Muhammed (s.a.v)'le noktalamış, dinini kemale erdirmiş ve insanlara olan nimetini tamamlamıştır.

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

"Kim İslamiyet'ten başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O, ahirette de kaybedenlerdendir." (1)

Müslümanın Bahai bir kadınla evliliği geçersizdir. Bunda şüphe de yoktur. Müslüman bir kadının bahai bir erkekle evliliği de böyledir. İslam müslüman bir kadının kitap ehlinden olan biriyle evlenmesine musade etmediğine göre böyle biriyle evlenmesine nasıl musade etsin?

Bu nedenle müslüman bir erkekle Bahai bir kadın ya da müslüman bir kadınla bahai bir erkek arasında evliliğin gerçekleştirilmesi caiz değildir. Ne başlangıçta böyle bir evliliğin yapılması ne de müslümanken birbirleriyle evlendikten sonra birinden biri bu dine geçtikten sonra bu evliliğin yürütülmesi caiz değildir. Bu evlilik, geçersizdir. Nikah yapmış olanların da kesinlikle birbirlerinden ayrılmaları gerekir.

Cumhur alimler kitap ehlinde olan bir kadınla evliliği mübah görmüşlerdir.

Alimlerin çoğunluğuna göre kitap ehlinde bir kadınla evlilikte asıl olan hüküm, mübahlıktır. Allah Teala müslümanların ehli kitaptan olanlara damat olmalarını helal kılmıştır. Maide süresinin bir ayetinde bunu şu şekilde açıklıyor.

﴿وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَالٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَالٌ لَهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾.

"Bugün, size temiz olanlar helal kılındı. Kitap verilenlerin yemeği size helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir. İnanan hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları -zina etmek-sizin, gizli dost tutmaksızın ve mehirlerini verdiğiniz taktirde- size helaldir. Kim imanı inkar ederse, şüphesiz amelleri boşa gider. O, ahirette de kaybedenlerdendir." (1)

İbn Ömer ve bazı müctehidlerin görüşü

Bu konuda, sahabeden Abdullah b. Ömer (r.a) ihtilaf etmiştir. Ehli kitaptan bir kadınla evliliğin mübah olduğunu kabul etmemiştir. Buhari'de ondan rivayet edilen şöyle bir hadis vardır. "İbn Ömer (ra)'e hristiyanlarla ve yahudilerle nikahlanmanın hükmü sorulduğunda o şöyle cevap verdi: Allah Teala mü'minlere müşrikleri haram kılmıştır. (Mü'min oluncaya kadar müşrikleri nikahınıza almayın.) Ben, Allah'ın kullarından olduğu halde İsa'nın Rabb olduğunu söylemekten daha büyük bir şirk bilmiyorum."

Alimlerden bazıları İbn Ömer (ra)'in görüşünü kitap ehlinde kadınlarla evlenmenin haram olduğuna değil de mekruh olduğuna

yormaktadırlar. Ama ondan gelen rivayetlerin ibarelerinden anlaşıldığına göre İbn Ömer (r.a) ehli kitapla evliliği mekruhluktan daha ziyade saydığı anlaşılmaktadır.

Şia'nın İmamiyye kolu, Bakara süresinde geçen ayetle, Mümtetine suresinde geçen ayetin umumi manasını delil alarak İbn Ömer (ra)'in görüşüne katılmaktadırlar. "Müşrik kadınları nikahınıza almayın."

﴿وَلَا تَمْسِكُوا بِعَصَمِ الْكَوَافِرِ﴾

"İnkarcı kadınları nikahınızda tutmayın." (1)

Cumhur ulemanın görüşünün tercih edilmesi

Gerçekte cumhur ulemanın görüşü daha tercihlidir. Çünkü bu görüş, maide suresinin, kitap ehlinden kadınlarla evlenmeye delalet ettiğini açıklayan bir görüştür.

"Müşrik kadınları nikahınıza almayın" (Bakara, 221) ayeti ile "İnkarcı kadınları nikahınızda tutmayın" (Mümtetine, 10) ayetine gelince, bu iki ayet geneldir. Maide suresi bu genelliği hususileştirmiştir. Yahut da, bu iki ayet hakkında şu da söylenebilir; 'Müşrik Kadınlar' Kur'an lügatına göre hiçbir zaman 'Ehli Kitap' diye ele alınmazlar. Bu nedenle onlardan biri diğeri üzerine atfedilemez. Ayetlerde bu iki grubun birbirlerine atfedilmediğini açık açık görelim. "Kitap ehlinden ve putperestlerden olan inkarcılar, kendilerine apaçık bir belge, içinden kesin ve en doğru hükümlerin bulunduğu arınmış sahifeleri okuyan, Allah katından bir peygamber gelene kadar dinlerinden vazgeçecek değillerdi."

"Kitap ehlinden olanlarla müşrikler (putperestler) ebediyyen cehennemdedirler." (Beyyine 1)

Allah Teala 'Hacc Suresi'nde şöyle buyurmaktadır.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ

فِيهَا...﴾

"Doğrusu, inananlar, ve yahudiler, sabii'ler, hiristiyanlar, mecusiler, puta tapanlar arasında, kıyamet günü Allah kesin hüküm verecektir." (1)

Böylece müşrik olanlar diğerlerinden ayrı bir sınıf olarak kabul edilmiş oldu. (Müşriklerden kasıt putperestler). 'Mümteherine Suresi'nden geçen 'Kafirler'den kasıta Müşrik Kadınlar'dır.

Ehli kitaptan kadınlarla evlenme anında riayet edilmesi gereken şartlar

Tercih edilen görüşün müslüman bir erkekle ehli kitaptan olan bir kadının evlenmelerinin mübah olduğu anlaşıldığına -ki bu da o kişiyi İslam'a teşvik ettirmek için ya da ehl-i kitabı müslümanlara yaklaştırmak için yapılır- burada uyulması gereken bir takım şartlar vardır.

BİRİNCİ ŞART

Öncelikle evlenilecek kadının kesinlikle ehl-i kitaptan olduğundan emin olunmalıdır. Yani semavi dinler olan Yahudi ve Hiristiyan olduğunun bilinmesi gerekir. Çünkü onlar biryönden Allah'a, peygambere ve ahirete inanırlar. Dinsiz değildirler. Aynı zamanda semavi olmayan bir dinin mensupları da değildirler.

Bilindiği gibi batıda, her genç kız Hiristiyan anne ve babadan doğmamaktadır. Aynı zamanda hiristiyan bir ortamda yaşayan her insanın zorunlu olarak Hiristiyan olması gerekmiyor. Belki komunisttir. Ya da İslam'ın nazarında hiç bir itibara sahip olmayan Bahailik gibi bir dine mensup da olabilir.

İKİNCİ ŞART

Bir de iffetli olmaları gerekir. Allah Teala her ehl-i kitab olanı mübah kılmamıştır. Bizzatihi mubahlığı iffetli olmalarına bağlamıştır.

﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾

"İnanan hür ve iffetli kadınlar ve sizden önce kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları..." (1)

İbn Kesir şöyle der. "İffetli kadınlardan kasıt zina etmemiş olan kadınlardır." Diğer bir ayette Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿مُحْصَنَاتٌ غَيْرُ مُسَافِحَاتٍ وَلَا مَتَّخِذَاتُ أَخْدَانٍ﴾

"Onlarla, zinadan kaçınmaları, iffetli olmaları ve gizli dost tutmamış olmaları halinde..." (2)

"Müslüman bir erkeğin neidüğü belirsiz bir kişiyle evlenmesi caiz değildir. Aksine evleneceği kişinin, şüphelerden uzak, edepli ve terbiyeli aynı zamanda iffetli olması gerekir." (İbn Kesir Tefsiri C.2, s.20)

İbn Kesir'in görüşü budur. İbn Kesir cumhurun görüşünden de bahsetmiştir. "Cumhur ulemanın, zimmi olan kadının aynı zamanda iffetsiz olması halinde evlenemeyeceklerini söylemeleri tercihe şayan bir görüştür. Böyle bir kadınla evlilik o evliliği temelde geçersiz kılar. Bu evlilik de 'tartısı bozuk olandan kaçın' misaline benzer." (Tefsir-i İbn Kesir c. 2 s. 20)

İmam Hasen El-Basri'ye bir adam gelip şöyle dedi: "Ben ehl-i kitaptan bir kadınla evlenebilir miyim?" O da şu cevabı verdi: "Sana ne oluyorda ehl-i kitaptan evleniyorsun. Müslüman kadınların sayısı oldukça fazladır. Şayet böyle yapma niyetindeysen onun iffetli olduğundan ve musafehe olmadığından emin ol." Adam da: "Musafehe ne demektir" dedi. Hasen El-Basri de: "Bir adam gözüyle ona işaret ettiğinde buna karşılık vererek o erkeğe uyan (metres) kadınlar" diye buyurdu.

Hiç şüphesiz çağımızda batı toplumunda bu tür iffetli hayat

yaşayanlar oldukça azınlıktadır. Batının bizzat kendisinin yaptığı istatistikler de bunu gösteriyor. Bizim bekaret, iffet, şeref ve bunlar gibi sıklıkla tekrarladığımız şeylerin batı toplumunda hiç bir değeri yoktur. Arkadaşı olmayan bir kız, kendi yaşıtlarından utanır. Hatta ailesinden ve kendi akrabalarından dahi bir erkek arkadaş edinemediği için utanır.

ÜÇÜNCÜ ŞART

Evlenilecek kadın müslümanlarla savaşıyor ve müslümanlara düşmanlık besleyen bir kavimden olmamalıdır. Bu nedenle İslam fıkıh alimlerinden bir grup zimmilerle devamlı savaş halinde olanları birbirlerinden ayırmışlardır. Birinci kesimle evlenilmesini mübah görmüşler ama ikinci kesimle evlenilmesini menetmişlerdir. İbn Abbas (ra)'ın şöyle dediği rivayet edilir. "Ehl-i kitaptan bir kısım kadınlar vardır onlar bize helal değildir. Bir kısım da vardır ki onlar bize helaldir. Sonra şu ayeti okudu.

﴿ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ... ﴾

"Kitap verilenlerden, Allah'a, ahiret gününe inanan, Allah'ın ve Peygamberinin haram kıldığını haram saymayan, hakdini din edinmeyenlerle, boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın." (1)

Cizye verdikleri takdirde onların kızlarıyla evlenmek bize helal olur. Aksi takdirde helal olmaz." Abdurrezzak Katede'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir. "Ehl-i kitaptan bir kadınla sadece zimmette olduğunda evlenilir." Ali (r.a)'den de aynı rivayet yapılmıştır.

İbn Cüreyh (ra)'in şöyle dediği rivayet edilir. "Bana ehl-i kitap'tan bir kadınla sadece zimmet durumunda evlenilebileceği (haberi) geldi."

İmam Zeyd'in 'Mecmu'unda Hz. Ali (r.a)'den şöyle bir rivayet vardır. "Ehl-i harpla nikahlanmak kerih kılınmıştır." Şarih 'Er-Ravdu'n-Nadir' adlı eserinde 'Kerahat'tan kastın 'Haram' olduğunu söylemiştir. Çünkü onlar müslümanların zimmetinde değildirler. Alimlerden bir kısmı bunu kerih olarak kabul etmişlerdir. Haram olmadığını söylemişlerdir. Bunu da ayetin umumiliğine dayandırmışlardır.

﴿وَالْمُحْصَنَاتِ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾

"Sizden önce kitap verilenlerin hür ve iffetli kadınları." (1)

Ancak bu alimler de ehl-i kitaptan olanların İslam ülkesinde yaşıyor olmalarını şart koştular. (Er-Ravdu'n-Nadir c. 4 s. 270-274) İslam ülkesinde yaşayan ehl-i kitaptan bir kişinin durumuyla ehl-i kitaptan olduğu halde islam ülkesinde yaşamayan kişinin durumu birbirinden farklıdır.

Hiç şüphesiz İbn Abbas'ın görüşünün düşünüldüğünde tercih edilebilecek yanları vardır. Allah Teala damatlığı beşer arasında en güçlü rabitalardan kılmıştır. Damat bağı nesep ve kan bağından hemen sonra gelir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا﴾

"İnsanı sudan yaratarak, ona soy sop veren O'dur. Rabbin herşeye kadirdir." (2)

Bu rabita müslümanlarla ve onların savaş halinde oldukları bir topluluk arasında nasıl gerçekleşir? Bir müslüman erkek nasıl olurda savaş halinde oldukları bir kavme damat olur?

1) Maide, 5

2) Furkan, 54

Allame Ebubekir Er-Razi'nin Kur'an'dan;

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾

"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir milletin - babaları veya oğulları veya kardeşleri ya da akrabaları olsa bile- Allah'a ve peygamberine karşı gelenlere, sevgi beslediklerini görmezsin..." (1) ayetini delil getirerek İbn Abbas'ın görüşünü kabul edişinde şaşılacak bir şey yoktur. Evlilik sevgiyi gerektirir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً﴾

"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının delillerindendir." (2)

Razi şöyle demiştir. "Harp ehlinden olan kadınlarla evlenmek mahzurludur. Çünkü Allah Teala buyuruyor ki "Allah'a ve peygambere karşı gelenlere, sevgi beslediklerini görmezsin." Bu da ehl-i harbe karşı geçerlidir. Onlara sevgi beslenmez. Çünkü onlarla bizim aramızdaki konum bellidir." (Ahkam-ı Kur'an c.2 s. 397, 398)

Şu ayet bu görüşü doğruluyor.

﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

"Allah, ancak sizinle din uğrunda savaşanları, sizi yurtlarınızdan çıkaranları ve çıkarılmanıza yardım edenleri dost edinmenizi yasak eder; kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerdir." (3)

1) Mücadele, 22

2) Rum, 21

3) Mümtahine, 9

Şimdi onları dost edinmenin en kısa yolu onlarla evlenmekten geçmez mi? Onlardan bir kadın, müslüman ailenin bir parçası hat-ta ailenin belkemiği olabilir mi?

Buna göre bir müslümanın günümüzde bir Yahudiyle evlenme-si caiz değildir. Hem de bizimle onlar arasında sürekli devam edip gelen bir savaş olduğu halde. Yahudilerle siyonistlerin arasında bir ayırım yapılması gerektiğini söylemenin herhangi bir kıymeti yoktur. Gerçekte bütün yahudiler siyonisttir. Siyonistle-rin akli ve ruhi tüm oluşumları temelde, tevrata ve onun şerhleri olan talmuta dayanmaktadır. Yahudilerde her kadın yahudi ordu-su için bir askerdir.

DÖRDÜNCÜ ŞART

Kitap ehlerinden biriyle yapılacak evliliğin sonrasında bir za-rarın ortaya çıkmaması. Mübahları kullanmak zararın çıkmama-sına bağlıdır. Şayet bu kullanımda mutlak bir zarar ortaya çıkacaksa kullanılması engellenmelidir. Ortaya çıkacak zarar büyüdüğünde işin yasaklama kısmı o kadar artar ve neticede bu yasaklama haram kılmaya kadar dayanır. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmaktadır. "Zarar vermek de yok verilecek zarara kat-lanmak da yoktur."

Bu hadis, kesin bir şer'i kaideyi ortaya koyuyor. Çünkü, her ne kadar bu hadis ahat bir hadis de olsa, mana bakımından Kur'an ve Sünnet'ten cüzi hüküm ve nasslara uygundur. Bu da kesinlik ifade ettiğini gösterir.

Bu nedenle Veliyyu'l Emr'in (İslam devleti başkanı), zararlı olacağından endişelendiği, bazı mübah davranışları sınırlama hakkı vardır.

Müslüman olmayanlarla yapılacak evlilikte duyulabilecek endişeler, bir çok şekillerde kendini gösterir.

1) Evlilikte müslüman ve salih kadınların yerine gayr-i müs-limlerle evlenmenin tercih edilmesi sonucunda müslüman kadın-

ların sayısı erkeklerin sayısına eşit ya da onların sayısında fazla bir duruma gelir. Saliha kadınlarla evlilik sayısı da diğerlerine oranla katbe kat düşer.

Gayr-i müslim kadınlarla evlenmeler arttıkça da müslüman ve sahila kadınlar evlenmekten mahrum kalacaklardır. Özellikle de çok evliliğin azaldığı günümüzde. Kesinlikle bilinmektedir ki, müslüman bir kadın müslüman bir erkekten başkasıyla evlenemez. Aradaki dengenin sağlanabilmesi için, gayr-i müslim kadınlarla evliliklerin engellenmesi gerekir.

Herhangi bir ülkede yaşayan müslümanlar azınlık oluşturuyorlarsa mesela Avrupa ve Afrika'nın bazı ülkelerinde olduğu gibi, şeriatin mantık ve ruhuna göre müslüman erkeklerin gayr-i müslimlerle evlenmelerini yasaklamayı gerektirir. Gayr-i müslimlerle evlenmenin yasaklanmasında müslüman kadınların kendileriyle evlenecek müslüman bir erkek bulamamalarına bağlıdır. Böyle olunca zaten müslüman bir kadın aşağıda vereceğimiz üç şeyden birine maruz kalır.

a) Gayr-i müslim bir erkekle evlenmek zorunda kalır. Ki bu evlilik islama göre geçersizdir, batıldır.

b) Sapıklıklar yaşanacaktır. Rezil bir hayata sürüklenmesi muhtemel hale gelecektir. Bu da, işlenen günahların en büyüklerindendir.

c) Ya da evlilik ve annelik hayatından daima mahrum bir hayat yaşayacaktır.

Tüm bunlar İslam'ın razı olmayacağı şeylerdir. Bu durum; Müslüman kadınlar gayri müslim erkeklerle evlenemeyeceği halde, erkeklerin gayri müslim kadınlarla evlenmeleri neticesinde ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda sıraladığımız zararlar, yazımızın başında da bahsettiğimiz ortaya çıkması muhtemel zararlardandır. Mü'minlerin emiri Ömer İbn Hattap(ra) -İmam Muhammet b. el-Hasen rivayet etmiştir- sahabelerden olan Huzeyfe b. Yeman'ın Yahudi bir

kadınla evleneceği haberini işitince ona şöyle bir kaç defa mektup yazdı son yazdığı bir mektupta şöyle diyordu. "Bu mektubumu kaldırıp bir kenara koymamanı diliyorum. Müslümanların sana uyup da sırf güzellikleri için ehl-i zimmet kadınlarıyla evlenmeyi tercih etmelerinden korkuyorum. Bu da, müslüman kadınlar içinde fitne çıkmasına yeterlidir." (Bu konuda 'Şeriat-u'l-İslam' adlı kitabımıza bakın.)

2) İmam Said b. Mansur da 'Sünen'inde Huzeyfe'nin evlilik kıssasına değiniyor. Ancak O, Hz. Ömer'in Huzeyfe'yi evlenmekten men etmesine dair başka bir sebep daha gösteriyor. Bu evliliği engelledikten sonra Hz. Ömer şöyle dedi. «Ben onların edepsiz olanlarıyla evlenilmesinden korkuyorum."

Her iki sebep de Hz. Ömer (r.a)'in amacını yansıtmaya mani değildir.

Birincisinde müslüman kızların gidişatlarını iyi görmüyor.

İkincisinde bazı kimselerin, Kur'an'ın gayr-i müslimlerle evlenme kaydı olarak koyduğu iffet şartında müsamaha gösterip gayr-i müslim kadınlardan ebedsiz olanlarla evlenmelerinden korktu. Her iki illet de evliliğin engellenmesi için yeterli sebeptir. Belki de bizzatıhi bu Hz. Ömer'in Talha b. Ubeydullah'tan evlendiği bir yahudi kadını boşamasını istemesine sebep olmuştu.

3) Vatanından, dilinden, kültüründen, örf ve adetlerinden ayrı gayr-i müslim bir kadınla yapılan evlilik, bu propleme insaflica eğilenlerin hissedebileceği hatta gözler önünde aşık her kesin görebileceği bir takım tehlikelerin çıkmasına sebep olur. Çoğukez, müslümanlardan Avrupa'ya veya Amerika'ya tahsil görmek ve iş bulabilmek için gider gençler oluyor. Aradan belli bir zaman geçtikten sonra bu gençlerin beraberlerinde kendi kültüründen uzak yabancı kadınlarla geri döndükleri görülüyor. Dinleri farklı, dilleri farklı, örf ve adetleri farklı, anlayışları bambaşka bir kitle.

Evlendiği yabancı kadın yeni eşiyle kalma şartını kabul edip

de kendisine yabancı bir ülkeye geldiğinde bambaşka bir ortamla karşılaşır. Damat beyin ev halkı ise, kendilerine yabancı, ev ortamı maddi ve manevi açıdan her şekliyle Amerika ve Avrupa standartlarına göre düzenlenmiş bir ev haliyle karşılaştıklarında garipseler. Çünkü burası 'Madam'ın evidir. Yoksa bizim bir müslüman kardeşimizin evi değildir. Bu evde kadın erkeğe üstündür. Yoksa erkek kadına değil. Damat beyin ev halkı, yakın akraba ve dostları kendi evlerine ya da köylerine döndüklerinde, hayatta olduğu halde çocuklarını kaybettiklerinin farkına varırlar.

Bu ailenin çocukları olduğunda ise işler daha da sarpa sarar. Çocuklar annelerinin istedikleri eğitim doğrultusunda yetiştirilirler. Baba istese de kendi kültürüne göre çocuklarını yetiştiremez. Çünkü çocuklar annelerine babalarından daha yakın, onunla daha fazla temas halinde ve ondan daha fazla etkilenmektedirler. Özellikle de, Avrupa gibi bir yerde yaşıyorlarsa. Çocuklar annelerinin dini üzerine büyürler. Annesinin dini değerlerine, anlayışlarına, örf ve adetlerine önem verirler. Her ne kadar görüşünde babalarının dinine mensup olsalar da bu durumu değiştirmez. Babalarının dini sadece onlarda bir isim ve şekil olarak kalır.

ÖNEMLİ BİR AÇIKLAMA

Zaman zaman konuyla alakalı soruların değişmesiyle konuyla alakalı fetvaların da değiştiği çeşitle konuların ve meselelerin ışığında burada basiretli kimselerin gözünden kaçmayan bir meseleyi açıklamayı gerekli görüyorum. Bu mesele benim nazarımda hayli büyük bir ehemmiyete sahiptir.

İslam ehl-i kitaptan olan kadınlarla evlenme ruhsatı verirken iki önemli hususu da göz önünde bulundurmıştır.

1) Ehl-i kitabın asıl itibarıyla kendine has semavi bir dini vardır. Böyle bir kadın, müslüman bir erkekle evlilik hayatı kurduğunda onunla birlikte Allah'a, risalete, ahirete, peygamberler-

den miras olarak kalan ruhi değerler gibi ahlaki değerlere iman hususunda müslüman bir erkekle ortak olacaktır. Bu inanç ortaklığı genel manadadır tafsili anlamda değildir tabii. Sonuç itibarıyla, kendisiyle İslam arasındaki mesafe yakınlaşabilecektir. Çünkü o kadın, kendi dininin aslını itiraf edecek ama genel olarak İslam dininin usullerini kabul edecektir. İslam dini onda gitgide baskın çıkacak yeni ve faydalı bir şekilde onun bu yönünü tamamlayacaktır.

2) Ehl-i kitaptan olan kadın, mütedeyyin bir müslüman erkeğin gölgesinde evlilik hayatına atıldığında, islam şeriatine göre hareket eden müslüman bir toplumun yönetimi altında her an te'sir altında kalacaktır. Etkileme gücüne sahip olmayacak verilenleri kabul eden olacak kendi inancıyla toplumun inançsal değerlerini etkileyen olamayacaktır. Gün gelecek islama girmek isteyecek, girmek için ümit besleyecek. Her ne kadar İslam'a girmese de -ki dinde zorlama olmadığından bu onun en doğal hakkıdır- toplumun adap ve kurallarına uyması halinde yaşamsal planda islama girmiş olacaktır. Şunu demek istiyorum; İslam toplumunun içinde inanç bakımından erimese de yaşayış tarzı bakımından eriyip gidecektir.

Bu nedenle, onun kocasını ve çocuklarını etkileyebileceği endişesi olmasın. Çünkü çevresini bir ağ gibi saran İslam toplumunun onda etkisi, onun ortaya koymak istediğini gayretlerden daha baskın ve daha kuvvetli çıkacaktır.

Müslüman bir babanın da aynı zamanda dininde gayretli olması, çocuklarını kendi inaçlarına göre yetiştirmesi, ehli kitaptan olan hanımının tesirini çocuklar üzerinde kırmak için azami gayret göstermesi gerekir.

Ama bugün İslam toplumu denen ve her türlü değer yargılarını kültürünü, anlayış tarzlarını, yaşayış tarzlarını İslam'a göre biçimlendiren toplum nerede?

İslam toplumu olmayınca müslüman bir ailenin varlık sağlayabilmesi de imkansızdır.

Bu nedenle asrımızda gayr-i müslimlerle evlilik, çeşitli zararlara ve fesatlara yol açacağından engellenmesi gereklidir. Çünkü bir fesadın engellenmesi bir maslahatın yerine getirilmesinden önce gelir.

Unutmayalım ki, gayri müslimlerle evliliğe ruhsat verilse de hiç bir şüphe götürmeyen bir gerçek vardır ki, müslüman bir kadınla evlenmek bir çok yönlerden gayr-i müslim bir kadınla evlenmekten daha efdal ve daha evladır. Çünkü eşler hem dini yönden birbirlerine yardımcı olurlar hem de her konuda birbirlerini daha iyi tamamlarlar. Hatta fikir ve mezhebi yönden uygunluk en efdal olanıdır.

Bundanda öte İslam sadece herhangi bir müslüman kadınla evlenmeyi yeterli görmez. Aksine mütebedeyyin bir kadınla evlenmeye teşvik eder. Çünkü dini gerçek manada yaşayan bir kadın Allah'ın rızasını kazanmaya daha bir önem verir. Evliliğin hakkını yerine getirmeye riayet eder. Kocasının malını, kocasından olan çocuklarını ve kendini koruma hususunda daha bir önem gösterir. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Sen dindar olanını tercih et."

KADININ EŞİNE HİZMET ETMESİ

SORU

Bir camide imamın biri şöyle diyordu: Kadının eşine hizmet etmesi gerekmez. Bu dinen de böyle midir? Yoksa ev işlerini çekip çevirmek, çocuklara bakmak erkeğe mi aittir? Şayet bu görüş doğruysa kadınlar erkekleri umursamaz. Evdeki ve toplumdaki işler sarpa sarar.

CEVAP

Bu imam'ın söylediğini bazı fıkıh alimleri de söylemektedir. Onların söylediklerinin hiç biri de sahih değildir. Hatta bu alimler hem hata yapabilen hem isabetli görüşlerde bulunabilen müçtehit insanlardır. Kim bir konuda isabetli hükme varırsa onun için iki ecir vardır. Kim de hatalı hükme varırsa ona da bir ecir vardır. İmam Malik şöyle söylemektedir. "Sözü alınıp da terkedilmeyecek tek kişi Peygamber (s.a.v)'dir."

Aslında hak görüş, eviçi ile ilgili konulardaki hizmeti kadına vermek ve ona yüklemektir. Buna delilimiz de şunlardır.

BİRİNCİSİ:

Allah Teala kadınların konumu hakkında şunları beyan etmektedir.

﴿وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"Kadınların hakları örfe uygun şekilde vazifelerine denktir." (1)

Kadının erkeğine hizmeti, Allah Teala'nın bildirdiğine göre örfe uygun şekilde olmasıdır. Ama kadının rahatlık içinde yaşayıp da erkeğin ev hizmetlerini eline alması örfe uygun olanı değildir. Erkek dışarıda sıkıcı ve yorucu çalışmasından sonra bir de ev işlerine kalkışması olacak şey değildir. Adaletli olan, kadının ev işleriyle meşgul olmasıdır.

İKİNCİSİ:

Yerine getirilen her hakkın karşılığını vermek vaciptir. Allah Teala, kadının nafakasını karşılamasını erkeğe vacip kılmıştır. Üstüne üstlük bir de mihri var. Açıkcası bu haklar, onları hak etmesine sebep olan amellerine karşılık verilir. Mihir ve nafaka, erkeğin kadından faydalanmasının karşılığıdır. Dolayısıyla bu faydalanma ameliyesi, ikisi arasında müşterek olarak gerçekleşir.

ÜÇÜNCÜSÜ:

İbn Kayyım şöyle demektedir. "Kadınla erkek arasında yapılan mutlak akd, örfe göre gerçekleşir. Örf ise, kadının hizmet etmesi, evin işlerini çekip çevirmesidir. Allah Teala şöyle buyurmaktadır. "Erkekler kadınlar üzerine hakimdirler." (Nisa 34)

Kadın erkeğe hizmet etmedimi -yani erkek kadına hizmetkar oldu mu- kadınlar erkekler üzerine hakim olurlar.

DÖRDÜNCÜSÜ:

Sahabe kadınlarından rivayet edildiğine göre, onlar kocalarına hizmette kusur etmiyorlardı. Ev işlerini kadınlar yerine getiriyorlardı. Ebubekir'in (r.a) kızı Esmâ'dan gelen şu rivayet doğrudur. Esmâ şöyle dedi: "Ben Zübeyr'e (Onun eşi) hizmet ediyordum.

Ev işlerinin tümünü ben yapardım. Zübeyr'in bir atı vardı ben o ata kuru ot toplar, tımarını yapar ve hazır hale getirirdim.»

Kadınların efendisi Fatıma Zehra Hz. Ali (r.a)'ye hizmette kusur etmezdi. Ev ihtiyaçlarını Hz. Fatıma yerine getirirdi. Hamur yoğurmak, ekmek yapmak hatta un öğütürken ellerinde izleri kalmıştı. Peygamber (s.a.v)'e Hz. Ali (ra) ile birlikte gelip ev hizmetlerinden şikayetçi oldular. Peygamber (s.a.v) ev hizmetlerini yapmasını Hz. Fatıma'ya tenbih etti. Hz. Ali (ra)'ye de dışardaki işlerle uğraşmasını söyledi.

Kadının hizmeti konusunda şöyle söyleyenler de vardır. «Yukardaki hadisler (Hz. Fatıma ve Esmâ ile ilgili hadisler) hizmetin, nafileden ve güzel ahlaktan ileri geldiğine delalet eder yoksa vacip olduğuna değil. Hz. Fatıma ve Hz. Esmâ'nın yaptıkları hizmetler, gönülden gelerek yapılan hizmetlerdir.» Bu görüşte olanlar Hz. Fatıma'nın Peygamber (s.a.v)'e ev hizmetleri nedeniyle şikayete geldiğini unutuyorlar. Peygamber (s.a.v) onun şikayetini kabul etmedi. Hizmet yapman gerekmez diye de birşey söylemedi. Tek söylediği 'Hizmet yapman gereklidir.' sözüydü. Peygamber (s.a.v) kesinlikle verdiği hükümde saptamamıştır. Haktan uzak bir hüküm vermemiştir. O'nun sözleri, amelleri ve susması sonucunda yapılanları onaylaması bizim için şer'i hükümdür. Hz. Esmâ'yı Hz. Zübeyr de yanında olduğu halde başının üstünde ot taşırken gördü de ona; «Bu hizmeti yapmak Zübeyr'in işidir. Gerçekte bir kadının böyle hizmetler yapması zulümdür» demedi. Aksine, Hz. Esmâ'nın yaptığı bu hizmeti ve çalışmayı onayladı. Diğer sahabe hanımlarına da kocalarına hizmet etmelerini söyledi.

Kadının kocasına hizmeti bir gerçektir. Fıtratı gereği ev işlerini kadın üstlenir. İslam toplumundan kalan örfü miras da bunu böyle olduğunu onaylıyor. Şeri'at; dini konuda görüş ileri sürenlerin sözleriyle değişmez, Şeriat neyse odur.

Allah daha iyi bilir.

KADININ EŞİ ÜZERİNDEKİ HAKKI

SORU

Benden yirmi yaş daha büyük biriyle evlendim. Benimle onun arasındaki yaş farkını ikimizin arasını uzaklaőtıracak bir engel olarak görmüyorum. O bana yüzüyle, diliyle ve kalbiyle őefkat gösterdiğinde ben aramızdaki bu yaş farkını unutacaktım. Ancak üzümlere söyleyiyorum, ben tüm bu iltifatlardan mahrum olarak yaşıyorum. Ne yüzünden tatlı bir gülücük, ne güzel bir söz ne őefkat görebiliyorum.

Mesken ve diğer birtakım giyim gibi ihtiyaçlarımı yerine getirmekte herhangi bir cimrilik göstermiyor. Bana eziyet olabilecek herhangi bir davranıőta bulunmuő da değil. Ama, bir kadının bir erkekten beklediği şeyleri bulamıyorum. Ben kendimi ona göre kıyaslıyorum da sadece yemek piőirme işleriyle uğraőan, çocuk doğuran ya da istediği zaman onun bir takım isteklerini tatmin eden bir kişi olarak kullanıldığımı görüyorum.

Bunlar da beni bıktırıyor, usandırıyor. Çok sıkılıyorum. Hayatımı dar bir kafesteymiő gibi görüyorum. Özellikle de aynı yaşıttaki ve durumdaki diğer arkadaşlarımı mutluluk içinde gördükçe bu sıkıntıları bir kat daha artıyor.

Bir gün bu őikayetlerimi kocama açtım bana şöyle dedi: Senin hakkını vermiyor muyum? Yiyorsun içiyorsun, her türlü harcamaları yapıyorsun bunlarda herhangi bir kısıtlamaya gidiyor muyum?

Şimdi benim evli çiftlerin bilmesi için sormak istediğim şey şudur: Yemek, içmek, giymek gibi diğer maddi istekler erkeğin kadın için sağlaması yeterli olan herşey midir? İslam şeriatinin nazarında beşeri arzuların hiç bir değeri yok mudur?

Ben fitratım gereği bunun böyle olduğu kanısında değilim. Bu nedenle sizden evlilik hayatının nasıl olması gerektiği hakkında açıklamalar yapmanızı rica ediyorum.

CEVAP

Soruyu yönelten müslüman bacımızın söyledikleri, islam şeriatinin onayladığı şeylerdir.

Şeriat, kadının maddi isteklerini -nafakası, giyimi, bazı ihtiyaçlarını karşılanması gibi- yerine getirmeyi erkeği üzerine farz kılmıştır. Tabi her iki tarafın durumuna göre.

Ancak kadın, insanın sadece onunla insan olabildiği ruhi ihtiyaçları konusunda asla ihmal edilmemelidir. Eski bir şair de bakın ne diyor.

Ey Kadın! sen, ruhunla insansın cisminle değil.

Kur'an-ı Kerim de evliliği kainattaki Allah'ın ayetlerinden bir ayet, nimetlerinden bir nimet olarak kabul ediyor ve şöyle diyor.

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

"İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp; aranızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır." (1)

Ayet-i Kerime evlilik hayatının hedeflerinin ve değerlerinin

neler olduğunu belirliyor. Ruhi huzur, sevgi ve rahmet. Tüm bunlar ruhi değerlerdir. Yoksa maddi değil. Evlilik hayatı ayetin belirlediği muhabbet, sevgi ve rahmet çemberinden dışarı çıkınca asıl manasını yitirir. Cisimler her ne kadar birbirlerine yakın olsa da eşler arasındaki ruhsal iletişimler birbirlerinden oldukça uzakta kalır.

Bu nedenle, bir çok evli erkek yanlışlar yapıyor hatalara sürüklenebiliyorlar. Onlar evliliğin kadının nafakasını temin etmek, giyim kuşamını yerine getirmek bir de onunla yatmak olarak algılıyorlar. Onlara göre bunların ötesinde başka birşey yoktur. Kadının yemek, içmek, giyinmek gibi maddi ihtiyaçlarının yanında bunlardan daha önemli güzel bir söze, tebessüme, şefkate, sevgi dolu ilişkilere ihtiyacı olduğunu düşünemiyorlar.

İmam Gazali evlilik hukuku ve ev hayatının adapları konusunda şunları söylemektedir. Evlilik hayatı adab-ı muaşereden yoksun olarak devam edemez. Bu adab-ı muaşereyi Kur'an ve Sünnet belirlemiştir.

Kadınlara güzel davranmak, ona eziyet etmemek. konusunda Allah Teala şöyle buyurmaktadır:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"Onlarla güzel geçinin." (1)

Kadınların hakkını tanzim konusunda da Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿وَأَخْذْنَا مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا﴾

"Ve onlar sizden sağlam teminat almışlardı." (2)

"Yanınızdaki arkadaşa" (Nisa 36) buyrulmaktadır. Buradaki, arkadaş'tan kastın 'kadın' olduğu söylenmiştir.

1) Nisa, 19

2) Nisa, 21

İmam Gazali şöyle demektedir. "Ben biliyorum ki, erkeğin kadınla güzel geçinmesi sadece kadına eziyet yapılmaması anlamına gelmez. Erkek eşine kızdığında ve sinirlendiğinde yumuşak olur. Allah Resülü (s.a.v)'e tabi olur. O'nun hanımları bir sözü döndüre döndüre söylerlerdi, hatta onlardan bazısı bir gün bir gece kendisiyle küserdi.

Peygamber (s.a.v) Hz. Aişe (r.anha)'ye şöyle diyordu: Ben biliyorum ki, senin kızgınlığın senin razı olmandandır. Hz. Aişe (r.anha) şöyle buyurdu: "Nasıl biliyorsun?"

Peygamber (s.a.v): "Çünkü hoşnutluk duyup razı olduğunda 'Muhammed'in ilahına yemin olsun ki hayır!' diyorsun, kızdığın zaman da 'İbrahim'in ilahına yemin olsun ki hayır!' diyorsun." Hz.Aişe: "Doğru söyledin ben sadece senin ismine küsüyorum."

Gazalinin bahsettiği adaplar arasında şunlar da vardır: Kadınla şakalaşmak, onunla oynamak bunların tümü kadının kalbini kazanmak içindir. Peygamber (s.a.v) hanımlarıyla şakalaşır.

Hız. Ömer (ra) sert bir kişiliğe sahip olduğu halde şöyle söylüyordu. "Erkeğin ailesine karşı çocuk gibi olması gerekir. Ama ailesi kendisinden birşey yapmasını istediğinde bir erkek olduğunu anlasınlar."

Peygamber (s.a.v) dinin topluma yerleştirilmesi, islam toplumunun eğitimi, içerde devletin güçlenmesi, dışarda devlete heran saldırmak için bekleyen düşmanlara karşı İslam devletinin savunması sırasında üstün gayretlere ve uğraşlara girmesine rağmen. Üstelik, Rabb'iyile devamlı irtibatlı olmasına, oruçlarına, namazlarına, Kur'an okumasına ve zikirlerine hırsla sarılmasına rağmen, bütün bunlar O'nun hanımlarıyla alakasını azaltmamıştı.

O (s.a.v) tüm bunlara rağmen hanımlarının üzerindeki haklarını yerine getiriyor, onların insani yönleriyle, manevi yönlerini kesinlikle unutmuyordu.

İbn Kayyım şöyle demektedir. "Peygamber (s.a.v)'in hanımlarıyla yaşantısı şu şekilde idi: Güzel geçinmek, samimi ilişkiler

kurmak. Hz. Aişe (r.anha) ile birbirlerine su atışarak oynarlardı. Hz. Aişe (r.anha)'nin kaptan içtiği yerden kendisi de dudağını koyarak su içerdi. Onun etli kemik üzerinde yediği yerden kendisi de yedi."

Tüm bunları düşündüğümüz de, Peygamber (s.a.v)'in hanımlarına ne kadar değer verdiğini görebiliriz. Hepsine aynı mesuliyet duygusuyla yaklaşıyordu. Peygamber (s.a.v) bir yönden Hz. Aişe (r.anha) ile biraz daha fazla ilgileniyordu. Bunun da sebebi vardı tabiki. Onun genç yaşta olması, çok genç yaşlarda iken onunla evlenmesi, bir kadının erkekten istediği normal şeylerden daha fazla şeyleri istemesinden kaynaklanıyordu. Bundan şunu kastedi- yorum, manevi ilişkiler, daha fazla ilgi ve yakınlık beklemesi, daha derin duygu alışverişleri bu yaştaki kadınların daha fazla bekledikleri birşeydir.

EŞLER ARASINDA CİNSİ İLİŞKİLER

SORU

Bir defasında biz sizden şöyle birşey duymuştuk; dini konuları öğrenmede utanma olmaz, dini bir konuda ne biliniyorsa hem açıklanmalı hem de bilinmiyorsa sorulmalıdır.

Şimde ben de size, erkekle kadın arasındaki cinsi ilişkilerin nasıl olması gerektiğini sormak istiyorum. Bu konu bizlerin arasında devam ede gelen bir tartışma haline dönüştü. Çoğu kez bende aşırı istekler uyanıyor, bu nedenle hanımı istiyorum. O ise benim istediğim zamanlarda kaçınıyor, teklifimi reddiyor. Bunun sebebi de ya yorgun olmasından ya da isteğinin olmasındandır. Ya da onun ileri sürdüğü her hangi bir takım sebepler aramızdaki bazı cinsi ilişkilerin olmasına engel teşkil ediyor. Ben bu mazeretleri aramızdaki cinsi ilişkilerin meydana gelmesine 'mani' olabilecek türden problemler olduğunu düşünmüyorum.

Şeriat, hissi ilişkiler açısından kadın ve erkeğin uyması gereken bir takım sınırlar çizmiş midir. Diyelim ki eşler karşılıklı cinsi ilişkilerinde birbirlerine muhalefet etseler bunun şer'i hükmü nedir?

Bu nedenle eşimle ben bu meselenin halli için size danışmaya karar verdik. Konuyla alakalı olarak şer'i hükümleri bilmek istiyoruz. Yeterli ve sadra şifa açıklamalarınızı bekliyoruz.

CEVAP

Dini konuları öğrenmede utanmamak gerekir. Bunda hiçbir te-reddüte mahal yoktur. Mü'minlerin annesi Hz. Aişe (r.anha) En-sar kadınları hakkında şöyle söylüyor: "Hayaları onların dinlerini öğrenmelerine mani olmazdı." Onlardan bazıları öğrenmek için gerektiğinde; hayız, nifas vb. konuları soruyorlardı. Kimisi de cünüplük, boşalma ve gusül hakkında sorabiliyorlardı.

Bu tür sorular karşılıklı konuşulması gereken türden soru-lardır. Mektup yoluyla cevap vermek ya da telefon yoluyla halle-dilebilecek türden sorular değildir. Mescitlerde büyüklerin ve küçüklerin, evlilerin ve bekarların, yaşlı ve genç kadınların bulun-duğu ortamlarda dersler işleniyor. Bu derslerde, taharet konuları, abdest konuları, gusül konuları, hayz konuları, nifas ve bunlara benzer diğer fıkhi konular işlenir. Abdesti bozan şeyler arasında insanın her iki yerinden çıkan pislikler, zekerin ellenmesi, kadına şehvetle veya şehvetsiz olarak yaklaşılması, guslün vacipleri sırasında cima, ihtilam, istimna ve bunların yanında cinsi konu-larla alakalı diğer hükümlerden bahsedilmektedir.

Mesela, tefsir ve hadis derslerinde cinsi münasebetle alakalı bir hadis veya bir ayet geldiğinde ondan bahsedilir. Bir müfessirin ya da hadiscinin bu konulara değinmeden geçmesi caiz değildir. Dolayısıyla bir müfessirin ya da hadiscinin Allah Teala'nın ya da O'nun Resulü (s.a.v)'nün konuyla alakalı hükümlerini anlatmadan geçmesi kesinlikle caiz değildir.

Bu konuların anlatılmasında bazı çekingenliklerin olması da doğaldır. Çünkü bilindiği üzere bu konudaki bilgiler, geniş, yaygın ve mahrem bir sahaya serpilmişlerdir. Bunanla beraber konu di-nin üstünlüğüne, mescidlerin heybetine ve alimlerin vakarına gölge düşürecek boyutta da değildir.

Asrımızda cinsi eğitime önem verenler, cinsi eğitimin kapalı bırakılmadan, her yönüyle anlatılması taraftarıdır.

Kardeşimizin açıklanmasını istediği hükmün fetvasına gelince;

eşler arasındaki cinsi ilişkiler, evlilik hayatında tesirleri ve bir takım ciddi yönleri olan konudur. Gerekli önemin verilmemesi ve konumunun dışına çıkılması neticesinde hayatın sıkıntılara ve zorluklara sürüklenmesine sebep olabilir.

Bazı insanlar dinin bu yöne gerekli ehemmiyeti vermediğini düşünürler. Bazıları da dinin bu yöndeki eğitim ve yönlendirmelere girmekten daha yüce bir konuma sahip olduğunu düşünürler.

Gerçekte İslam, insan hayatının hissi yönlerine ilgisiz bir din değildir. İslam dininin bu konuyla alakalı emirleri ve yasakları vardır.

1) İslam öncelikle, cinsel arzuların fıtrî olduğunu, insanın asli ihtiyacı olduğunu, bazılarının bu konuda aşırı istekleri olabileceğini veya bazılarının da cinselliği çirkin ve pis bir istek olarak görebileceklerini göz önünde bulundurmıştır. Bu nedenle Peygamber (s.a.v) ashaptan, cinsi ilişkiden tamamen uzaklaşmaya çalışanlara şunları söylemiştir. "Ben Allah'ı sizden daha iyi biliyor ve sizden daha fazla O'ndan korkuyorum. Ancak ben hem namaz kılıyor hem uyuyorum, hem oruç tutuyorum hem tutmuyorum, kadınlarla da evleniyorum. Kim benim sünnetimi terkederse benden değildir."

2) Aynı zamanda evlendikten sonra bu güdülerin tatmin edilmesi konusunda her iki cinsin haklarını da tesbit etmiştir. Cinsi ilişkinin Allah'a yakınlık ve O'na ibadet olduğunu tesbit etmek suretiyle evli çiftler arasında bu amelin yapılmasını teşvik etmiştir. Bir sahih hadiste şöyle geçmektedir. "Sizin fercinizde (üreme organınızda) bir sadaka vardır." Sahabe şöyle dedi: "Bizden biri (hanımına) şehvetle yaklaşırsa onun için de bir ecir var mıdır?" Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Evet, onu haram yollar için kullansaydı kendisi için bir günah olmayacak mıydı? Helal yolda kullandığından dolayı da bir ecir vardır. (Bu konuda) şerrin olabileceğini düşünüyorsunuz da hayrın olabileceğini düşünmüyor musunuz?" (Müslim)

İslam, fıtratı gereği erkeğin (cinsel ilişkiyi) isteyen, kadının da istenen olduğunu kabul eder. Erkek kadından daha isteklidir. Kadının cinsi yönüne olan dayanma sabrı oldukça azdır. Bazı kimseler kadının şehvetsel isteğinin erkeğinkinden kuvvetli olduğunu iddia etseler de yaşanan vakıalar bunun tersini göstermektedir.

a) Bu sebeplerden dolayı, erkeğin cinsi isteklerinin kadının cinsi isteklerinden ağır basması sebebiyle karı-koca ilişkilerinde kadının kocasının bu yöndeki isteklerine boyun eğmesini ona gerekli kılmıştır. Bu konudaki hadis şöyledir: "Erkek hanımını (cinsel) ihtiyacı için çağırdığında hemen gelsin." (Tirmizi)

b) Kadınların mazeretsiz olarak kocalarını reddetmeleri yasaklanmıştır. Böyle bir durum erkeğin sinirlenmesine ve arzularının körelmesine sebep olabilir. Hatalı davranışlara ve düşüncelere sebep olur. Sarsılmasına en azından sinirlerinin gerginleşmesine yol açar. "Koca karısını yatağına çağırır ve karısı da buna karşılık vermez ve kocası da ona kızgın olarak gezerse; melekler ona (kadına) sabaha kadar lanet ederler." (Buhari, Müslim)

Ancak bütün bunlar, kadının hastalık, takatsizlik veya şer'i bir özür vs. türünden bir mazereti olmadığı zamanlar için geçerlidir.

Kocanın da bu durumlara dikkat etmesi gerekir. Nitekim Alâhu Teala -ki kulları yaratan, onların rızıklarını veren ve hidayet eden odur- özür anlarında kullarının yükümlülüklerini kaldırmıştır. Kullara yakışan ise buna uygun davranmaktır.

c) Böylece mevzumuzu kadının nafile oruç tutmasının kocasının iznine tabi oluşuyla tamamlayalım. Çünkü kocasının hakkını gözetip, buna riayet etmesi nafile oruç sevabından daha önemlidir.

Buhari ve Müslim'in rivayet ettikleri bir hadiste şöyle geçmektedir: "Kocasını yanındayken onun izni olmadan hanımı için oruç tutmak yoktur."

"Buradaki oruçtan murad, başka bir hadisde de ifade edildiği gibi "nafile oruç"tur.

3) İslam şehevi dürtüleri, erkek açısından dikkate aldığı gibi, bu işin kadınla ilgili yönünün de, yaradılışından gelen kadınlık vasfını dikkate almak suretiyle gözetmiştir.

Bundan dolayı Resulullah (sav), ashabtan Abdullah bin Amr'ın, "Gündüzleri oruçla, geceleri de namazla geçireceğim" demesine karşılık; "Nefsinin ve ailenin senin üzerinde hakları var" demiştir.

İmam Gazali şöyle diyor: "Kişinin her dört gecede bir hanımına yaklaşması gerekir. Bu adalete en uygun olandır. Eğer dört hanımı varsa, o zaman bu ölçü değiştirilebilir. Evet, karısının isteklerini gözetmek suretiyle bu süre uzatılabileceği gibi kısaltılabilir de. Bu işin hanımının, iffetini koruyacak şekilde gözetilmesi, kocanın üzerine vaciptir. (Gazali - İhya)

4) Ayrıca İslam, erkeğin, hanımının duygu ve isteklerine önem vermeksizin, bütünüyle kendi arzularını gözetmesini hoş karşılamamıştır.

Bu sebeple, bir hadis-i şerifte, eşlerin karşılıklı oynaşma ve öpüşmeyle birbirlerini cinsel birleşmeye hazırlamaları söz konusu edilmiştir. Bu sayede, yaptıkları sırf çiftleşmekten ibaret olan hayvansal bir birleşme olmasın.

Birçok İslam alimi ve hukukçusuna göre; eşlerin karşılıklı birbirlerini cinsel yönden uyarmalarında -pekçok evli çift bundan galil olsalar da- bir beis veya günah yoktur.

Fıkıh ve tasavvuf alimi, Hüccetü'l İslam Ebu Hamid el-Gazali, takva ve vera ehlinin hallerini ve cennet yolunun yolcularını resmettiği kitabı "İhya"da bu konuda, "Cinsel birleşmenin bazı edepi" başlığı altında şunları söylemiştir:

"Bu işe Allahu Teala'nın ismiyle başlamak müstehabdır. Nitekim Resulullah (sav) şöyle buyurmaktadır: "Sizden biri eşiyle

birleşeceği zaman "Ey Allahım, şeytanı bizden ve bize rızık olarak vereceğin (çocuk)den uzaklaştır" desin. Bu durumda eğer Allah onlara çocuk verirse, şeytan ona zarar veremeyecektir." (Buhari, Müslim)

"Kişi, eşini ve kendisini örtsün. Yumuşak, hoş (güzel), nazik sözlerle ve öpücüklerle başlasın" meselesine gelince;

Resulullah (sav) şöyle söylüyor: "Sizden biri eşiyle hayvanlar gibi birleşmesin. Araya elçi (vesile) kılsın."

Denildi ki: "Elçi nedir? Ya Resulullah!"

Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Öpüşme ve konuşmadır."

Yine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Üç şey erkeğin acziyetindendir." Peygamberimiz bu üç şeyden birisini de şöyle ifade etmiştir: "Bu bir erkeğin, hiç konuşmadan, oynama- dan ve sevişmeden hanımıyla birleşmesi, kendi ihtiyacını giderdikten sonra da hanımının durumunu dikkate almadan ayrılması (onun acziyetinden)dir. (Ebu Mansur Deylemi)

Gazali diyor ki: "Kişi isteğini giderdikten sonra, aynı şekilde karısına da ihtiyacını karşılayıncaya kadar imkan tanımalıdır. Karısının boşalması biraz daha geç olabileceğinden, onun durumuna göre kendisini ayarlamalıdır. Birden bire ayrılması hanımına eza olur. Boşalma anındaki uyumsuzluk, tatminsizliğe sebep olur. Genelde koca erken boşalmaktadır. Boşalma anındaki birliktelik kadın için en elzem olanıdır. Koca yalnızca kendisini düşünmesin, karısını da düşünsün. Karısı, çekindiği için bu konuları ona söyleyemeyebilir."

Gazali'nin görüşlerini naklettikten sonra, şimdi de konuyla ilgili olarak, büyük İslam alimi İbn Kayyım'ın "Za'dü'l Mead" isimli eserinde, "Eşler Arasındaki Cinsel İlişkide Nebevi Yol" başlığı altında zikrettiklerine bakalım. Burada cinsellikle ilgili olarak, dini zorlamaların, ahlaki ayıpların, toplumsal eksikliklerin - özellikle asrımızda bazı çevrelerin İslam'a eleştiri olarak ortaya attıkları eksikliklerin- konunun dışında tutulduğunu görürüz.

İbarede şöyle geçiyor: "Evlenmek ve eşler arası cinsel münasebetler hakkında en güzel örnekleri Hz. Peygamber (sav) vermiştir. O sıhhatli bir birlikteliğe dikkat etmiş, gönül hoşnutluğunu ve haz almayı gözetmiştir. En önemlisi evliliğin üzerine bina edildiği maksatları elde etmeye gayret etmiştir.

Evlilikte cinsel ilişkinin varlığının, üç temel hedefi vardır.

Birincisi: Nesli muhafaza etmek. Ve insanın bu alemde Allah'ın taktir ettiği noktaya varmasının gerçekleşmesi.

İkincisi: Vücutta biriktirilmesi ve hapsedilmesi zararlı olan sıvının dışarı atılması.

Üçüncüsü: Tatmin olmak, zekv almak ve nimetten faydalanmak.

İbn Kayyım şöyle devam etmiştir: "Faydalardan bazıları da şunlardır: "Gözü muhafaza etmek, nefse hakim olmak, haramlardan iffeti koruyabilme gücünü kazanmak ve kadın açısından da bunları temin etmek. Bu şekilde insan hem dünyasına hem de ahiretine faydalı olur. Ayrıca eşine de faydalı olur. İşte bu yüzden Resulullah (sav) de "Bana dünyanızdan kadın ve güzel koku sevdirdi" buyurmuştur."

İmam Ahmet bin Hanbel'in, "Kitabu'z-Zühd"ün'de bu hadise güzel bir ziyade vardır: "Yemeğe, içmeye karşı sabırlı ol, ama hanımlarınla cinsel ilişkiye değil."

Resulullah (sav) ümmetini evlenmeye teşvik etmiştir: "Evlenin! Çünkü ben sizin çokluğunuzla, diğer ümmetlere karşı övünürüm." Yine şöyle demiştir: "Ey gençler, sizden evliliğe imkan bulan evlensin. Çünkü böyle yapmak, gözü sakınmanın ve ferci korumanın en iyi yoludur." Hz. Peygamber, Cabir (r.a) dul bir hanımla evlenince şöyle demişti: "Senin onunla, onun da seninle oynaşacağın bir bakire yok muydu?"

Sonra İbn Kayyım şöyle demiştir:

"Eşler arasında, oynaşmak, öpüşmek ve emmek, cinsel iliş-

kiye başlamanın gereklerindendir. Resulullah (sav) da hanımlarıyla oynar ve onları öperdi." Konuyla ilgili olarak Ebu Davud'da şöyle bir rivayet vardır.

"Nebi (sav), Aişe (ra)'yi öper ve dudaklarını emerdi." Cabir bin Abdullah (ra)'dan ise şöyle bir rivayet gelmiştir:

"Hz. Peygamber (sav) oynamadan cinsel birleşmeyi nehyetmiştir." (*Zadü'l-Mead, cild 3*)

Bütün bunlar bize, İslam fukahasının bu tür konuların çözümlerinde "mutaassıb" ve "tutucu" olmadığını bilakis, asrımızın tabiri ile "ileri görüşlü" kişiler olduklarını göstermektedir.

Sözün özü şudur: Şüphesiz İslam, eşler arasındaki cinsel ilişkiyi ihmal etmemiştir. Kur'an-ı Kerim, Bakara suresinde, iki ayrı yerde aile hayatının tanzimiyle ilgili olarak şöyle buyuruyor:

Birincisi: Oruçtan bahseden ayetin konuyla ilgili yönüdür. Allahu Teala buyuruyor:

﴿أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلَّمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمْ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا﴾.

"Oruç gecesini, kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar sizin elbisenizdir, siz de onların elbisesisiniz. Allah, sizin kendinize yazık etmekte olduğunuzu bildi de tevbenizi kabul edip sizi affetti. Artık şimdi onlara yaklaşın ve Allah'ın sizin için yazıp takdir etmiş olduğunu arayın. Şafağın beyaz ipliği siyah iplikten ayırdedilinceye kadar yiyin için, sonra da gece

gece oluncaya dek orucu tamamlayın. Mescidlerde ibadete çekilmiş iken kadınlara yaklaşmayın. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır." (1)

Eşler arasındaki münasebeti anlatmak için, Allahu Teala'nın, "Onlar sizin için elbise, siz de onlar için elbisesiniz" ifadesinden daha güzel, daha mükemmeli ve daha isabetlisi yoktur. Burada güzellik, beğeni, bağlılık, sıcaklık, güven ve mahremiyet gibi anlamlarla, eşler arasında karşılıklı ilişkinin gereği olabilecek herşey "elbise" tabiri ile karşılanmıştır.

İkincisi, Allahu Teala'nın şu kavlidir:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ نَسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾

"Sana adet görmeden soruyorlar. De ki: "O eziyetir." Adet halinde kadınlardan çekilin, temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman Allah'ın emrettiği yerden onlara varın. Allah tevbe edenleri sever; temizlenenleri de sever. Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl dilerseniz öyle varın. Kendiniz için ileriye hazırlık yapın ve mutlaka Allah'a kavuşacağınızı bilin (Ey Muhammed) inananları müjdele." (2)

Pekçok hadis-i şerifte -birinci ayette geçen- "Kadınlardan çekilmek" ile ilgili olarak gelen malumatlardan bunun "cinsel ilişkiden uzak durmak" olduğu anlaşılıyor. Bu, hayatın çeşnisi olabilecek öpme, sarılma ve dokunmaya mani değildir. Aynı

1) Bakara, 187

2) Bakara, 222, 223

şekilde ayette geçen "nasıl dilerseniz" tabirinden kasıd; cinsel ilişkiye, dilediğiniz şekilde ve nasıl istiyorsanız öylece devam edin. Bu daha önceki ayetteki öpüşme konusunun bir benzeridir.

Konuyla ilgili öğretiler (yol göstermeler) İslam'ın temel esaslarını içinde bulunduran Kur'an-ı Kerim'de pek çoktur.

Başarı Allah (cc)'dandır.

HULLE NİKAHI

SORU

Dört çocuk sahibi, evli bir kadın bazı sebeplerden dolayı kocasından ayrılmıştır. (Üç talakta gerçekleşmiş). Daha sonra iki taraf tekrardan evlilik hayatına dönebilmek için, kadının bir haftalığına başka bir erkekle hulle nikahı ile nikahlanması yoluna gitmeye karar vermişler. Bu şekilde kıyılan nikahın bir değeri var mıdır? Ve şer'an böyle bir yöntem caiz midir?

CEVAP

Şüphesiz hanif İslam dini, nikah aktini sağlam bir ahid olarak belirlemiş ve koruma altına almıştır. Evlilik hayatının, karşılıklı saygı esasına dayalı olarak ve istikrarlı bir şekilde devam ettirilmesi benimsenmiştir.

Nitekim bu hayata giriş bir takım kaide ve şartlara bağlanmış. Allah katındaki kıymetiyle paralel olarak ve tehlikelerden korunmasını sağlayacak şekilde, sağlam temellere oturtulmuştur.

Aynı şekilde bu hayattan çıkışta bir takım merhalelere ve girişimlere bağlı olarak ve gerekli şartların tahakkuk etmesi ile gerçekleşebilir. Böylece bir anlık ahmaklıkların, kızgınlıkların ve aşırılıkların evlilik hayatına zarar vermesinin engellenmesi amaçlanmıştır.

Bu durumu Resulullah (sav) şöyle ifade ediyor: "Allah'ın en ziyade kerih gördüğü helal boşanmaktır" ve "Gerçek bir terbiye-

sizlik dışında kadını boşama yoktur." Buradaki terbiyesizlik; önü alınamayacak ve sabredilmesi mümkün olmayan haddi aşma hali yani "Kötü ahlaklı olması" durumudur.

Evliliğe sarılmayı emreden naslara gelelim. Allahu Teala hoş gitmeyen olaylar olsa bile evliliğe devam etmeyi emrediyor:

"Eğer onlardan hoşlanmazsanız, (biliniz ki) sizin hoşlanmadığınız bir şeye Allah, çok hayır koymuş olabilir." (Nisa 19)

Nitekim daha önce Resulullah (sav)'in bir hadis-i şerifinden hareketle alimlerin, kızgınlık anındaki boşamaların geçersiz olduğunu söylediklerini zikretmiştik. Hz. Peygamber'in (sav) sözleri şu şekilde idi: "Öfke anında boşamak ve azad etmek yoktur." Hadiste geçen (iğlak) durumu kişinin kasıtlı veya kasıtsız her halükarda başına gelebilecek bir durumdur.

Tercümanü'l-Kur'an olarak bilinen İbn Abbas (ra) şöyle söylüyor: "Boşanmak niyetle ilgilidir." Öyle ki bu niyet kişinin şuurlu davranışları neticesinde ortaya çıkmalıdır. Her türlü imkanlar denendikten sonra, en son çare olmalıdır.

Daha önce geçen hadisi şerifin ışığında ortaya çıkan bir gerçek; öfke anında veya olağan dışı durumlarda ağızdan çıkan boşama sözlerinin bir değeri olmadığıdır. Çünkü insan böyle durumlarda düşünmeden konuşur. Aslında ciddi olarak niyetli olmadığı bazı işler yapabilir. Saçmalıklar işleyebilir. Sonra da olaylara kendisi dahi şaşar kalır.

Bu noktada, soru soran kardeşimize şunları söyleyebiliriz; şüphesiz eşler arasında kızgınlık neticesinde ortaya çıkan boşama durumu geçerli değildir. Bu nedenle de halen eşler birbirlerine helaldir. Ve bu evliliğin devamı için, onu haram kılan sebepleri ortadan kaldırmak düşüncesi ile bir takım yollar aramanın hiçbir manası yoktur.

Çünkü evlilik hayatı kesilmemiştir ki, onu tekrar bağlamak için bir takım çözümlere ihtiyaç olsun. Eşler arasında daha önce meydana gelmiş benzer durumların hükmü de bu minval üzeredir.

Öncesi iki talakla, bu son talak bu türden boşamalardır. Geçerli kabul edilmezler ve eşler arasında boşanmaya sebep olmazlar.

Eşler arasında cereyan eden durum şunlardan biri ise, mesela; "falanca ile konuşursan" veya "falancanın evine gidersen" ya da "evden dışarı çıkarsan" veya "şu işi yaparsan..." seni boşarım! Sonra da kocanın belirttiği bu durumlardan birisini kadın yaparsa, mesela, konuşma dediğiyle konuşursa, gitme dediği yere giderse, evden dışarı çıkarsa, yapma dediğini yaparsa... boşama gerçekleşmez. Eğer koca bu husuta yemin etmiş ise bu da geçeli değildir. Böyle bir durumda talak gerçekleşmez.

Yaygın olarak eşler arasında meydana gelen boşanmalar bu şekildedir. Yani evlilik akdine tesir etmeyen, onu bozmayan davranışlar. Bizler boşanmanın gerçekleşmediği durumları bilmediğimizden dolayı, bu tür olayları da şer'i talak zannediyoruz. Oysa bu doğru değildir. Bu noktada her iki tarafa da sormak istiyorum. Kadın hayızlı olduğu zamanlarda boşama geçerli midir? Veya temizlik döneminde olduğu, fakat kocası ile cima (cinsi münasebet) yaptığı zaman boşanma geçerli olur mu?

Koca, hanımını hayız döneminde boşamaya kalkışsa bu bid'i talak olur. Aynı şekilde temizlik döneminde ve cinsel birleşmeden sonra boşarsa bu da, bid'i talak olacaktır. Talak'ı bid'inin de İslam şeriatında yeri yoktur. Pekçok İslam alimi böyle bir boşamayı kabul etmemişler ve geçerli saymamışlardır.

Bu karı-kocaya tavsiyemiz, daha önceki boşanma olduğunu zannettikleri olaylara baksınlar. Bunlar her seferinde ciddi niyet taşıyorlar mı? Yani düşünerek, taşınarak ve isteyerek mi yapmışlar? Evliliklerin devamı için sarfedilen gayretler netice vermemiş ve ondan sonra da ayrılığa mı karar vermişler? Ve yine boşanmayı, eksisini, artısını iyice düşünüp gerçekleştirdilerse o zaman da bunun bid'i mi, sünni mi olduğuna baksınlar. Bütün bu açılardan boşanma zannettikleri şeyi değerlendirsınlar. Eğer talak, sünni ise ve ciddi bir karar neticesinde meydana gelmişse, artık kadın bain talakla boşanmış olur. Buna "Beynune Kubra"

denilmektedir. Kadın bir başka erkekle evlenip ayrılmadığı sürece de eski eşler bir araya gelemazler.

Hulle nikahına gelince, bu caiz değildir ve zina yapmak gibidir. Resulullah (sav) hulle yapan iki tarafa da lanet etmiştir. Hulle yapmak için alet olan erkeğe, Resulullah (sav); "Sahte boynuzlu" demektir. Bu kardeşimize ve herhangi bir başka müslümana böyle bir günaha bulaşmak yakışmaz.

Ancak, eğer meydana gelen talaklardan bazılarının bid'i, bazılarının da sünni olması gibi bir zan varsa, o zaman bilinsin ki sünni talakın dışında hiçbir talaka itibar edilmez. Soruda belirsizlikler de vardır. Bu nedenle fetva vermek yanıltıcı olabilir. Onun için biz burada hulle yapmanın haramlığı üzerinde duracağız. Allahu Teala şöyle buyuruyor:

"Erkek tekrar boşarsa, artık bundan sonra kadın, başka bir kocaya varmadan kendisine helal olmaz."

(Bakara, 230)

Allah (cc), "başka bir erkekle nikahlanıncaya kadar..." demedi. Evleneceği kişiyi açıkca "koca" olarak isimlendirdi. Erkek, sürekli olacak bir şer'i nikah aktine niyet etmedikçe "koca" olmaz. Ve Allahu Teala'nın şu kavlinde belirttiği lütufta gerçekleştirmiş olmaz:

"Onun ayetlerinden biri de, size kendi nefislerinizden, kendileriyle sükun bulacağınız eşler yaratmasıdır" (Rum, 21).

Bu nedenle mehir tayini, yaşanılacak bir yuvanın hazırlanması gibi işler, herkesin bildiği ve ciddi şekilde meydana getirilen bütün evliliklerde olması gereken doğal işlerdir. Hiç şüphe yok ki, kardeşimiz hulle nikahında, yukarıda saydığımız işlerden hiçbirisini yerine getirmeyi düşünmüyordur. Çünkü o bu evliliği sadece, eski eşine kavuşmak için bir vesile olarak görüyor.

Umarım bu anlattıklarımızla, Allah (cc)'ın dininde helal hükmünün kapsamı da yeterince ortaya çıkmış olur.

İDDET ESNASINDA KADININ UYMASI GEREKEN HUSUSLAR

SORU

Körfez bölgesinde kocası vefat eden kadın hakkında garip inançlar vardır bu inançlara göre iddet esnasında kadının uyması gereken bazı görevleri olduğu gibi kendisine yasak olan bazı işlerde vardır.

Örneğin bu inançların bir kısmı şöyledir kocası ölen kadın hiçbir erkekle konuşamaz erkekte kendisi ile konuşamaz onun bulunduğu meclise giremez hatta bırak akrabaları ve komşularını; kocasının çocukları (üvey evlatları) ve yeğenleri gibi mahremle-riyle bile bir arada bulunamaz.

Dahası bu kadın yanlışlıkla bile başka erkeğe bakamaz bakarsa gusletmesi gerekir.

Hatta daha da enteresanı kocası vefat edip iddet bekleyen kadın gökteki aya bakamaz tuz ve baharata dokunamaz ayağını toprağa basamaz.

İddeti bitince ise baygın bir şekilde denize bakarak alınması lazım vs.

Şariatımızda böyle adetlerin aslı var mıdır?

CEVAP

İslamdan önceki ümmetlerin bu konuda değişik adetleri vardır. Hatta bazılarına göre kocası ölen kadın kocasının hakkını verebilmek için hayatta kalmamalı onunla birlikte ölmek için cüssesini yakmalıdır.

Bazıları ise bu kadar ileri gitmemiş ancak birinci kocası öldükten sonra kadının başka bir erkek hakkında evliliği düşünmesini, yeni bir aile mutluluğuna erişmesini çiçeği burnunda gençlik yıllarında bile olsa velevki önceki kocasıyla bir gün yaşamış olsun yasaklamışlardır.

Cahiliyye devri araplarında böyle bir durumla karşı karşıya kalan zavallı kadın hakkında bir dizi garip örf ve adetleri vardır. Bunları şöylece sıralayabiliriz:

Birincisi: Buhari Ebu Davud ve Nesei İbni Abbas (ra)'tan şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

"O dönemde böyle bir hal ile karşı karşıya kalan kadın hakkında kararı ölü sahipleri verirdi bazıları dilerse onunla kendi evlenir dilerse başkalarıyla evlendirir dilerse de hiç evlendirmezlerdi neticede söz hakkı kadının ailesinin değil erkeğin ailesinindir."

İbni Ebi Hatem Yezid bin Eslem'den şu haberi aktarmıştır: Medine ehlinin cahiliye dönemindeki adetlerine göre kocası ölen kadının söz hakkı erkeğin malının mirasçısına kalırdı, ya kendisini evlenene kadar bekletir ya da istediği kişiyle evlendirirdi.

Bu ve benzeri adetler devam ederken Allah (cc.)'nın şu ayeti nazil olmuştur "Ey iman edenler istemedikleri halde kadınlara zorla varis olmanız size helal değildir açık bir hayasızlık yapmadıkça onlara verdiğinizin bir kısmını alıp götürmeniz için onları sıkıştırmayın onlara iyilikle muamele edin eğer onlardan hoşlanmıyorsanız olabilirki hoşunuza gitmeyen bir şeyde Allah sizin için çok hayır takdir etmiştir." (Nisa, 19)

İkincisi: Kocasını geride ne kadar büyük servet bırakırsa bıraksın ve kadın nafakaya ne kadar muhtaç olursa olsun karısının bu mala miras hakkı yoktur tabiatıyla kadın bir toplumda hayvan eşya ve kendisine konulan miras malı gibi görüldüğü, mirasçı olacak insan yerine konulmadığı zaman bu gibi hadiselerle saşmaya gerek yoktur. O dönemlerde araplara göre kadının miras hakkı yoktur. Çünkü onların miras hukukuna göre miras hakkı silah kuşanan ve himaye edilmeye ihtiyacı olmayan kimse-lerin idi bu vasıflara da sadece erkekler sahipti kadın ve çocuklar değil.

Tefsirciler bu konuda Ma'n bin Asım'ın kızı kebişenin kıssasını anlatırlar rivayete göre bu kadının kocası Ebulkays bin Eslef vefat etmişti oğlu ise kendisine zorluk çıkartıyordu. O Resulullah (sav)'e gelerek ey Allah'ın elçisi kocama mirasçı edilmediğim gibi evlenmemede müsaade edilmedi deyince yukarıdaki ayeti kerime nazil olmuştur.

İbni kesir derki ayet cahiliyye dönemini kapsadığı gibi o döneme ait olan adetleri adet edinen her dönemde şamildir.

Halbuki islam dini kocasını vefat eden kadını her zaman dörtte birle sekizde bir arasında mirasçı kılmıştır kendisine kocasının zurriyeti varsa sekizde bir, yoksa dörtte bir hisse vermiştir.

Üçüncüsü: Cahiliye de kocasını ölen kadına kötü bir yere girmesi kötü elbiselerini giymesi iyi şeylere dokunmaması tam bir sene süslenmemesi emredilirdi. Tam bir sene tamamlandıktan sonra kendisine bir takım manasız örf ve gelenekler uygulanırdı hem öyle adetlerki köpeğin uğradığı tersi alıp atmak eşek ve koyun gibi hayvanlara binmek gibi tamamen cahiliyyenin alçak ve değersiz işlerinden ibaret olup sapıklıktan ileri gitmemektedirler.

İslamda kocasını ölen ve iddet bekleyen kadının yapması gerekenler: İslam gelince gerek kadının kendi ailesinden gerek kocasının ailesinden ve gerekse toplumdan kendisine yöneltilen zulum ve işkencelerin her türlüünü ortadan kaldırmış ve kocasını öldükten sonra kendisine ancak şu üç görevi yüklemiştir. İddet

beklemek süslenmemek ve evde beklemek (ihtiyaçlarının haricinde dışarı çıkmamak)

1) İddet beklemekten maksat kadının beklemesi, hamile değilse dört ay on gün evlenmemesi, hamile ise çocuğunu doğurana kadar evlenmemesidir.

Dikkat edilirse hamileliğin dışındaki iddet burada normal boşama ile gereken iddetten (ki bu iddette 3 adet veya 3 aydan ibarettir) biraz daha fazladır bunun sebebi ise koca öldükten sonra hem hanımında hemde ailesinde boşama ile meydana gelmiyecek şekilde üzüntü ve keder eserleri bırakmıştır tabiatıyla bu müddet biraz daha fazla olmalı ki hem hanımının hem de ailesinin ızdırabı dinsin üzüntü eserleri kaybolsun.

2) Kocasını ölen kadının yas tutmasına gelince bundan kastedilen normalde her kadının kocasına süslenmesi için kullandığı kühül ve boya çeşitlerini, güzel kokuları ve güzel elbiseleri terk etmesidir.

Bunun delili ise Sahihayn'de (Buhari, Muslim) müminlerin anneleri Ümmi Habibe ve Zeynep binti Cahş (ra)'dan rivayet edilen hadistir. Bu rivayete göre Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiç bir kadına ölü ardından üç geceden fazla yas tutması helal değildir, kocası hariç zira onun ardından dört ay 10 gün yas tutabilir."

Yine Buhari ve Müslim'de Ümmü Seleme'den rivayet edilmiştir ki, bir kadın Resulullah (sav)'a şöyle sordu: "Ey Allah'ın Resülü kızımın kocası vefat etti, şimdi gözü rahatsızlandı, sürme çeksin mi?" Peygamber efendimiz (sav), "Hayır" buyurdu. Kadın iki ya da üç defa sormasına rağmen, "Hayır" buyurdu. Daha sonra Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurdu: "Ama bu yas sadece 4 ay 10 gündür. Halbuki sizden böyle bir hal ile hallenen herbiriniz cahiliyyede bir sene bekliyordunuz."

Yine Sahihayn'de var olan bir başka hadiste Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Hiç bir kadın üç günden fazla yas

tutmaz ama kocası hariç zira kocasına dört ay ongün yas tutar, bu esnada normal elbisesi hariç süs için boyanmış elbise de giyemez ve sürme çekemez o kadın güzel kokuda süremez ancak hayızdan temizlendiği sıralarda bir parçacık kast yahut zıfar sürebilir buyurdu.

Hadisteki "Asb" dan maksat asbla boyanmış yemen kumaşıdır. Yine Ebu Davud'un rivayet ettiği bir hadiste Resulullah (sav) Efendimiz, kocası ölen kadın hakkında şöyle buyurmuştur: "O kadın aspur ve kırmızı boya ile boyanmış elbise giyemez. Aynı şekilde süslü elbise de giyemez kocası ölen kadın kına yakamaz sürmede çekemez."

Yine Ebu Davud'un rivayet ettiği başka bir hadiste Resulullah (sav) Efendimiz kocası ölen kadın hakkında şöyle buyurmuştur: "Koku ve kına ile taranmaz, zira bunlarda boyanmanın bir çeşitidir." Bunun üzerine kadın, "Ya ne ile taranayım?" diye sorunca o şöyle buyurdu: "Sidir ile başını köpükle ve taran. (Sidir köpük veren ve temizlik için kullanılan bir ağaçtır)."

3) Kocası ölen kadının yapması gereken üçüncü görevi de kocasının olduğu evden ayrılmaması ve iddet müddetince evi boş bırakmamasıdır. Nitekim Ebu Said El Hudri'nin kız kardeşi Feria Binti Malikten rivayet edilmiştir ki; "Bu kadın Resulullah (sav)"a gelerek kocasının kölelerini aramak amacıyla çıktığını, dönüşte ise bu köleler tarafından katledildiğini bildirerek kendisine, "Aileme döneyim, zira kocam beni sahip olmadığım bir evde terketti. Hem benim geçimim için nafakam da yoktur" şeklinde halini arz ederek izin istedi. Bunun üzerine Resulullah (sav) Efendimiz şöyle buyurdu: "İddetin bitene kadar evinde bekle. Bundan sonra 4 ay 10 gün iddetini evinde geçirdi." (*Ebu Davud, Tirmizi*) Çünkü bu kadının üzerine vacib olan sınırlı hareketler doğrultusunda evinde kalması daha doğru olacağı gibi şüpheden daha uzak ve ölünün yakınlarında daha huzurlu olmasına sebep olacaktır.

Ancak ilaç ve evine lazım olan ihtiyaçlarını satın alacak kimse olmadığı takdirde bu ihtiyaçları gidermek amacıyla evinden çıkması ve okula doktora hemşireye vs. kadınlara mahsus özel

işlerine gitmek amacıyla evinden çıkması caizdir. Ancak gündüz ihtiyacını gidermek amacıyla çıktığı zaman gece çıkamaz. Nitekim Mücahid'den gelen rivayete göre Uhut Savaşı'nda şehit olan erkeklerin hanımları Resulullah (sav)'e gelerek, "Ey Allah'ın elçisi, biz gece korkuyoruz, birimizin evinde geceleyebilir miyiz, sabah olunca hemen evimize gideriz" dediler.

Bunun üzerine Peygamberimiz (sav) şöyle buyurdu: "İçinizden birinizin yanında istediğiniz kadar oturun konuşun. Ancak uyumak istediğiniz zaman herkes evine gitsin"

Çünkü geceleyin çıkmak genellikle şüphe ve töhmete sebep olur. Bu yüzden zaruretin dışında çıkmak caiz görülmemiştir. Kocasını ölen kadın mescide namaz kılmaya, hacca, umreye ve benzeri ibadetlere de çıkamaz. Çünkü hacın vakti geçmez ama iddet vakitle kayıtlı olduğundan geçer. İşte iddet bekliyen ve matem tutan kadından beklenen şeyler bu üç maddede toplanmıştır.

Tabiatıyla bu üç madde paralelinde diğer insanların da uymaları gereken bir takım görevleri vardır. Mesela iddet bekleyen kadın, iddeti esnasında evlenmek amacıyla açıkça istenemez. Ama ima yoluyla ve kapalı sözlerle istenilebilir. Kur'anı Kerim'de bu gerçeği şöyle beyan etmiştir:

"İddet bekliyen kadınlara kapalı bir şekilde evlenme teklif etmeniz veya bu isteği içinizden geçirmenizde sizin için bir günah yoktur. Allah onları yakında anacağınızı bilmektedir fakat onlarla gizlice vaatleşmeyin ancak meşru bir şekilde konuşmanız mustesnadır iddet bitinceye kadar nikah akdine de kalkışmayın. Bilin ki, Allah gönlünüzdekileri bilir. Bu sebeple Allah'tan sakının. Şunu iyi bilin ki Allah, çok bağışlayan ve çok yumuşak olandır" (Bakara, 235)

İşte bu ayet kocaları ölen kadınlar hakkındadır hem ayet ima ve işaret yoluyla evlenme teklifinin günahını ortadan kaldırmaktadır. İma yoluyla evlilik, örneğin: "Benim evlenmeye ihtiyacım var. Saliha bir kadın arıyorum" ve buna benzer kadına evlenme teklif edildiğini anlaştıracak sözler sarf etmesiyle olur.

Aynı şekilde bu ayet insanın içinden geçirdiği evlilik isteğinin de günahını ortadan kaldırmaktadır. Çünkü insan kalbine ve nefsinin düşüncelerine malik değildir. Kocasını ölen kadın için yasak

olan sadece onu açıkça istemek, veya onunla gizlice sözleşmektir. Çünkü bunlar beraberlerinde şüpheyi getireceği gibi bu lafların etrafında da şaiyalar yayılır. Ancak meşru bir şekilde konuşmasında ise hiçbir beis yoktur.

"Kitap eceline ulaşınca" bu söz iddetin bitmesinden kinayedir. Artık kadın dilediğiyle evlenme konusunda dilediği gibi evinden çıkma hususunda dilediği gibi giyinme ve süslenme konularında hür olmuştur. Bu andan itibaren onunla evlenmek isteyenler de kinaye yoluyla değil, açıkça bu teklifi kadına iletebilirler ve isterse hemen nikah akdini gerçekleştirebilir (kadın kabul ettiği takdirde) Allahu Teala buyuruyorki: "Sizden ölen ve geride eş bırakan erkeklerin eşleri dört ay on gün iddet beklerler iddetlerini tamamlayınca kendileri için meşru bir surette yaptıkları işlerde size bir günah yoktur Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (*Bakara* 234) Kocasını ölen kadın iddetini tamamladıktan sonra eskiden yapılan yaptığı, veya bazılarının hala yapmakta olduğu hiç bir şeyi yapması kendisinden istenemez.

İşte tüm bu beyanlardan anlıyoruz ki körfez bölgesinde yaşayan insanların genelinin, soru soran kardeşimizin bir kısmına işaret buyurduğu şeyleri iddet bekleyen kadından istemelerinin şeran hiç bir aslı yoktur bu nedenle kocasını ölen kadın insanlarla meşru bir şekilde konuşabilir. İnsanlar da aynı şekilde bu kadınla konuşabilirler. Kadının mahremleri onun yanına girebilir, namahremleri de kadın tesettüre riayet ettiği bir şekilde halvet olması şartıyla onun yanında bulunabilirler.

Kadın hakkında aynaya ve aya bakamaz, eliyle tuza dokunamaz, ayağıyla toprağa basamaz, iddeti bittiğinde denize doğru yola çıkar, gibi sözlerin hiçbirinin Allah'ın dininde asılları yoktur. Bunlarla hiçbir imam ve hiçbir mezheb hüküm vermemiştir ve selefi salihinden hiç kimse de böyle şeyleri yapmamıştır. Zaten bunun için müslüman ülkelerinin çoğunun bu adetleri bilmediklerini hatta duymadıklarını görüyoruz. Bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur. "Kim bizde olmayan işleri yaparsa o reddedilmiştir." Yani batıldır ve yapana geri verilir.

Muvaffakiyet Allah'tandır.

BABASININ SAĞLIĞINDA ÖLEN BİR OĞULUN ÇOCUKLARI

SORU

Size bir problemimizi arz edeceğiz. Umarız ki bu problemi siz çözersiniz.

Biz üç kız kardeşiz, en büyüğümüz on dört yaşındadır. Babamız babasının yani dedemizin sağlığında vefat etti. Daha sonra da dedemiz vefat etti ve amcalarımız hemen dedemizin tüm varlığını bölüştüler. "Çocuk babasının sağlığında vefat ettiği zaman dede öldükten sonra çocukları dedenin geride bıraktığı maldan istifade edemezler, şeriatın hükmü budur" diyerek ne az ne de çok bize hiçbir mal da vermediler. Biz de bunun üzerine dedemizin malından her şeyiyle mahrum olduk. Amcalarımız zengin biz fakir ve yetim olmamıza rağmen tüm malları götürdüler. Zavalı annemizse büyüyüp öğrenimimizi tamamlayıncaya kadar ihtiyaçlarımızı karşılamak amacıyla çalışmak zorunda kaldı. Amcalarımız ise bize ne yiyecek veriyorlar ne de yardımcı oluyorlar. Bu amcalarımızın söyledikleri doğru mudur, biz dedemizin torunları olmamıza ve tüm yükümüz annemizin sırtında kalmasına rağmen şeriat bize dedemizin malından hiç vermiyor mu? Bize gereken ve problemimize şifa verecek olan ilacı şeriata uygun bir şekilde açıklamanızı rica ediyoruz.

CEVAP

Bu problem babasının sağlığında ölen ve geride zurriyet bırakan babanın ve daha sonra ölen dedenin problemidir. Dede öldükten sonra onun terikesine sadece çocukların amcaları ve halaları mirasçı olabilirler, torunlarına hiç bir şey düşmez.

Haddi zatında bu muamele miras olayı açısından doğrudur. Buna göre bizzat çocuklar sağ oldukları müddetçe torunlar dedelerine mirasçı olamazlar. Bunun sebebi ise, miras belli prensipler üzerine bina edilmiştir. Bunlardan biri de ölüye derece bakımından en yakın olan daha uzak olandan önceliklidir. Mesela burada baba ölmüştür ve geride çocukları bir de torunları vardır. İşte bu durumda çocuklar mirasçı olurlar torunlar ise mirasçı olamazlar. Çünkü çocukların dereceleri torunlardan daha yakındır. Zira çocuklar birinci derecede akrabadırlar torunlar ise ikinci derecede akrabadırlar. Yahut başka bir deyimle, dolaylı olarak yakındırlar. İşte böyle bir durumda torunlar mirasçı olamazlar. Nasıl ki bir insan ölse ve geride ana baba bir kardeşlerle ana ya da baba bir kadeşler bırakırsa anababa bir kardeşler mirasçı oluyorlar, tek yanlı kardeşler mirasçı olamıyorlar. Neden? Çünkü anababa bir kardeşler ölüye hem anne hem de baba vasıtasıyla ulaşıyorlar. Ama öbürleri öyle değil, onlar ya sadece baba ya da sadece ana tarafından ulaşabiliyorlar. Demek ki derece bakımından ölüye en yakın olan miras hakkını alır ve kendinden sonra gelenleri mirastan düşürür.

İşte bu meselede de amcalar mani oldukları müddetçe torunlar dedelerinin terikesine mirasçı olamazlar. Ama bu demek değildir ki ölen oğlun çocukları terikeden tamamen ihraç ediliyorlar ve kendilerine hiçbir şey verilmiyor! Hayır, şeriat bu meseleye birkaç alternatifle çözüm getirmektedir.

Torunlarını bu hal üzere bırakan dedenin malından biraz vasiyet etmesi gerekirdi. Bu vasiyyet selef alimlerinin bazılarına göre farzdır. Çünkü bunlara göre bazı yakınlar ve hayır kurumlarına ve özellikle bu yakınlar mirastan hiç bir hakları olmayan

kimseler iseler insanın malından bu yakınlar vasıyet etmesi farzdır. Demek ki bir yere veya kimseye vasiyet edebilmenin tek şartı, vasiyet edilen kişinin doğal olarak zaten mirasçı olmasıdır. Nitekim Peygamber (sav) Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Allah her hak sahibine hakkını vermiştir binanaleyh varise vasiyet yoktur." Allahu Teala miras ayetlerini indirirken mirasçıya "musaleh" olma hakkını tanımamıştır vasiyyet sadece mirasçı olamayanın hakkıdır. Örneğin bir dedenin oğlu varken oğlunun çocuklarına vasiyet etmesi gibi işte bu durumda vasiyet etmesi farzdır.

Zaten Allahu Tealanın bu konudaki buyruğu Kur'an'da açıkça belirtilmiştir:

﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ
وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ، حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴾

"Birinize ölüm geldiği zaman, eğer bir hayır bırakacaksa anaya, babaya, yakınlarına uygun bir biçimde vasiyet etmek Allah'tan korkanlar üzerine bir borçtur." (1)

Yukarıdaki ayetin metninde geçen "Ketebe" kelimesi farziyeti ifade etmekte hatta var olan farziyyeti daha da tekid etmektedir bunun bir başka örneği Allahu Tealanın şu sözlerindedir:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ
قَبْلِكُمْ ﴾

"Ey iman edenler sizden öncekilere oruç farz kılındığı gibi Allah'tan sakınasınız diye sizede farz kılındı"(2)

1) Bakara, 180

2) Bakara, 183

Başka bir ayette:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾

"Ey iman edenler öldürülenler hakkında üzerinize kısas farz kılındı." (1)

Yine başka bir ayette:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كَرْهٌ لَّكُمْ﴾

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı." (2)

Görüldüğü gibi yukarıda örnek olarak belirtilen ayetlerin hepsinde "ketebe" kelimesi kullanılmıştır bu da farziyyetin tekidine mebnidir.

İşte konuyla ilgili ayeti kerimede hayırlı bir mal bırakan kimşenin mirasçı olmayan yakınlar için meşru biçimde vasiyyet etmesini bir borç olarak Allah farz kılmıştır işte bu noktadan hareketle selef ulemasının bir kısmı vasiyyetin farz olduğu görüşündedir. Bazıları ise vasiyyetin farz değil sünnet ve mustehab olduğu görüşündedirler biz ise ayetin mensuh olduğunu söylemek yerine zahirini almayı tercih ediyoruz çünkü ayeti izah ettiğimiz bu manada anlamak mümkündür.

Buna göre: Dedenin bu çocukları için vasiyyet etmesi üzerine vacip idi. Çünkü bu çocuklar oğlunun çocukları, kendine pek yakın akrabaları oluyorlar hem onlar, kendileride söyledikleri gibi fakir ve yetimdirler. Babaları ölen bu çocuklarda; yetimlik, fakirlik ve mirastan mahrumiyet olmak üzere tam üç vasıf bir arada toplanmıştır. Binanaleyh dedeleri bu açığı hakkı bulunduğu malının üçte birinden vassiyet etmek suretiyle tedarik etmeliydi.

Malının üçte birinden dedik çünkü, vasiyyet sadece üçte birden yapılabilir. Bunun üzerine çıkılmaz nitekim Peygamber Efendimiz

1) Bakara, 178

2) Bakara, 216

(sav) kendisine malının ne kadarını vasiyet edebileceğini soran Sad bin Ebi Vakkas (ra)'e cevaben, "Üçte birinde bu bile çoktur" buyurdu (*Buhari ve Müslim*)

İşte dedenin yapması gereken buydu. Bazı Arap ülkeleri bu ayetin ve bu görüşün hükmünü "Gerekli vasiyet kanunu" başlığı altında şahsi durumlar kanununa eklemişlerdir. Buna göre babalarının nasibine mirasçı olamayan çocuklara dede malının üçte birini vasiyet etmek zorundadır yani en azından ya babalarının hissesi ya da üçte bir vasiyet hakları vardır.

Bu kanun dedeye mecburiyet bırakacak şekilde zorunluluk getirmektedir çünkü, çoğu dedeler buna riayet etmiyorlar torunlarına vasiyet etmiyorlar. Dolayısıyla bu kanunu çıkartanlar sağlam bir içtihadı varmışlar ve dedeyi torunlarına malının üçte birinden vasiyet etmek zorunda bırakmışlardır.

Bu gibi durumlarda şeriatın başka bir alternatif yolu daha vardır. Buna göre amcalar babalarının terikesini paylaşırken yiyenlerine de biraz ayırmaları gerekirdi. Kuran-ı Kerim bunu bizzat ifade etmiştir. Nitekim miras ayetlerinin zikredildiği Nisa suresinde şöyle buyurulmuştur: "Ölünün geride bıraktığı mal bölüşülürken varis olmayıp orada bulunan akrabalara, yetimlere ve yoksullara bir şey verin ve kendilerine tatlı sözler söyleyin."

Çünkü hakikaten çocukların gözü önünde onlara hiçbir şey vermeden bu taksimat nasıl yapılabilir mallar nasıl dağıtılabilir? Dikkat edilirse ayette akrabalar ilk olarak zikredilmişler, çünkü varislerden sonra malın ilk sahipleri bunlardır. Peki babaları mirasçılardan bir fert durumunda olan yetim yiyenler hakkında ne diyeceksin? O halde amcalar kendi aralarında uzlaşarak bu yetim yeğenlerine de onların ihtiyaçlarına cevap verecek kadar hele hele paylaşılan miras büyükse bir miktar mal vermeleri gerekirdi.

Şayet dede bu konuda kasıtlı olarak noksanlık yapmışsa amcalar kendi aralarında bu noksanlığı telafi edip yeğenlerine o maldan biraz vermeleri gerekirdi. Çünkü bu yeğenler kendi akrabalarının en yakınları durumundadırlar.

Sonra İslam şeriatının bu meseleye başka bir çözümü daha vardır. Bu çözüm de, "İslam'da Nafakalar Kanunu"dur.

İslam şeriatını diğer sistemlerden ayıran başka bir özellikte yakını zor durumda iken durumu iyi olanın zor durumda olana nafaka vermesinin üzerine farz olmasıdır. Özellikle birbirlerine mirasçı olma durumları söz konusu ise, Hanbeli mezhebinin görüşü de budur. Hanefi mezhebine göre ise zor durumda olan durumu iyi olanın mahremi ise ona bakması üzerine farzdır. Yiyenler buna örnek teşkil edebilir.

Binaenaleyh bu durumda amcaların yeğenlerine nafaka vermeleri gerekir durum bu şekilde arz edilirse mahkemede buna karar verir.

Çünkü gerçekten yeğenleri var olan ve fakir olan mal mülk ve servet sahibi hiç bir amcaya bile bile onları zor durumda bırakmak, annelerini yük altında bırakmak yakışmayacağı gibi İslam şeriatına göre de bu caiz değildir.

İslam şeriatı bu konudaki ciddi tutumuyla ve adaletiyle tanınır.

Merhum Doktor Muhammed Yusuf Musa Fransa'da öğretmenlik yaptığı sıradaki cerayan eden ilginç bir kıssa anlattı. O dedi ki:

"Bir evde oturuyorduk, yüzünden asaletli ve şerefli olduğu okunabilen, akli başında, bulduğunu saçıp savurmayan bir kız o evde bizim hizmetimizi yapıyordu. Söz o kızıdan açılmıştı. Durumunun nasıl olduğu soruldu. Orada bulunanlar, "Onun amcası falan oğlu falan milyonerdir" dediler. Bunun üzerine merhum Doktor Muhammed Yusuf: "Amcası kendisine niçin bakmıyor? Meseleyi mahkemeye kaldıramıyor mu?" diye sormuş. Ona, bu gibi olaylarda dayanılacak zorlayıcı bir kanunun olmadığı söylenmiş. Daha sonra orada bulunan müslümanlara sormuşlar: "Ey müslümanlar siz de bu konuda kesin ve bağlayıcı bir kanun var mıdır?" Merhum Muhammed Yusuf Musa: "Evet, bu gibi du-

rumda olan bir amcanın yiyeğine nafaka vermesi vaciptir. Şayet kız amcasını mahkemeye verse, mahkeme kızın lehine hükmederek hakkını amcasından zorla alır ve kendisine zorla verir" dedi bunun üzerine Fransız kız: Bizde de böyle bir kanun bulunsaydı çalışmak amacıyla çıkan tek bir kadın bulunmazdı ama ne yapalım kadın çalışmazsa açlıktan ölecek."

İşte bu yüzden nafaka konusunda bağlayıcı tek şeriat tek sistem islam şeriatıdır diğer sistemlerde, böyle bir kanun yoktur.

Haklarından mahrum bırakılan bu küçüklerle amcaları haklarını başka bir yolla vermiyorlarsa davalarını mahkemeye götürerek haklarını almaları mümkündür.

Allah daha iyi bilir.

KOMÜNİST BİR ÇOCUK BABASINA MİRASÇI OLABİLİR Mİ?

SORU

Efendim sizin de çok iyi bileceğiniz gibi, kimi çocuk babasına bir nimet olduğu gibi kimisi de babasına azaptır hayatında işi gücü babasını utandırmak olduğu gibi öldükten sonrada lanet okumaktır. İşte Allah benim çocuklarımdan birinin böyle olmasını bana takdir etti ben kendisini arap üniversitelerinin birinden mezun olup diplomasını alıncaya kadar okuttum terbiye ettim fakat malesef diplomayı aldı ama akideyi kaybetti akideyi kaybedip adına kominizm denilen yıkık ve dökük bir sistemi kucakladı artık akideside kendisinden başka hiç bir şeye inanmadığı kominizm olmuştur ben ve kardeşleri kendisi ile tam bir cedel içinde yaşamaya başladık çünkü bu ne namaza ne oruca ne hacca ve ne de zekata, hiç birine inanmıyor helal haram hiç birini kabul etmiyor yani anlıyacağın biz tüm aile bir vadide o tek başında başka bir vadide hatta biz kendisi ile konuşurken bile dikkatli konuşuyoruz ki, kendisinden akaidimize karşı bir tahakküm, şeriatımıza karşı bir alay duymayalım hatta bazen daha da ileri gitmektedir.

Biz babadan dedelerimize kadar dinine bağlı bir aile olmamıza rağmen bu çocuk böyle oldu.

Şimdi benim bizzat sorduğum iki şey vardır:

Birincisi: Bu sapık çocuğun bana mirasçı olması, diğer kardeşleri ve kız kardeşleri gibi geride bıraktığım terikemden hissedar

olması caiz midir? Halbuki ben tam bir kararlılıkla ve kesinlikle onun benden benimde ondan uzak olduğumu belirtiyor hatta onun cüretinden ve edepsizliğinden noksan sıfatlardan munezzeh olan Allah'a sığınarak beri duruyorum.

İkincisi: Bir babanın çocuğunun sapıklığından mesuliyeti ne kadardır? Çünkü ben dinine milletine hiyanet eden yolunu bulamıyacak kadar sapıtan, Allah'a Resulüne ailesine ve milletine harb ilan eden bu kafirin küfrü yüzünden azaplandırılmamdan korkuyorum.

Ben sizden bu iki noktaya Kur'an ve sünnetle tekid edilmiş, bir şekilde açıklık getirmenizi umuyorum. Zaten biz sizi öyle tanıyoruz.

CEVAP

Bu soru bana yaklaşık 10 sene önce sorulan benzeri bir soruyu hatırlatıyor ben o soruya da "hak" dergisinde cevap vermiştim ve orada verdiğim fetva kaynak belirtilmediyse de ufak bir değişiklik ile mısır kahirede vaiz ve irşad ulemasının yayınladığı "Nurul İslam" dergisinde yayımlandı.

Oradaki soru müslüman bir kadının komünist bir erkekle evlenmesi hakkında idi: Bu, islam nazarında caizmidir değildir? tabi o sorunun cevabı: Erkek komünistliğe devam ettiği tevbe etmediği müddetçe evlenmelerinin kesinlikle caiz olmadığı şeklin-deydi.

Tabi biz bu fetvayı komünizmin hakikatının, İslam şeriatının İslam akidesinin ve değerlerinin tam karşısında olduğunu, komünizmin Allah'a meleklerine kitaplarına peygamberlerine ve ahiret gününe inanmıyan, hayatı ve tarihi tam bir maddeci zihniyetle açıklayan, içinde Allah'a ve ruha yer olmayan maddeci bir sistemden ibaret olduğunu açıkladıktan sonra vermiştik bu söylediklerimiz komünizm felsefesinde vurgulanan ve onun köklerinde haddi zatında var olan şeylerdir bunları komünistlerde inkar etmiyorlar, ancak basit iyi niyetli ve kültürsüz insanların akıl-

larını çölmek istedikleri zaman bunların bir kısmını inkar edebiliyorlar.

İşte bizi, komünistliğe devam eden tövbe etmiyen, bir komünistin, babasının, annesinin hanımının ve diğer yakınlarının, terkelerinde miras hakkı yoktur şeklinde kesin bir hükme ulaştıran bu sebeplerin bizzat kendileridir. Çünkü karşılıklı mirasçı olmanın şartı din birliğidir. Peygamber (sav) Efendimizin sünneti (hadisi) de bunu beyan etmiştir. O, şöyle buyurdu; "Müslüman kafire, kafir de müslümana mirasçı olamaz."

Hatta bu hükme Kur'an bizatihi Nuh (a.s) ve kafir oğlunun kıssasını ifade ederken işaret etmiştir: Nuh (as) şöyle demişti

﴿رَبِّ اِنَّ ابْنِي مِنْ اَهْلِيْ، وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحَاكِمِيْنَ
قَالَ : يَا نُوحُ اِنَّهُ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ ، اِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ ، فَلَا تَسْأَلْنِ مَا لَيْسَ
لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾

"Rabbim oğlumda şüphesiz benim ehlimdendir ve şüphesiz senin vadin haktır ve sen hakimler hakimisin" Allahu Teala ise şöyle buyurdu: Ey Nuh o, senin ehlinde değildir ve bu salih olmayan bir ameldir o halde bilmediğin şeyi sakın isteme" (1)

Ve hemen oğlu ile arasındaki alakayı kesmiş ve onu ehlinde (ailesinden) saymamıştır. Netice olarak onların arasını ayıran iman ve küfürdür.

Zaten sorudaki, "Ben içimden verdiğim kararla ve kesinlikle o benden değildir bende ondan uzağım diyorum" sözüyle baba a-yetteki bu manayı açık ve kuvvetli bir şekilde dile getirmiştir.

Fıkıhçıların bir kısmı müslümanın kafire mirasçı olmaları konusunda ihtilaf etmiş ve müslümanı kafir yakınına mirasçı kılmış ancak tersini yasaklamıştır. Çünkü "İslam yücedir hiç bir sistem ondan üstün değildir" bu kural Peygamber (sav) Efendimiz'in bir

hadisinde de aynen gelmiştir. Bu görüşü savunan fıkıhçılar bu hadisle delil getirdikleri gibi İmam Ali (r.a) Mesur'el-İclî'yi irtidatı neticesinde öldürmesini ve malını müslüman mirasçıları arasında taksim ettirmesini de delil olarak ileri sürmektedirler.

Kimi fıkıhçılar ise bu işlemi murtet üzerine hasrediyorlar. Çünkü murtedin müslüman varisleri kendisine mirasçı olabilirler. İmam Ebu Hanife'nin arkadaşları İmam Muhammed ve İmam Ebu Yusuf'un görüşleri de budur. Zeydiyye mezhebinden olan İmam Hadi de bu görüştedir. İmamı Ebu Hanife'ye göre ise murtedin irtidaddan önceki kazancı müslüman varisleri arasında paylaşılr irtidaddan sonraki kazancı ise beytulmalındır.

Murtedin müslüman akrabalarına mirasçı olmalarına gelince ulemadan hiç kimse bunu söylememiştir çünkü o, İslam nazarında ölü hükmündedir kanı ise değersizdir o halde müslümanlardan olan bir başkasına nasıl mirasçı olsun? İslam'a karşı İslam ehlinin malını nasıl kullansın ki? Bunun asla imkanı yoktur.

İşte buradanda anlaşılıyor ki, inancında ısrarlı olan bir komünist icma ile, babasına annesine dedesine velhasıl hiçbir yakınına mirasçı olamaz çünkü o, bilittifak İslam'dan dönmüştür. İslam'dan çıkıp komünizme girmesi ise küfrün en kötü çeşidine girmesi demektir. Çünkü komünizm hiç bir ilaha hiç bir peygambere hiç bir kitaba inanmadığı gibi ahirete de inanmamaktadır:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾

"Kim Allah'a meleklerine kitaplarına peygamberlerine ve ahiret gününe küfrederse uzak bir sapıklığa düşmüş demektir"(1)

Dikkat edilirse her defasında komünistliğinde ısrar eden diyorum. Bu kaydı koymamızın sebebi; çocuklarımızdan, iç yüzünü

araştırmadan bu tür azınlık felsefeleriyle aldananlar oluyor. Sebebi de; bu felsefelerin hilebaz davetçileri bu sistemleri onlara, yalnız mutlu ve fakire zarar veren kesimi insafa çağırma sistemi, yahut, fakirle zengini bir birlerine yaklaştırmaya ameliyesi olup din ve akidelerle alakası olmayan rejim olarak takdim ediyorlar. Onlara göre komünizmin iç politikası budur dış politikası ise emperyalizm ve sömürgeye karşı savaşmak ve örgütlere bu sistemlerden kurtulma konusunda yardımcı olmakmış vs.

İşte bu yüzden koministim diyen herkese kominizmin İslam akaidiyle, İslam şeriatıyla, Kur'an ve Peygamberin sünnetiyle olan çelişkisi beyan edilmeli, tevbe etmeye ve hak yola dönmeye fırsat verilmelidir. Bütün bu açıklamalardan sonra o, hala komünizmi savunmaya, onun ilkelerini benimsemeye devam ederse, o zaman bizim murteclik hükmünü vermemizden başka çaremiz kalmıyor. Hatta o bu hükmü haddizatında kendi kendine vermektedir. Babanın oğlunun düşünce ve meşreb bozulduğundan mesuliyet derecesine gelince bu da babadan babaya değişir.

Örneğin bir baba çocuğunu küçükken terbiye edememişse ona gereken uyarma ve efendilik hakkını ödeyememiş, onu kendi gözetimi altında tutamamışsa, bir baba çocuğuna hikmet ve güzel vaazla nasihat etmekten eksik kalmışsa, yumuşaklık gerektiğinde yumuşak, sertlik gerektiğinde ise sert bir şekilde terbiye etmekten, evladına hayırda yardımcı olacak çevreyi hazırlamaktan, onu şerre götürecek çevreden uzaklaştırmaktan; evet bir baba yapılması gereken bu görevleri yapmaktan noksan kalmışsa ve oğluna karşı tüm görevinin ona bakmak onu giydirmek ve onun maddi istikbalini temin etmek olduğunu zannedip kafasından geçenlere kalbinin kime bağlı olduğuna aldırış etmezse, onu küçükken aşırı derecede ihmal ettiği için biraz mesuliyeti olsa gerek. Nitekim Allah Teala şöyle buyuruyor:

"Ey iman edenler kendi nefislerinizi ve ehlinizi ateşten koruyunuz" (Tahrim, 6)

Resulullah (sav) Efendimiz de: "Herbiriniz birer çobansınız ve herbiriniz sürünüzden mesulsünüz. Her adam evinin çobanıdır ve sürüsünden mesuldur" (*Buhari ve Müslim*)

Babanın mesuliyeti ihmal ve kusuru nisbetindedir. Ancak daha sonra nasuh bir tevbe ile bunu telafi ederse durum değişir.

Bir baba çocukları karşısında tüm bu anlattıklarımızla, maddi akli ve ruhi ihtiyaçlarını giderirse çocuklarını Allah ve Resulünü razı edecek şekilde terbiye etmişse, ancak daha sonra çocuğu elinden çıkıp azgınlaştıysa, nefsine ve hevasına tabi olup aldatıcı olan şeytan boynuna bindikten sonra onu Allah'tan alıkoyduysa, bundan babanın hiç bir mesuliyeti yoktur. Çünkü Allah hiç bir nefse gücünden fazla yük yüklemez. Bu adam da yapabileceğini yapmıştır insan sadece haddi aştığından dolayı cezalandırılabilir ve Allah'ın adaletide budur. Rabbin hiç kimseye zulüm etmez.

Nitekim O (Allah) bize mümin baba ile kafir oğlu, Nuh (as) ile oğlunun kıssasını, aynı şekilde mümin oğlu ile kafir babası İbrahim (as) ile Azer'in kıssalarını, Kur'an'ın da anlatmıştır.

Yine Kur'an'da mümin koca ile kafir hanımının, Nuh (as) ile hanımı ve Lut (a.s) ile hanımının, tam tersi Firavun ile hanımının kıssalarını da bizlere, O anlatmıştır.

Bütün bu anlatılanlar içinde hidayete eren hiç biri, babasının ya da oğlunun hanımının ya da kocasının sapıklığından asla azaplandırılacak değildir. Nitekim Allah (cc) elçisine şöyle buyurmuştur:

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾

"Şüphesiz sen sevdiğine hidayet edemezsin lakin Allah dilediğine hidayet verir"(1)

HARAM KILINMIŞ BİDAT TALAKIN HÜKMÜ

SORU

Ben evli biri erkek biride kız olmak üzere iki çocuk babasıyım hanımımınla aramızda olan görüş ayrılığı onu boşamama kadar vardı onu boşadıktan bir hafta sonra hanımımın üç aylık hamile olduğu ortaya çıktı. Bu boşama geçerli midir değil midir?

CEVAP

İslam şeriatına göre talak (boşanma) kendisine ancak zaruret halinde yani kendisinden daha acıklı bir eziyet söz konusu olduğunda baş vurulan büyük bir yara ameliyatıdır işte burdan hareketle bir hadisi şerifte, "Helallar içinde Allah'ın en fazla buğuz ettiği şey talaktır" buyurulmuştur. Bu hadisi Ebu Davud rivayet etmiştir. İşte bu öneme binaen ufak bir sebepten ve gerekli seviye oluşmadan kutsal bir yuvanın bozulmaması için İslam şeriatı bir takım şartlar koymuştur. Bu kayıtlardan biride bu iş için münasib bir zaman seçmektir. Buna göre hanımını boşamak isteyen bir koca boşamaya münasib bir zamanı seçmek zorundadır.

Bu konudaki sünnet hanımını içinde cinsi münasebetin vuku bulmadığı temizlik müddetinde boşamasıdır çünkü Allah Teala bu konuda:

﴿إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعَدَّتِهِنَّ﴾

"Ey nebi kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddet içinde boşayın"(1)

İbni Mesud (ra) ve İbni Abbas (ra) bu ayeti tefsir ederken şöyle demişlerdir: "Yani onları boşamak istediğiniz zaman cinsi münasebette bulunmadığınız ve hayızın bulunmadığı temizlik müddetini tercih edin denilmektedir."

Aynı şekilde cinsi ilişkide bulunduğu temizlik müddetinde onu boşayamaz çünkü bu müddet içinde kadın hamile kalmış ancak bunu bilmeyebilir çoğunlukla da soru soran kardeşimizin de başına geldiği gibi hamilelik belli olduğu zaman bu düşünceden vaz geçilmektedir.

Bu yüzden bu konuda meşru olan hanımını içinde kendisine yaklaşmadığı bir temizlik müddetinde yada hamileliği belli olduktan sonra boşamasıdır. Bu hüküm de bu şekilde boşamanın, mer-tebe bakımından daha önce olduğuna delalet etmektedir.

İmam Ahmed bin Hanbel der ki: "İbni Ömer (r.a)'tan rivayet edilen, "Onu temiz ya da hamile iken boşasın" hadisine istinaden hamile iken boşama sünnete göre boşamadır.

Buna göre hayız anında ya da hanımıyla birlikte olduğu temizlik zamanlarında boşamak sünnetten değil haram olan bidat talakındandır. Soru soran kardeşimizin durumunda budur. Çünkü o da hanımını içinde kendisine dokunduğu bir temizlik müddetinde boşamıştır, fakat bu durumda talak vaki olurmu olmaz mı?

Ulemanın çoğunluğu haram da olsa bu durumda talak vakidir. Ancak daha sonra kocanın hanımına dönmesi müstehabdır, görüşündedir hatta bazıları bu dönüşün vacip olduğunu söylemektedirler.

Maliki mezhebinin görüşü de budur aynı zamanda. İmam Ahmed bin Hanbel'den de bu konuda bir rivayet gelmiştir. On-

delili Sahihayn'de bulunan İbni Ömer'in hadisidir. Rivayete göre İbni Ömer (ra) hanımını hayızlı iken boşamış Resulullah (sav) de hanımına dönmesini kendisine emretmişti.

Zahir olan da vacib olmasıdır.

Ulemadan bir taifede talak vaki değildir çünkü bu şekilde olan bir talak Allah'ın meşru kılmadığı ve izin vermediği bir şeydir dolayısıyla onun şeriatındanda değildir hal böyle iken onun nüfusundan ve sıhhatından nasıl söz edilebilir? Nitekim sahih bir hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: Kim bizim yapmadığımız bir işi yaparsa kendisinden reddedilir" demektedir.

Bu konu fetvanın gerektirmediği bir biçimde biraz daha tafsilata muhtaçtır umarım başka bir munasebetle konuyu doyurucu bir şekilde izah ederiz.

Muvaffakiyet Allahtandır.

SARHOŞUN TALAKI

SORU

Nasibimde içki içen bir erkekle evlenmem varmış, babam ve ben dinini ahlakını yolunu araştırmadan onunla evlenme görüşünde idik onun servet ve nüfuz sahibi olması bizi aldattı.

Anlatmak istediğim şudur: Benim ondan çocuklarım vardır o, seneler geçmesine rağmen olduğu gibi devam etmektedir ve ben her ne zaman kendisine nasihat ettiysem bana küfretti ve dalga geçti bazen hiç aldırış etmeden ağızına talak kelimesini aldı çünkü içki içmekle zaten kafasını oynatıyor.

Ben onun ağzından çıkan talakın hiç bir kıymeti yoktur zannediyordum çünkü o, aklını kaybetmiş deli hükmündedir. Fakat daha sonra bazıları bana, "Sen yanılıyorsun kocan sarhoşta olsa talakı geçerlidir. Çünkü o, kendi isteği ve iradesiyle aklını yok etmiş ve bundan dolayı talakının geçerliliği ile cezalandırılmıştır dediler." Buna göre talak kelimesi ondan defalarca çıkmış olduğuna göre aramızdaki evlilik bağı kopmuş demektir, bunun manasında evimin harab olması, aile bireylerinin darmadağın olması, benimle çocuklarımın ayrılması ve onların hizmetlerini yapamıyacak bir babanın ellerinde kalmalarıdır.

Bu olaya siz ne diyorsunuz insanların bu söyledikleri gerçekten şeriatın kesin hükmümüdür değilse sizin görüşünüz nedir?

CEVAP

İslam fıkhında bu talak konusunda Mutekaddimin ulemasının iki ayrı görüşü vardır.

Birincisi: Talakın vakuunu tamamen kolaylaştırmaya yöneliktir hatta bu görüşü taşıyanlar içinde bunakların, zorlama (ikrah) altında hanımını boşayanın, hata ile boşayanın, şakayla boşayanın talakının geçerli olduğunu ileri süren alimler vardır. Hatta bunlardan bazıları kim içinden hanımını boşarsa bu kelimayı telaffuz etmese bile hanımı boş olur demektedirler. Eh bu görüşte olanlar mutlaka olacaktır, buna hiç şaşmamak lazım.

İkincisi: Talak konusunu oldukça daraltmaya yöneliktir. Buna göre talakın tamam olabilmesi için başka şartların yanında aklın yerinde olmasıyla bu işe kast edilmesi de gerekmektedir.

Mutekaddimin ulemasından bu görüşün sahiplerinden biri de "Cami'us-Sahih" sahibi İmam Buharidir.

İmam Buhari, Cami'inde bu konuya ayırdığı bölümü; "Kızgının, mükrehin, sarhoşun, delinin talaktaki durumları" ve "şaşıran ve unutan kimsenin talaktaki ve şirke düşmedeki durumları bablarında işlenmiştir. Onun bu bablarda anlatmak istediği, Talakın yukarda sayılan durumlarda gerçekleşmeyeceğidir. Çünkü hüküm akıllı, kasıtlı ve hatırlayarak söz söyleyene verilir İmam Buhari bu fetva için bir çok delil getirmiştir bunlardan bazıları şöyle:

1) "Ameller ancak niyetlere bağlıdır herkes için ancak niyet ettiği şey vardır" hadisi. Deli sarhoş ve benzerleri gibi akıl ve iradesi elinde bulunmayan kimsenin sözünde ve fiilinde hiç bir niyeti yoktur. Şaşıran unutan ve herhangi bir konuda zorlanan kimse de böyledir. (*Hafız İbni Hacer de böyle demiştir*).

2) Peygamber (sav) sarhoş olup yeğeni Ali (ra)'nin develerini kesen Hz. Hamza'yı yargılamamıştır. (Bu dönemde henüz içki içmek haram kılınmamıştı) Nitekim Peygamber (sav) kendisini yerince, O: siz benim babamın kölelerinden başka kimse deyişiniz, demişti. Bu söz öyle bir sözdür ki ayık olarak bu sözünü söyleseydi Peygamber (sav) onun küfrüne karar verirdi ama O,

Hız. Hamza'nın sarhoşluktan saçmaladığını bildiği için ona hiç dokunmadı. Peygamber (sav)'in bu davranışı sarhoşun sarhoşluk halinde söylediği talak ve benzeri şeylerden mesul olmadığının delilidir.

3) Hız. Osman (ra)'dan gelen hadiste o, şöyle demiştir: "Deli ve sarhoşun talakı yoktur." Buhari bu hadisi muallak olarak (raviler arasında kopukluk) rivayet etmiştir. Bu hadis Hız. Hamza'nın kıssasından çıkartılan hükmün tekidi mahiyetini taşımaktadır. İbni Ebu Şeybe ise Zuhri'den bu hadisi ravileriyle Hız. Osman'a şöyle ulaştırmıştır: "O şöyle dedi: "Bir adam Ömer bin Abdulazize: "Sarhoş iken hanımımı boşadım" dedi. Ömer bin Abdulaziz'in görüşü de bizim görüşümüzle beraber, ona had uygulamak ve kendisini hanımından ayırmaktı. Ta ki Eban İbni Osman bin Affan; babasından şöyle dediğini Ömer bin Abdülaziz'e anlattı: "Deli ve sarhoşun talak'ı yoktur." Bunun üzerine Ömer, "Siz bana ne emrediyorsunuz? Bu adam bana Hız. Osman (ra)'dan hadis rivayet ediyor?" diye bize çıkıştı ve ona had cezası uygulayıp hanımını kendisine geri verdi."

4) Buhari'nin yine İbni Abbas'a muallak olarak dayandırdığı hadiste İbni Abbas şöyle dedi: "Sarhoş'un ve zorlananın talakı yoktur." İbni Hacer, İbni Ebi Şeybe ve Said İbni Mensur'un bu hadisi şu şekilde İbni Abbas'a mufassal bir senete dayandırıyorlar: "Sarhoşun ve mağlubun talakı yoktur" demektedir.

5) Yine İbni Abbas'tan rivayet edilen şu hadis, "Talak ihtiyaçla olur, azad ise kendisi ile Allah'ın rızasının kastedildiği şeydir." Yani Talak boşayan kişinin bu ihtiyacı hissetmesi ile olur. Sarhoşun ise böyle bir şeye ihtiyacı yoktur. Zira sarhoş ne dediğini bilmez, sadece saçmalar.

6) Hız. Ali'den gelen bir hadiste, "Her talak caizdir matuh hariç." Matuh akli noksan olan demektir. Dolayısı ile içine çocuk deli ve sarhoş da girer. Hafız İbni Hacer Cumhur (ulemanın çoğu) sarhoşun sözlerine itibar edilmediği görüşündedir" der.

İmam Buhari'nin sarhoşun talakının sahih olmadığı konusunda ileri sürdüğü deliller bunlardır. Seleften bir topluluğun görüşü de

budur. Bunlardan bazıları: Ebu Şahsa, Ata, Tavus İkrime, Kasim, Ömer bin Abdulaziz. Onların bu görüşlerini İbni Ebi Şeybe sahih senetlerle kendilerinden aktarmıştır. Rebïa, Leys, İshak ve Muzni de buna göre hüküm vermiştir. Tahavi de bu görüşü tercih etmiş ve selefın aklı az olanın talakının sahih olmayacağı konusunda icmaya vardıklarını da delil kabul ederek: "Sarhoş da sarhoşluğu sebebiyle aklının bir kısmını kaybetmiştir" demiştir. Buhari'nin bu görüşlerini İbni Hacer Fethu'l Bari'sinde nakletmiştir (C.II S.307 baskı: elhalebi)

İmam Ahmed bin Hanbel'in son görüşü de budur. Nitekim Abdulmelik El-Meymuni, İmam Ahmed bin Hanbel'in şu sözünü nakletmiştir: "Ben sarhoşun talakı geçerlidir diyordum, taki araştırdım ve ben de sarhoşun talakının sahih olmayacağı görüşü galib geldi. Çünkü sarhoş ikrar ederse ikrarında zorlanamaz alış veriş yapsa geçerli olmaz" ve "Cinayet işlerse sorumludur bunun dışında hiçbir şeyden sorumlu değildir."

İbnu'l Kayyim derki, Hanefi mezhebinden Tahavi ve Ebu'l Hasanu'l Kerhi'nin, Şafi mezhebinden İmamul Haremeyn'in, Hanbeli mezhebinden Şeyhul İslam İbni Teymiyye'nin tercihi ve Şafii'nin iki sözünden biri de budur.

Said İbni'l Museyyeb Hasan el-Basri, Zuhri ve Şabi gibi tabiin ulemasından sarhoşun talakının geçerli olduğunu söyleyen bir taife vardır. Evzai, Sevri, Malik ve Ebu Hanife'nin görüşü de budur. Şafii'nin bu konuda iki fetvası rivayet edilir. Fakat bu iki fetva arasında Şafii'nin gerçek fetvası, geçerli olmasıdır. İbnu'l Murabit şöyle der: "Sarhoşun aklının tamamen gittiği konusunda kesin bilğimiz varsa, talakı gerekmez, aksi halde gerekir. Nitekim Allah Teala sarhoşa uygulanacak haddi ne dediğini bilmemesine bağlamıştır. (Fethu'l Bari)

İbni Hacer el-Haskelani der ki: "İbnu'l Murabitin yaptığı bu değerlendirmeyi, "Onun talakı sahih değildir" diyenler de kabul etmektedirler. Ancak İbni Hacer'in bu sözü biraz sonra zikredeceğimiz değerlendirmeye muhtaçtır. Sarhoşun talakının ve bilumum tasarrufatının sahih olduğunu söyleyenler de bir takım de-

liller göstermişlerdir. Bu delillerin önemlilerini iki başlık altında toplamak mümkündür.

Birincisi: Onun talakının sahih olması kendi istek ve iradesi ile işlediği suçun bir cezasıdır. İbni teymiye bu delili zaif görmüştür:

a) Şeriat hiç kimseyi bu şekilde yani boşamak ya da boşamamak yoluyla cezalandırmamıştır

b) Hemde bu hükümde suçsuz olan hanımını veya varsa çocuklarını cezalandırmak vardırki bu da caiz değildir zira hiç bir şahıs başkasının işlediği bir suçtan ötürü cezalandırılmaz.

c) Hem sonra şeriat sarhoşun cezalandırılma şeklini sopa ve başka şekliyle belirlemiştir. Bundan sonra ona bir başka şekilde ceza vermek şeriatın getirdiği kanunu değiştirmektedir. (*İbni Teymiye Fetvalar.*)

İkincisi: Teklifin hükmü sarhoş üzerine geçerlidir. Sarhoş teklifin üzerlerinden kaldırıldığı deli ve uyuyan gibi değildir bazıları bu hükmü şöyle tabir ediyorlar: Bu adam kendi isteğiyle asi olmuştur içki içmesiyle yahut başka bir günah işlemesiyle Şari'in hitabı kendisinden ayrılmış değildir çünkü bu adam sarhoşluğa düşmeden veya sarhoşken üzerine farz olan namaz ve diğer ibadetleri kaza etmekle memurdur o halde mükelleftir.

Hanefî imamlarından olan Tahavi bu delile şu şekilde cevap vermiştir: "Aklı kaybolan bir insanın hükümleri, bu işin kendi tarafından olması veya başkası tarafından olması ile değişmez. Çünkü Allah tarafından gelen bir özürle namazda kıyamdan aciz olmakla, kendi tarafından gelen bir özürle kıyamdan aciz olmak arasında hiç bir fark yoktur. Mesela bir adam ayağını kendisi kırmışsa üzerinden kıyam farzı düşer." (*Fethu'l Bari*)

Yani evet, bu adam kendi nefesine zarar vermesiyle günahkar olmuştur. Ancak bu kendi eliyle aciz olması neticesinde kendine uygulanacak acz hükümlerine mani değildir. Mesela bir adam kendisini deli yapacak bir ilaç içse onu aklı başında iken içtiği için günahkar olur ancak, onun bu işi delilik hükümlerinin neticede kendisine uygulanmasına mani olmaz.

Aynı şekilde Hanbeli mezhebine mensub İmam İbni Kudame şöyle der: "Hamile bir kadın karnına vursa ve neticede nifas olsa üzerinden namaz düşer. Yine bir adam başına vursa ve deli olsa mükellef olmaktan düşer." (*El-Muğni*)

Şeyhu'l İslam İbni Teymiye sarhoşun -talak dahil- hiç bir tasarrufun sahih olmadığına bir kaç delil getirmiştir:

Birincisi: Müslim'in Sahihi'nde rivayet ettiği Cabir bin Semurenin hadisidir. Buna göre Peygamber (sav), zina yaptığını kabul eden Maiz İbni Malik'in ağzının koklanmasını emretmiştir. Bunu, sarhoş olup olmadığını öğrenmek amacıyla yapmıştır. Onun bu hareketi sarhoşluk olsaydı itirafına itibar etmeyeceğini ortaya koymaktadır.

İkincisi: Sarhoşun namaz gibi ibadetleri de icma ile sahih değildir. Nitekim Allah Teala şöyle buyuruyor: "Ey iman edenler ne söylediğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın" (*Nisa*, 43) Aklının kaybolması sebebiyle ibadeti batıl olan her insanın akit ve tasarrufatında batıl olması daha evladır ve daha iyidir. Çünkü aklındaki noksanlığı sebebiyle insanın, söz ve akitleri sahih olmuyor, ama ibadetleri sahih oluyor. Örneğin çocuk ve mahcurun aleyh (kadının hükmüyle ticareti yasaklanan) gibi.

Üçüncüsü: Tüm söz ve akitlerde akıl ve temyiz (eğriyi, doğrudan ayırma kabiliyeti) şart koşulmuştur. Binanaleyh temyiz ve akli bulunmayan kimsenin şer'an hiç bir sözüne itibar edilmez.

Bunun böyle olması gerektiği Şari'in vurgulaması yanında akılla da bilinmektedir.

Dördüncüsü: "Ameller niyetlere bağlıdır" hadisinde de ifade edildiği gibi, tüm akit ve tasarrufların (muamelelerin) geçerliliği için "kasıt" şart koşulmuştur. Binanaleyh yanlış sürçülisan veya akılsızlık sebebiyle konuşan kimsenin ağzından maksatsız olarak çıkan hiçbir söze şeri hüküm terettub etmez. (*İbn Teymiye Fetvalar*)

Bu delillere bir de az önce Buhari'den naklettiğimiz delilleri eklediğimiz zaman açıkça görüyoruz ki, sahih (doğru) olan görüş,

Kuran, Sünnet ve sahabenin içinden sözlerinin muhalifi olmayan iki kişi Hz. Osman (ra) ve Hz. Ali (ra)'nin sözlerinin desteklediği görüştür. Şeriatın kökleri ve genel prensipleride bu görüşü teyid etmektedir: Sarhoşun talakı vaki olmaz çünkü sarhoşta bilgi, temyiz ve kasıt yoktur.

Burada fetvayı kendisi ile noktaliyacağım ufak bir açıklama kaldı. Bu da; sarhoşluğun hakikatı nedir, sorusuna getirdiği açıklamadır. Hafız İbni Hacer'in, İbni'l Murabbıt'ten naklettiğine göre sarhoş; akli kaybolan ve tamamen kârını, zararını bir birine karıştıran kimsedir. Ama İbnu'l Kayyim'in de dediği gibi, ulemanın çoğunluğu bu şartı (aklın ve temyizin gitme şartını) gerekli görmemişlerdir. Bilakis İmam Ahmed ve diğerleri şöyle demişlerdir: "Sarhoş sözlerini karıştıran ve kendi gömleğini başkasının gömleğinden ayıramayan, kendi işini başkasının yaptığı işten ayıramıyan kimsedir."

İbnu'l Kayyim der ki: "Sarih (açık) ve sahih olan hadiste buna delalet etmektedir. Nitekim Peygamber (sav) zina ettiğini itiraf eden adamın ağzının koklanmasını emretmiştir. Halbuki bu esnada adamın akli ve zihni yerinde olmakla beraber anlaşılan ve düzgün bir şekilde konuşuyor ve hareketleri de normaldi. Buna rağmen Peygamber (sav) Efendimiz sarhoşluk ihtimalini göz önünde bulundurarak ağzının koklatılmasını ve kendisinde sarhoşluk bulunup, bulunmadığının öğrenilmesini emretmiştir." (*İbn Kayyim*)

Bütün bu açıklamalardan sonra, soru soran bacımız kocasından sarhoş ve dalgınken sudur eden talakın vaki olmadığı konusunda rahat olabilir. Çünkü böyle bir boşama İslam şeriatına göre geçerli değildir. Bizim Allahu Teala'dan niyazımız; bu mü'mine kadının sıkıntısını gidermesi, asi kocasının da tevbesini kabul etmesidir. Allah'tan İslam ülkelerindeki idarecilere tüm kötülüklerin anası olan içkiyi yasak edip, içenleri cezalandırma hususunda muvaffakiyet vermesini, hülasa gerektiği şekilde yardım etmesini diliyoruz. Ancak O yardım eder ve O muvaffak kılar.

KIZGINLIK HALİNDE BOŞAMAK

SORU

Ben sinirli sert mizaçlı ve çabuk kızan birisiyim. Bu durumun önüne geçemiyorum. Zira bildiğiniz gibi bu hâl irsi bir olaydır. Kızgınlığımdan dolayı özellikle aile hayatımda olmak üzere bir çok sorunla karşı karşıya kalıyorum. Hanımımın ufak bir sözlüne; veya bir hareketine sinirleniyorum ve ortam münakaşa ortamına dönüşüyor ve düşünmediğim beklemediğim bir anda olay talakla sonuçlanıyor. Bazen hanım da sebep oluyor fakat ben kızdığım zaman ne yaptığımı bilmiyor hiç düşünmediğim bir takım sözler söylüyor ve istemediğim davranışlarda bulunuyorum bazıları buna asebilik (ruhi delilik) diyorlar. Allah Teala bütün bunlara sebep olan öfkeyi ortadan kaldırsın.

Bu şekilde hanımı iki kere boşadım. Bazı hocalar her seferinde talakın vaki olduğunu, fakat hanıma (rici olduğu için) dönebileceğimi söylediler ve öyle yaptım. Şimdi ise bir kaç gündən beri aramızda bir huzursuzluk peyda oldu ve yine talakla sonuçlandı bu sefer bana: hanımın ancak muhelli ile (ikinci koca ile evlendikten sonra) helal olur çünkü bu üçüncü talak oldu denildi.

Şunu belirtiyim ki ben hanımı boşadığım zaman aynı aşırı kızgınlıktan sıtma hastalığına yakalanmış kimse gibiydim. Kendimi her şeyi yapmaya hazır hissediyordum.

Fakat kızgınlığım geçince son derece pişman oldum. Bana daha önce de söylenmiş olan "muhallilden" başka bu problemime çözüm getirecek bir çare biliyor musunuz? Şeriat, insanın denge-siz bir anında daha önceden tasavvur edilmeyen ve düşünülme-yen basit bir sözün ağızdan çıkmasıyla bir ailenin hayatının yıkılmasına ve bütün bir ailenin parçalanmasına göz yumar mı?

Şunu da ilave edeyim ki, içimizdeki kötü niyetli fitnecilerden bazıları bana hanımımın, beni kızdıracak, kendisine karşı sinir-lendirecek laflar sarfettiğini aktardılar. Tabi bu da son kavgamızı körüklemiş oldu. Daha sonra onların bu kötü niyetlerini ve hanımımın bu söylenenlerden beri olduğunu anladım şayet bunu daha evvel bilseydim bütün bu olanlar olmazdı ama ne yapalım demek Allah'ın takdiriymiş, sizin bu probleme bir çözüm yolu bu-lacağınızı ümit ediyorum. Allah yardımcınız olsun.

CEVAP

1) Soruyu soran kardeşimize artık kim anlatmışsa anlatmış, üç talakla boşadığı karısıyla tekrar evlenmek amacıyla onu geçici olarak başka bir erkekle evlendirmeyi düşünüyor. Bu ise dinen haramdır, kesinlikle caiz değildir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) bu konuda bir hadisi şerifinde şöyle buyuruyor: "Üç talakla boşanan kadına dönmek amacı ile onu geçici olarak başka bir erkeğe nikahlıyana da bu kadını, eski kocasına helal kılmak amacı ile nikahı altında bulundurana da Allah lanet etsin." Efen-dimiz (sav) bu işi başka bir hadisi şerifinde: "Emanet alınmış teke" olarak nitelemiştir.

Birinci kocaya helal kılmak amacı ile kıyılan nikahın sahih ol-madığı konusunda sahabenin icması vardır. Nitekim bu işin ha-ram olduğu Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, İbni Mesud, İbni Ömer, İbni Abbas'tan sahih yollarla bize aktarılmıştır. Hatta Hz. Ömer, "Bana bu işi yapan erkek ve kadın getirilirse onları rec-mederim" buyururken, Hz. Osman da: "Nikah ancak isteyerek ve

evlenmek amacı ile kıyılan nikahtır, göstermelik olarak yapılan nikah caiz değildir" buyurmaktadır. İbni Abbas ise: "Kadını eski kocasına helal kılmak amacı ile nikah kıyan karıkoca yirmi sene nikahlı olarak bekleseler bile Allahu Teala kıyılan nikahın amacının kadını eski kocasına helal kılmak olduğunu bildiği için zina etmeye devam ediyorlar" diyor.

Bazı sahabiler de: "Biz bunu Peygamberimizin zamanında zina kabul ediyorduk; bu nedenle hiç bir müslümana Allahu Teala'nın haram kıldığı şeyi helal kılmak amacı ile bu batıl hileye başvurmak helal olmaz" demektedirler.

2) Kızgınlık anında talak kelimesini söylemeye gelince bu konuda fukaha sahabenin görüşlerine uymaya çalışarak kimileri konuyu geniş tutmuş kimisi de daraltmışlardır. İhtilaflar olsa da şeriatın maksatlarına en yakın olanını tercih etmek amacı ile her iki fırkasında delillerini incelemek zorundayız.

3) Kızgın kimsenin talakı hakkında tercih edilen görüşü açıklamadan önce, konuyu geniş tutanlarla daraltanların hakkın-da ihtilafa düştükleri "gazabı", tanımlamamız lazım.

Allame İbni'l Kayyim der ki: "Gazab üç kısımdır.

Birincisi: Kızgınlığın ilk belirtileri, ne söylediğini ve maksadının ne olduğunu bilecek bir seviyede, aklında ve zihninde olağan üstü bir değişiklik olmayacak kadar bir insanın sinirlenmesi halidir.

İkincisi: Kızgınlığın ne söylediğini ve ne yaptığını bilmiyecek seviyede son haddine ulaşmasıdır daha önceden de belirttiğimiz gibi bu durumda talakın vaki olmadığı konusunda ihtilaf yoktur. Zira gazab aklın gitmesidir, dolayısıyla kişinin ne söylediğini bilmediği bir derecede aklının gitmesi söz konusu ise bu durumda hiç bir sözünün geçerli olmadığı şüphesizdir. Çünkü bir mükellefin sözünün geçerli olabilmesi için:

- 1) O mükellefin kendisinden sudur eden sözleri bilmesi,
- 2) Sarfettiği sözlerin manasını bilmesi, düşünmesi.

3) O, sözü kendi isteğiyle söylemiş olması gerekmektedir.

Buna göre birinci şart uykuda olanı, deliyi zature hastasını sar hoşu ve soruda bahsedilen kızgını kapsam dışına çıkartır, zira bunların hiç biri ne söylediklerini bilmez.

İkinci kısımda bir şeyler demiş ancak söylediğinin manasını asla bilmeyen kimseyi istisna ederki bu sözün gereği zaten lazım olmaz.

Son şart ise söylediğinin lafzını da, anlamını da bilen ancak zorla konuşturulan kimseyi (mukrehi) istisnâ eder.

Üçüncüsü: Kızgınlığın kısımlarından üçüncüsüne gelince . Bu da gazabının daha önce sayılan iki mertebenin ortasında olmasıdır. Yani ilk belirtilerinin arız olması hatta geçmesi ancak deli gibi ne söylediğinden habersiz bir seviyeye ulaşmamasıdır. İşte ulemanın ihtilafa düştüğü ve herkesin kendi görüşünü sunduğu nokta burasıdır. Ama şeri deliller; geçerli olabilmesi için istek ve rızanın şart olduğu, talak, azat ve akitlerin bu durumdaki kızgınlık içinde geçerli olmadığına delalet etmektedir. Zira imamlarında açıkladığı gibi gazabda az sonra sunacağımız delillerden olan hadisın içinde geçen (iğlak) kelimesinin kapsamı altındadır.

1) Kızgın kimsenin talakı da içinde bulunmakla beraber talakın vukuunu zorlaştıran sebepler birçok delillere dayanmaktadır.

a) Hz. Aişe (r.anha)'nin Peygamber Efendimiz (sav)'den rivayet ettiği: "İğlak'ta boşama ve azat geçerli değildir" hadisın metninde geçen "iğlak" kelimesi Ebu Davud'un rivayetinde "ğilak" olarak geçmektedir ki, Ebu Davud, zannediyorum bu kelimenin manası gazab (kızgınlık)tır demiştir. Hanbeli der ki: "Ben Ebu Abdullah'tan, yani Ahmed bin Hanbel'den, hadiste geçen iğlak kelimesi için, 'O gazabdır' dediğini işittim."

Lugatçıların bir kısmı şöyle der: "İğlakın iki manası vardır. Birincisi ikrah (zorlama), ikincisi de kişinin ne söylediğini bilmediği bir haletin üzerine arız olmasıdır. İmam Buhari'nin Sahihi'ndeki

konu başlığı da bunu göstermektedir. Zira Buhari şöyle der: "Babuttalak filiğlak (elgazabi) ve-l kurhi (elikrahi) ve vessekrani velmecnuni." (Yani, iğlak, gazab, ikrah, sarhoşluk ve delilik anın- da talak hakkındaki bölüm.)

Buharinin "iğlak" kelimesini diğerlerinden ayırması ona göre iğlak'ın gazab anlamında olduğuna işaret etmektedir.

İmam, İbni'l Kayyim şöyle der: "Zaten iğlak kelimesinin gazab (kızgınlık) anlamında olduğunu birçok lugat ehli savunmuştur."

b) Allah Teala şöyle buyuruyor:

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي إِمَانِكُمْ ، وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾

"Allah yemininiz deki yanılmadan dolayı sizi sorumlu tutmaz. Fakat kalbinizde kötü niyet tutarak yaptığınız yeminden dolayı sizi sorumlu tutar." (1)

İbni Cerir Et Taberi, İbni Abbas'ın bu ayetin tefsirinde şöyle dediğini rivayet eder: Yemininde yanılman kızgın olarak yemin etmenle olur.

Yine İbni Abbas'ın en seçkin arkadaşlarından biri , onun şöyle dediğini bize aktarır: "Kişinin kızginken yaptığı hiç bir yemine keffaret gerekmez." İbni Abbas bu görüşüne yukarıdaki ayeti delil olarak göstermiştir. İbnu'l Kayyim şöyle devam ediyor: "Maliki mezhebinin fetvalarından bir tanesi de budur. Buna göre yeminin "lağvı" (boşu) kızginken yapılanıdır." Maliki mezhebinin en seçkin ve en faziletli ulemasından olan Kadı İsmail bin İshak'ın mutlak olarak tercih ettiği görüşte budur. Yani ona göre, kızgın kimsenin yemini geçerli değildir. İbni'l Kayyim'in sözü burada bitiyor.

c) Kur'an'ın, Musa (a.s.)'nın, kavmine üzüntü içerisinde ve kızgın olarak döndükten sonraki hareketini anlatırken ilave ettiği

şu ayeti kerime ve devamı, kızgın kimsenin talakının geçerli olmadığına delildir. Musa kavmine kızgın ve üzgün olarak dönünce:

﴿وَأَلْقَى الْأَلْوَا حَ وَآخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ ، يَجْرُهُ إِلَيْهِ﴾

"Ben ayrıldıktan sonra yerime geçip ne kötü işler yapmışsınız rabbınızın emrini beklemeyip buzağıya mı taptınız" dedi elindeki tevrat levhalarını bırakıp kardeşi Harun'un başından (saç ve sakalından) tutarak kendine doğru çekti Harun: Ey annemin oğlu bu millet gerçekten beni küçümsediler, az kaldı beni öldüreceklerdi, sen de bana düşmanları sevindirecek hareketlerde bulunma. Böyle beni zalimler topluluğuyla beraber tutma" (1)

Ayeti kerimenin delil olması şurdan kaynaklanır. Bilindiği gibi Musa (as) ne Allah'ın kendine verdiği "levhaları" (sayfaları) yere atar, ne de kendisi gibi bir Peygamber olan kardeşine kaba hareketlerde bulunurdu. Onu bütün bunları yapmaya iten sebep kızgınlığıydı. Zaten kızgınlığı kendisinde irade bırakmadığı için Allah Teala onu mazur gördü ve yaptıklarından dolayı kendisini azarlamadı.

d) Aynı surenin devamında olan şu ayeti kerime meseleyi biraz daha aydınlatmaktadır:

﴿وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَا حَ﴾

"Musa gazabı dindiğinde levhaları aldı" (2)

Görüldüğü gibi ayeti kerimede gazab kelimesi tebasına (yap) ya da (yapma) diyen ve emri altındakilerinde dediğinden çıkmadığı bir padişah yerine konularak kendisine dindi kelimesi isnad edilmiştir. Binanaleyh kızgın kimse mukrehten (zorla bir iş yapmak zorunda bırakılandan) daha mazurdur.

e) Allah Teala buyuruyor ki:

﴿وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجْلُهُمْ﴾

"Eğer Allah, insanlara, hayır çarçabuk istedikleri gibi fenalığı da (istedikleri zaman) hemen acele olarak verseydi elbette ecelleri hemen son bulurdu (yok olurlardı)." (1)

Mücahid yukarıdaki ayeti tefsir ederken şöyle der: "İnsanların şerri (kötülüğü) istemelerinden maksat, çocuğuna veya malına kızdığı zaman, "Allah belasını versin, Allah lanet etsin" gibi sözlerdir. Eğer Allah hayır duaları kabul ettiği gibi bu (şer) duaları da kabul etseydi onları helak ederdi." İbni'l Kayyim derki; "Dolayısıyla Allah katında icabeti en çabuk olan duanın kabulüne bile gazab mani olmuştur. Çünkü kızgın insan söylediğini kalbinden kast etmemiştir."

f) Kızgınlık, insan ile onun sağlam fikir üretmesi, ve doğru düşünmesi arasında perde oluşturduğundan onun meselenin hakikatına vakıf olma ve doğru karar verme yeteneğini daraltmaktadır. Bu yüzden sahih bir hadiste şöyle buyurulmuştur: "Hiçbir kadı kızginken hüküm veremez." Halbuki talak ta erkeğin kadın hakkında verdiği bir hükümdür. Binaenaleyh erkeğin de kızginken hüküm vermemesi, verdiği zamanda kadın ve aileyi korumak amacı ile geçersiz kabul edilmesi gerekir.

g) Sarhoşun talakının sahih olmadığı konusunda dayandığımız delillerin hepsi "kızgın"ı da kapsamaktadır. Hatta ikincisi birincisinden daha kötü bir haldi. Zira hiçbir sarhoş intihar etmez, çocuğunu yüksekten atmaz ama kızgın insan bütün bunları yapabilir.

Şer'i kural şudur: "Kişisel arızaların söylenen sözün geçerliliğinde veya geçersizliğinde, kabul edilmesinde veya edilmemesinde de tesiri vardır." Kişisel arızalar; örneğin unutma yanılma,

ikrah (silah zoruyla bir işi yapmak mecburiyetinde kalma) sarhoşluk, delilik, korku üzüntü gaflet ve dalgınlık gibidir. Bu durumlarda (kişinin halinin fiiline etkisi büyük olduğundan) yukarıda saydığımız arızalardan birine sahip olan kimseden diğerine sahip olandan farklı bir hareket beklenebilir. Biriyle mazur olan kimse diğeriyle mazur olmayabilir.

Çünkü kasıt ve irade bağımsız değilse ve kendisini söylediği söze iten bir sebep varsa bu hal kendisinden beklenebilir işte bu yüzden sahabe içlerinden biri bir şey adadığında kendisine sordı: Bunu gönlünden mi adadın yoksa kızgın iken mi adadın? Eğer kızgın iken adamışsa kendisine yemin keffareti vermesini önerirdi buna delil olarak ta: Kızgın iken bir şeyi adamakla yemin aynı hükmü iktiza eder. Zira her ikisini yapmaya iten sebep aynıdır. O da o andaki maksadının yeminde olduğu gibi o andaki sıkıntıyı def etmek ve karşı tarafı ikna etmektir, ibadet değil. Hem de Allah Teala kızgınlığı kişinin kendisi ve ailesi için yapacağı bedduanın kabul edilmesine, ikrahi bu esnada küfür kelimesini kullanan kimsenin küfrüne, hata ve unutmaya da bu esnada söylenen ya da yapılan işten sorumlu tutmaya mani kılmıştır.

Gazab (kızgınlık) arızası bazen yukarıdaki arızalardan daha kuvvetli oluyor öyle ise bu arızalardan dolayı maksat ve istek olmadığı için söylenen sözün gereği yerine gelmiyorsa aynı şekilde sözünün gereğini kasdetmeyen kızgının da onlardan daha özürlü olmasada en azından onlarla eşit olması gerekir.

Evet biz şimdi kızgınlık anında yukarıdaki delillere itimad ederek talakın geçerli olmadığı görüşünü tercih ettik ancak talakın vuku bulmadığı kızgınlık ölçüsünü diğerlerinden ayırabilmek amacıyla belirlememiz gerekir. Çünkü bu gibi hususları belli başlı kurallara bağlamadan bırakmak işi kargaşaya ve zorluğa götürür.

İmam İbni Kayyim ve ondan önce Şeyhu'l İslam İbni Teymiye'nin maksadı ve söylediğini bilmemeyi bu konuda ölçü tutuklarını görüyoruz. Dolayısıyla bir kimse maksadını ve ne söylediğini bilmez ise talakın vaki olmadığı "iğlak" halindedir.

Fakat Hanefi alimlerinden Allame Şeyh İbni Abidin, Durilmuhtar üzerine yazdığı meşhur Haşiye'sinde İbnul Kayyim'in "gazab" hakkındaki kelamını 3. kısmıyla birlikte, aynen ibnul kayyim'in kızgın kimsenin talakı hakkında yazdığı risalesinde olduğu gibi aktardıktan sonra kızgın ve şaşkın kimsenin talakının vaki olmaması için ne söylediğini bilmeyecek kadar ileri gitmesine gerek olmadığını bilakis bu konuda apuk sapuk konuşmanın, söz ve davranışlarında eskiden olmadığı kadar bozukluğun görülmesinin ve saçma sapan davranışlarıyla ağır başlılığını kaybetmesinin yeterli olacağını ileri sürmüştür ve şöyle devam etmiştir: "Esas itimad edilmesi gereken hüküm de budur. Bu sebeple ne söylediğini bilse ve yaptığını iradesiyle yapsa bile söz ve davranışlarda olağanüstü bir bozukluk söz konusu ise tam bir idrak olmadığı, hareketlerini kontrol edemediği için akıllı bir çocuğun sözleri muteber olmadığı gibi böyle bir insanın sözleride muteber değildir." (*İbn Abidin'in Haşiye'sinden*)

Bana göre İbni Abidin'in belirttiği, ölçü doğrudur ve yerindedir. Buna göre söz ve fiillerin geçerli olmaması için itibar edilen "gazab" insanın söz ve davranışlarında normal bir halinde söylemediği ve yapmadığı şeyleri söyleyecek ve yapacak kadar ölçüyü kaybetmesidir.

Biz insanı etkisi altına alan kızgınlığı diğerinden ayırmak için bir başka alamet daha ekliyelim ki İbnil Kayyim bu alameti Zadu'l Mead'ında tenbih etmiştir. Bu alamette, insanın kızdıktan sonra, kızginken yaptıklarına pişman olmasıdır. Kızgınlık üzerinden geçtiğinde pişman olması onun bu esnada talakı kastetmediğinin delilidir.

Allah daha iyi bilir.

"ABDULMESİH" İSMİNİ KOYMAK

SORU

Cevabını beklediğimiz sorumuzu sizlere arz ediyoruz: Yanımızda müslüman bir hanım var, kocası da müslüman bir erkektir. Bu hanım hamile kalıyor, çocuğunu selamet içinde doğuruyor, ancak doğumdan az sonra çocukları ölüyor. Bazıları çocuğun yaşaması için ismini Abdulmesih (İsa'nın kulu) koy diyor. Müslümanların isminden olmayan bu ismi çocuğa koymak caiz midir? ikincisi bu isimle çocuğun yaşaması arasında bir alaka var mıdır? Bizi aydınlatır mısınız?

CEVAP

Bu ismi koymak haramdır. Haramdır, yani onun haramiyeti katkattır. Çünkü bu ismin haram oluşu bir yönden değil üç yönden kaynaklanmaktadır.

Birincisi: İster peygamber olsun ister sahabi olsun veya isterse salih insanlardan biri olsun Allah'tan başkasına kulluğu ifade eden bütün isimler müslümanların icmai ile haramdır. Binanaleyh hiç bir müslümanın Abdunnebi, Abdurrasul, Abdulhuseyn, Abdulkabe ve bunlara benzer isimlerle adlandırılması caiz değildir. İbni Hazm der ki, "Abdumuttalib hariç Abduluzza (Uzza'nın kulu bir putun ismidir) Abdulhubel (Hubel'in kulu yine bir putun ismidir) Abdul Ömer (Ömer'in kulu) Abdulkabe

(Kabe'nin kulu) gibi Allah'tan başkasına kulluğa delalet eden bütün isimlerin haram olduğu konusunda ulemanın ittifakı vardır.

İkincisi: Özellikle bu isim gayri müslimleri ayıran ve ilk telaffuzu ile sahibinin dini hüviyetini ortaya koyan isimlerden biridir. O halde bu isim sırf Hristiyanlara mahsus bir isimdir. Bu isimle adlanmak ise Hristiyanları dini yönden diğer milletlerden ayıran özelliklerden biridir. Bu yüzden bu konuda onlara benzetmek şu hadisi şerifin dairesine girmektedir: "Kim bir millete benzerse o onlardandır." Bu hadisten maksat, onların özellikle dini simgelerinden birini takınma noktasında onlara benzemektir.

Üçüncüsü: Bu isim soruda ifade edilen sebepten dolayı ve belirtilen problemi izale etmek amacı ile konuluyorsa buda islamın kendisi ile savaş içinde olduğu şirkin bir çeşitidir. Çünkü böyle bir hareket Allah'tan başkasına itimad etmek ve onun bu varlığın nizamını bağladığı doğal kuralları ve tabii sebepleri bir tarafa itmektir. Bu nedenle böyle bir isimle adlandırmak haddi zatında Peygamber Efendimizin (sav) şirk kabul ettiği katır boncuğunun (nazar boncuğu) aynısıdır ve son derece tehlikelidir.

Ne akıl, ne bilim ne de din açısından, çocuğun ismiyle yaşaması veya ölmesi arasında hiç bir bağlantı yoktur karıkocaya ya da çocuğa velilik eden tüm yakınlarına, doğal kanunlara saygılı olmak meşru sebeplere sarılmak kadını uzman doktorlara göstermek ve daha sonra kendisini ve çocuğunu muhafaza edip afiyet vermesi konusunda dua ederek Allah'a tevekkül etmek vaciptir.

Ama böyle bazı avamın aldatılıp yaptığı gibi gayri müslimlere ait olan isimleri koymak, kiliseye veya gayri müslimlere ait mabedlere gitmek veya çocuğu doğduktan sonra vaftiz suyuyla yıkamak gibi batıl adetlerin hepsi ikaz edilmeye ve hatırlatılmaya rağmen ısrar edildiği taktirde insanı islam dairesinden çıkaran, şirkin çeşitlerindenidir. Tüm ilim sahiplerinin halkı bu gibi adetlerden sakındırmaları, sapıkların ve deccalların, kendilerini çektiği şirke düşmemeleri için onlara bilmedikleri şeyleri öğretmeleri vaciptir.

KADININ KENDİNE YETECEK KADAR VE KOCASININ MADDİ DURUMUNA UYGUN BİR MİKTARDA NAFAKA HAKKI

SORU

Ben, bolmiktarda gayri menkulü ve bankalarda parası bulunan, ancak paraları yalnızca birhayli mücadeleler neticesinde elinden çıkarabilecek kadar cimrilik hastalığına yakalanan bir zenginin eşiyim, bu durum benim hayatıma da yansıyor. Kocam ev ihtiyaçları için bu durumda olan bir adama yakışmıyacak kadar cüzi bir meblağı zorla çıkartıp veriyor. Bu yüzden geliri kısıtlı olan birçok insanın evleri bile benim evimden daha güzel, onların hanımları görüntü bakımından giyecekte, ziynette ve asrımızın muhtaç olduğu sair durumlarda benden daha düzgün ve onların çocukları da benim çocuklarımdan daha iyi durumda. Peki şeriat Allah Teala'nun zengin ettiği ve lutfundan çok şeyleri bahşettiği bu kocaya bize karşı elini kapatmasını caiz kılıyor mu?

Bir kadına kocası nafakada eksiklik yapıyorsa o kadın ne yapmalı, meselesini mahkemeye mi götürmeli? Öyle olursa bunun ardından feci bir şekilde toplumsal bir çöküş gelmez mi? Aile hayatı temelden çökmez mi? Yoksa kadın kocasının haberi ve bilgisi olmadan başarabilirse kocasının malından alabilir mi? Alırsa bu hali ile günahkar olur mu? Çünkü kadın sahibinin izni olmadan onun malını almıştır. Bu da olmaz ise o halde çözüm nedir? Bize bu konuda fetva veriniz. Allah mükafatınızı versin.

CEVAP

Malesef bu konuda aileler tamamen bir çelişki içindeler. Bazen öyleleri oluyor ki, yuları hanımının eline vermiş o da kendi nefsi için faydalı faydasız ihtiyacı olan olmayan, her şeye para harcıyor. Onların yegane amaçları gururlarını okşamak, kibirlerini doyurmaktır. Vatana millete ve aileye faydası var mı, yok mu bakmadan Avrupa'nın Amerika'nın ve Asya'nın en son çıkarttığı modayı takip etme yarışına girmişlerdir. Yarının getireceği faciaların hiç umurunda bile değillerdir. Bunun yanında ellerinde olduğu halde hanımlarına cimrilik yapan, onların boğazlarından kısan, onlara yetecek ve makul bir şekilde ihtiyacını karşılayacak kadar bile para vermeyen insanlara da rastlıyoruz. Halbuki Allah (cc.) kitabında harcama konusunda israf ile cimriliğin arasında orta bir yolun takip edilmesini farz kılmıştır. Nitekim noksan sıfatlardan munezzeh olan Allah Teala şöyle buyuruyor: "Sakın eli boynuna kelepçelenmiş cimri gibi cimri olma israfa dalarak eli ni tamamen açma sonra kınanır açıkta kalırsın" (*İsra*, 29)

Allah Teala, Rahman'ın has kullarını şöyle vasıflandırmıştır: "Onlar harcadıkları zaman ne israf ederler ne de cimrilik yaparlar ikisi arasında orta bir yol tutarlar" (*Furkan*, 67)

Şeriat kadına verilecek nafaka konusunda ne paradan ne de başka bir şeyden (altın gümüş) belli bir miktar sınırlamamıştır. Bu konuda vacip olan uygun bir şekilde onun ihtiyacını karşılamaktır. Tabiatıyla bu ihtiyaçta bir asırdan başka bir asra, bir çevreden başka bir çevreye, bir bucaktan diğerine, bir adamdan başka bir adama değişir. Buna göre şehirli köylü gibi değildir yerleşik göçebe gibi değildir, kültürlü ümmi gibi değildir, nimetin bolluğu içinde bulunan, zorluğun pençesinde doğan gibi değildir, zengin bir erkeğin hanımı, orta haldeki bir erkeğin hanımı gibi değildir. Nitekim Kur'an bunların bir kısmına şöyle işaret etmiştir:

﴿لَيَنْفَقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ، وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ، لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا﴾

"Varlıklı kimse nafakasını varlığı ölçüsünde versin rızkı dar olanda Allah'ın kendisine verdiği kadar versin Allah kişiyi ancak verdiği şeyle mukellef tutar"(1)

Kur'an boşanan kadına verilecek eşya konusunda da bu manayı şöyle tenbih etmiştir.

﴿عَلَى الْمَوْسِعِ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدْرُهُ﴾

"Zengin kendi imkanına göre fakir de kendi imkanına göre usulüne uygun bir şekilde onlara (Boşanan kadınlara) faydalanacakları birşeyler versin, bu, iyilikte bulunanların üzerine bir borçtur" (2)

İmam Gazali, İhya'sında nikahın edeplerinden biri olan nafaka konusundaki itidalden bahsederken ne güzel söylemiş: "Erkek kadınlara ihtiyaç masraflarını verirken cimrilik yapamaz, israf da edemez orta yolu tutmalıdır." Allah teala buyuruyor ki:

"Yiyiniz içiniz israf etmeyiniz" (A'raf 31)

Yine Allah Teala şöyle buyuruyor:

"Sakin eli boynuna kelepçelenmiş gibi cimri olma israfa dalarak da elini tamamen açma sonra kınanır açıkta kalırsın"(İsra, 29)

Bunun yanında Resulullah (sav) Efendimiz de şöyle buyuruyor: "Sizin en hayırlınız ailesine en iyi davranınızdır" (Tirmizi) Yine Peygamber Efendimiz (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir dinar ki, sen onu Allah yolunda (cihadda) harcadın bir dinar da vardır ki, sen onu köleyi azad etmek için harcadın, bir dinarla da mis-kine tasadduk ettin, bir başka dinar da vardır ki, sen onu ailene harcadın işte bütün bu harcamalar içerisinde mükafatı en büyük olan ailene harcadığın dinardır" (Müslim)

1) Talak, 7

2) Bakara, 236

Rivayete göre, Hz. Ali' (ra)nin dört hanımı vardı ve bu hanımlarının her birine bir dirhemle her dört günde bir et satın alırdı.

İbni Sirin derki: "Erkeğin ailesi için çalışması ve her cuma günü ona tatlı getirmesi mustehabdır."

İmam Gazali de şöyle der: "Tatlı muhim yiyeceklerden olmasa da tamamen terkedilmesi adeten cimriliktir. Yenmesi helal olan her hangi bir yiyeceği ailesinden esirgeyip yedirmezlik yapması iyi olmaz. Çünkü, böyle bir hareket kalplerin kırılmasına ve düzgün bir geçimden uzaklaşmaya sebep olur. Eğer böyle bir işe azimli ise de kendisi ailesine çaktırmayacak şekilde gizli yesin. Erkeğin yedirme niyyetinde olmadığı bir yemekten ailesinin yanında bahsetmesi uygun olmaz bir şey yediği zaman tüm aile fertlerini sofraya oturtmalıdır. (Gazali, *İhya*)

Fakat İslam şeriatının kadına ayırdığı nafaka ve geçim gerekleri nelerdir? Bu konuda kitap ve sünnete dayanan fıkıh kitaplarına kulak verelim:

Hanbeli mezhebine mensup Şeyhu'l İslam İbni Kudame "El-Kâfi" isimli kitabında der ki: "Kadına normalde geçimini temin edecek kadar nafaka verilmesi vaciptir, çünkü Peygamber Efendimiz (sav) Ebu Sufyan'ın hanımı Hind'e şöyle demişti: "Normalde sana ve çocuğuna yetecek kadar nafaka al." (Buhari, Müslim)

Aynı şekilde Allah (cc) da şöyle buyuruyor:

﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"Kadınların rızkını temin etmek ve uygun bir şekilde giydirmek erkeğe aittir"(1)

Ayette geçen "maruf" (iyilik uygunluk) tan maksat yetecek kadardır. Çünkü nafaka ihtiyacı gidermek amacı ile konulmuştur nasıki bir köle nafakasını vermeyen efendisini hakime şikayet

ederse hakim ona yetecek kadar nafaka ayrılmasını emredebilir, aynı şekilde kadında kendisine yeteri kadar nafaka ayırmayan kocasını mahkemeye verir ve kadı (Hakim) kendisine yetecek kadar ekmek ve erzak tayin eder. Bugün azık tayininde ekmekte tayin etmek vaciptir çünkü örfen katık olarak ekmek kullanılmaktadır.

İbni Abbas, Allahu Tealanın: "Ailenize yedirdiğinizin orta derecesinden" sözünü tefsir ederken şöyle demiştir: "Buradaki orta dereceli yiyecek; ekmek ve zeytin yağıdır." İbni Ömer'den rivayet olduğuna göre, "Ekmekle tere yağı, ekmekle zeytin yağı ve ekmekle hurmadır. Kişinin ailesine yedirdiği en değerli yiyecek ise: ekmek ve ettir."

Nafakanın tayininde azık olarak şehirde kullanılan yiyeceklerden kadının ihtiyacı kadar temin etmek gerekir. Bunlar da, zeytinyağı, sıvı yağlar, tere yağı, süt et ve diğer azıklardır. Çünkü bugünün şartlarına uygun (maruf) yiyecek bunlardır. Allahu Teala Resulü'ne (marufu) emretmiştir.

Tabiatıyla bu nafaka meselesi kocanın maddi durumunun iyi veya kötü olmasına göre değişir çünkü Allah teala bu konuda şöyle buyuruyor:

﴿لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّنْ سَعَتِهِ، وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ، لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا﴾

"İmkani geniş olan nafakayı imkanına göre versin rızkı daralmış bulunanda nafakayı Allah'ın kendisine verdiğiinden (maldan) ayırsın. Allah hiç kimseye gücünün yettiğinden başkasını yüklemez"(1)

Nafakanın tayininde kadının durumuda göz önünde bulundurulmalıdır. Normalde sana ve çocuğuna yetecek kadar (nafaka) al" Binaenaleyh zengin bir erkeğin nikahı altında bulunan kadının

nafakasını ekmek ve azık olarak en kaliteli ve kendi durumlarında olan bir ailenin yediği yiyecekler nazarı itibare alınarak tayin etmesi, fakir bir erkeğin nikahı altında bulunan kadının nafakasını ise; kalitesi düşük olan ekmek ve azıklardan kendi durumlarında olan bir ailenin yiyeceklerini nazarı itibare alarak tayin etmesi, orta halli bir erkeğin nikahı altında bulunan kadının nafakasını da yine kendi durumlarında olan bir ailenin yiyeceklerine göre tayin etmesi gerekir.

Onlardan (karı kocadan) bir tanesi zengin öbürü fakir ise o zaman her biri kendi durumuna göre yiyeceklerini alır. Çünkü zenginlerin nafakasını fakire yüklemek, fakirlerin nafakasını da zengin kadına vermek uygun değildir ve böyle bir durumda birinin diğerine zarar vermesi söz konusu olur.

Nakli delillerden ayet ve hadisten, akli olarak ise bedeninin devamlı korunması gerektiğinden dolayı erkeğe nafaka vacib olduğu gibi hanımını giydirmesi ona elbise alması vaciptir. Zengin bir erkeğin nikahı altında bulunan kadına örfen yaşadığı şehrin en kaliteli giyeceklerinden (ibrişim kumaşı, ipek, pamuk ve ketenbezi) gibi giydirmesi, fakir bir erkeğin nikahı altında bulunan fakir bir kadına örfen yaşadığı şehrin kalitesiz kalın pamuk ve ketenbezi gibi kumaşlardan giydirmesi, orta halli bir erkeğin nikahı altında bulunan orta halli bir kadına da durumuna göre, veya biri zengin öbürü fakir ise nafakada belirttiğimiz gibi her ikisinin ortasında, giyeceklerde adet ne ise ona göre bir yol takib etmeleri gerekir.

Kadına oturacağı bir evi de temin etmek gerekir. Çünkü kadın sığınmak ve kendisini namahrem gözlerden korumak için içinde rahat hareket edebilmesi ve faydalanması için bir eve muhtaçtır. Tabii bu evin tezyinatıda nafakada bahsettiğimiz gibi karı kocanın maddi durumuna bağlıdır.

Eğer kadın kader ve kaza gereği kendine hizmet etmekten aciz, veya hasta ise o zaman kadına bir hizmetçi bulmak vaciptir. Çünkü Allah Teala "onlarla iyi geçinin" buyurmaktadır ihtiyacı

olduğu takdirde ona hizmetçi tutmakda iyi geçinmenin kısımlarındandır. Ama bir hizmetçiden fazlası gerekmez. Çünkü kadının hakkı kendi hizmetinin yapılmasıdır bu hizmetinde bir hizmetçiyle elde edilmesi mümkündür kadına kadından, mahreminden veya çocuktan başkasının hizmet etmesi caiz değildir. (*İbni Kudame, el-Kafi*)

Er-Ravzatu'n-Nedviyye isimli eserin müellifi, kadının kocası üzerindeki haklarını sayarken nafaka konusunda şöyle demiştir: "Bu mesele zaman mekan şahıs ve konumlara göre değişir. Mesela; zor durumda olan kimse için maruf (uygun) olan nafaka maddi durumu iyi olan kimse için maruf değildir. Çölde göçebe yaşayan ve genel için maruf olan nafaka şehirde apartmanlarda yaşayanlar için maruf değildir. Aynı şekilde farklı derecedeki zenginler için maruf olan nafaka fakirler için, Başkan ve Bürokratlar için maruf olan nafaka alt tabakalar için maruf değildir. Binaenaleyh hadisi şerifte geçen maruf; sabit bir şey değildir bilakis konumlara göre değişir."

İmam Şevkani "Fethu'r Rabbani" isimli kitabında nafakanın belli bir miktarda tayin edilmesi veya edilmemesi konusunda, mezheplerin farklı görüşlerini aktarmıştır. Buna göre ilim ehlinin bir cemaat ki cumhurun görüşü budur. Nafakanın belli bir miktarı yoktur. Ancak onun miktarı kadına yetecek kadardır. Nafakanın belli bir miktarı olduğunu söyleyen fıkıhçılardan nakledilen görüşler de farklıdır.

Mesela İmam Şafi şöyle der:

"Yiyeceğini zorla kazanan bir fakirin hanımına vermesi gereken nafaka, bir mud'dur. Yaklaşık 1 litrelik sıvı yağ. Durumu orta halli olan ise bir buçuk mud vermek zorundadır imam Ebu Hanife ise bu konuda şöyle der. Durumu iyi olan bir erkeğin aylık hanımına vermesi gereken nafaka (yedi sekiz) dirhemdir, fakir bir erkeğin hanımına vermesi gereken nafaka da, dört-beş dirhemdir.

İmam Ebu Hanife'nin mezheb arkadaşlarından bazıları şöyle demiştir: "Bu miktar yiyeceğin ucuz olduğu zamandır. Eğer ucuzluk söz konusu değilse nafaka yetecek kadar tayin edilir."

Şevkani şöyle der: "Yer zaman konum ve şahıslar farklı olabileceğinden doğru olan miktar tayin etmeyenlerin görüşüdür. Zira şüphesiz bazı zamanlar oluyor ki, o zamanlarda yemek diğer zamanlarda yemekten daha pahalıya mal olur, zira bazı yerler vardır ki, oranın insanları günde iki sefer yerler bazıları da var ki, günde üç sefer yerler. Hatta bazıları günde dört sefer yerler. Bol-luk anında insan darlık anından daha çok yemek ister. Şahısların durumu da aynıdır.

Bu farklılığın varlığı muhakkaktır bu farklılık ortada iken nafakayı belli bir miktara bağlamak hata olur, adaletsizlik olur."

Sonra, nafaka belli bir miktara nasla (ayetle hadisle) bağlanmamıştır. Bilakis Peygamber Efendimiz (sav) bu konuyu uygun ve yetecek miktara bağlamıştır. Hz. Aişe (r.anha)'den Buhari, Müslim, Ebu Davud, Tirmizi, Nesei, Ahmed bin Hanbel ve diğer hadisçilerin rivayet ettikleri hadiste olduğu gibi; Ebu Sufyan'ın hanımı Hind, Efendimiz'e sormuş: "Ey Allah'ın Resulu! Ebu Sufyan cimri bir adamdır, bana ve çocuklarıma yetecek kadar para vermiyor. Ancak onun haberi yokken ben ne alıyorsam onunla idare ediyorum." Bunun üzerine Efendimiz (sav) şöyle buyurdu: "Sana ve çocuklarına yetecek uygun bir miktarda al."

Sahih olan bu hadiste tüm hüküm marufla kayıtlı olmakla beraber yetecek miktara bağlanmıştır. Maruf kelimesinden ise toplumda kabul edilen ve yadırganmayan miktar kastedilmektedir. Yoksa hadisten sabit bir miktar veya belli bir yerin örfü kastedilmemiştir. Bilakis tüm mesele her yörenin alışılmış ve yetecek kadar olan miktarın tayin edilmesidir. Her yöre kendi örfüyle itibar edilir, alışılmış bu örften caymak, ancak karşılıklı gönül rızasıyla helal olur.

Bu konuda benzeri bir görev hakim için de geçerlidir o da, kocanın zengin ya da fakirliğini göz önünde bulundurmak suretiyle

zaman mekan konum ve şahıslara göre hüküm vermek zorundadır. Çünkü Allah Teala;

﴿ عَلَى الْمَوْسَىٰ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمُقْتَرِ قَدْرُهُ ﴾

"Varlıklı olan gücüne göre fakir olanda gücüne göre versin buyuruyor." (1)

Şimdi sen yiyeceğin belli bir miktar olarak tayin edilmesinin caiz olmadığını kavradıysan aynı şekilde kumanyanın da belli bir miktarda tayin edilmesinin caiz olmadığını anlarsın aksine ölçü uygun olarak yetecek miktardadır.

Bahr sahibi şöyle anlatır: "Durumu iyi olan kimse için günlük iki ükiyye yağ (yaklaşık 50 ile 100 gr. arası) orta halliler için bir-buçuk ükiyye yağ durumu zaif olan kimse için de bir ukiyye yağ tayin edilir."

İrşadın şerhinde de şöyle denilmiştir: Azık konusunda münakaşa söz konusu olduğu zaman hakimnin ichtihadıyla, tayin ettiği miktara itibar edilir ve yetecek kadar azık tayin edilir zengin için bu miktar iki ile çarpılır, durumu orta halli olanlar için ise ikisinin ortası tayin edilir. Et konusunda da şehrin zengin orta halli ve fakirleri hakkındaki adet ölçü alınır.

Rafiide: "Eğer zamanlarında adeten meyva yaygınsa oda vaciptir" demiştir.

Şevkani der ki: "Cins çeşit ve miktar yörenin bu konudaki adetine göredir. Meyva konusu da böyledir. Eğer örf bu konuda nafaka verilmesi gereken kimseye bir miktar tayin etmişse bunu çiğnemek helal olmaz. Aynı şekilde bayram ve benzeri günlerde de bir genişlik söz konusu ise bunu da ihlal etmek helal değildir. Kahve ve nebati yağlarda bu konuya dahildir. Netice olarak diyebiliriz ki; Peygamber Efendimiz bu konuya "normalde yetecek kadar" şeklinde açıklık getirmiştir. Konuyu tüm detayıyla açıklayan bu sözün üzerinde söz yoktur.

Sonra Peygamber (sav)'in; "Normalde sana ve çocuğuna yetecek kadar al" sözünden anlaşılan odur ki, bu hadisten sadece yemek içmek değil, insanın muhtaç olduğu her şey kastedilmektedir. Bundan hareketle sadece temel gıda maddeleri değil, yiye-medığı taktirde üzüntü ve keder getirecek tüm gıda maddeleri de bu hadisin mefhumu altındadır. Tabiatıyla bu da şahıs zaman me-kan ve konumlara göre değişir. Hadisi şerifin içine ilaç ve ben-zerleri de girmektedir. Allah Teala'nın şu sözü de buna işaret et-mektedir:

﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾

"Onları uygun bir şekilde yedirmek ve giydirmek koca üzerindedir"(1)

Çünkü bu ayet bizzat üzerine nafaka vacib olan kimsenin na-faka vereceği kimsenin rızkını temin etmesi gerektiğine delalet etmektedir. Haliyle rızık kelimesi yukarıda saydıklarımızın hep-sinide kapsamaktadır.

İntisar sahibi der ki, "Şafi mezhebine göre hamam ücreti ilaç ve muayene paraları erkeğe vacip değildir. Çünkü nasıl ki, kiracı evden eskiyip dökülen yerlerin tamir parasını ödemek zorunda değilse, aynı şekilde vücudun korunması da sahibine aittir. Bi-nanaleyh bu amaçla yapılan masraflar kocaya yüklenemez. Yine Elgays isimli kitabında şöyle der: "Gerçek kıyasa göre ilaç ruhu korumak yönüyle nafaka hükmündedir."

Bana göre İmam Şevkani'nin görüşü doğrudur. Çünkü gerek Efendimiz (sav)'in "Sana yetecek kadar" sözü, gerekse Allah Teala'nın, "onların rızkı" sözü umum ifade ettiğinden ilaç ve teda-vi masraflarını da içerisine almaktadır. Zira ilk ifade, ikincisi de genel ifadelerdir. Bu kelimenin nafaka sahiplerine mahsus olması onun umum genel ifade etmesine engel değildir. Seyyid Sıddık Hasan Han'ın, Erra Vuzatunnediyye adlı kitabında naklettiği İmam Şevkani'nin görüşü doğrudur.

Bu açıklamadan sonra soru soran bacımızın sorusunun iki şikkını da (cimri kocasından nasıl nafaka alabileceği ve kocasının izni olmadan parasından alıp alamayacağı) Efendimiz (sav)'e kocasının cimriliğinden şikayet eden Ebu Sufyan'ın hanımı Hind'e söylediği, "Sana ve çocuğuna normalde yetecek kadar al" sözünü içerisinde bulunan "Kifayet" ve "maruf" kelimeleri etrafında ulemanın yorumlarıyla cevap verdik. Aynı zamanda fetva isteyen kadının cimri kocasına karşı nasıl hareket edeceği konusuna da tam bir açıklık getirmiş olduk. Yukarıda yeteri kadar cevap vermeye çalıştık.

Başından sonuna kadar tüm hamdler Allah'a aittir.

"PEYGAMBERİMİZİN HANIMLARININ"

"DÖRTTEN FAZLA OLMASININ HİKMETLERİ"

SORU

Müslümanlara dört hanımdan fazlasıyla evlenmek haram iken Peygamberimiz (sav) niçin dokuz hanımını nikah altında toplamıştır? Bu hükmün hikmetini izah edermisiniz? Siz misyoner ve müsteşriklerin bu konuyla ilgili olarak, insanların arasına attığı şüphe ve yalanları biliyorsunuz.

CEVAP

İslam dini evliliğin birden fazla ve hiçbir sınır, kural ve şart olmadığı bir dönemde geldi. Bir erkeğin istediği kadar kadınla evlenme hakkı vardı. Bu eski ümmetlerde de vardı. Tarih kitaplarında bu konuyla ilgili pekçok bilgiler vardır. Dörtten fazla evlenen bir kişi müslüman olduğunda Peygamber Efendimiz (sav) ona: "Onlardan (hanımlarından) dört tanesini seç, diğerlerini boşa" buyurdu. Böylece o kişinin nikahı altında dörtten fazla hanımı bulunmaz oldu. Binaenaleyh evlenme sayısı dört hanımla sınırlıdır, artmaz. Hanımların birden fazla olabilmesi için gereken şart aralarında adaleti sağlamaktır. Aksi halde Allahu Teala'nın

﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾

"Adaletsizlikten korkarsanız birle yetinin" (1) ayeti kerimesinde buyurduğu gibi birle yetinilir. Bu, İslam'ın getirdiği bir hükümdür. Ancak; Allah Teala, Nebi'sini istisna ederek, müminlerden farklı olarak evlendiği dokuz hanımını kendisine helal kılmasıdır. O'na hanımlarını boşamasını veya başka hanımlarla değiştirmesini veya bu hanımlarının üstüne başka hanımlar almasını veya onlardan birini bırakıp başkasıyla değiştirmesini farz kılmamıştır.

﴿لَا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِنْ بَعْدُ وَلَا أَنْ تَبَدِّلَ بَیْنَهُنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ حَسَنُهُنَّ، إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ﴾

"Güzelliği hoşuna gitse bile bundan sonra hanımlarını başka bir hanımla değiştirmen veya başka hanım nikahlaman helal değildir. Ancak cariyeler müstesna" (2)

Bunun nedeni; Peygamber Efendimiz (sav)'in hanımlarının özel bir yeri ve hususi bir hürmetin olmasıdır. Kuran-ı Kerim onları bütün mü'minlerin annesi diye tarif etmiştir. Allahu Teala (cc); "Peygamber mü'minlere kendilerinden daha yakındır. Peygamberin hanımları ise müminlerin anneleridir" (Ahzab, 6) diye buyurmuştur. Peygamberimiz'in hanımları müminlerin anneleri durumunda olduklarından, peygamberimizden sonra müminlerle evlenmelerini Allah Teala (cc) haram kılmıştır. Allah Teala şöyle buyuruyor: "Sizin Resulullah'a eziyet etmeniz ve kendisinden (kendisi evlendikten sonra) sonra ebediyyen hanımlarıyla evlenme hakkınız yoktur". (Ahzab, 53) Bu ayetten maksat şudur: Peygamberin boşayacağı kadın ehli beyte nisbet edilmemekle beraber başkasıyla da ömür boyu evlenemez. Bu ise onun işlemediği bir günah üzere ceza görmesidir. Hem sonra Peygamberimizin dokuz hanımından dört tanesini seçip diğerlerini boşamasıyla emrolunduğunu düşünsek o zaman şüphe yok ki, dört tanesinin

1) Nisa, 3

2) Ahzab, 52

mü'minlere manevi anne olduğu için seçilmesi ve diğer beş hanımının bu şereften mahrum olması son derece güç ve zor bir iş olurdu. Bu faziletli hanımlardan hangisinin ehli beytten uzaklaştırılmasının gerektiğine nasıl karar verilir? Kazandığı bu şeref hangisinden çekip alınır? İşte bundan dolayı ilahi hikmet umumi kaideden istisna olarak ve Peygamberimiz Efendimiz (sav)'e mahsus olarak hepsinin Peygamberimiz'e zevce olarak kalmasını gerekli kıldı. "Fazilet Allahu Teala'nın kudretindedir onu dilediği kimseye verir. Onun kudreti geniştir, o herşeyi bilendir" (*Ali İmran, 73*)

Peygamberimizin baştan bu dokuz hanımıyla evlenmesini hikmetine gelince buda malumdur. Hikmeti gizli değildir. Peygamberimizin yerine getirdiği bu evlilik misyoner ve müsteşriklerin insanlar arasına attığı yalan ve iftiralarda belirtilen maksatlardan birine mebni değildir. Bu dokuz hanımdan biriyle bile olsun Peygamberimiz (sav)'i evlenmeye sürükleyen, şehvet veya cinsi etken olmamıştır. Şayet Peygamberimiz'e söylenen yalanlar ve Peygamberimiz'e attıkları iftiralar doğru olsaydı, biz onun hayatının baharında, gençliğinin ilk yıllarında ve ömrünün olgunluk devresinde olmasına rağmen kendisinden 15 yaş büyük bir kadınla evlendiğini duymazdık. Nitekim 25 yaşındayken 40 yaşında olan Hz. Hatice (ra) ile evlenmiştir. Hem de Hz. Hatice Peygamberimiz'den önce iki kere evlenmişti ve başkasından çocukları vardı ve eşlerinin en mutlu olduğu bir şekilde gençliğinin hepsini bu yaşlı kadınla yaşadı. Onun vefat ettiği yılı hüznün yılı diye isimlendirdi. Ölümünden sonra onu devamlı överdi. Onu takdir ve sevgiyle anardı. Hatta Hz. Aişe (Hz. Hatice vefat etmiş olduğu halde) onu kıskanmıştır. Peygamberimiz Hicret ve Hz. Hatice'nin vefatından sonra 52 yaşındayken diğer hanımlarıyla evlenmeye başladı. Ev hanımı olsun diye Sevde binti Zem'a ile yaşlı iken evlendi. Sonra hakkında "Mağarada bulunan iki kişiden biri idi" ayeti inen dostu ve arkadaşı Ebu Bekir ile dostluk bağlarını güçlendirmeyi istedi ve kızı Hz. Aişe ile evlendi. Halbuki Hz. Aişe küçük ve olgunlaşmamıştı. Fakat Hz. Ebu-

Bekir'i sevindirmek için evlendi. Peygamber Efendimiz (sav) Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'in arkadaş olduğunu biliyordu. Peygamber Efendimiz (sav)'e göre evlilik hususunda bu ikisinin eşit olması gerekiyordu. Peygamber Efendimiz (sav) Hz. Ömer'in kızı Hz. Hafsa ile evlendi. Bu evlilikten önce de Hz. Ali'yi kızı Hz. Fatma ile evlendirdi. Hz. Osman'ı da ilk önce Rukuiyye sonra da Ümmü Gülsüm ile evlendirdi.

Eşlerinden Hz. Ömer'in kızı Hafsa da dul ve çok ta güzel olmayan bir kadındı. Aynı şekilde Ümmü Seleme ile de dul kaldıktan sonra evlenmişti. Ümmü Seleme, Peygamberimizle evlenmeden önce, ashabdan Ebu Seleme ile evliydi. Ümmü Seleme'nin gözündeki kocasından daha faziletli bir kimse yok gibiydi. Onunla beraber hicret etmiş, İslam uğrunda birlikte eziyet çekmişlerdi. Ümmü Seleme'nin başına bir takım hastalıklar gelince, kocası ona Resulullah (sav)'dan öğrendiği şu duayı öğretmişti; "Başına musibetler geldiğinde şöyle de:

"Biz Allah Teala'dan geldik ve O'na döneceğiz. Ey Rabbim! Beni musibetimden dolayı mükafatlandır. Ve musibetimin ardından bana hayır ihsan eyle." Ebu Seleme vefat ettikten sonra bu duayı okudu ve "insanlar arasında Ebu Seleme'den daha hayırlı bir kimse var mıdır" diye kendi kendine düşündü. Fakat Allah Teala Ebu Seleme'nin yerine kendisine daha hayırlı birisini bahşetti. O da Resulullah'dır. İslam uğruna ailesinin adetlerini terk edip hicret ettiği için kocasının yerine geçti. Peygamber efendimiz(sav) Ümmü Seleme'nin üzüntüsünü ve sıkıntılarını azaltmak için evlenme teklifini yapmıştı. Aynı şekilde kavmi kolayca müslüman olsun ve Allahu Teala (cc)'nın dinine rağbet etsin diye Haris'in kızı Cüveyriye ile evlenmiştir. Bu olay beni Müstalik savaşında sahabenin Cevriye'nin de içinde bulunduğu esirleri yakalamasıyla gerçekleşmiştir. Sahabe Peygamber Efendimiz (sav)'in Cüveyriye ile evlendiğini öğrenince yakaladıkları esir ve cariyeleri azat ettiler. Çünkü onlar artık Peygamberimizin hısımları olmuşlardı. Böylelerini köle olarak kullanmak yakışmazdı. Binaenaleyh; Peygamberimizin evliliklerinin hepsinde bir

hikmet olduğu anlaşılmıştır. Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe'ye gelince kocası ile Habeşistan'a hicret etti. Orada kocası İslam dininden dönüp kafir oldu. Ebu Süfyan müslümanlara karşı malıyla övünürdü, kızı ise müşriklerin dininden kaçmak için zevcesiyle hicret etmeyi tercih edip babasını terk etmişti. Sonra kocasına olan oldu. Gurbette tek başına kaldı. Şimdi Peygamberimiz (sav) ne yapacaktı? Onu yarımsız ve tek başına mı bırakacaktı? Hayır. Bilakis korkusunu gidermek ve kara kara düşünmekten uzaklaştırmak için ona yardım elini uzattı. Necasiye, evlilik hakkında onu kendisine vekil tayin ettiğini bildirecek bir elçi gönderdi. Aralarında çöller ve denizler olduğu halde onunla evlendi. Bunu, gurbette onun halini gözetmek için yaptı.

Belirtilmesi gereken bir başka hikmetide Peygamberimiz (sav) Ebu Süfyan'ın kızıyla evlenmesinde Ebu Süfyan'ın İslam'a karşı bir sempati duymasını umuyordu. Bu olaydan sonra Ebu Süfyan'ın İslam'a karşı düşmanlığı azaldı.

Bu akrabalıkla Peygamberimizle aralarında bir bağ oluştuğu için Peygamber Efendimiz (sav)'e karşı olan kini de hafifledi. Şayet Peygamber Efendimiz'in evliliği hakkında bir araştırma yapsak, muhakkak ki, Peygamberimizin evliliğinde hedeflediği bir hikmet olduğunu anlayacağız. Kesinlikle şehvet, lezzet, veya dünyaya rağbet için evlenmedi. Bilakis bir takım hikmetler, maslahatlar ve insanları bu dine rağbet ettirmek için evlendi. Özellikle Araplar arasında akrabalık ve yakınlığın büyük bir ehemmiyeti ve kıymeti vardı. Bundan dolayı Peygamberimiz onların bu dine toplanmaları ve İslam'a rağbet edip kaynaşmaları için bu evlilikleri yapmıştır. Bu evliliklerle birçok şahsi ve toplumsal problemler çözüldü.

Sonra Peygamberimizin hanımları kendisinden sonra ümmetin anneleri ve ailevi meselelerde öğretmenleri durumunda oldukları için Peygamberimizin en özel durumlarına varıncaya kadar ailevi meseleleri insanlara aktarmışlardır. Çünkü onun hayatında insanlardan saklanması gereken hiç bir gizlilik yoktur.

Halbuki tarihi didik didik etsek kendisine mahsus gizli sırrı olmayan kimseye rastlayamayız. Fakat Efendimiz Aleyhissalatu vesselam ümmetini öğretmek ve irşad etmek amacıyla, "Benden anlatın" buyurmaktadır.

Detayı ve açıklaması buraya sığmayan ancak bilinmesi gereken bir gerçek daha vardır. Ancak en önemlisi şudur ki; Efendimiz (sav) dünya hayatında, ister dünya ile ister ahiret ile ilgili olsun her konuda müslümanlar için güzel bir önderdir. İşte kişinin ailesiyle ev halkıyla olan karşılıklı ilişkileri de Efendimiz (sav)'in önderliğinde olması gereken yaşantı biçimlerinden biridir. İşte kişi dul veya bekar bir hanımın kocası ise, hanımı kendisinden küçük ya da büyük ise veya hanımı güzel ya da değilse veya arap ya da acem ise veya arkadaşının ya da düşmanının kızı ile evli ise bütün bunlarla yaşama biçiminin en güzel örneğini Resulullah (sav)'de görebilir.

İnsan yukarıdaki şekillerin tümünde karı koca ilişkilerinin en olgun ve en güzel bir şeklini Resulullah (sav)'in hayatında görebilir.

O halde netice olarak diyebiliriz ki, Efendimiz (sav) bir veya daha çok hanımıyla güzel geçinmede, şeriata uygun olarak karşılıklı ilişkilerde her kocanın önderidir. Hanımı nasıl olursa olsun onunla güzel ve uyumlu olarak yaşayabilmek için Efendimiz (sav)'in aile hayatındaki güzel ve olgunlaştırıcı örnekleri asla terk etmemesi gerekir.

Efendimiz aleyhissalatu vesselamın dörtten fazla hanımla evlenmesinde tecelli eden hikmetlerin en güzellerinden biri de bu olsa gerek.

BABASININ İZNİ OLMADAN EVLİ KIZINA ANNESİNİN BİR ŞEYLER VERMESİ

SORU

Bir adam ile kızı arasında kızını kendisini ziyaret etmekten ve kendisi ile konuşmaktan alıkoyacak derecede kötü bir anlaşmazlık çıkıyor. Bunun üzerine babası "-Beni ziyaret etmeyecek, benimle konuşmayacak olan benim hayırlarımdan yiyemez" diyor. Fakat annesi, kocasının (kızın babası) malından, kocasının göremeyeceği bir gizlilik içerisinde eşiyle beraber oturan kızının bazı ihtiyaçlarını gideriyor.

Durum ne olacak?

CEVAP

Babasının söylediği doğrudur. Çünkü bir kızın babasından sıla-i rahim (ziyaret)'i kesmesi ona karşı böyle bir kabalıkta bulunması, sonra da annesinin, babasının peşinden gelip kızına izinsizce babasının hayırlarından malından ve kazancından vermesi caiz değildir. Caiz olmamasında iki sebebi vardır:

1) Bir kadının kocasının izni olmaksızın onun malından tasarrufa bulunmaya, hatta tasadduk etmeye bile hakkı yoktur. Kadının ancak kocasının izni ile onun malından tasadduk etmesi caizdir. Sözlü olarak veya bu konudaki ortamın delaleti ile kadın

izinli olur. Aksi taktirde kadının, özellikle kocasının böyle bir işe kızdığını bildiği halde veya kocası kendisini bundan alıkoyduğu halde bu işi yapması uygun değildir. Buna göre kadının kocasını dinlemeyip izni olmadan onun malından tasarrufta bulunması caiz değildir.

2) Bu kadın kocasından gizli olarak kızına bir şeyler vermekle sanki ona babası ile arasındaki bağı koparmak hususunda cesa-ret vermiş, destek olmuş gibi oluyor. Halbuki anneden beklenen kızına karşı, babasına muhtaç olduğunu, ona iyi davranması, daima onu ziyaret etmesi, onu hoşnut etmesi gerektiğini ifade edecek şekilde tavır takınmasıdır. Çünkü babasının onun üzerinde, bilmesi ve ödemesi gereken büyük hakları vardır.

Birbirine yabancı olan kimselerin araları bozuk olduğunda Allah Teala'nın onları salih kulları zümresine kabul edip bağışlaması için birbirlerini sık sık ziyaret etmeleri gerekiyorken nerede kalsın akrabalar! Nerde kalsın baba ile kızı ve kızı ile babası? Bunların birbirlerini haydi haydi ziyaret etmeleri gerekir. Nitekim Allah Rasülü Sallallahü Aleyhi ve Sellem bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurmuşlardır: "Her pazartesi ve perşembe günü bütün ameller Allah Teala'ya sunulur. Cenab-ı Allah Celle Celalühü kendisine şirk koştırmayan bütün kullarını bağışlar. Ancak müslüman bir kardeşi ile arasında sorun olan müstesna. Bunlar hakkında da şöyle buyurur: "Bu iki kişiyi barışıncaya kadar bekletin. Bu iki kişiyi barışıncaya kadar bekletin. Bu iki kişiyi barışıncaya kadar bekletin" Binaenaleyh onlar sıla-i rahimi tekrar başlatıncaya, suları kanallarına döndürmek için uzlaşıp barışıncaya kadar Allah Celle Celalühü haklarındaki mağfiretini bekletir.

ÇOCUKLARA GÜZEL İSİM KOYMAK

SORU

Ben yirmi yaşında bir bayanım. Kocam yolculuğa çıkmıştı. O geri dönmeden, ben dünyaya bir erkek çocuk getirdim ve adını "Yusuf" koydum. Bunun sebebi de, okulda öğrenci iken Yusuf suresini okudum ve Yakub (as)'ın oğlu Yusuf'a olan hasreti ve üzüntüsü beni çok etkiledi. O zaman karar verdim ki, "Eğer Allah teala bana evlenmeyi nasip edip bir erkek çocuk sahibi olursam adını Yusuf koyacağım demiştim." Ve adadığım bu görevimi yerine getirdim.

Fakat malesef kocam yolculuktan döndüğünde oğlunun adını "Firavun" koymaya yemin etti. Bu olay karşısında çok üzüldüm ve ağladım. Ben bununla beraber ne yapacağım? Ne namaz kılar ne oruç tutar, ne de diliyle olsun bir kere Rabbini anar. Onunla nasıl geçineceğim? Kocam üç seneden beri benim anne babama gitmeme veya onlarla mektuplaşmama izin vermiyor. Ben de ağlamaktan kahroldum. Bana anne babama gitmemi yasakladı. Anne babam ise kocamın yüzünden çektiğim acıyı bilmiyor. Allah Teala sabredenlerle beraberdir.

Bu problemime bir çözüm getirmenizi istiyorum işi Allah'a bırakıyorum.

CEVAP

Doğrusu bu hanımın kocasından daha takva daha olgun daha anlayışlı ve daha faziletli oluşu takdire değer bir durum. Nitekim o, çocuğuna güzel bir isim koymuştur. Halbuki hadisi şerifte de buyrulduğu gibi babanın çocuğuna güzel bir isim koyması ve onu güzel bir şekilde terbiye etmesi çocuğun babası üzerindeki haklarından bu yüzden Efendimiz (sav) güzel isimlerle Peygamber isimleriyle ve Allah'ın en çok sevdiği: Abdullah ve Abdurrahman gibi isimlerle isimlenmemizi bize emretmektedir.

Çocuğa güzel bir isim koymak onun anne ve babası üzerindeki haklarının ilkidir. Bu müslüman hanım bu hakka riayet ederek çocuğuna Kur'an-ı Kerim'de şerefle anılan Peygamberlerden biri olan İbrahim oğlu İshak oğlu Yakub oğlu "Yusuf" (as)ın ismini koymuştur: Hadisi şerifte de bu Peygamberlerden Kerim'in oğlu Kerim'in oğlu Kerim'in oğlu Kerim" şeklinde bahsedilmiştir.

Fakat, üzüntü vericidir ki: olgun, akıllı ve iyi düşünen bir adam olması gerekirken bu adam öyle olmamış. Halbuki bunun gibilerden beklenen işin şuurunda ve bilincinde olmalarıdır. Hal böyle iken bir de bakıyorsunuz ki bu güzelim ismi Allah ve tüm insanlar nazarında çirkin olan "Firavun" gibi bir isimle değiştirebiliyor.

Bu olay bana; insanlar kendisine; "Ey Ebu Leheb" desinler diye çocuğuna "Leheb" ismini koyan bir adamı hatırlatıyor (ebi baba demek olduğundan "ebuleheb: lehebin babası anlamında olup kendisini Ebu Leheb'e benzetmek amaçlanmaktadır) Oysa Allah (cc) şöyle buyuruyor: "Ebu Leheb'in iki eli kurusun ve kurudu da." (*Leheb Suresi, 1*)

Düşünün ki bir kadın oğluna Yusuf ismini koyuyor. Kocasına ise bunu değiştirip Firavun ismini veriyor. Bu biçare kadının çektiği çile nedir. Kadıncağızın suçu yok. Asıl suç o biçareyi, Allah' Teala'ya büyüklüğü yakıştıramayan ve ahiret günü hesaba çekileceğini düşünemeyen bir insanla evlendiren babasındır. Bir babanın kızını Allah'ı anmayan, namaz kılmayan oruç tutmayan bu

gibi adamlarla evlendirmesi nasıl olur? Halbuki kızı boynunda bir emanettir. O halde onu emanete riayet eden, onu koruyan (onlar) "emanetlerine ve ahidlerine riayet eder" *Mü'minun*, 8) Bir erkeğe vermesi babası üzerine vaciptir. Bu hanımın yapacağı bir şey varsa o da sabretmesidir. Sabrederse belki Allah kocasına hi-dayet verir. Kalbini bir nefha ile uyandırır da neticede Allah'a döner, veya kocasını ondan ayırırda kadın da kurtulur. Bundan başka çözüm yoktur. Ancak şunu söyleyebiliriz: Allah Teala'ya bol bol dua etsin. Umulur ki Allah Teala bu mübarek günler hürmetine duasını kabul eder.

TALAKA YEMİN EDİLİRSE VAKİ OLUR MU?

SORU

Boş bulunduğum bir anda, şu günde dışarı çıkmaması ve evde beklemesi hususunda talak ile hanımım üzerine yemin ettim. Söylediğim şuydu: "Şartım olsun bayram münasebetiyle dışarı çıkmayacaksın" tabi benim böyle yapmaktaki amacım onu terbiye etmekti. İslamın bu konudaki hükmü nedir? Şayet çok önemli bir işten dolayı şartı bozup benim isteğimle çıkarsa bu taktirde boşama (talak) vaki olurmu bu konuda sizin görüşünüz nedir?

CEVAP

Soruyu soran bu yemininde hata etmiştir. Zira İslam'da talak üzerine yemin etmek diye bir şey yoktur. Talak yemin olsun diye meşru kılınmamıştır. Yemin yalnız Allah "azze vecelle"ye yapılır. Bu yüzden hadisi şerifte şöyle buyurulmuştur: "Kim yemin edecekse ya, Allah'a yemin etsin, ya da bıraksın (yemin etmesin)." Talakın yemin olarak kullanılması islamın amaçları arasında değildir. Zira İslam'ın talak (boşama) daki amacı karıkoca arasındaki bağlar tamamen kopmuşsa ve ne nasihat, ne korkutma ne terbiye, hiç bir şey kadına tesir etmiyorsa, ailenin erkeği ile hanımı arasını düzeltecek iki hakemin girişimleri de tesir etmiyorsa son çare olarak talaka baş vurmak (kadın ile erkeği birbirinden ayırmaktır. Çünkü uyumun olmadığı yerde ayrılık

vardır: "Şayet ayrılırlarsa Allah her birini genişliğinde (mülkünden) zenginleştirir" (*Nisa, 130*)

Talakı yemin olarak kullanmak ise hem mahzurlu, hem zayıflık hem de yasaktır. Peki haram olsa bile talak vaki olur mu olmaz mı? İşte bu konuda selef uleması arasında görüş farklılığı vardır. Ama fukahanın çoğunun, özellikle dört imamın görüşü; böyle bir hadisede talakın vaki olduğu yönündedir. Onlar bu kelimelerle yemin eden kimsenin talakının vaki olacağı (geçerli olacağı) görüşündeler. Muteahhirin uleması başta olmak üzere bütün mezheplerde meşhur olan görüş de budur. Ancak bazı imamlar şöyle demişlerdir: Bu gibi durumlarda talak vaki değildir. Çünkü Allah talakı bu gibi lafızlarla, bu gibi yeminlerle meşru kılmamıştır. O halde şayet talakla (yeminde olduğu gibi) birini bir işi yapmaya zorlamak ya da birine bir işi yasaklamak kastedilmiş ise bu talakın maksudından, talakın tabiatından çıkmış demektir. Netice olarak bazı imamlara göre talakla yemin edilmiş ise hiç bir şey lazım gelmez." İbni Teymiyye gibi bazı alimlerin görüşüne göre ise amaç yerine gelmez ise yemin keffareti gerekir. Yani böyle bir durumda talak üzere yapılan yemin, Allah azze vecelle üzerine yapılan yeminin yerine geçer. Mesela bu sorudan örnek verirsek; kadın evden çıkarsa yemin keffareti gerekir. Yani ortalama ailesine yedirdiğinden on fakiri doyurması gerekir şayet bulamaz ise üç gün oruç tutması gerekir. Benim tercih ettiğim ve kendisi ile fetva verdiğim görüşte budur. Yani soruyu soran kardeşimizin de dediği gibi kadının evden çıkması illa da gerekiyorsa çıksın, yeminini bozduğundan kocanın en azından yemin keffareti vermesi gerekir. Çünkü böyle bir yemin ile İslam'ın sağlam metodunun dışına çıkmıştır. Binaenaleyh Allah'tan bağışlanmasını istemesi. Keffaret ödemesi ve Allah'a yönelmesi gerekir. Çünkü bu olay isyana sebep olan bir şeyi adamaya benzemektedir. Hadisi şerifte de belirtildiği gibi böyle bir durumda yemin keffareti gerekir.

KADININ BOŞANDIĞI ERKEKLE KARŞI KARŞIYA BULUNMASI

SORU

Bir kadının boşandıktan sonra önemli bir ihtiyaç için, boşandığı erkekle karşı karşıya bulunması caiz midir?

CEVAP

Bir kadın kocasından boşanıp iddetini doldurduktan sonra kocası kendisine tamamen yabancı bir erkek gibi yabancı olur. Binaenaleyh kocası aynen yabancı erkeklerin durumundadır. Onunla karşılaşması caizdir ancak halvet olmamak şartı ile. Çünkü halvet İslam'da haram kılınmıştır. Bir erkek yabancı bir kadınla baş başa kaldığı müddetçe üçüncüleri şeytan olur. O halde halvet yasak olunca onunla meşru ölçüler ve dini edepler içerisinde şeri kıyafetle insanların huzurunda halvet olmadan süslenmeden ve haram kılıcı hiç bir sebep olmaksızın, diğer erkeklerden herhangi biriyle karşılaşabileceği bir şekilde karşılaşabilir.

Tabi bu hüküm kadın iddetini tamamladıktan sonra böyledir. Ama yok iddeti sırasında ve rici talakla boşanmış ise veya birinci ya da ikinci talak ise o zaman kadın onunla karşı karşıya gelebilir. Hatta kadın ve erkeğin beraberce aynı evde kalmaları vaciptir. Çoğu kadınların yaptığı gibi kocası boşadığından kızdığı için babasının evine gidiyorlar. Kadın böyle yapamaz, evinden çıkamaz. Kur'an diyor ki: "Ey Peygamber hanımlarınızı boşamak iste-

diğiniz zaman onları iddet içinde boşayın ve iddeti sayın Rabbi-niz olan Allah'tan korkunuz, onları evlerinden çıkarmayınız, kendileri de çıkmasınlar. Ancak açık bir terbiyesizlik yaparlarsa başka. Saydıklarımızın hepsi Allah'ın kanunlarıdır. Kim onları çiğnerse kendi öz nefsine zulmetmiş olur. Bilemezsin belki Allah bundan sonra (yeni) bir iş ortaya çıkarır." (*Talak, 1*)

Kur'an'ın ifadesine göre; kadın evlilik yuvasında (aile evinde) kaldığı zaman, belki erkeğin kalbi temizlenir de kadına yeniden ısınır ve meyleder de aralarındaki alaka eskisinden daha iyi olur. Binaenaleyh rici (bir ya da iki talakla boşama) talakla kadının kendisinin çıkması ya da kocası tarafından evlilik evinden çıkarılması caiz değildir.

CİNSİ İLİŞKİDE BULUNMADAN ÖNCE BOŞANAN KADININ DURUMU

SORU

Bir adam bir kadınla evleniyor, cinsi ilişkide bulunmuyor ve bir hafta sonra kadını boşuyor. Bu kadının iddet beklemesi gerekirmi ve mehir isteyebilir mi?

CEVAP

Cinsi ilişkide bulunulmadan önce boşanan kadın Kur'an-ı Kerim'de beyan olunan delillere göre iddet beklemez. Cenab-ı Mevla Celle Celalühü şöyle buyuruyor: "Ey mü'minler, mümin kadınları nikahlayıp da sonra kendilerine dokunmadan (beraber yatmadan), onları boşadığınız için üzerlerine sayacağınız hiç bir iddet yoktur. (Hemen başka kocaya varabilirler.) Bu taktirde onlara, hemen nikah haklarını verip kendilerini güzel bir şekilde boşayın" (Ahzab 49)

Bu iddet beklememesinin sebebi ise iddetin bir hikmete mebnî olmasıdır. Bu hikmet de iki mana çerçevesinde şekillenir.

1) Kadının bilmediği halde kocasından hamile olma ihtimalini gözönünde bulundurarak rahmini temizlemektir. Binaenaleyh kadının rahminde erkekten bir şey kalmadığı konusunda bilgi sahibi olabilmesi için rahimin temizlenmesi gerekir.

2) İddet, geçmişteki aile hayatını koruyucu bir sur kılınmıştır.

Binaenaleyh bir kadının, ister uzun, ister kısa olsun bir müddet bir adamla yaşayıp daha sonra ondan ayrılması ve ikinci gün de başka bir adamla yaşaması uygun bir şey değildir. Cinsi ilişkide bulunmama durumunda ise gerçek bir evlilik ve karı-koca arasında birleşme olmamıştır ki kadının rahmi temizlensin ve geçmiş evlilik sebebi ile beklenilmesi gereken bir zamana ihtiyaç duyulsun.

ÇOCUĞUNA KARŞI MERHAMETSİZ DE OLSA ANNE HAKKI

SORU

Ben 5 aylık iken annem tarafından terkedildim ve halam tarafından büyütölüp, terbiye edildim. Şu anda 14 yaşındayım. Ana-baba hukukunu ve Cennetin annelerin ayakları altında olduğunu işittim. Acaba O (annem) beni istemediği müddetçe benim onu ziyaret etmeyişime Allah Teala kızar mı?

CEVAP

Annenin büyük bir fazileti vardır. Allah'u Teala anne-babaya yapılması gereken iyiliğin önemini kitabında en kuvvetli bir şekilde vurgulamış ve bunu bütün dinlerin birleşme noktası olan iyiliğin temel prensiplerinden saymıştır. Nitekim Allah'u Teala Yahya aleyhissalam'ı "Anasına, babasına'da itaatkar idi, serkeş (zalim), asi değildi" (Meryem, 11) sözüyle vasıflandırmıştır. Aynı şekilde İsa aleyhissalam'ın beşikte söylemiş olduğu şu sözle onu vasıflandırmıştır: "Beni anne-babama hürmetkar kıldı. Bir zorba, bir isyankar yapmadı." (Meryem, 32) Ve yine bu kabilden olarak; Kur'an-ı Kerim nazil olmuş ve sadece Allah Teala'ya ibadetin, O'nun birliğini şartsız kabul etmenin farziyyetinden sonra anne-babaya iyi muamelede bulunmak emrolunmuştur.

﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾

"Allah Tealaya ibadet edin ve hiç bir şeyi ona ortak koşmayın ve valideyne (anne babaya) iyilik edin" (1)

﴿أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ﴾

"Bana ve anne babana şükret" (2)

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾

"Rabbin kesin olarak ondan başkasına ibadet etmemenizi ve anababaya iyilik etmenizi emretmiştir" (3)

Özellikle anneye iyilik etmek gerekir. Zira nice zahmetler çekerek insanı taşıyan ve nice zahmetler çekerek onu doğuran annedir. Ona hamile iken doğururken ve emzirirken nice zorluklara katlanır bundan dolayıdır ki, Resulullah (s.a.v) Efendimiz, anneye iyiliği üç defa tavsiye ederken babaya iyiliği bir defa tavsiye etmiştir. Hatta küçük çocuğuna acımayarak onu küçük yaşındayken bırakan bu anneye bile iyilik yapmayı emretmiştir. Çünkü ne de olsa bir annelik hakkı vardır. Anne annedir.. Atalarımız diyorlar ya, kana su demek mümkün değildir. Kur'an müşrik anne babaya da hak vermiştir. Ebu Bekir (ra)'ın kızı Esma (r.a.) Peygamber Efendimize, "Eğer müşrik annem beni ziyaret etse ona gidebilirmiyim?" diye sorunca şu ayeti kerime nazil oldu:

﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

"Allah din uğrunda sizinle savaşmayan yurdunuzdan çıkarmayan kimselere sadakat göstermenizi ve

1) Nisa, 36

2) Lokman, 14

3) İsra, 23

onlara iyilik yapmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adil olanları sever" (1)

Ve yine Allah Teala evladı mümin olmasına karşılık müşrik, veya kafir yapabilmek için son derece çaba sarfeden ana baba hakkında lokman suresinde şöyle buyuruyor:

وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا
فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا ﴿١٠﴾

"Eğer her ikiside (anne-baba) bilmediğin bir şeyi bana ortak koşman hususunda seni zorlarlarsa onlara itaat etme (fakat) onlarla dünyada iyi geçin" (2)

Evet onlar kafir etmek için Allah'ın yolundan, imandan çevirmek için var güçleriyle uğraşsalar bile onlarla iyi geçinmekle emrolunduk.

Onlar çocuklarını çevirmek için tüm güçlerini sarf etmelerine rağmen Allah Teala: "Onlara itaat etme ancak onlarla dünyada iyi geçin" buyurmaktadır.

İşte, anne baba ne kadar zalim, ne kadar eziyet eden olsa bile islamın getirdiği kurala göre evlat anne babasına iyilik yapmak zorundadır. Ahlakların en güzeli senden uzaklaşana yaklaşman seni itepe eğilmen, sana vermeyene vermen, sana zulmedeni affetmen, sana kötülük yapana iyilik yapmandır. Tabii bunlar tüm insanlar için geçerli. Peki mahremlere karşı nasıl olmalı? Ana babaya karşı nasıl olmalı? Hele hele Allah'ın cenneti ayaklarının altına verdiği anneye karşı nasıl olmalı?

Biz soru soran bacımıza annesine iyilik yapmasını, ona karşı lutuf ve ihsan sahibi olmasını bu konuda vesveselere uymamasını tavsiye ediyoruz. Belki bu yolla Allahu Teala kesilen sevgi bağlarını yeniden ekler. Anne her halukarda annedir.

1) Mümtahine, 8

2) Lokman, 15

Zannediyorum bahsi geçen bu annenin şu anda kızına ulaşamaması kendine mahsus özel durumlarının varlığından kaynaklanmaktadır ve ileride mutlaka kızına ulaşacaktır. Ana şefkatini vurgulamaya ve bu konuda tavsiyede bulunmaya gerek yoktur. İslam tavsiye ederken sadece çocukların ana babalarına iyilik yapmalarını tavsiye etmiş bu konuda ana ve babalara hiç bir şey tavsiye etmemiştir. Çünkü onlar bu konuda tavsiyeye muhtaç değildirler. Özellikle anne çünkü onun kalbi şefkatle yoğrulmuştur. Binaenaleyh her hangi bir anne bu şefkatten çıkmışsa onu bu duruma götüren üzüntü verici etkenlerin varlığı, onu böyle bir gidişata götüren sebepler mutlaka vardır. Zannediyorum bacımız gençliğe doğru ilerlediğinde annesini bu üzücü gidişata götüren sebeplere vakıf olacaktır.

GÜNAH İŞLEMEDİĞE ZORLANMAKTA MESUL OLAN KİM?

SORU

Ben iki çocuk annesi bir kadıyım, kocam beni devamlı beraberinde kokteyllere götürüyor öyle ki artık bu içki ve sigara partilerine gide gele usandım ama bu toplantıları bırakacak gücüm kesinlikle yoktur. Size sormak istedim: Bu işin günahı bana mı geliyor yoksa kocama mı? Beni aydınlatırmısın?

CEVAP

Ne kötü. ne kötü İslam toplumunun bu seviyeye gelmesi, kadın erkek bu seviyesizliğe düşmesi çok kötü. Her halukarda bu olayda günah, her iki tarafında üzerindedir, erkeğinde kadınında, kocanında hanımınında.

Evvela günah koca üzerindedir. Çünkü o ehlini ateşten korumakla mükelleftir. Allah Teala'nın mumin erkeklere seslenerek:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾

"Ey iman edenler yakıtı ateş ve insanlar olan ateşten nefislerinizi ve ehlinizi koruyunuz" (1)

Yani erkeğin ailesini ateşten koruması lazımdır. Çünkü o, çoluk çocuğuna yemek elbise okul ilaç ve benzeri dünyevi malzemeleri temin etmekle mesul olduğu gibi aynı şekilde onları cennete yaklaştırıp cehennemden uzaklaştırmakla da mükelleftir. Yoksa hanımına yiyeceklerin en lezzetini içeceklerin en tatlısını eşyanın en çoğunu temin edip sonrada Allah muhafaza cehenneme sürüklemenin ne kıymeti vardır? Evet çocuklarına diplomaların en değerlisini temin edip ya da en yüksek kademedeki görev almalarını sağlayıp sonrada yerini cehennem yapmanın ne kıymeti vardır? Bütün bunların bir değeri var mıdır?

O halde insan kendini ve ehlini ateşten korumakla yükümlüdür. "Kendinizi ve ehlinizi koruyun" (*Tahrim, 6*)

"Her biriniz birer çobansınız ve sürünüzden mesulsünüz, devlet reisi çobandır, sürüsünden mesuldür, kişi evinde çobandır, sürüsünden mesuldür" (*Buhari*).

Bu ve bunun gibi kocaların görevi hanımını bu tür pisliklerden; içkiden kokteyllerden, özellikle kadın erkek karışık toplantılardan sınırlara kurallara riayet edilmeyen batılı adetlerden korumaktır. Bunlar öyle batık kurallar ki dünya hayatımızı A'dan, Z'ye batı renkleriyle boyamış ve İslam toplumuna her yönüyle nüfuz etmiştir. Evet bu koca mesuldür. Çünkü o, hanımını ateşten kurtaracağı yerde içine doğru kuvvetli bir şekilde çekmektedir. Sonra kadında aynı şekilde mesuldür. Çünkü o, döndürüldüğünde dönecek sallatıldığında sallanan bir boyun bükme aleti olmadığı gibi yularından tutulup çekildiğinde, çekenin peşini takip eden bir hayvan da değildir. Hayır o, bilhassa Allah'a isyan olduğu yerlerde hayır, diyebilen akıllı ve iradesi olan bir insandır. Çünkü bu durumda "yaratıcıya isyan olduğu yerde yaratılana itaat yoktur." İşte tüm güçleri eriten olay budur. Hiç bir amir memurunu isyana itemez hiç bir baba çocuğunu günah işlemek zorunda bırakamaz. Hiçbir koca hanımını kötülüğe zorlayamaz, hiç bir efendi hizmetçisini Allah'a isyana mecbur kılamaz ve hiç bir komutan askerlerini isyana sebep olan bir iş yapmaya zorlayamaz. Bütün bunların yapılması asla caiz değildir.

Nitekim hadisi şerifte "Günahla emrolunmadığı müddetçe ister hoşuna gitsin ister gitmesin laf dinlemek ve boyun eğmek her müslüman üzerine haktır (farzdır)" (Bu hadis muttefekun aleyhtir). O halde kocası ona günahı emrediyor, ya da onu yapmaya mecbur ediyorsa onun hakkı hatta görevi dobra dobra, "hayır" demektir. Çünkü bu durumda koca hakkı ile Allah hakkı çatışmıştır kocanın hakkı ona itaat etmek, Allah'ın hakkı da günahı terketmektir. Burada Allah'ın hakkı öncedir. Hem bu durumda kocanın kesinlikle hakkı yoktur. Böyle bir işe zorlamak onun haklarının dışındadır. Binaenaleyh, koca, hanımını kokteyllere veya içki olan bir yere götürmek istediği zaman boşanmaya bile götürse onun bu isteğini reddetmek kadın üzerine farzdır. Evet kocası mesul olduğu gibi bacımız da mesuldur ve en kısa zamanda aklını başına alıp tevbe etmesi lazımdır.

Bu mektup kocalarının kötülüklerinden şikayetçi olan bir çok hanımefendinin gönderdiği mektupların çok gerisindedir. Sabahlara kadar dışarda kalıp gecenin sonunda sağını solundan ayırmayan (sarhoş) nice kocalara hanımları emri bilmaruf yapıp namaz kılmayan kocasına namazı hatırlatıyor ve onu kötülüklerden alıkoymaya çalışıyor. Onlar kötü huylarından vazgeçmese de, laf dinlemeseler de bunu yapıyorlar. İşte kocasına hayırda ve Allah'a itaat konusunda yardımcı olan hanım böyle olur. Evet hem bacımız hem de kocası, her ikisi de mesuldürler. Biz her ikisinin karı-kocanın Allah'a verecekleri hesabı hatırlatıp dünyada da ahirette de zararlı biten bu bataklık yolundan vaz geçmelerini umarız.

---

10. BÖLÜM

YEMİN ve ADAKLAR HAKKINDA

ADAĞI YERİNE GETİRMEK

SORU

Ben yaklaşık yedi senedir evli bir gencim. Allah Teala bana evlat vermedi. Bana ve zevceme göre buna bir engel (tibbi yönden) yoktur. Erteleyle erteleye doktora gitmekten üşendim. Bir gün, sabah vakti ezanla uyandığımda kapının önünde durup ellerimi açtım ve Allah'tan yardım dileyerek duada bulunarak şöyle dedim; eğer karım hamile kalırsa arkadaşlarıma bir davet vereceğim. Allah Teala benim bu isteğimi kabul etti ve hanımım hamile kaldı. Bununla birlikte hemen daveti gerçekleştirme kararı aldım. Lakin bazı arkadaşlar, bu davetin doğumdan sonra verilmesini bazıları da davete harcayacağın masrafları fakir fukaraya ver dediler. Ben de ne davet verdim ne de onun için yapacağım masrafı fakir fukaraya dağıttım. Karım bir kız çocuğu doğurdu. Sağlığı son derece iyiydi. Ancak, doğumundan beş günden fazla geçmemişti ki, çocuğun sağlığı gittikçe bozuldu. Şiddetli sancılar çekiyordu. Ben de aldım hastaneye götürdüm. Fakat ilahi irade tüm ilaçlardan daha baskın çıktı. Sonunda Allah Teala onu kendi yanına aldı.

Ben sizden açıklama bekliyorum. Acaba bu çocuk doğumundan önce onun için söz verdiğim adağı yerine getirmediğim için mi öldü? Ben bütün kalbimle bu adağımı yerine getirmek istiyorum. Çocuğun ölümünden sonra yapacağım bu adak geçerli olur mu?

Bana tatminkar cevaplar vermenizi diliyorum ve teşekkürlerimi sunuyorum.

CEVAP

Bu güzel soru için şunu derim:

Allah çocuğunun yerine sana hayırlar versin. Kıyamet gününde onu senin mizanına koysun. Çocuğun ölmesi Allah Teala'nın kaçınılmaz kazasının bir gereğidir. Her yaşayanın bir eceli vardır. Ecel bitince kimse onu ne bir an ileri ne de bir an geri alabilir.

﴿فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾

"Her ümmet için belirli bir süre vardır, vakitleri dolunca ne bir saat gecikebilir ne de öne geçebilir." (1)

Burada ölümle, adağın yerine getirilmemesi konusunda herhangi bir bağlantı söz konusu değildir. Ölüm, tabi bir olaydır. Çeşitli sebeplerle gerçekleşir. Bunlardan bir kısmını biz bilebiliriz bir kısmını ise bilemeyiz.

﴿وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾

"..Ömrü az olanın yaşaması ve ömürlerinin azalması şüphesiz Kitap'dadır. Doğrusu bu, Allah'a kolaydır." (2)

Senin, Allah'a karşı yapmaya söz verdiğin adağı şüphesiz yerine getirmen bir borç olmuştur. Allah Teala adakların yerine getirilmesini emretmiştir.

﴿وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ﴾

"Adaklarını yerine getirsinler" (3)

1) A'raf, 34

2) Fatır, 11

3) Hacc, 29

İyilikler Allah tarafından kulun övgüsüne ve medhedilmesine sebep olur. Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾.

"Onlar verdikleri sözleri yerine getirirler, fenalığı yaygın olan bir günden korkarlar." (1)

Adaklarını yerine getirmeyenleri de azarlıyor.

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ فَلَمَّا آتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ فَأَعَقَبَهُمُ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمٍ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾.

"Aralarında: Allah bize bol nimetinden verecek olursa, and olsun ki sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız, diye O'na söz verenler vardır. Allah onlara bol nimetinden verince cimrilik ettiler, yüz çevirdiler. Zaten dönektirler. Allah'a verdikleri sözden caydıkları ve yalancı oldukları için O'nunla karşılaşacakları güne kadar Allah kalplerine nifak soktu." (2)

Ebu Davut'un rivayetine göre bir kadın Peygamber (s.a.v)'in yanına geldi ve şöyle dedi. "Ben sana -sevinci ve mutluluğu göstermek için- def çalmayı adadım. Peygamber (s.a.v) de; o zaman adağını yerine getir diye cevap verdi."

Çocuğun ölümü, nezirin vucubiyetini ortadan kaldırmaz. Çünkü nezir onun hayatına bağlı değildir. Aksine hanımının ona hamile kalmasına bağlıdır. O da hamile kaldı. Doğuruncaya kadar hamilelik süresi de tamamlandı. Doğumdan sonra bir kaç gün daha yaşadı.

Bu kardeşimizin derhal adağını yerine getirmesi gerekir.

1) İnsan, 7

2) Tevbe, 75, 76, 77

Çünkü iyiliklerin en hayırlısı acele yapılardır. Burada nezir konusunda açıklamaya gerekli gördüğüm ki önemli faydadan bahsetmek istiyorum.

BİRİNCİSİ:

Alimlerin çoğu adadığı şeye güvenerek onunla bir takım şeyleri elde edeceğine inanmayı kerih (uygunsuz) görmüşlerdir. Adanan şeyin, namaz, oruç veya sadaka cinsinden olması bunu değiştirmez. Buna delil olarak da Ahmet b. Hanbel, Buhari, Müslim ve diğer hadis imamlarının rivayet ettikleri şu hadisi getiriyorlar. Peygamber (s.a.v) bu tür nezirleri nehyetti ve şöyle dedi. "Bu nezir hiç bir şey vermez. Böyle bir nezir sadece cimriden çıkar."

Bir rivayette de şöyle geçmektedir. "Hayır getirmeyen nezir sadece cimriden çıkar."

Bu şekilde adanan nezirin kerih görülmesinin sırrı; insanların bu şekilde kaderlerini değiştirebileceklerini zannetmeleri endişesindendir. Ya da adağın özel isteklerini yerine getireceğini düşünürler. Ya da Allah Teala'nın bu nezir sebebiyle onların isteklerini gerçekleştireceğini düşünürler. Bu nedenle hadisi şerifte "Bu nezir hiç birşey vermez" Veya "hayır getirmeyen nezir" diye buyruldu.

Burada başka bir tehlike daha söz konusu; mükafatların nezir olarak istenmesi. "Şayet Allah bana erkek bir evlat verirse ya da çocuğuma şifa bağışlarsa, ticaretimde bol kazanç elde etmeyi nasip ederse fakirlere sadaka vereceğim. Ya da bir mescit yaptıracam. Bunun manası şudur: Adakta bulunan kişi sadakasını veya cami inşaatını kendi şahsi amacının gerçekleşmesine bağladı. Şayet amacı gerçekleşmezse sadaka da vermeyecek cami de yaptırmayacaktır.

Bu, kişinin Allah'a yaklaşmak niyetinde samimi olmadığını gösterir. Gerçekte onun durumu malından hiç bir şey çıkmayan bir cimri gibidir. (Çünkü karşılığı olmadan bir şey vermiyor) Bu

nedenle "Böyle bir nezir sadece cimriden çıkar." Neziri yerine getirmenin mekruh olması konusundaki üçüncü sır, o da nefse zor gelen birşeyi adamaktır. Bu tür nezirler yapılabilir de yapılmaya bilir de. Bazan insana tembellik, cimrilik ve nefsani dürtüler nezirin yerine getirilmesine engel olurlar. Bazan insan, kendisine ağır geldiği için ya da istemeye istemeye yerine getirir ki, bunun da herhangi bir hayrı kalmaz.

Her ne kadar sözü mekruh olan nezir üzerine bağladıkça da aslında icma, adağı yerine getirmenin vacip olduğu şeklindedir. Kitap ve Sünnet, adakta bulunup ta, sonra onu yerine getirmeyenleri yermiştir.

İKİNCİSİ:

Adağın gerçek konumu, onun gerçekte Allah'a yaklaştıracak şekilde adanmasıdır. Sadaka, namaz, oruç, hayırlı ameller ve buna benzer şeyler gibi. Şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "Nezir, sadece Allah'ın rızasının istendiği bir konuda olur." (Ahmet b. Hanbel, Ebu Davut)

Bu nedenle bazı alimler şu görüştedirler: "Eğer adak içinde (Allah'a yaklaştıracak bir) taat yoksa o adak adak sayılmaz. Bu, mübah birşey yapmayı adamak gibidir."

Buradan hareketle soruyu yöneltten kardeşimizin, arkadaşlarına vereceği davet yerine fakirlere sadaka ve buna benzer şeyler vermesi daha hayırlıdır. Şu da var ki, arkadaşları davet etmek, Allah için yapılan arkadaşlık nedeniyle adağın taat için olmasına vesile olabilir. Bu davetle aralarındaki dini bağı güçlendirmeyi ve Allah Teala'nın şahsında aralarındaki muhabbeti canlandırmayı düşünüyorlarsa ne âlâ.

En doğruyu bilen Allah Teala'dır.

YEMİN KEFFARETİ

SORU

Benim üzerimde on yoksulu doyuracağıma dair yemin keffareti var. Bütün bir öğün olarak mı doyuracağım yoksa sadece bir öğün için mi geçerlidir bu? On yoksuldan daha fazlası veya daha azı için keffaret vermek gerekir mi?

CEVAP

Keffarette istenen -ayete uygun olarak- on yoksulu yedirmektir. Bu yedirme üç durumdan biriyle olur.

Birincisi: Yoksulların doyurulmasına; kendi ev halkına verdiği normal yiyecekten doyuncaya kadar iki öğün yedirmek. Bir öğün etle pirinç yemeği verir, bir öğün de sadece pirinç yemeği verir.

Bazı alimler bir öğün vermenin yeteceği görüşündeler. Ama birinci görüş daha evlâdır.

İkincisi: Bu on kişiden her birine yarım sa'y buğday veya hurma ya da başka birşey de verilebilir. Bu, sahabe ve tabiinden bir gurubun görüşüdür. İbn Kesir tefsirinde bu görüşe yer vermiştir. Ebu Hanife ise şöyle der: Yarım sa'y buğday ve tam sa'y başka bir şey vermek geçerlidir.

İbni Abbas'dan rivayat edildiğine göre: bir mud buğday ve yanında katık olması gerekir. Yani, her yoksul için. Bu, sahabe ve tabiinden bir grubun görüşüdür.

Şafi mezhebine göre, yemin keffareti için bir mud vardır. Katığı söylememiştir.

Ahmet b. Hanbeli: "Vacip olan bir mud buğday veya iki mud buğdayın dışında birşey vermektir."

Üçüncüsü: Verilecek yiyeceğin değerini para olarak vermektir. Bu, Ebu Hanife ve onun görüşünde olanlara göre caizdir.

Bu yollardan hangisi kişiye kolaylık sağlayacaksa onu yapar.

Bu üç yoldan birini tercih etmen gerekse ben, birinci yolu tercih ederim çünkü birincisi Kur'an'ın lafzına daha yakındır.

﴿إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾.

"Yemin keffareti, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on düşkünü yedirmek..." (1)

Kur'an'ın belirlediği sayı her zaman için on olarak kalması gerekir. On kişiye verilecek yemeği yada onun değerini bir kişiye vermek güzel birşey olmaz. Her ne kadar Hanefiler bunu caiz görmüşlerse de aslında Kur'an'ın zahiri manasına terstir. Bana öyle geliyor ki, şari (kanun koyucu)nin bu sayıyı on kişi olarak tesbit etmesinde bir hikmet vardır. Hatta bazılarında bu sayı altmış yoksula kadar çıkar. Bu yemeği on kişiden ya da altmış kişiden sadece bir kişiye vermek şariin hikmetine uygun olmaz. Şayet bir beldede, on kişiden az yoksul varsa o zaman zarurete binaen on kişinin yemeğini bulunanlara vermek caiz olur.

AKDEDİLMİŞ YEMİN

SORU

Benimle komşum olan kadın arasında bir tartışma oldu. Ben bir daha bu kadınla konuşmayacağıma ve evime onu sokmayacağıma dair Allah'a yemin ettim. Aileme de 'Onunla kanuşmayın' diye telkinde bulundum. Bir gün, bu kadın benim evime girdi. Benim karşıma gelip bana selam verdi. Şimdi yaptığım yeminin hükmü ne olacak?

CEVAP

Bu yemine münakid (akdedilmiş) yemin denir. İslam şeria-tinde yeminler üç kısma ayrılır. Birincisi, ğamus (yalan) yemin; yalan söylediğini bildiği halde yalan yere yaptığı yemindir. Buna ğamus denmesinin sebebi, yemin sahibini dünyada yalana ahir-ette de ateşe batırdığı içindir. Facir yeminle benzerlik taşır. Facir yeminde kişinin, hiç birşey yokken ülkeyi terkedeceğini söyle-mesi gibidir. Bu yeminler hakkında Allah Teala tarafından tehdit vardır.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

"Allah'ın ahdini ve yeminlerini az bir değere değışenlerin, işte onların, ahirette bir payları yoktur. Allah onlara kıyamet günü hitap etmeyecek, onlara bakmayacak, onları temize çıkarmayacaktır. Elem verici azap onlar içindir." (1)

İkincisi, lağvi (Boşyere yapılan) yemindir.

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ﴾.

"Allah sizi rastgele yeminlerinizden dolayı değil, fakat kalplerinizin kasdettiğı yeminlerden dolayı sorumlu tutar. Allah bağışlayandır, Halimdir." (2)

Mesela, birkişı arkadaşına buyur gel dediğinde o, vallahi olmaz gelmem. Arkadaşı da, "Gelmen gerekiyor gel" deyince diğerk arkadaş "Hayır vallahi olmaz gelmem dediğı hal bu kapsama girer. İşte bu 'Lağvi Yemin'dir. Aslında yukardaki yemin yapan kişinin niyetinde yemin yapmak gibi bir şey yoktur. Öyle olduğunu zannettiğı birşey için yemin ettiğinde yemininin tersi çıkabilir.

"Allah'a yemin olsun bunun olmasını çok uzak bir ihtimal olarak görüyorum." Kısa bir zaman sonra tersi çıkar. Hatalı olduğunu anlar. İşte bu yemin de 'Lağvi Yemin'dir. Allah bundan sorumlu tutmayacaktır.

Üçüncüsü, 'Münakit Yemin'dir.

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ﴾.

"Allah size rasgele ettiğiniz yeminlerinizden dolayı değil bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü hesap sorar." (3)

1) Ali İmran, 77

2) Bakara, 225

3) Maide, 89

Gelecekteki birşeye yemin etmektir. Şöyle şöyle yapmaya-
cağım ya da sigara içmeyeceğim, falancanın evine girmeyeceğim
gibi. Bu gibi yeminler 'Munakid Yemin'lerdir. Yapılan yeminin ye-
rine getirilmesi gerekir. Özellikle hayırlı bir iş için yemin edil-
mişse. Sigara içmemek gibi. Sigara içmeyeceğine dair verdiği
sözü dosdoğru tutması gerekir. Eğer içinde şerrin bulunduğu bir
şeye yemin etmişse mesela, komşuluk ilişkilerini kesmek gibi ya
da artık yoksullara sadaka vermemek, cemaatle namaz kılmam-
mak gibi böyle bir yeminin yerine getirilmemesi gerekir. Yemi-
nine karşılık da keffaret verir. Bu kadınla konuşmamaya yemin
eden arkadaşına gelince, kadın evine girmiş, evin sahibiyle ba-
rışmış ve evin sahibi de bizzatihi onunla konuşmuş. Bu durumda
yemin bozulmuş oldu. Keffaret gerekir. Keffaretin dışında başka
birşey gerekli değildir.

﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ
فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ
أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا
خَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

"Allah size rasgele yeminlerinizden dolayı değil
bile bile ettiğiniz yeminlerden ötürü hesap sorar. Ye-
minin keffareti, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından
on düşkünün yedirmek yahut giydirmek ya da bir köle
azad etmektir. Bulamayan üç gün oruç tutmalıdır; ye-
minlerinizin keffareti budur. Yemin ettiğinizde yemin-
lerinizi tutun. Şükredesiniz diye Allah size böylece
ayetlerini açıklıyor." (1)

Soruyu yönelten kardeşimizin on miskini iki öğün doyurması
ya da tutarı kadar onlara para vermesi gerekir. İnşallah Allah
Teala kendisinden bunu kabul edecektir.

KABE ADINA YEMİN ETMEK 'LAĞVİ YEMİN' MİDİR?

SORU

Allah Teala şöyle buyurmaktadır.

﴿لَا يُوَازِدُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾

"Allah size rastgele yeminlerinizden dolayı hesap sormaz." (1)

Kabe'ye, şeref üzerine veya ataya yemin etmek 'Lağvi Yemin' midir? Yoksa 'lağvi Yemin' hiç bir ihtiyaç hissedilmeden Allah adına yapılan yemin midir?

CEVAP

Allah'ın dışında başka şeyler adına yemin etmek haramdır. Böyle bir yemin şer'an yasaklanmıştır. Peygamber (s.a.v) müslümanın atası adına yemin etmesini yasaklamıştır. "Atalarınızın adıyla yemin etmeyin. Yemin edecekse, Allah'ın adıyla yemin etsin ya da yemin etmekten kaçınsın."

"Allah'ın dışında başka şeylere yemin etmek (Allah'a) şirk koştur."

Çünkü yemin, kendisiyle yemin edilen kişiyi bir tür tazim etmektir. Mü'min bir insanın Allah Teala'nın dışında başka bir şeye tazimde bulunması caiz değildir.

Bu nedenle, Kabe'nin adını kullanarak yemin etmek caiz değildir. Kabe'nin Rabbi adına yemin ederse bu olur. Peygamberin adıyla, veli bir insanın adıyla, 'Şerefime' demek suretiyle ya da çocuğunun hayatı için veya vatan adının kullanılması suretiyle yeminler yapmak caiz değildir. Sadece ve sadece Allah'ın adıyla yemin yapılır.

İslam'ın benimsediği budur. Bu da bir nevi akide hürriyeti ve tevhid hürriyetidir.

İbn Mesud (r.a)'un şöyle dediği rivayet edilir. "Allah'ın adını kullanarak yalan yemin yapmak bir başkasının adını kullanarak doğru yemin yapmaktan daha hayırlıdır." İbn Mes'ut, doğru birşeyi şirkle birlikte yapmanın yalan bir şeyi tevhidi inançla yapmaktan daha beter olduğunu biliyordu. Allah'ın adıyla yemin etmek O'na tazim etmek olduğunu biliyordu. Yalan olarak yemin etse de sadece yalan söylediği için günah olacaktı. Ancak Allah'ın adının dışında bir başka şey adına doğru bir yemin onu şirke götürecekti. Sonuçta doğru birşey de söylemiş olsa da kendisine günah olarak şirk kalacaktı. Bu da büyük bir günahdır. Doğruluktan elde edeceği sevap işleyeceği şirk günahının yanında zayıf kalır.

Böyle bir durumda Tevhidi muhafaza etmek doğruluktan önce gelir. Bu nedenle müslümanın Allah adının dışında başka şeylerle yemin etmesi caiz değildir. Bu tür bir yemin 'Lağvi Yemin' değildir. 'Lağvi Yemin'in iki manası vardır.

BİRİNCİSİ:

Allah adının yemin kastedilmeden ağızda iki de bir söylenmesidir.

Mesela, 'Billahi yanımıza geleceksin' ya da 'Allah'a yemin ediyorum bunu yiyeceksin' veyahut bunlara benzer şeyler.. Aslında burda herhangi bir yemin söz konusu değildir. Allah'ın adını ağızına alışkanlık yüzünden ya da çok kullanması sebebiyle alır.

İKİNCİSİ:

Kişinin doğru sandığı birşey için yemin etmesi. Bir müddet sonra sandığı şeyin öyle olmadığını anlar. Düşündüğü şeyin doğru olduğunu düşünerek yemin eder fakat, belli bir müddet sonra hiç de düşündüğü gibi olmadığını görür. Bu da bir nevi 'Lağvi Yemin'dir. Günah olmaz. Günah sadece 'Ğamus (yalan yere yapılan) Yemin'dedir. Ya da münakid olduğu halde yerine getirmediği yemin için günah olması söz konusudur.

Daha önce de söz ettiğimiz gibi yeminler üç kısımdır. 'Lağvi Yemin', 'Ğamus Yemin' Bir de 'Münakid Yemin.'

İnsanların genelde yaptıkları yeminlerden çoğu bu son yemindir. İlerde bir işi ya yapacaklarına ya da yapmayacaklarına dair yemin ederler.

Bu yemin Allah'ın adı söylenerek yapıldığında geçerli olur. Başkasının adına yemin edilmesi ise haramdır. Böyle bir yemin için keffaret yoktur sadece nasuh bir tevbe ve ameli salih ile af dlenmek vardır.

MÜBAH ŞEYLERLE ADAKTA BULUNMAK

SORU

Ben bir bayanım. Çocuğumu sünnet ettirdiğimde onun için sevinçli ve güzel bir gün düzenleyeceğime dair adakta bulunmuştum. O zamanlar yaşı yediydi. Allah Teala o yıl kocamın hapse düşmesini takdir etti. Bende on senedir kocamın mahkum olması sebebiyle adağımı yerine getiremedim. Oğlumsa büyüdü. Yaşı on yedi oldu. Adağım hala duruyor. Şuanda adadığım şeyi yapmak istemiyorum. Ne yapmam gerekir? Bu adağımı yapayım mı? Yoksa onun yerine oruç veya sadaka mı vereyim?

CEVAP

Adak, seviçli bir gün düzenlemek gibi mübah bir şeyle verildiğinde bunun adak olup olmadığı hakkında alimler ihtilaf etmişlerdir. Aynı zamanda benim de tercih ettiğim görüş, söz verilen adakların Allah'a yaklaştıracak şeylerle yapılmasıdır. Mesela fakirlere sadaka verilmesi, oruç tutulması, hacca gidilmesi ya da namaz kılınması gibi. Ahmet b. Hanbel ve Ebu Davut Peygamber (s.a.v)'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir. "Adak, sadece Allah'ın rızası istenen şeylerde olur." Bu da ibadetler, ve Allah'a yaklaştıracak taatlardır. Hanbeliler mübah şeylerle yapılan adaklar için şöyle demişlerdir. "Böyle bir şey üzerine adak yapan kişinin iki şeyden birini yapması gerekir. Ya bizatihi yaptığı adağı yerine getirecek ya da yemin keffaretini de verecektir. Yemin keffareti bildiğimiz gibi:

﴿إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ﴾.

"Yeminin keffareti, ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on düşkünü yedirmek yahut giydirmek ya da bir köle azat etmektir. Bulamayan üç gün oruç tutar" (1).

Soruyu yönelten kardeşimizin adağını yerine getirme imkanı bulamadığına göre şimdi yemin keffaretini yerine getirebilir. Yani, on düşkünü tam iki öğün olarak doyurabilir. Ya da her düşküne bir mud yiyecek yanında da bir katık verebilir. Allah'ın izni ile bunlar yapılabilecek ve kalbinizi mutmain edecek şeylerdir.

SÖZ VERMEK

SORU

Ben bir genç sevmiştim. Bir gün ona şöyle dedim: "Eğer Allah Teala bana nasip ederse sana kendi ellerimle bir kazak öreceğim." Ancak bir sene sonra başka bir erkekle evlendim. Şu anda böyle bir şey yapma imkanım yok. Ne yapmam gerekiyor. Yaptığım bu adak sayılır mı? Allah Teala şöyle buyuruyor:

﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾.

"Onlar verdikleri sözü yerine getirirler, fenalığı yaygın olan bir günden korkarlar" (1).

CEVAP

Soruyu yönelten kardeşime şunu söylemek isterim: Yapmayı vadettiğin bu şey mübah işlerdendir. Yoksa Allah'a itaat olacak bir şeylerden değildir. Bunu adak olarak kabul edersek yemin keffareti vermen gerekir. Bana göre bunun bir başka açıklaması daha vardır. O da bunun adak olmadığı, bir çeşit söz niteliğinde olduğudur. Sen bu gence bir söz vermişsin. Niyetinde de "evlendiğin taktirde" bu sözünü yerine getirmek var. Bu şartlı ve belli birşeyle kayıtlı bir yemindir. "Eğer Allah bana nasip ederse sana şöyle şöyle yapacağım." Bu şart da yerine gelmemiş..Allah Teala sizin evlenmenizi dilemediğine göre şarta bağlı olan sözün şartı da yerine gelmemiş demektir. Bu nedenle herhangi bir şey yapmak gerekmez. Vadini yerine getirememenden dolayı herhangi bir günah söz konusu değildir.

---

11. BÖLÜM

TOPLUMSAL İLİŞKİLER HAKKINDA

DEVLETİN, İŞÇİ VE MEMURUN ÜCRETLERİNE MÜDAHALESİ HAKKINDA

SORU

Devletin işveren ile çalışanlar arasına girmesi; çalışanların ücretleri, çalışma saatleri, ikramiyeleri, senelik tatilleri ve emeklilikleri gibi, asrımızda ortaya çıkmış bir takım sosyal haklarına müdahale etmesi, İslam dini açısından doğru bir davranış mıdır?

CEVAP

Ben burada şeriatın üzerinde önemle durduğu, fakat çoğu insanların gafil kaldığı, veya bilmediği bir hususu hatırlatacağım.

İslam devletinin görevi sadece iç veya dış güvenliği sağlamak ya da, bazı iktisatçıların söylediği gibi, işsizlerin hakkını, işadamlarından almakta değil, aynı şekilde yaşanan olayları ve zamanında iyi değerlendirmektir. Çünkü İslam'ın en güzel özelliklerinden biri de; zulmü kaldırıp, insanlar arasında adaleti sağlamak, ve insanların birbirlerine verdikleri zararları, kavga ve çekişmeleri araştırıp kaldırmak ve bunların yerine kardeşlik ve sevgiyi yerleştirmektir. Bu konudaki delillerimiz:

1) Halifenin temsil ettiği devletin mesuliyeti, mutlak bir mesuliyettir. Herhangi bir kayıtle kayıtlı değildir. Resullallah (sav)'in de buyurduğu gibi: "Herbiriniz birer çobansınız. Herbiriniz sürüsünden mesulsünüz." Bu nedenle Hz. Ömer; "Fırat kenarındaki

bir oğlak kaybolsa kıyamet gününde Allah onu benden sorar" buyuruyor. İşte hayvana karşı mesuliyet duygusu olanın durumu. Bir de insana karşı olan mesuliyet duygusunu düşününüz!

2) İnsan hayatında adaleti sağlamak İslam'ın büyük hedeflerinden biridir. Yer ve gök bunun için var, Peygamberleri Allah cc. bunun için gönderdi. Kitapları bunun için indirdi.

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ، وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾.

"Muhakkak ki biz Peygamberlerimizi apaçık mucizelerle gönderdik. İnsanlar arasında adaleti hakim kılsınlar diye o peygamberlerimize kitap ve ölçü indirdik." (1)

Bu ayetteki "kıst" kelimesi, hiçbir tarafın etkisi altında kalmadan ve bir tarafın baskın görünmesine aldanmadan, adaleti gözetmek manasına gelmektedir. Bu ve diğer bir başka ayette işaret edilen "mizan (ölçü)"; insan hayatındaki zaruri dengeler olsa gerek. Bu sebeple Allah (cc), mizana büyük bir değer vermiştir. Onu iki ayette karine olarak ortaya koymuştur. O göğün yükseltilmesinde bir karine olmuştur.

﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ، أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ، وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾.

"Göğü yükseltti, ölçüyü koydu ki, tartıyı aşmayın. Tartıyı adaletle yapın, tartıda noksanlık yapıp sınırı aşmayınız. " (2)

İslam'ın işçilerle işverenler, mal sahipleriyle kiracılar, üreticilerle tüketiciler, satanla müşteriler arasında çok büyük haklar koyduğuna ve eğer haksızlık varsa giderdiğine hiç şüphe yoktur.

1) Hadid, 25

2) Rahman, 7-9

Allah (cc) Devlet erkanındaki yetkililere iki temel görev yüklemiştir: Emanetleri ehline vermek ve adaletle hükmetmek.

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا، وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾.

"Allah (cc) size emanetleri ehline vermezini ve insanlar arasında adaletle hükmetmenizi emrediyor" (1)

O halde; zulmü kaldırıp yerine adaleti koymayı hedef edinen bir icraat ve sistem İslam'la bağdaşır.

3) İslamiyet zararı ve adaletsizliği vargücüyle yasaklıyor, eğer varsa kaldırma yoluna gidiyor. Bu konuda bir hadisi şerifte: "Ne zarara uğramak var, ne de zarar vermek var" buyurulmuştur. İslam nazarında bu konu kesinlik kazanmış ve Kur'an da pek çok değişik ayette bu manayı tekit etmiştir. Hatta bu kuraldan birçok cüz-i hükümler türemiştir. Zarar giderilir ama zarar zararla giderilmez. Umumun zarar görmemesi için, şahısların zararına katlanılır. Büyük zararın defî için küçük zarara katlanır. O halde insanların birbirlerine verecekleri zararları önleyen bir kanun ve tedbire İslam'da yer vardır ve onu kendi prensiplerinden kabul eder.

Örneğin bu yüzden ülema trafik akışını takip eden düzenleyen sürücülere bazı esaslar belirleyen ve bu esaslara uymayanlara yaptırım uygulayan, kısacası toplum menfaatine uygun trafik kurallarına karşı çıkmıyor. Fertleri korumak için trafik kazalarına karşı tedbir aldığımıza göre toplumun birbirine düşmemesi için elbetteki daha dikkatli davranacağız.

4) İslam hukukunda devlet başkanının yapması gereken şer'î siyaset kapısı İslam devletine açıktır. Şeriatla belirtilen muhkem esaslara ters düşmediği sürece devlet; toplum esasına menfaatine uygun gördüğü cüz'i kanunlar çıkartabilir. Ortaya çıkacak olan çevre konusunda sağlıklı ve önleyici tedbirler alır, kısacası

devlet başkanı topluma faydalı gördüğü bir kuralı da koymağa, zararlı gördüğü bir kuralı da kaldırmağa yetkilidir. Hatta bunu yapmak onun görevleri arasındadır. Aslında bu konuda ayet ya da hadis yoktur ama Hulefa-i Raşidin, bunu daha önceden Resullah'ın yapmamasına ve en küçük bir ruhsat dahi vermemesine rağmen yapmışlardır.

Burada muhakkak ki İbni Kayyim'in kitabına aldığı ve Hanbeli mezhebine mensup allame İbni Akil ile, Şafi bir imam arasında geçen karşılıklı bir konuşmayı nakletmek yerinde olacaktır. Böylece yukarıda işaret ettiğimiz İslam siyasetinin ufuklarını daha da aydınlatmış olacağız.

İbni Akil; "Fünun" isimli eserinde şöyle demiştir: "Yöneticilerin, şer'i siyaseti gözeterek bir takım işler yapmaları, işlerin doğru yürütülmesi için gereklidir. bu durum imamların görüşlerine de uygundur.

Şafii olan şahıs ise şöyle dedi: "Şeriata muvafık olmayan siyaset (İdari düzenlemeler) kabul edilemez."

Bunun üzerine İbni Akil şunları söyledi: "Siyaset'ten kastedilen, insanları huzura yaklaştıran ve fesattan uzaklaştıran davranışlardır. Bu konuda bir hadis veya ayet olmaması durumu değiştirmez. Senin "Şeriata muvafık" sözünün manası eğer; "şeriata sözlerine aykırı olmayan" demekse bu doğrudur. Yok, eğer söylemek istediğin; "şeriata söylediklerinin dışında siyaseti yoktur" demekse bu yanlış olur. Çünkü bu söz, sahabeyi kirami da yanlış yapmakla itham demektir. Hulefa-i Raşidin, daha önce sünnette benzerini görmediğimiz, öldürme ve teşhir cezalarını tatbik etmişlerdir. Hz. Osman (r.a); Kur'an-ı bir araya (bugünkü mushaf'lara benzer bir şekilde) toplatmış ve İslam alemindeki belli başlı beldelelere yollamıştır. O bu davranışını halkın faydasına olduğu inancıyla yapmıştı.

Buna benzer, Hz. Ömer'den olsun, Hz. Ali'den olsun çeşitli davranışlar bize kadar ulaşmıştır.

İbnu'l Kayyim der ki: "İşte bu nokta ayakların kayma noktası zihinlerin yanılma noktası olmuştur. Burası, dar geçit ve çetin savaş meydanıdır. Kimi tefrite varmış, İslam'ın kanunlarını yürürlükten çıkartmış, hukuku çiğnemiş ve insafsızları kötülük yapmaya cesaretlendirmiştir. İşte böylece şeriata sanki, kulların haklarını gözetemez, başka sistemlere muhtaç görünümünü vererek, kendilerinde, hakkı bulan ve savunan görünümünü verdiler ve neticede; siyasetin (idari düzenlemelerin) realiteye uygunluğunu, ve gerekliliğini hem kendileri hem de başkalarının bilmesine rağmen, şeriatın ilkelerine muhalif olduğunu zannederek, onu büyük bir boşluğa itmişlerdir. Ömrümü elinde tutan Allah'a yemin olsun ki, onlar siyaseti, (yeni idari düzenlemeler) şeriata ve Kur'an'a, içtihadı zıt kabul etseler bile şeriatla siyaset arasında bir çelişki yoktur. Onları bu yanlışlığa iten şeriati tanımadaki noksanlıkları ile siyasetin ne demek olduğunu kavrayamayıp çeliştiğini zannetmeleridir. Bunun sonucunda; İş başındaki yöneticiler, ulemanın tutumunu ve insanların huzurunun ulemanın şeriati yorumladığından öte bir yorum gerektirdiğini görünce kendi kafalarından idare şekilleri uydurdular.

Böylece işler karıştı. Ulemaya da şeriatın hakikatını uygulayıp insanları bu sıkıntılardan kurtarmak oldukça güç geldi. Kimi ulema, bu konuda ifrata varmış Allah (cc.) ve Resulün hükmünün zıddına varıncaya dek şeriati genişletmişlerdir. İşte iki taifenin yanlışı da Allah'ın Peygamberini ve kitabını göndermesindeki gayeyi tam anlayamamaktan kaynaklanmaktaydı. Çünkü noksan sıfatlardan münezzeh olan Allah (cc) Peygamberini ve kitaplarını gönderdi ki, insanlar eşitliği sağlasınlar. İşte yer ve göğün yaratılmasındaki gayenin sırrı olan adalet budur. O halde ne şekilde olursa olsun adaletin belirtileri görüldü mü işte Allah'ın şeriati oradadır. "Siyasetin şeriatla alakası yok" denilemez. Aksine siyaset (yeni idari düzenlemeler) şeriatın getirdiği prensiplere uygundur. Hatta onlardan biridir. Siyaset sırf Allah'ın ve Resulü'nün adaletidir. Bunun vasıtasıyla adaletin emareleri görülür. Bizim buna siyaset dememizin sebebi, sizin adaletle yönetim

şekline siyaset terimini kullanmanızdır. Bu yüzden diyoruz ki; tüm sistemlerin üstünde olan ve işçinin çalıştırılmasına dikkat ettirmekle birlikte hakkında tam olmasını sağlayan İslam şeriatıdır ve Dünyanın düzenini kurmuştur. Bu konuda Peygamberimiz, "İşçiye alınının teri kurumadan hakkını veriniz" (*İbni Mace*) buyuruyor. Yine başka bir hadistede, "Kıyamet gününde Allah'ın hasımlık yapacağı üç kişiden birisi de işçi çalıştırıp işini yapan ama, hakkını vermeyenlerdir" buyuruyor. (*Buhari*)

İşçilerin ücretlerinin adil bir şekilde tespitine yarayacak düzenlemeler, çalışma ortamının işçi ve işveren açısından olgun bir şekilde oluşturulması çabaları, kuvvetlinin zayıfı veya bir grubun, diğer bir gurubu ezmesine mani olma gayretleri, bu sayede işçileri, "Sizin haklarınızı en iyi biz koruruz" diyerek sömürmek isteyenlerin yollarının kapatılması. Bütün bunlar İslam şeriatını rahatsız etmez, O'nun göğsünü daraltmaz. İslam bu tür faydalı düzenlemelere açıktır."

Bizim bahsini yaptığımız bu konuları İslam hukukçuları incelemişler ve halifenin, -eğer ihtiyaç varsa- işçi ve işveren arasında bazı durumlarda müdahale etme yetkisinin olduğunu söylemişlerdir. Bu konuda Şeyhulislam, İbni Teymiyye "Hasabe" isimli eserinde işlemi ve bu müdahalenin hedefini şöyle açıklamıştır. "Devlet reisinin müdahalesi şahısların veya grupların birbirlerine yapabilecekleri haksızlıkları önleyici tedbirler olmalıdır. Örneğin, insanların birbirine muhtaç olduğu, ziraat, tekstil, inşaat vb. konularda Devlet başkanı bütün bunların ücretlerini belirleyerek, onların birbirlerine karşı yapabilecekleri her türlü adaletsizlikleri önlemiş olacaktır. Çünkü bu konuda insanların maslahatı böyle tamamlanır. Şeyhulislam, Allah'ın Rahmeti üzerine olsun az sonra diyor ki: Toplur,ada bu tür işleri yapabilenler azınlıkta olunca, onların toplumun ihtiyacı olan bu mesleklerine devam etmeleri, farzı ayın olur. Örneğin insanlar çiftçiye mi muhtaçtırlar, tekstilciye mi muhtaçtırlar, inşaatçıya mı muhtaçtırlar. İşte bu meslek sahiplerine bu meslekleri yapmak şeri bir görevdir. Dolayısıyla devlet reisi o işin piyasada fiyatını belirleyerek, onları çalışmaya

mecbur kılar. Tayin edilen miktardan fazla istemelerine engel olacağı gibi işlerini yaptıran şahıslarada az para vererek onlara haksızlık yapmalarınada mani olmuş olur. Bundan sonra İbni Teymiyye şu neticeye varıyor.

"İşte görev belirlemek, işleri yoluna koymak buna derler."

Piyasa karşılığı dediğimiz bu konuyu fıkıh alimlerimiz, kitaplarında şöyle belirlemişlerdir: Yapılan iş tüm boyutlarıyla gözden geçirilerek tüketilen emekler hesap edilerek piyasa şartlarına uygun bir şekilde çalışana zulmetmeksizin, iş sahibine de haksızlık etmeden konulan standart ücrete, piyasa değeri denir. Hatta biz diyoruz ki tabiin devrinde İslam hukukçuları devletin piyasa kıymetini belirlemesine cevaz vermişlerdir. Halbuki asrı saadette Resulullah'tan fiyatların yükselmesi karşısında bunu yapması istenmiş o ise buna yanaşmamıştır. Hz. Enes rivayet ediyor.

"Rasulullah zamanında fiyatlar yükselmişti. Bunun üzerine sahabe, "Ey Allah'ın Rasulü, şu piyasayı belirlesen" deyince, Allah'ın Rasulü "Veren, alan, belirleyen Allah'tır. Benim isteğim Allah'ın huzuruna hiçbirinizin benden ne mal, ne de can hakkında, şikayetçi olmadan çıkmasıdır." (Ebu Davut, Tirmizi)

Hadisi şerif; asıl olanın serbest piyasaya da hiç müdahale etmeden ilgili kuruluşların kurallarına bırakmak olduğunu gösteriyor, ama ne var ki, böyle yapıldığı takdirde kafalarına göre bilhassa insanların ihtiyaç duyduğu konularda fiyatlarla oynayan ve bu konunun uzmanı olmayan insanlar, piyasaya müdahale ediyorsa o zaman devletin konuyu ele alması ve bir piyasa belirlemesi uymayanları zorlaması Allah'ın şeriatının bir cüzü olur. Şeyhulislam İbni Teymiyye der ki: "Öyle fiyat belirlemek var ki; zulümdür, haramdır. Ama öylesi de var ki; sırf adalettir, caizdir. Eğer piyasa şartları, insanların razı olmayacakları şekilde satıcıyı zorla belli bir fiyata bağlamayı ve Allah'ın haram kıldığı şekilde (faiz gibi) satmayı gerektiriyorsa haram olur, yok eğer adaleti taşıyorsa örneğin; insanları sattıkları mallarda değerinin

üzerine çıkmamaya mecbur bırakıyor, ya da Allah'ın haram kıldığı faizi yasaklıyorsa o zaman caizdir. Hatta vaciptir."

Birinci kısmın örneği yukarıda zikrettiğimiz hadis olabilir. Çünkü meşru bir şekilde zulüm yapmadan işin azlığından veya çokluğundan fiyatlar yükselmisse (burada arz ve talep) kanuna işaret vardır.

Satıcıyı illa ki belli bir fiatta sabit tutmak, haksız yere bir zorlama olur. İşte hadiste Peygamberimiz'in müdahale etmemesi bu yüzdendir. İkinci kısma gelince örneğin; İnsanlar muhtaç olmasına rağmen ilgililerin illa değerine çıkarak insanları zor durumda bırakmaları gibi bir durumda müdahale etmek onları belli bir fiatta mecbur kılmak adalettir. Piyasaya müdahalenin manasında işin değerini belirleyerek insanları Allah'ın mecbur ettiği adalete zorlamaktır. Şeyhulislam İbni Teymiye, çalışanın ücreti meselesini işledikten sonra mal meselesine dönüyor ve diyor ki: "Tüketim malları konusuna gelince; insanlar cihad için silah ve gerekli aletlere muhtaç olduğu zaman ilgili esnafın piyasa değeri olan karşılığını almak suretiyle bu tür malları satmaları gerekir,. Değerinin üzerine çıkma veya stok etme hakları yoktur." İbni Teymiyye devamla diyor ki; "Hz. Peygamber'in zamanında piyasa belirlenmemesinin sebebi, onlarda ticaret amacıyla un fabrikaları, ekmek fırınları yoktu, onlar buğdayı satın alıp evlerde, değirmenlerle un haline getirdikten sonra ekmek pişiriyorlardı. Ayrıca o dönemde buğdayı perakende satanlara kimse rastlayamazdı. Bu tür şeyleri toptancıdan alırlardı bu sebepten Peygamberimiz; "Pahalıcılar melundur (kovulmuştur) toptancılar "rızklandırılmıştır" buyurdular. Aynı şekilde onlarda tekstilci de yoktu. Kervanlar Şam'a gider ve insanların, bu tür ihtiyaçlarını oradan satın alırlardı."

Şeyhul İslam diyor ki: "İlla ki Peygamberin bu sözüyle piyasa belirlemenin her türlüşünün yasaklandığına delil getirenler varsa ona cevaben denilir ki: "Bu Rasulullah'ın o an için verdiği bir hükümdür. Her zamana şamil değildir." Hem bu hadiste, "Birisi

insanların muhtaç olduğu malları satmadı diye bir şeyde yok." O an Rasulullah'tan bu konuyu ele alması istenmiş, o da meselenin farkında olduğu için müdahale etmemiştir. Hem malumunuz bir şeye rağbet fazla olur da malın kendisi az olursa o malın fiyatının yükselmesi genellikle görülen bir olaydır. Bu hemen müdahaleyi gerektirmez. Rasulullah bu sebebden müdahale etmemiştir."

Bu konuda Şeyhulislam netice olarak diyor ki: "İnsanların maslahatı illaki piyasanın belirlenmesine bağlı ise adil bir şekilde bu iş yapılır. Ne çok fazla ne de eksikçe kaçılmaz. Ama hiç müdahale etmeden bu iş insanların mashalatına dokunmadan gidiyorsa hiç el sürülmez. Demek ki, gerek piyasa konusunda gerekse başka konularda hükümlerin etrafında döndüğü temel nokta, insanların maslahatı ve zararlarının giderilmesidir."

İbni Teyyimiyye'nin sözü doğrultusunda; madem ki insanların menfaati söz konusudur. Rasulullah'ın da müdahale etmemesinin sebebinin 'belki zulüme sebep durumunda, kıyamet gününde benden hak istersiniz' şeklinde düşünmesi olduğuna hadis işaret ediyor. O halde zulmü önlemek için iş ve mal piyasasına müdahale etmek neden caiz olmasın. Sonra buna ihtiyaç da var? Aksine dalalet eden ne ayet ne de hadis var. Hem İslam hukukunda bir kural var: Şeriatın getirdiği tüm hükümlerde aksine bir delil yoksa asıl olan helalliktir. Gene şeriatın getirdiği tüm kurallar dünya ve ahirette insanların huzurunu temin etmek içindir.

ÖZETLE; İslam şeriatı, çalışanların ücretlerinin belirlenmesi hususunda müslüman devletlere izin vermiştir. İhtiyaçlar ve halkın menfaati bunu gerektiriyorsa ve zulüm kaldırılıp, adalet getirilecekse, çekişmelere ve kavgalara son verecekse, her türlü zarar görme ortadan kaldırılacaksa. Konunun uzmanı olan kişiler ve din adamları toplanarak, adil bir ücret belirleyebilirler. Hiçbir tarafın yani ne işçi ne de memurun, esnafın hakkını yemeden adil bir ayarlama İslam devleti tarafından yapılabileceği gibi aynı zamanda mesai, hafta ve sene tatilleride ayarlanabilir. Buna paralel

olarak ücretin yanında ikramiyeler de ayarlanabilir. Buna paralel olarak ücretin yanında hediye, bahşiş vs. iş hayatının geleneksel olarak getirdiği bir takım sosyal haklar, devlet tarafından ayarlanabilir. Ayrıca bu konularda insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kanunlar da çıkarılabilir, tabii önceki insanların kalplerini geri getiremezsin, haya ve teslimiyet insanların haklarını vermeğe yetiyordu. Devletin müdahalesine gerek kalmıyordu. İşte bu sebepten İslam hukukçuları zaman, yer ve şartların değişmesiyle bir takım hükümlerin de değişebileceğini vurgulamışlardır. Bu ve benzeri durumlar, daha önce de belirttiğimiz gibi her şeye, her olaya çare bulabilen İslam şariatının örnek siyaset şekillerinden bazılarıdır.

Başarı, Allah'tandır.

GEREKTİĞİNDE İSLAM HÜKÜMETİNİN EV KİRALARINI BELİRLEME HAKKI VARDIR

SORU

Hükümet son zamanlarda konut kiralari hakkında bir kanun çıkardı buna göre kiracı ve mal sahibi arasındaki anlaşmalar yeniden belirlendi, kiralari ancak belli miktarda artırılabilir aynı şekilde mal sahibi kafasına göre kiracıyı çıkaramayacak ancak belli başlı şartlarla çıkarabilecek.

İslam şeriatı, müslüman devletler için böyle bir kanun hakkı tanımış mıdır? Ve herkesin bu kanuna uyma mecburiteyi var mıdır? Yoksa bir takım insanların, biz malımızın sahipleriyiz, istediğimizi yaparız. Demeğe hakları var mı? Tabii bunlar görünüşte dindar insanlar namaz kılıyorlar, oruç tutuyorlar, hacca, umreye gidiyorlar.

Bizim ve diğer insanların bu konuda helali haramdan güzelce ayırbilmemiz için şeriatın bu konu üzerindeki görüşlerini açıklamaya lutfunda bulunmanızı istiyorum.. Teşekkür ederim.

CEVAP

Bu soruda cevap itibarıyla İslam devletinin gerektiğinde, toplum adına, iş ve işçi piyasasını belirleme işçi ve iş sahiplerinin arasını düzeltme konularında müdahale etme hakkı olması

yönünden bir önceki soruyla aynı türdendir. Biz orada konu hakkındaki şeri delilleri ve göz önünde bulundurulması gereken noktaları, konuyu araştıran alimlerin görüşlerini ve nakilleri açıklamıştık. Bu yüzden aynı şeyleri bir daha burada aktarmaya lüzum yok, hüküm aynıdır. Şöyle ki: İslam devletinin kişisel bazı haklara müdahalesi sadece toplum maslahatını temin etmek, zararları giderip adaleti yerleştirmek, zulmü kaldırmak ve böylece insanların birbirlerine verecekleri zararları önlemek içindir. İslam şeriatının; şimşek gibi değişebilen olaylara karşı eli kolu bağlı, güçlülerin zayıfların ihtiyaçlarını suistimal ederek ve onları tahakküm altına alarak sömürmelerine göz yuman, olumlu hiçbir alternatif bulamayan bir din olduğunu zannetmek doğru değildir.

Şüphesiz bu eşsiz şeriatın temel özelliği; bütün kaide ve esaslarının sıkıntılara çare bulan, darlıkları genişliğe çeviren, vakıadaki olayları dikkate alan ve hayatın her anında karşılaşılabilecek yeni yeni sorunlara, en etkili ilaçları ve en adil çözümleri bulup çıkarmasıdır.

Son asırlarda bile İslam hukukçularının İslam'ın bu çare bulabilirlik, olaylara duyarlılık meziyetine sahip olduğunu kavraması, dolayısıyla zaman bozukluğu denilen insanların hayatının değişik boyutlara ulaşması ve ahlaklarının bozulması karşısında haklı bir tutum sergilemişlerdir. Bu yüzden İslam'ın siyasetini biraz daha genişleterek, kadı ve hakimleri çoğaltmışlar ve böylece yeryüzünden zulmü kaldırıp, bozukluğun kökünü kazıyıp, yerine adaleti hakim kılacak tedbirler almışlardır. Hanefi mezhebine mensub büyük alim, Alaeddin et-Trablusi, "Müini'l Hikem" isimli eserinde şöyle bir nakil yapar: "Karafi der ki, "İdari konularda hakimlere tanınan genişliğin şeriata muhalif olmadığını, aksine uygun olduğunu ve şer-i delillerin bunu gösterdiğini bilmelisin." Şimdi konuyu birkaç yönden inceleyelim.

1) Son zamanlarda fesat çoğaldığı gibi aynı zamanda yayılmıştır da, asrı saadet ve tabiinde böyle bir şey yoktu. İşte bu yüzden şariat dairesinden çıkmamak, şartıyla hükümleri zamanın

şartlarına göre Rasulullah'ın buyurduğu, "Zarar görmek te vermek te yoktur" ilkesi çatışı altında düşünülmesi gerekir. Bahsettiğimiz bu kuralları terketmek zarara götürür.

2) Maslahati mürselenin delil olduğunu ulemadan bir çoğu savunmuştur. Maslahatı mürsele demek; şeriatın uyulması veya terkedilmesi hususunda açık bir emrinin olmadığı konulardır. Yapılacak olan amel, maslahatı mürsele ile dahada kuvvetlenebilir. Sahabe-i kiram (Allah hepsinden razı olsun) sadece maslahata uygun olduğu için birtakım işler yapmışlardır. Hakkında hiç görüş ve delil olmadan mushafın yazılması, yine herhangi bir delil bulunmadan Hz. Ebu Bekir'n, Hz. Ömer'i veliahd tayin etmesi, sahabenin şurayı altı kişiye bırakması, nakit paraya geçilmesi, hapisane yaptırılması Hz. Ömer'in Mescidi Nebevi etrafındaki vakıfları mescidi genişletme amacıyla, yıktırması, Hz. Osman'ın mushafları yazdırarak dağıtması, Cuma ezanının çarşıda tekrar okutulması ve daha niceleri sırf, mashalata dayanılarak yapılmıştır.

3) Şeriat şahitlik konusunda taraflar arasında düşmanlık olmasın diye hadis rivayetinden daha titiz davranmış ve bu yüzden, sayı ve hürriyeti şahitlik için şart koşturmuştur. Gene ihtiyaç olduğu için birçok sözleşmelerde genişlik getirmiştir. Örneğin malın başkasına ait olmasına rağmen kirasız yararlanma antlaşması karz-ı hasen (süresiz borç verme) vs. aslında şeriat kurallarına göre caiz olmaması gereken, ancak ihtiyaçtan dolayı serbest bırakılan akitler bu kabildendir.

Ama aynı şeriat, zina şahitliği konusunda, dört şahit tarafından ve çok açık bir şekilde görülmedikçe şahitliği kabul etmemiştir. Katil şehadetinde iki kişiyi yeterli görmüş, halbuki kan davaları daha büyüktür, ama unutmamak gerekir ki, İslam'ın maksadı kapatmak ve kaybetmektir. Karı koca arasındaki lian (birbirlerini zina ile suçlamaları neticesinde hakim önünde bunu Allah'ın lanetiyle savunmaları) meselesinde ise hiç şahit ve delili gerekli görmediği gibi iftira cezası da öngörmemiştir, uygula-

mamıştır. Halbuki diğer insanların iftiralarına hat uygulamıştır. Bunun sebebi ise bilhassa aileler arasında şüpheyi giderici işler yapmak, sevgiyi engellemek birbirlerini nefret ettirecek olaylardan sakındırmaktır. Buna gerçekten ihtiyaç vardır. Görülüyor ki şartlar değiştikçe bu tür zıtlıklara çok rastlanır. Demek ki, zaman içindeki şartları göz önünde bulundurmak gerekir. Meseleye bu yönden baktığınız zaman toplumun idaresi için gereken cüzi kanunlar. Yukarda sözünü ettiğimiz maslahati mürseleye (toplumun genel menfaatlerine) değil, bununda üzerinde şeriatın temel kurallarına dayandığını göreceksiniz.

4) Toplum için gerekli bu kanunların her hükmü için kendine has bir delil (kitaptan hadisten) vardır. Eğer yoksa hakkında delil olan başka bir hükme kıyas edilerek hüküm verilir. Biz bu mevzudan önce bu konuları işlemiştik, yine de bazı alimlerin görüşlerini aktaralım:

Ulema der ki: Eğer şahitlik için gerekli adalet şartını bulamazsak o zaman insanlar arasında en az günahkar olanı, en uygun olanını şahit yaparız. Yargı hakim ve benzeri idari makamlara adam atamak içinde aynı yolu izleriz ki, toplum maslahatları zayi olmasın, hukuk kuralları muattal kalmasın. Ben bu konuya muhalif birinin olduğunu zannetmiyorum. Çünkü Allah (cc) insanları güçlerine göre mükellef kılmıştır. Fesadın yaygınlığı nedeniyle fasık şahitlerin şehadetleri kabul edilebiliyorsa zaman ve insanların İslam'a bağlılıklarının bozulması nedeniyle idari alanlarda da genişlik getirilmesi caiz olur. Bakın Ömer bin Abdulaziz der ki: "İnsanlar bozulduğu ölçüde hükümler doğar." Karafi de: "Zamanımızın hakimleri, valileri, güvenilir insanları, Asrı Saadet'te olsalardı idareciliğe tayin edilmezlerdi. Çünkü bu tür insanları o devirde iş başına getirmek fasıklıktı. İşte zamanımızın seçkin insanları o devrin alçak insanları idi. Alçak insanların işbaşına getirilmesi ise fasıklıktır, ama ne yapalım artık çirkinler güzel, dar olan da genişlemiş, zamanların değişmesiyle hükümler de değişmiştir."

5) Şeriatın, süt emziren anneye farkında olmadan bebeğinin necaset geçebileceğini göz önünde bulundurmak suretiyle (süt elbisesini temiz kabul edip) genişlik tanınması yağmurun oluşturduğu çamurun necaset ihtiva edebileceğini ihtimaline rağmen kolaylık olsun diye temiz kabul edilmesi İmam Muhammed, çamur hakkında bu fetvayı vermiştir. Bizim yukarda savunduğumuz fetvaların, doğruluğunu daha da kuvvetlendirmektedir. Ayrıca yaralıları yaralardan çıkan çoğu cerahatlerde kolaylık sağladığı gibi basur hastalarının hissettikleri ıslaklıklarda da kolaylık sağlamıştır. Allah Teala korku, savaş, anında kılınan namazda, namaz ve benzeri gibi zor durumlarda kılınan namazlarda, rukün ve şart aramamıştır. Bu tür kolaylıklar saymakla bitirilemez. Bu yüzden İmam Şafi, "Herşey daraldıkça genişler" diyerek bu gerçeği ifade ediyor.

O halde aynı şekilde toplum asayişini sağlamak için zor durumda kaldığımız zamanlarda da aynı kolaylıklar söz konusudur. İşte buna dayanarak diyoruz ki, insanların sosyal ilişkilerini sağlam temellere oturtması zulmü kaldırıp yerine adaleti huzur ve refahı istikrarı getiren nizam ve kanunlar koyması çekişme ve kavgaya sebep olacak unsurları yok edip Allah cc. maksadı olan toplum ıslahını temin etmesi, bunun aksinin kökünü kazınması İslam hükümetinin temel görevlerindendir. İslam hükümetinin bir gruba başka öbür gruba başka kurallar koyması asla caiz değildir. Aksine adaletle herkese eşit davranması gerekir. İşte Ululemrin görevi, işte şeriat otoritesinin gerektirdiği anlayış. Biz çalışanların ücretlerini belirleme konusundaki fetvamızı buna dayanarak verdik tabi toplum mashalatı gerektiriyorsa bu yapılabilir dedik.

İnsanlar arasında adaleti tesis etmek Allah (cc)'ın peygamberini göndermesinin, kitapları indirmesinin en büyük gayelerinden biridir. Hadid suresinde Allah (cc) şöyle buyuruyor: "Andolsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve mizanı indirdik." (Hadid, 25)

Allah (cc) adaleti emrediyor, O'nun güzel isimleri arasında El-hakem ve El-Adl bulunmaktadır. O halde insanlar arasında adaleti yerleştirecek her iş, muhabbet, huzur ve güven getirecek her tohum. Allah'ın sevdiği dininde ve şeriatında emrettiği işlerden-
dir.

﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾

"De ki Rabbim adaleti emretti."(1)

İslam devletinin eşitliği titizlikle araştırıp yerleşim bölgelerine hakim kılması başlıca görevlerinden birisidir. İdare edilenlerin görevi de bu eşitliğe saygı göstermek itaat etmektir. İşte dinimiz bunu emrediyor. Allahü Teala müminlere bunun için hitap ediyor

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِيَ الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾

"Ey inananlar Allah'a, Rasulune ve sizden olan idarecilere itaat edin."(2)

İdarecilere itaat sadece şariat ölçüsüne göre vardır. Yoksa yaratana isyanda yaratılana itaat yoktur. Toplum çıkarı için hakkı yerleştirip adaleti hakim kılmak için çıkartılan kanuna itaat etmek dinen vaciptir. Buna itaat etmemek dinin diğer emirlerine itaat etmemek gibidir.

Sahih ve müttefekunaleyh bir hadiste ifade edilen, "Allah'a isyanla emrolunmadığı müddetçe hoşuna gitsin veya gitmesin, mümine düşen emre kulak vermek ve itaat etmektir. Ama isyanla emronulursa o zaman dinlemek ve itaat etmek yoktur" buyruğu bu amaçla söylenmiştir. Hoşuna gitse de gitmese de, Peygamberin sözüne bak. Çünkü bazı insanlar kulak verip itaat eder ama çıkarına olduğu zaman. Çıkarlarına ve kişisel menfaatlerine ters düştüğü zaman hakkında verilecek kararı kaldırmak için "şeriata muhaliftir" diyerek isyana kalkışır. Ona göre kendi

1) Araf, 29

2) Nisa, 59

çıkarlarına kişisel isteklerine sahip çıkan kanunlar makbul ama aleyhine olan özel menfaatıyla bağdaşmayan hiçbir kural, kural değildir. Kanun deyince sanki kendi çıkarlarını kastediyor. Şu bir gerçektir ki; toplumun maslahatları ile istek ve çıkarlar çoğu zaman birbiriyle çatışır, çelişir Ululemrin yapması gereken; konulacak kurallardan fayda görecekle ile zarar görecekle hesaplayıp bir denge yapmaktır. Hz. Ömer ve diğerleri, yani halifeler şer'i siyasetle insanları böyle idare ediyorlardı. Daima çoğunluğun çıkarına olan kararları araştırıyorlardı. Mesela Hz. Ömer, et hayvanlarının tüketicinin ihtiyacına cevap veremeyecek durumda olduğunu görünce kasapların ardarda iki gün et kesmelerini yasaklamış ki, diğer günlere de et kalsın. Demek ki, Ululemrin bazı mübahları toplumun yararına gördüğü zaman kayıtlamaya hakkı, yetkisi vardır. Bu yüzden Hz. Ömer bizzat kendisi Zübeyir bin Ammar'ın kasaphanesini teftiş etmiş ve yasakladığı günlerde et kesilip kesilmediğini kontrol etmiştir. Bunun maslahatı da etlerin diğer günlerde yetmesini sağlamaktır. Bunun gibi konulan kanunlar insanların menfaatlerini ortaya koyuyor. Aralarında güven ve huzuru sağlıyorsa bu kanunlara itaat etmek ve gereğini uygulamak vaciptir. Birtakım insanların çıkıp, "Ben malımın sahibiyim, mülkümde dilediğimi yaparım ve hukuki devletin koyduğu kuralları aşayım" şeklinde bir itirazda bulunmaları tabiatıyla hatadır. Çünkü hiç kimse malını istediği gibi harcamak konusunda hür değildir. Bu tür fikirler olsa olsa Şuayb (as) kavminin mazeriyetleri olabilir. Şuayb Aleyhisselam kavmine:

"Ey kavmim ölçü ve tartıyı tam olarak ve adaletle yapın insanlara eşyalarını eksik vermeyin. Yeryüzünde bozgunculuk karışıklık çıkarmayın. Kavmi, Ey Şuayb! Atalarımızın tapındığını bırakmamızı veya mallarımızda dilediğimizi yapmayı terketmemizi sana namazın mı emrediyor." (Hud, 85-87)

Onların mantığının ne derece hatalı olduğunu görüyoruz. İşte bu olsa olsa mal sahibine dilediği gibi harcama yetkisi veren kapitalizmdir. Yoksa İslam bu düşünceden tamamen farklıdır. Aslında insan malının emanetçisidir. İşte İslam düşüncesinin iktisat an-

layışının temeli budur. Buna göre insan malının gerçek sahibi değildir. Malın gerçek sahibi ise ancak Allah'dır. İnsan o malın vekilidir. Allah (cc.) onu o malı korumak ve kendi şeriatına göre harcamak için onu vekil tayin etmiştir. Bunun için Allah (cc) şöyle buyuruyor:

﴿وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلِفِينَ فِيهِ﴾

"Sizleri vekil kıldığı mallardan infak edin." (1)

Demek ki mal aslında Allah'ın malıdır.

﴿وَأَتَوْهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ﴾

"Allah'ın size vermiş olduğu malından siz de onlara verin." (2)

Buna benzer diğer bir ayette de:

﴿وَلَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾

"Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlere karşı cimrilik yapanlar, bunun kendileri için hayırlı olduğunu zannetmesinler." (3)

İşte malın maddesi ve faydalanılabilir duruma gelmesi kimin eseri olabilir. Şüphesiz ki Allah'ın eseridir. Ektiğin tohumu bitki haline getiren kimdir?

﴿أَنْتُمْ تَرْعَوْنَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾

"Söyleyin bakalım ektiğinizi siz mi bitiriyorsunuz. Yoksa bitiren biz miyiz." (4)

Evet yerden fışkıran suları, gökten dökülen yağmurları kim organize ediyor. Aynı toprağa hem tadı hemde tuzu içirme gücünü vererek kimi bitkilerin tuzlu kiminin tuzsuz kiminin acı kiminin

1) Hadid, 7

2) Nur, 33

3) Ali İmran, 180

4) Vaka, 64

tatlı olmasını sağlayan güç kimdedir. Hiç şüphesiz Allahu Teala'dadır.

Evet, aynı şekilde senin tüccar olduğunu düşünürsek ticaretini yapabilmen için rüzgarları yeryüzünde, gemileri denizde hizmetine seferber eden kimdir. Senden alış veriş yapacak müşterileri ayağına kadar getiren kimdir. Hiç şüphesiz Allah'tır. Örnekler çokça sıralanabilir. Demek ki, mal ve ona ulaşabilmek için gerekli sebeplerin hepsi noksan sıfatlardan münezze olan Allah'ın, insanlara gereken ortamı hazırlamasıyla mümkündür. O halde mal, aslı itibarıyla düşünürsek Allah'ın malıdır. İnsanın onun kendinin olduğunu iddia etmesi ise boş laftır.

Başka bir yönden düşünürsek onlar toplumunda malıdır. Dolayısıyla ona toplumunda katkısı bulunması lazımdır. Bizzat ya da dolaylı yoldan uzaktan ya da yakından, malın piyasaya çıkarılmasında, üretilmesinde toplumun katkısı olduğu şüphesizdir. Kişi tek başına ne çiftlik kurabilir ne de sanatkar olabilir. Ne de tüccar olabilir. Ortamı oluşturan toplum olmasa fert hiçbirşey yapamaz. Allahu Teala'nın Nisa suresinde:

"Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı akli ermezlere vermeyin"(Nisa, 5) hitabının topluma olmasının sırrını da buradan anlıyoruz. Yani söylenmek istenen odur ki, içinde ticaretin kurallarını bilmeden, sağa sola savurganlık yaparak malını helak edecek ve toplumu zarara uğratacak, akli ermezler varsa, onun sermayesini hacr altına almak suretiyle ticaret hayatından uzaklaştırmalısınız. Fakat bu maksadı Kur'an şu şekilde ifade ediyor: "Akli ermezlere mallarınızı vermeyin." Bu tabiri kullanarak malı topluma mal ediyor.

Halbuki diğer ekonomik meselelerde herkesin malı kendine izafe edilerek, "malları" şeklinde gaib zamiri kullanılmaktadır. Ama burada maksat; esas mal toplumun malıdır. Çünkü içlerinden kendini bilmez bir har vurup harman savurursa onun zararı eninde sonunda topluma gelecek tek bir şahısta kalmayacaktır.

İşte buradan İslam'ın ekonomiye nedenli değer verdiği ortaya

çıkıyor birisi kalkıpta efendim mal benimdir. Malımda bağımsızın dilediğimi yaparım diyorsa, bu sözünde yanılmıştır.

Eğer konulacak kurala uymuyorsa haram işlemiş olur, çünkü kendini nüfus ve kuvvet sahibi kabul ediyor. Halbuki devletin bu konuda çıkartacağı kanuna boyun bükerek itaat etmesi gerekiyor, çünkü isyanı gerektirmeyen emre itaat etmek lazımdır.

Burada konuyla ilgili olması sebebiyle bana aktarılan bir hadiseyi nakletmek istiyorum. Bir zengine; "Devlet fakirleri ve zayıfları korumak için kanun çıkardı" denildiği zaman, zengin kızarak, "Ne demek, Allah fakirleri güçlü ve zengin etmiyorsa bizim suçumuz ne? Fakirler için bizi sorumlu tutmak doğru mudur?" şeklinde cevap vermiştir. Evet ne acaib düşünce, ne kötü mantık Kur'an'ın Yasin suresinde kafir ve müşrikler hakkında naklettiği mantığın aynısı. Allah (cc) buyuruyor ki: "Allah'ın size rızık olarak verdiklerinden hayra sarfedin denildiğinde, kafirler mü'minlere dediler ki; ancak Allah'ın dilediği takdirde doyuracağı kimseleri biz mi doyuracağız?" (Yasin, 47)

İşte aynı söz aynı mantık. Yine bu sebepten Mevla, kafirlerin akibetini şöyle dile getiriyor. "Siz apaçık bir sapıklıktan başka birşey de değilsiniz." Yani bu düşünceye sahip olan insan sapıktır. Çünkü Allah'ın düzenlediği doğal kanunlardan habersizdir. Şüphesiz Allah insanların bir kısmını diğerleri vasıtasıyla rızıklandırır. İşte bu Allah'ın düzenlediği bu varlığı bağladığı değişmez, sebebler ve bu sebeplerin neticelerinden biridir. Buna rağmen insanların bazılarının malında hür ve serbest olduğunu ve dilediğini yapabileceğini ileri sürmeleri affedilemeyecek hatırı sayılır hatadır. Bilhassa soruda da ifade edildiği gibi bu tür hataların, dindar, namazlı, oruçlu, hac ve umre yapanların işlemesi daha da kötü hatadır.

İşte maalesef dinimizde yanlış bilinen bir düşünce var. Eğer dini vecibeler adamın işine gelmiyorsa, kaldırıp atıyor. Bu adam hem de nafile hac ve umrede yapıyor. Peki madem ki bu kadar dindarmış fakir kardeşine neden yardımcı olmuyor? Kalkıp fakir-

leri korumak için devletin çıkardığı kanuna karşı gelerek malıyla söz sahibi olan mal sahibinin kiracıyı haksız yere evden çıkarmasına yol açıyor.

Hayır, bu dinen caiz olmadığı gibi böyle yapanların esasen dindarlıklarında şüpheyile bakmak lazım, çünkü böyle dindarlığın içine çoğu zaman başka şeyler karışır. Allah muhafaza böyle dindarlığın içinde çoğu zaman riya vardır. Bunlardan biri bakarsın namaz kılıyor, oruç tutuyor, haccını, umresini yapıyor, ama sıra haram korkusundan kaçmaya gelince kaçmıyor, ya da insanlar arasında eşitliği ön gören işlere sıra geldiği zaman maddiyat tarafı ağır basıyorda, nefesine uyarak şeytanın izini takip ediyorsa, işte o zaman böyle insanlar, fitneyi yaygınlaştırmış, din ve ehline saldıranlara iyilik yapmış olmaz mı?...

Din daima güzel muameleyi emreder, hatta o kadar ki, artık müslümanlar arasında "din güzel muameledir" sözü yaygınlaşmıştır. İşte bu kural senin hiç kimseye zulmetmemeni aksine iyiliği senden başkasına da ulaştırmanı gerektiriyor. Hukuku koruyan adaleti yerleştirip terazisini kuracak olan kanunlara muhalefet edenler gerçekte bizzat dine muhalefet etmiş olurlar. Çünkü din beraberinde isyanı getirmeyen hakkın emrettiği çerçeve dahilinde getirilen bu tür kurallara itaat edilmesini aynen emrediyor.

Allah daima hakkı söyler ve o yolu gösterir.

İSLAM VE TİCARET

SORU

İslam'ın ticareti sevmeyeği doğru mudur? Hz. Peygamber'in bizzat veya işaretle kıyamet gününde ticaretçiler günahkar olarak dirilecekler" buyurduğu söyleniyor. Böyle bir hadis var mı, varsa bu hadis helal malların ticaretini yaparak helal kazanç temin eden ticaretçilere de şamil midir? Bu konuya açıklık getirir misiniz?

CEVAP

Bu soru bilhassa günümüzde çok önemli bir konuya parmak basıyor. İslam hiçbir zaman ticareti kötülememiştir. Çünkü ticaret meşru kazanç yollarından biridir. Hatta bu konuda Kur'an güzel bir övgü getirerek,

﴿يَتَّبِعُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾.

"Allah'ın lütfundan arıyorlar"(1) ibaresini kullanıyor.

Böylece Allah'ın vereceği rızkı aramaya Allah'ın lütfundan arama ismini veriyor. Aynı şekilde başka bir ayette:

﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ﴾.

"Rabbinizin lütfundan aramanızda bir sakınca yoktur"(1) buyuruyor.

Bu ayeti kerime hac mevsiminde inmiştir. Yani hac ibadetini yaparken dahi insanın hac da bile alış veriş yapmasına izin veriliyor. Bu ayet inmeden, müslümanlar bu konuda zorlanıyorlardı ama bu ayet müslümanlara bu büyük mevsimde ticareti serbestçe yaparak büyük kolaylık getirmiştir.

Cuma namazı hakkında Allah (cc) şöyle buyuruyor:

﴿فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ﴾.

"Namaz kılındığı zaman yeryüzüne yayılarak Allah'ın lütfundan isteyin."(2)

Konuyla ilgili olarak Hz. Ömer der ki: "Benim için Allah yolunda cihattan sonra içinde ölmeği istediğim en güzel yol çoluk çocuğumun nafakasını temin etmek için girdiğim alış veriş yoludur." Hz. Ömer: Bu düşünceyi Allah (cc)'ın şu sözünden almıştır:

﴿وَأَخْرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَخْرُونَ يَقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾.

"Allah biliyor ki içinizden diğer bir kısmınız. "Lütfundan (rızk) aramak üzere yeryüzünde yol tepecekler. Başka bir kısmınızda Allah yolunda çarpışacaksınız." (3) demek ki ticaret dinimizde ne kötü görülmüş ne de yadırganmıştır.

Allah (cc) Kureyşe verdiği nimetleri sayarken, yaz kış ticaret için Şam'a, Yemen'e, kervan göndermelerini de zikrediyor. Allah (cc) şöyle buyurur.

1) Bakara, 198

2) Cuma, 10

3) Müzemmil, 20

﴿لَا يَلَافُ قُرَيْشٌ إِيْلَافِيْهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ، فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾.

"Kureyşe sevdendirilmiş olmasından yani kış ve yaz seyahatleri onlara sevimli kılınmasından ötürü Kureyşliler kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan bu evin rabbine kulluk etsinler."(1)

Başka bir ayette:

﴿أَوَلَمْ نُمْكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾.

"Biz onlara kendi katımızdan bir rızık olarak her şeyin ürünlerinin toplanıp getirildiği güvenli dokunulmaz bir yere mekkeyi mükerreremeye yerleştirmedik mi? Fakat onların çoğu bilmezler."(2)

Peygamberimiz (sav)'in ashabından tüccar olarak tanınan kimseler vardı.

Örneğin: Hiç sermayesi olmadan Mekke'den Medine'ye hicret etmiş. Peygamberimizde onu ensardan, Saad bin Rabi' ile kardeş yapmış olduğu Abdurrahman bin Avf, bunlardan biridir.

Saad ona, "Kardeşim ben mal bakımından insanların en zenginlerindenim, gel istersen malımı bölüşelim. Kardeşim benim iki de hanımum vardır. Hangisini beğenirsen onu boşayayım, iddeti bitince onunla evlenirsin. İki de dairem var, birinde sen birinde ben otururuz." Bu büyük tevcih karşısında Abdurrahman bin Avf. gayet tevazu ve alçak gönüllülük içinde, "Kardeşim, Allah mal ve aileni mübarek kılsın. Ben esnaflık ve ticaret işinden iyi anlarım bana çarşıyı gösterin." Onlar da çarşıyı gösterdiler. Alış veriş yapmağa başladı. Ticarete atıldı, derken yahudi tüccarları geride bırakarak büyük bir servet sahibi oldu. Hatta vefat ettiği zaman dört hanımı vardı. Bu hanımlardan birine 8/1 vererek anlaştılar bu

1) Kureyş, 1-4

2) Kasas, 57

para o zaman 80.000 dinara eşitti yani bu toplam malın 1/32'sini teşkil ediyordu. O zaman dinarın satın alma gücünüde göz önünde bulundurmak lazımdır. İşte bütün bunlar ticaretin eseridir. Oysa malum. Abdurrahman bin avf. Cennetle müjdelenen sahabelerdendir. Eğer ticarette beis ve günah olsaydı, Abdurrahman bin Avf. cennetle müjdelenmezdi. Demek ki ticarette bir beis yoktur. Ancak ticaret yapan kimse daima bir korku içinde bulunmalıdır. Çünkü ticarette öyle şeyler varki onları bertaraf edemeyen kimse Allah'ın gazabına ve yakıcı cehennemine girebilir. Allaha sığınırız. Bunun için, hadiste; "Kıyamet günü ticaretçiler günahkar olarak dirileceklerdir. Allah'tan korkanlar, iyilik ve doğruluktan ayrılmayanlar müstesnadır.(Tirmizi)

Demek ki, kıyamet gününde ticaretçilerin sığınacakları kale doğruluktur. Başka bir hadiste ise Rasulullah (sav) Allah'ın yüzlerine rahmet nazarıyla bakmayacağı kişilerden biride yalan yere yemin ederek satışını kolaylaştırandır"(Müslim) buyurmuştur. Yine ticaretçiler hakkında bize ulaşan başka bir hadis: "Onlar konuşuyorlar. Yalan söylüyorlar. Yemin ediyorlar. Günah işliyorlar." (Ahmet bin Hanbel) Yine bir hadiste, "Artık Allah sermayesi olmuştur. O'nun yeminiyle satıyor. Onun yeminiyle alıyor" (Tebarani) buyurmuştur.

İşte ticaretine Allah'ı alet eden Allah'ı yeminiyle sermayesi yapmaktan korkmayan her alış verişte binbir yemin ederek büyük günah işleyen Allah'ın kendisine rahmet nazarıyla bakmayacağı ticaretçi bu hadislerde belirtilmiştir.

﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ﴾

"Allah'ın adını yeminlerinize alet etmeyin." (1)

Şüphesiz Allah'ın ismi daima yüce ve mukaddes tutulması lazım. Öyle ufak tefek şeylere alet edilmez. Peki Allah'ın adını kazancına katkı yapmak için, hile ve batıl yollarda yalan yere yemin ederek kullananın durumu nasıl olur. İşte ticaretin felaketi de

ticaretçinin helal haram dinlemeden sadece kazancını düşünmesidir. Eğer böyle düşünen varsa yukarıda bahsettiğimiz hadise, giderek kıyamet günü hüsranda olan tacirlerden olur. Ama Allah'ın rızasını haketmiş tüccar; diğer ticaretçilerin büyük çoğunluğunun içine düştüğü felaketlere düşmemiş şu aşağıdaki şartları kendisinde bulunduran tüccardır.

1) Daima mübah olan malların ticaretini yapacak şer'an yasaklanmış malların ticaretini yapmak, içki domuz gibi maddelerin ticaretini yapmak müslümana caiz değildir. Hatta böyle şeylerin gayrı müslime satılması bile yasaktır. Çünkü Peygamber (sav) içkide on şeyi lanetlemiştir. İmalatı için üzümünü sıkını, süzeni, taşıyanı, kendisine taşınanı, sulayanı, satanı ve nihayet kullananı velhasıl piyasada bulunmasına katkıda bulunan herkes lanetlenmiştir. Bir gün bir adam elinde içinde içki bulunan bir kabla peygamberimize gelerek, elindeki içkiyi peygamberimize hediye etmek istediğini belirtti. Resulullah (sav) ona: "Allah içkiyi haram kıldı" dedi. Bunun üzerine adam; o zaman ben de bunu götürüp satayım dedi. Bunun üzerine peygamberimiz; içmesini haram kılan Allah satmasını da haram kıldı" deyince, o adam onu bir yahudiye ikram edeyim dedi. Peygamberimiz, "Satmasını ve içmesini haram kılan Allah, ikram etmesini de haram kıldı" buyurdu. Adam, "Peki bunu ne yapayım?" deyince, Peygamberimiz "Git ve içindekini yola boşalt" buyurdu.

Biz bu hadisten öğreniyoruz ki, içkiyi imal etmek ithal ve ihraç etmek velhasıl onunla her yönüyle ilgilenmek haramdır. Hatta bunun da üzerine çıkarak peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Kim üzümü yahudiye ya da hristiyanı ya da onu içki yapacak herhangi birine satarsa göz göre göre cehenneme yuvarlanır" (*Tebarani*). Demek ki, birinci prensip; ticaretçi, haram işlerin ticaretini yapmayacak. İkincisi; aldatmayacak. Peygamberimiz: "Malına başka birşey karıştırırsa bizden değildir" (*Müslim*). buyurmuştur. Üçüncüsü; stok yapmayacak. Çünkü stok haramdır. Peygamberimiz stoku; "Ancak yanılan yapar" buyurmuştur (*Müslim*). Bu stok işi gıda maddesi olsun olmasın müslümanlara lazım

olan herşeyin piyasasını ilgilendiriyor. Sonra "yanılgıdadır" sözü o kadar basit bir söz değildir. Çünkü Allahu Teala, Firavun'u Hamanı ve askerlerini yanılgıyla vasıflamıştır.

﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ﴾

"Şüphesiz Firavun Haman ve askerleri hata edenlerdendir." (1)

Dördüncüsü; yalan yere yemin etmeyecek. Hatta yeminden doğru olsa bile mümkün mertebe kaçınacak. Peygamberimiz (sav) yalan yere yapılan yemine (gamus) adını vermiştir. Yalan yere yapılan yemin sahibini dünyada günaha, ahirette de cehenneme götürür. Allah (cc) kıyamet gününde yalan yemin sahibinin yüzüne bakmayacaktır. Hem yalan yere yapılan yemin evleri boş bırakır ve harab eder. Allah'a sığınırız.

Beşincisi; Müslümanlara fiyatları yükseltmeyecek. Örneğin hükümet belli bir piyasa belirler. O da belirlenen piyasanın üzerine çıkar ve müslümanların ihtiyacını istismar ederek çok kar etmek için fiyatları caiz olmayacak derecede yükseltmek gibi.

Hükümet son zamanlarda kamu personelinin maaşlarını artan hayat pahalılığı karşısında yükseltti diye bunu fırsat bilen ticaretçiler helal olmayan yoldan kısa sürede zengin olmaktan başka meşru hiçbir sebep olmadan derhal onlar da zam yaptılar. Böyle durumlarda müslümanlara fiyat yükseltmek aslında haramdan başka birşey değildir. Çünkü bu davranış insanların geçimlerinin daralmasına sebep oluyor. Birçok insan bu yüzden geçim sıkıntısına düşmüş, bunun için Mukil İbni Yesar, konuyla ilgili hadisi rivayet etmek ihtiyacını hissetmiştir.

"Ölüm hastalığındayken etrafındakilere "Beni oturtun size Allahın Rasülü'ndan duyduğum bir hadisi okuyayım" dedi. Onlar da, Malik'i oturtular ve şöyle söze başladı. Ben Rasulullah (sav)'ın şöyle dediğini duydum: "Kim fiyatları yükseltmek için

müslümanların piyasasına girerse onu ateşten bir kemik üzerine oturtmak, Allah'ın üzerine bir haktır." Yanındakiler, "Yani sen bunu Rasulullah'dan böylece duydun mu" diye şaşkınlık içinde sorunca; "Evet, hem de defalarca" buyurmuştur" (*Ahmet bin Hanbel, Taberani*).

Demek ki önemine binaen Rasulullah birkaç defa irad etmiş. Evet ticaretçiler makul kazançla yetinsinler. Fukarayı ezmesinler neden % 100 kazanacaklar % 20 % 10 kar oranı yetmiyor mu? Bu açgözlülük niye, bu kâr hırsı neden? Kâr etme hesabı en fakir tüketicinin asgarî geçim standardının göz önünde bulundurulmasıyla yapılmalıdır değil mi? Ucuz sat sürümden kazan, bu daha güzeldir. Dünyayı iki elinin arasına almaya çalışıyorsun ve biriktirdiğin bütün malının da helal olduğunu zannediyorsun. Bu düşünce yanlıştır. Çünkü İslam adaleti getirmiştir. İslamiyet'te belli bir kâr oranı yoktur. O zaman bu oranı İslam'ın savunduğu adaleti göz önünde bulundurmak suretiyle ayarla.

Altıncısı; Rabbini hoş tutmak isteyen ticaretçi malının zekatını vermeye düşkün olmalıdır. Böylece malının her sene hesabını yaparak 1/40'ını çıkartması ve bunu zekat olarak vermesi gerekir. Yani % 2,5'ünü vermelidir. Bu hesaba gelir getiren bütün mallar ve değeri belli olan ticaret eşyası da girmektedir. Ama yerinde duran maddeler girmez. Örneğin; ev, kitaplar ve terazi, ticaret eşyalarının depo edildiği ardiye gibi. Bu mallar zekat hesabına dahil edilmez. Zekat sermayesine sadece para piyasada satılabilen dövizler ve ticaret eşyasının getirdiği gelirler girer. Alacaklarını da gene zekata ilhak eder ama borçlarını da aynı zamanda zekatın nisabından eşit miktarda düşer ve gerisinin zekatını verir. Müminin şeytanın vesveselerine aldanmaması gerekir.

﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا﴾.

"Şeytan sizi fakirlikle tehdit eder ve sizin cimri olmanızı emreder. Allah ise size katından bir mağfiret ve lütuf vadeder." (1)

﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾

"Siz Allah için ne verirsiniz o yerine daha hayırlısını verir. O rızık verenlerin en hayırlısıdır." (2)

Yedincisi; Müslüman ticaretçiyi, yapmakta olduğu ticareti dini görevlerinden, Allah'ın zikrinden, namazdan, hacdan, anne babaya iyilik yapmadan, akrabaları ziyaret etmekten komşuluk haklarını eda etmekten alıkoymamalıdır. Evet bütün bu uyarılar bilhassa tüccarlara yapılmıştır. Çünkü umumiyetle, ticaretçi madde içerisinde boğulup kalıyor. Artık yaşamını rakam ve hesaplar arasında sürdürüyor. Sabahını akşamını düşünmüyor. Sadece kârını, kazancını, kasasına gireni düşünüyor, bütün ömrü bu düşüncelerle geçiyor. İşte buna huturet (ahirete karşı gevşeklik) derler. Buna binaen Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: "Sadakatli tüccar peygamberlerle, doğrularla, şehitlerle beraber olacaktır" (Tirmizi).

İşte alış veriş ve tüm işlemlerinde emaneti ve doğruluğu düstur edinen ticaretçi kıyamet gününde peygamberlerle şehit ve sıddıklarla beraber haşrolunacaklardır.

Başka bir hadiste ise bu gerçek şöyle açıklanmıştır: "Konuştukları zaman yalan söylemeyenler, söz verdikleri zaman, sözlerinden dönmeyenler, güvenildikleri zaman hiyanet etmeyenler, sattıkları zaman mallarını yalan yere övmeyenler, satın aldıkları zaman kötülemeyenler, alacaklı oldukları zaman karşı tarafa zorluk çıkartmayanlar, borçlu oldukları zaman karşı tarafa zorluk çıkartmayanlar, borçlu oldukları zaman borçlarının süresini geciktirmeyenler" (Beyhaki).

İşte bu hadiste sayılan vasıflara sahip olan ticaretçiler,

1) Bokara, 268

2) Sebe, 39

kıyamet gününde peygamberler, sıddıklar ve şehitlerle beraber olacaklardır. Bu arkadaşlar ne güzel arkadaşlardır. Bu vasıfları kendinde bulunduran insanları Allah'ın (cc) da açıkladığı gibi ticaretleri Allah'ın zikrinden, ibadetinden alıkoymaz.

﴿رَجَالٌ لَا تُلِهِمُ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ، لِيَجْزِيَهمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾.

"Onlar, ne ticaret, ne de alışverişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekat vermekten alıkoymadığı insanlardır. Onlar kalplerin ve gözlerin allak bullak olduğu günden korkarlar. Çünkü Allah kendilerini yaptıklarının en güzeli ile mükafatlandıracak ve lütfundan onlara fazlasıyla verecektir. Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır."(1)

Netice olarak diyebiliriz ki; ticareti, kendisini dini görevlerinden alıkoymayan, malının zekatını veren Allah'ın sınırlarını, kendini stokçuluğa malını karıştırmayan, yalandan yemin etmeyen, ticaret ilişkilerinde harama tevessül ettirecek derecede aç gözlülüğe sahip olmayanlar. İşte bu saydığımız vasıflara sahip olanlar Allah'ın istediği gibi onun sınırları içerisinde onun isteklerinden çıkmadan ticaret yapan kıyamet günündede sıddıklarla şehitlerle beraber bulunacak olan ticaretçilerdir. Aslında isteyen her ticaretçi bu vasıfları kendinde bulundurabilir, fakat malesef bu gibi insanlar oldukça azınlıktadır. İnsanlar dini görevlerini çok az hatırlıyor, helalle kanaat etmiyor, haramdan kaçınıp, başkalarını kendisine tercih etmiyorlar. Allah'tan bizi haramdan uzaklaştırarak, helalinden zengin etmesini günahtan uzaklaştırarak itaatkar kılmasını, başkasına muhtaç kılmadan lutfundan vermesini istiyoruz.

BANKADAN ALINAN KÂRLAR

SORU

Ben orta gelirli bir memurum. Maaşımdan belli bir miktarı biriktirip bankaya yatırıyor, ve üzerine kâr alıyorum. Bu yaptığım doğru mudur? Malumunuz Şeyh Şaltut, bankanın verdiği kârın caiz olduğuna fetva vermiştir. Ben bu konuyu çeşitli alimlere sordum kimisi izin verdi, kimi de vermedi. Şunu da hatırlatayım ben bu paranın zekatını da veriyorum, fakat paranın kârı, verdiğim zekatı geçiyor. Eğer bankadan kâr almak caiz değilse ben bunları ne yapayım?

CEVAP

Bankadan alınan kâr faizdir, haramdır. Çünkü faiz iki taraftan birinin ödemesi şart koşulan, fakat sermayeden fazla olan her paranın adıdır. Yani ticaret yapmadan alın teri dökmeden sermayenin üstü faizdir işte bu sebeble Allah (cc) şöyle buyuruyor

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ. فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ، لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾.

"Ey iman edenler Allahtan korkun ve eğer inanıyor-

sanız geride kalan faizi terkediniz. Eğer yapmazsanız Allah ve Rasulu tarafından ilan edilen bir harbin içinde olduğunuzu biliniz. Eğer tevbe edip faizlerden vazgeçerseniz, sermayeniz sizindir. Böylece haksızlık etmezsiniz haksızlıkta edilmezsiniz."(1)

Burada tövbeden maksat insanın sermayesiyle başbaşa kalması demektir. Bundan fazlası ise faizdir. Bankalardan alınan kârlar İslam hukukunda helal olan şirket ve ticaretin hiçbir çeşidine girmiyor. Bunun dışında kalan ise haram kılınan faizdir. Hocamız Şeyh Şaltut; faizin içerisine giren (bildiğim kadarıyla) kâr ortaklığına fetva vermemiştir. O sadece, kişisel veya toplumsal zaruret bulunduğu zaman bankadan para çekmenin mübah olabileceğini söylüyor. Fakat zarureti de oldukça geniş tutuyorlar. Biz bu konuda Şeyh Şaltut'la aynı görüşte değiliz. Allah Rahmet eylesin.

Ben Şeyh Şaltut'un sadece tasarruf sandığına fetva verdiğini biliyorum. Bu da bankadan kâr almaktan başka birşeydir. Ama ne olursa olsun ben bu konuda da onun görüşünde değilim. Şüphesiz İslam sermayeyi bir yerde bırakarak onun üzerine belirlenmiş bir kâr koymayı mübah kılmıyor. Çünkü eğer adam ortaksa parasına göre kârda da ortaktır, zararda da ortaktır. Kar ve zarar oranları ne olursa olsun, örneğin: Kâr olmazsa hiçbirşey olmaz. Eğer zarar varsa kendi hissesi ölçüsünde zarara da ortak olur. Ortaklık dediğin mesuliyyete tahammül ederek böyle olur. Ama sınırlı kâr payı böyle değildir. Banka isterse kâr etsin, isterse zarar etsin, isterse bazen olduğu gibi % 80 % 90'lara varan kâr etsin, ortakçının olacağı az bir miktar, yani % 5, % 6'yı geçmez. Ne olursa olsun bazen ciddi zarar etmesine rağmen iştirakçi bu zarara ortak edilmiyor. Velhasıl bu yol, Allah rahmet eylesin günahlarını bağışlasın, Şeyh Şaltut fetva verse bile bu yol İslam'ın yolu değildir. Evet kardeşimiz bankanın verdiği bu paranın alınıp alınamayacağını soran kardeşimize cevap veriy-

rum. Bankanın verdiği fazlalık helal değildir. Dolayısıyla bunun alınmasında caiz değildir. Bankaya koyduğu paranın zekatıda onu helal kılmaz. Bu fazlalık haramdır. Alan insanın mülkü olmadığı gibi bankanın malı da değildir.

Ben derim ki; bu parayı ne yapaalım sorusu karşısında, onu tasadduk etmek gerekir. Aslında şüpheli şeylerden kaçınan araştırmacı ülemamız böyle paranın tasadduku için bile alınmamasına karar vermişlerdir. Aksine onu almamak ya da alıp denize atmak gerekir. Çünkü faiz bir pisliktir. Pisliğin sadakası da olmaz demişlerdir. Ama böyle düşünmek malı zayi etmek ya da onunla kimseye yardım etmemeyi yasaklayan şeriatın emriyle bağdaşmıyor. Onunla mutlaka birinin faydalanması gerekir. O takdirde mademki kardeşimiz bu paranın sahibi değildir. Onu alıp fakirlere tasadduk etmesi ya da herhangi bir hayır kuruluşuna bağışlaması gerekir. Ya da müslümanların ihtiyaçlarını karşılayan bir kuruma vermesi caizdir.

Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi haram para kimsenin mülkü değildir. O zaman bankanın verdiği faiz ne bankanın ne de iştirakçinin hiç kimsenin malı değildir. Olsa olsa toplumun malı olur. İşte haram olan tüm malların durumu böyledir. Zekatının verilmesi bir fayda ifade etmez. Çünkü zekat haram malı temizlemez. Haram malı ancak onu kaybetmek temizler. Bu konuda Rasulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki Allah "galulun" sadakasını kabul etmez" (Müslim).

"Galül", insanın toplumdan yürütmüş olduğu mala denir. Allah (cc) bu malın sadakasını kabul etmiyor, çünkü bu mal elinde bulunanın malı değildir. Peki, bankanın vereceği kar haram olduğu için bankada bırakılabilir mi? Bırakılamaz çünkü, bu para faizle çalışan bankayı daha da güçlendirir. Zaten alan adam onu kendine almayacak sadece oradan alıp bir hayır yoluna harcayacak. Bazıları diyor ki; banka iflas ettiği zaman zarar oranı parasını yatıran kişiye de yansıyacak, bankada para kalmayınca haliyle zarar da paylaşılacaktır. O halde yine şirket sayılır. Ben diyorum

ki oysa bu gibi haller yani bankanın zarar etmesi, iflas etmesi bu kuralı bozmaz, velevki parasını yatıran bankanın iflasıyla tamamen zarar etsin. Çünkü bu tür haller nadiren görülen mesabesindedir. Halbuki Allah'ın şeriatı, hatta beşerin kanunları bile çok az rastlanan olaylara göre hüküm olamazlar. Çünkü herkes kabul ediyor ki, nadirler yok gibidir. Dolayısıyla hükümleri de çoğun hükmünü alır. O halde belli bir olayla genel bir kuralı iptal etmek doğru olmaz. Genel kural ise şudur: Malını faize veren kişinin malı daima kâr eder zarar etmez. Demek ki, eğer zarar eden varsa bu nadirdir. Belki bir kaç defa vuku bulmuştur. Nadirler ise hüküm oluşturmazlar. Soru soran adam itiraz edebilir. Derki, o bankaya yatırılan paralarla ticaret yapıyor, o halde yaptığı kardan neden almayayım? Diyorum ki, tamam bankaya yatırılan paralarla ticaret yapıyor ama yatıran şahıs, ticaret işine girmiş midir? Tabii ki değildir. Ama daha işin başında bankayla ortaklık anlaşması yapmış ve bu anlaşma; "Eğer banka zarar ederse bu zarar iştirakçilere yüklenecektir" maddesini ihtiva ediyorsa o zaman böyle bir itiraz söz konusu olabilirdi. Ama gerçek odur ki, banka iflas ya da zarar ederse iştirakçiler paralarını almak için ellerinden geleni yaparlar. Buna karşılık banka da herhangi bir direnç göstermeden hisselerine göre eğer azsa birden, çoksa taksite bağlayarak, nasıl uygun olursa paraları ödüyorlar. Banka iştirakçileri kendilerini hissedar ya da zarardan mesul kabul etmiyorlar aksine verdiği paraları eksiksiz alma yoluna gidiyorlar.

BANKALARDA ÇALIŞMAK

SORU

Ben iktisat fakültesi mezunuyum. Epey rızık peşinde koştum, ama sadece bankada iş bulabildim. Hemen belirtiyim ki, ben bankaların faizle işlediğini bildiğim gibi dinimizin faizin yazıcılığını da lanetlediğini biliyorum. Bu işi kabul edeyim mi? Yoksa rızıkımın oradan geleceğini bile bile reddetmem mi gerekiyor?

CEVAP

İslam'ın iktisadi sisteminin temeli, faizle savaşmaya, onu fert ve toplumun bereketini yok eden, dünya ve ahirette belayı gerektiren büyük günahlardan görmeye dayanır. Bu gerçeği kitap, sünnet ve icma dile getirmektedir. Allah'ın (cc) şu sözünü okumam sana ışık tutacaktır:

﴿يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ، وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ﴾

"Allah faizi mahveder. Sadakaları çoğaltır. Allah günahında ısrar eden günahkar kafirleri sevmez." (1)

"Ey iman edenler Allah'tan korkun eğer gerçekten

inanıyorsanız. Faiz olarak artan miktarı almayın şayet yapmazsanız Allah ve Rasulü tarafından ilan edilen bir harble karşı karşıyasınız." (*Bakara, 278-279*)

Faize bakışını öğrenmek için şu hadis te yeterlidir. bir köyde zina ve faiz ortaya çıktığı zaman Allah'ın azabını kendilerine helal kılmış olurlar. Hakim rivayet etmiş ve senedinin sahih olduğunu bildirmiştir.

İslam'ın koyduğu prensiplerdeki metodu: Müslümana daima isyanın karşısında olmayı emreder, eğer buna gücü yetmezse, söz veya fiilinde masiyeti asgariye indirmeğe çalışır. Bu yüzden günah ve düşmanlıkta da yardımlaşmayı gerektirecek tüm dayanışmayı haram kılmış masiyetin her türlüüne yardımcı olanı yapanla suçta ortak kabul etmiştir. Mesala; öldürme, (cinayet) hakkında Rasulullah (sav) şöyle buyuruyor:

"Şayet bir müminin kanında gök ve yer ehli ortak olsa Allah onları cehenneme yollar." (*Bu hadisi Tirmizi rivayet etmiş ve hasendir demiştir.*)

Peki içki hakkında bakın Rasulullah ne buyuruyor:

"Allah içkiyi içeni içireni sıkkanı süzeni, taşıyanı, kendisine taşınanı, lanetlemiştir." (*Ebu Davud ve İbni Mace rivayet etmiştir.*)

Rüşvet belası hakkında ise peygamberimiz lanet yağıdırıyor. "Rüşvet veren, aracılık yapan ve alan mel'undur" buyuruyor. İbni Hibban ve Hakim'in de rivayet ettiği gibi, faiz hakkında Peygamberimizin tutumuna gelince, Cabir İbni Abdullah'ın rivayetine göre Rasulullah (sav) Efendimiz; faizi yiyeni, yedireni, bu anlaşılmaya şahitlik yapanı lanetlemiş ve bunlar eşittir, demiştir. (*Bu hadisi Müslim rivayet etmiştir.*)

İbni Mesud rivayet ediyor: "Peygamberimiz (sav) faiz yiyeni, yedireni, şahitlerini ve yazıcısını lanetlemiştir" (*Bu hadisi Ahmed bin Hanbel, Ebu Davud, İbni Mace ve Tirmizi rivayet etmiştir.*). Ayrıca İbni Hebban ve Hakim inceleyerek sahih kabul etmişlerdir. Nesei ise şöyle rivayet etmiştir: "Faizin haram olduğunu bildikleri halde

yiye yediren ve şahitliğini yapanlar kıyamet gününde Muhammed (sav)'in diliyle lanetlenenlerdir. İşte açık ve sahih olan bu hadisler, yazı, ya da gelir alma itibarıyla faize ortaklıktan uzak kalmayan bütün kurum ve kuruluşlarda çalışan müslümanları vicdan azabına boğuyor.

Ama sonunda belirteyim ki faiz, sadece banka görevlisi ya da şirket katiplerinin sorunu olmakla kalmıyor. Şimdi faiz memleketimizin mali ve iktisadi oluşumunun temelini oluşturuyor. Rasulullah Efendimizin bir hadislerinde de belirttikleri gibi; "Faiz artık umumi bela olmuştur. İnsanlar üzerine faiz yemiyenin kalmadığı yemiyenede tozundan isabet ettiği bir zaman illa ki gelecektir" *(Bu hadisi Ebu Davud ve İbni Mace rivayet etmiştir).*

Bu düzen içerisinde banka ya da şirkette çalışan insanların kendilerini kurtarmak için çekilmeleriyle banka ya da şirketlerin sayıları ne ortadan kalkıyor, ne de eksiliyor. Ancak yapılacak iş; insanların kanını emen bu kapitalist sistemi değiştirip, tüm yetkisi kendinde bulunan alternatif bankalar açmak ve istediği gibi çalıştırmaktır. Böylece basamak basamak sistem değiştirilebilir. Hatta insanları ve şehirleri belaya sürükleyen bu iktisadi kuruluşlar bu iğrenç problemi çözmek için yavaş yavaş yapılan çalışmalara İslam mani değildir. Örneğin; faizin haram kılınmasında içkinin haram kılınmasında İslam bu yolu takib etmiştir. Önemli olan çalışmaktır istemektir. Niyet doğru olduktan sonra yollar açılır biüznillah.

Sistemi değiştirmek isteyen her müslüman eliyle diliyle meşru olan her vesileyle bizim iktisadi sistemimizi getirmek için çalışması çaba göstermesi lazımdır ki, İslam'ın terbiyesiyle bağdaşarak bir sistem kuralım bu düşünce günümüzde tatbik edilemeyecek kadar uzak değildir. Çünkü dünyada faizle çalışmayan nüfuzu 100 milyonlara ulaşan gelişmiş ülkeler vardır. Eğer biz her müslümanı bankada çalışmaktan alıkoyarsak bunun neticesinde oralar müslümanlardan başka, yahudi, hristiyan vs. elinde kalacak, istedikleri atı oynatacaklar. Bu da İslam ve

müslümanların aleyhine olacaktır. Hem sonra bankadaki bütün işler faizden ibaret değildir ki. Çoğu işler var ki helaldir, haram değildir. Örneğin, simsarlık, komisyonculuk, emanetçilik, havale, çek, senet, vesaire bir sürü haram olmayan işler...

Bankanın yaptığı işler vardır. Bankanın yaptığı işlerin en azı faizle ilgilidir. İstemeyerek bankada çalışmayı kabul etmekte bir beis yoktur. Bu düzeni değiştirip yerine dininin ve vicdanının uygun bulduğu düzeni kurmak için, bu doğrultuda yani hem kendinin, hem Rabbinin, hem de ümmetin istediği sistem doğrultusunda "ameller niyyetlere bağlıdır" hadisi şerifi gereği niyyetini temiz tutarak işine devam edebilir.

Biz bu fetvamızı noktalamadan önce geçim ihtiyacını, İslam hukukçularının zaruret adını verdiği, soru sahibinin de işine başlamadan geçim sıkıntısının ön planda olduğunu belirttiği gibi, çoluk çocuk için gerekli rızık kaynağını da unutmuyoruz. Allahu Teala şöyle buyurur:

"Kim mecbur kalırsa saldırmaksızın sınırı da aşmadan bunlardan yemesinde bir günah yoktur. Şüphesiz Allah çok çok bağışlayan ve çok esirgeyendir." (Bakara,

ŞİMDİKİ BANKNOTLARDA (KAĞIT PARADA) FAİZ DÜŞÜNÜLEBİLİR Mİ?

SORU

Kamuoyunda alacaklının borçlusundan istediği vade farkı, meselesi etrafında bayağı tartışmalar dolaşıyor: Adam 1000 dirhem borç alıyor. Belli bir süre sonra 1100 ya da 1200 dirhem olarak geri ödüyor tabii bu işlemi kağıt (Banknot)larla yapıyor. Bazıları böyle yapıldığı taktirde faiz olmayacağını, helal olacağını, faizin sadece altın ve gümüşte belli vadelerde alınacak farkla düşünülebileceğini savunuyorlar. Delil olarak da Resulullah (sav)'in zamanında sadece altın-gümüşün varlığını ve faizin hükmünde bunlarda geçerli olacağını, bu yüzden banknotlarda haramın söz konusu olmayacağını gösteriyorlar.

Bazıları da muamelatta altın, gümüşle banknotlar arasında bir farkın olmadığı, altın ve gümüşün olmadığı yerde bunlar gibi kullanılan banknotların aynı işleme tabi olacağı görüşünü savunuyorlar.

Dolayısıyla bunlarla yapılan faiz anlaşması da aynen haramdır, diyorlar. Şimdi biz zatinalizin önünde bu iki görüşü getirdik. Sizden ricamız, bu konuda şeriatın hükmünü bize açıklayınız?

CEVAP

Ben bu sorunun hükmünü soran kardeşimize ikinci görüşün doğru olduğunu, bundan başka doğru görüşün olmadığını belirtmek istiyorum. Buna göre banknotlar (kağıt paralar) aynen altın ve gümüş yerine kaimdir. Dolayısıyla altın ve gümüş ile banknotlar arasında herhangi bir fark yoktur.

Artık günümüzde insanlar altın ve gümüşü bırakıp işlemlerini tamamen banknotlarla yapıyorlar. Peki insanlar banknotlarla işlemlerini yapıyorlar diye altın ve gümüşe yönelmek istemiyorlar diye İslam hukukunda çok önemli bir yer tutan faiz meselesini iptal mi edelim?

Bu paralara sahip olan insanlar halk nazarında zengin sayılıyorlar. Zenginlere farz olan zekat onlara da farzdır. Bu adamların altın ve gümüşü yok diye fakir kabul edip onlara zekat verilir diyen de yok. Biri kalkıp böyle bir şey söylese aptal ya da deli kabul edilir. Evliliği helal kılmak için bu kağıtlar mehir olarak verilebilir. Çünkü bunlar maldır.

Bir şey satın almak isteyen, bunları karşılık olarakta verebilir. Çalıştırılan insana ücret olarak ta verilebilir. Yanlışlıkla birisi öldürüldüğü zaman diyet olarak da verilebilir. Dolayısıyla öldürdüğü insanın kan bedeli olur. Tüm muameleler bunlarla yapılabilir. Netice olarak diyebiliriz ki, bu kağıtlar artık altın ve gümüşün yerini almış durumdadır, bunun aksi düşünülemez. Kimsenin bu konuda şüphesi olmasın. Böyle olsaydı, kan parası olarak, kızına mehir olarak, sattığı malın karşılığı olarak, ya da ev kirası olarak veya herhangi bir mal yerine almaya razı olur muydun?

Evet onu nakit olarak gördüğümüz için muamelelerimiz de artık nakit durumundadır. Şeriatın hükmüyle yöneten padişahlar da buna karşı çıkmadığı için, altın ve gümüş piyasada para olma konumunu kaybetmiş ve yerlerini kağıt banknotlara bırakmıştır. Ben hiçbir düşünürün bu konuda şüphe edeceğine ya da

başkalarını şüpheyeye düşüreceğini zannetmiyorum. Dolayısıyla kağıt paradan, karşılıksız fark almak ta, vermek te kesinlikle faizin ta kendisidir. Kim böyle yaparsa Allah ve Rasulünün açmış olduğu bir savaşın içindedir ve kimde bu faiz anlaşmasına ortak olmuşsa faizi yiyeni, yedireni, yazıcısını, şahitlerini, lanetleyen Muhammed (sav)'in diliyle lanetlenmiştir.

İSLAMIN HÜKMETMEDİĞİ TOPLUMDA MÜSLÜMAN BİR FERDİN DURUMU

SORU

Çok değerli hocam, bu size gönderdiğim üçüncü mektubum. Ben bu mektupta bundan önceki iki mektubun özetini de tescil edeceğim. Ben bu mektubumu sizin yüksek ilminize, meselelere derin inceleme kabiliyetinizle bakış açınızı, gerek dini gerekse dünyevi ilimlere isabetli maharetinizi bilerek, sağlam inceleme metodunuzun farkında olarak size gönderiyorum. Ben bu arada yaranmak için değil benim ne kadar ciddi olduğumu bilersiniz diye bu vasıflarınızı sayıyorum. Çünkü samimiyetten başka beni bu vasıfları anlatmaya götürecek hiçbir sebep yoktur. Efendim ben bu mektuba televizyon ya da radyodan cevap istemiyorum. Bu sadece kişisel bir sorudur. Bu yüzden zarfın üzerine kendi ad ve adresimi yazdım.

Muhterem Hocam asrımızda sahabe tabiin ve mezhep imamlarının asrında olmayan yeni sorunlar türedi. Ben İslam'ın bu sorunlara çözüm getirebileceğini biliyorum. Lakin bu çözümleri çıkarabilecek müctehidler nerede? Müctehidler olsa bile her sorunun çözümünü için onları biraraya kim getirecek? Hem sonra iş hayatını, ticareti, ticaretin problemlerini değiştiren düzeni, bunun sıkıntılarını (yeni, yeni, türlü, türlü) işlemleri bilip onlarla güreşebilecek ulema nerede.?

Bizim din alimlerimizin en büyükleri sadece evvelki ulemanın kitaplarında tertip ettiği muamelat (alış veriş) vs. sosyal ilişkilerde karşılıklı anlaşmalar, cinayet ve benzeri kazayı (hakimin vereceği hükmü) gerektiren hükümleri, o kitaplardan çıkarıp aktarmayı biliyorlar. İşte bu yüzden kitapların içerdiği zorlukları bilmiyorlar. Halbuki çözüm kitap (Kur'an) ve sünnette ya özel veya genel olarak vardır. Ama bunun için meselelere dalmak ve içtihat gerekir. Ulemamızın bu durumu aynen dokturun hasta ve hastalığın niteliğini incelemeden, kitaptan ilacı tarif etmesine benziyor özel sebeplerden ve ortamın gereği olarak bu konulardaki kesin ayetlere rağmen, hırsızın elini kesmek, müellefeyi kulup (kalpleri ısındırılmak istenenler) den zekatı kaldıran, içki içirene şurb haddi (içki cezası) uygulatmayan Ömer İbnulhattab (ra) benzerleri nerede? İşte İslam'a semha (müsamahalı) adını kazandıran faydalı sağlam ve diri olan ilim buna derler. Son zamanlarda benim ticaret yaptığım yabancı ülkelerden birini ziyarete gelen ilimde kökleşmiş, fakat kendilerinden izin almadığım için burada isimlerini veremeyeceğim. Ama siz mutlaka tanırırsınız. İki Arap alim gördüm. Ben onlara şu anda hatırımda olan birkaç tane mesele sordum. Mesela., onlardan birisi ticaret mallarını veya başka şeyleri güvence altına alan, sigorta meselesi? Sigortacılar bunu ısrarla istiyorlar ve bu kuruluşlarda bizim vereceğimiz cüzi paralarla ayakta duruyorlar. İkincisi ise iş ve kazancı büyültmek için bankadan kredi alma meselesi. İşte işi büyültmek için gereken büyük sermaye karşısında kitaplardaki bilgileri tatbik etmek hemen hemen imkansız. Ne çalışanlar ne de bankalar kendi kurallarının dışına çıkamıyorlar. Allah selamet versin. Bir tanesi bu meselenin içtihad ve dolayısıyla icma gerektirdiğini ve kendisinin buna gücünün yetmediğini cevabını verdi. Bunun üzerine ben ona dedim ki, ben senden fetva istemiyorum, sadece özel görüşünü soruyorum. O da cevaben, madem ki özel görüşümü soruyorsun, bana göre illa ki gerekli zamanlarda bu iki meselede bir beis yoktur.

İkinci hocaefendi ise daha başında hiç tereddüt etmeden bir

beis yoktur dedi? Ancak gayri müslim bir şirketin ilişkisinde bulunma! emrini verip bunu şart koştu ve merhum Şeyh Balit'in buna fetva verdiğini sözlerine ekledi. Şimdi benim yeni bir meselem daha var. Zati alinizden fetva istemiyorum, ancak sizin özel görüşünüzü soruyorum. Çünkü bu da esasen çok zor bir soru mesele şu: Ben yabancı ülkelere ticaret yapan bir iş adamıyım. Bu ülkeler müslüman ve gayrimüslümlerden oluşmuştur. Tabii burada herkes Batı kanunlarına tabidir. Bu ülkenin hükümeti diyor ki; senin vereceğin gümrük vergi vs. her gider müslüman ya da gayrimüslimlere gitmektedir. Fakat işin belası, bu ülkelerin vergisi akli selimin kabul edebileceği, gönlün hoşnut olabileceği bir boyutta değil. Eğer normal bir vergi olsaydı o zaman mesele basit olurdu ve benim hiçbir problemim olmazdı. İsterseniz diğer 10 çeşit vergiyi bir tarafa bırakarak sadece yüksek gelir vergisine birkaç örnek verelim de diğerleriyle beraber bu vergi oranını bir düşünün.

1- senelik gelirin 40.000 dirhem ise bunun vergisi 12.000 dirhemdir.

2- senelik gelirin 100.000 dirhem ise bunun vergisi 75.000 dirhemdir.

3- senelik gelirin 100.000 aştığı zaman, vergi oranı %89 ulaşır.

4- Bir insanın senelik tüm vergilerini topladığımız zaman gelirinden % 108'in üzerine çıkmaktadır. Yani adam evine harcama yapıyor bu harcamanın % 8 vergisini sermayeden veriyor. Çünkü ev ve kişisel harcamalar vergi oranı tayin edilmeden, gelirden düşülmüyor. Mesela şahsen ben geçen sene 70.000 dirhem sadece gelir vergisi verdim. Şimdi sormak istediğimiz şudur. Verdiğim vergiyi müslüman sakinlere gidiyor, niyetiyle verip zekat niyet etsem ve böylece zekatı düşürsem mümkün mü? çünkü hükümete verdiğim verginin üzerine çıksam bunu bünyem kaldıramaz. Bu soru üzerine görüşünüzü almadan önce sorudan doğabilecek bazı istifhamların kafanıza takılabileceğini bildiğim için, önce bunların cevabını vereyim.

Birincisi, diyeceksiniz ki; sen bu vergiyi isteyerek vermiyorsun ki bilakis zorla veriyorsun. Cevabım, evet olacak . Zaten isteyerek verseydim böyle bir problemim olmazdı. Ama bunun yanında çıkartacağım bedele müslümanları niyet ederek isteyerek verebilir miyim? Mektup çok uzadığından ben sorabileceğim soruları aşağıda kısaca cevaplarıyla zikredeyim. İkinci olarak diyeceksiniz ki bu ülkeleri neden terk etmiyorsun. Cevabı: "Çünkü bu ülkelerin hükümeti sosyalist dolayısıyla sermayemi alıp çıkartmama müsade etmiyor."

Üçüncü olarak diyeceksiniz ki, paranı bırak kendin çık sosyalist olmayan arap ülkelerine yeniden iş kur.

Ben şu anda 65 yaşındayım. Ama Allah'a hamd olsun buna rağmen dinçliğimi koruyorum. Ömrüme yemin olsun ki bu olmaz mümkün değil, demiyorum. Ama bu yaş gençlik yaşı gibi değildir. artık ortam farklı. Hem ailevi meşguliyetlerim oldukça fazla, hem de bunlara karşın lüks yaşama son vermem gayet zor olacak. Çünkü, toplumda saygın bir konuma sahibim. Yani çevrem farklı.

Dördüncü olarak; bir hastalıktan şikayetiniz var mı diyeceksiniz. Biyolojik olarak yok ama aklım bazen bozuluyor. Sinirsel bir hastayım. Bu yüzden kuvvetim gidebiliyor. İstikrarsız ve huzursuz oluyorum.

Beşincisi; neden bir ruh doktoruna gitmiyorsun? Cevap;: çalmadık kapı bırakmadım, fakat şu intibaha vardım ki tedaviye en muhtaç olan ruh doktorlarıdır. Bu da gösteriyor ki, ortada gerçek bir ruh doktoru yok. Fakat buna göre benim doktorum olaylara vakıf olâbilen isabetli ve tecrübeli ortamı gözetebilen bir doktordur. Bu da din aleminde gizlidir. Umarım ki Allah bu mektupta bana kaybettiğim yolu buldurur. Ne olur benim içinde bulunduğum durumu güzelce inceleyin, sonra beni rahatlatacak görüşünüzü açıklama lutfunda bulunun, inşallah.

CEVAP

Değerli kardeş! Allah selamet versin ve muvaffak kılsın. Allah'ın selamı rahmeti bereketi üzerinize olsun. Şimdi, önce mektubunuzda bana yönelttiğiniz güzel övgü ve vasıflardan dolayı size çok teşekkür ederek mektubunun cevabına başlıyorum. Allah beni saydığımız vasıflara ehil eylesin. Hakkımdaki hüsnü zannınızın doğru olmasını bilmediğiniz kusurlarımı da af etmesini Yüce Mevla'dan dilerim.

Gerçekten insan hayatının karşılaştığı problemleri tam manasıyla dile getiren anlayış ve bilgi ifadeleriyle dolu olan mektuplarınız beni sevindirdi. Ben bu mektuplarınıza cevap vermeyi geciktirdiğim için özür diliyorum. Ama gerçek şudur ki, ben kasıtlı olarak ihmal ettiğim için değil, güzel bir amaçtan dolayı cevabınızı geciktirdim. Çünkü İslam'ın hükümlerini öğrenmeye meraklı olduğunuzu açıkça ifade eden mektubunuza göz attığımda bunu anladım ve çok daha ayrıntılı bilgi vermek için hep boş vakit bekledim. Gerçekten, bu tür önemli meseleler hayatımızın çok önemli parçasını oluşturmaktadır. Tabii aradan epey zaman geçmesine rağmen sorduğun meseleyi inceleme fırsatı bulamadım ve bu arada son mektubun geldi. Böylece meşguliyetin çokluğu zamanın darlığına rağmen beni biryeşler yazmağa mecbur ettin, bizim gibilerin problemide yapılması gereken görevlerin vakitlerden çok olmasıdır.

Tabii zaman beklemiyor, insanlarda özürlerimizi dinlemiyorlar. Ömür kısa bünyemizde kaldırmıyor, hekimin biri Allah'tan yükünü hafifletmesini değil, bünyeni kuvvetlendirmesini iste, demiş. Cevabını istediğin soruların hepsi aynı kaynaktan doğuyor. Aynı problemi ifade ediyor, o da, müslüman bir ferdin İslami olmayan bir nizamın gölgesinde yaşaması gayri İslami bir hayat sürdürme problemi. Şüphesiz sorduğun her soru, örneğin; ticaret mallarının sigortası meselesi, ticareti genişletebilmek için bankalardan kredi alma meselesi zekatın farz olmasının yanında birde bazı ülkelerin istediği yüksek gelir vergisi, işte toplum Al-

Allah'ın şeriatına uygun yaşasaydı, İslam nizamı hakim olsaydı, bu gibi olaylar başımıza gelmeyecekti. Fakat bizi bu kötülöklere iten sebep, Batı sistemlerini taklit etmemizdir. Bilhassa mali ve iktisadi konularda bu iş daha da ileridedir. İşte bu kapitalist düzenler, bizim felsefemizin dışında kalan, bizim bakışımızın dışında kalan dünya ve mal felsefesi üzerine kurulan sistemlerdir.

Mesela kapitalizme göre faiz, damarlardaki kan gibidir. Hayat onunla vardır. Faize insanlar daima muhtaçtır. Aldatmaya yönelik tüm işlemler bu çarpık düzenin çarklarından türemiştir. İşte bunun için İslam'ın cüzleriyle bu batıl düzenlerin açıklarını yamamaya kalkışmamız, insanlığa yapacağımız en büyük zulümlerdendir. Çünkü bu cüzler ilerideki iflas eden düzenin yedek parçası olacaktır. Bu da doğru değildir, esasen bizim hatamız İslam'dan kaynaklanmıyan problemlere İslam içinde çareler aramamız başka nizamdan aldığımız hastalıklara İslam'ın korunma prensibine uymadan İslam içerisinde tedavi etmek istememizdir.

Batılı -faizci- Yahudi icadı bu bankacı borsacı sistemler kendi düzenlerini ve işleyişlerini bize empoze ediyorlar. Biz de bu sistemlere boyun eğiyoruz, tüm işlemlerimizi bu sistemin temeline bağlıyoruz ondan sonra da kalkıp, bankalarla ilgili faiz problemlerimizi çöz diye fetva arıyoruz.

İslam'ın size en doğru cevabı şudur: Bırakın bu bankaları, eğer inanıyorsanız kendinize faizsiz ve Allah'ın şeriatına dayalı işlemler yapacak bankalarınızı kurun.

Evet bu bankaları kurmak aslında gayret ve niyyetler doğru olduktan sonra, zor ya da imkansız değildir, hani bir söz var, gayret bulunduğu zaman yollar açılır.

Mali ve iktisadi konularda çok önemli araştırmalar yapan İslam araştırmacıları, ve iktisatçıları İslami bankalar kurma düşüncesi etrafında da çok eserler yazmış ve bunu hayata geçirecek İslami kurallar koymuşlardır. Bunun için sadece mali yapılanmaya ihtiyaç vardır.

Diyeceksin ki toplum bozuk olduysa ferдин ne günahı var ki ya da nizam ve hükümetler bozuksa ferдин suçu ne? Bir kişi ne yapabilir ki? Ne damarı kesebilir, ne de kan akıtabilir (elinden hiçbir şey gelmez)? Ben de cevaben diyorum ki; toplumu sadece fertler oluşturur, toplumun yaptığına susmak ve razı olmakla ferдин de bunda payı vardır. Hatta gayri İslami kuruluşlarla uyum içinde çalışmak bile onların oluşturduğu İslam dışı ortama yardımcı olmaktadır. Müslüman fert, kendini daima rahatsız hissetmesi ve etrafında dönen eğri sistemlerden sıkılması lazımdır ki; onun bu şuuru, birgün, İslami olmayan sistemleri değiştirecek toplum hayatını İslamileştirerek yönlendirecek, İslami sistemleri dünya hayatına hakim kılacak, imanlı erlerle yardımlaşmaya götürecek ve ön ayak olacaktır.

Bu batıl sistemlere karşı duyulan hoşnutsuzluk ve düşmanlık, arzu ettiğimiz değişimlerin başlangıcı olacaktır. Kendi içimizdeki bu kızgınlığımız ve karşı koyuşumuz olmadan çarpık düzenin doğrulması ya da tahrif edilmiş nizamın tashih edilmesi, için yapılan çalışmalar boşunadır.

Bahsettiğimiz kanunların gölgesinde yaşamaya mecbur edilen müslüman fert, günah, sıkıntı ve ızdırabın farkında olmalıdır. Çünkü bu tür duygular imanın bünyede var olduğunun belirtilerindendir. Çünkü bu sıkıntının manası, iyiyi iyi kabul etmek kötüyü de kötü kabul etmektir. Nitekim kötülerle uzun bir müddet beraber olmanın neticesinde malesef müslümanlarımızın uğradığı en kötü musibetlerden biride kötüyü iyiden ayırabilme duygusunu yitirmeleri olmuştur. Artık müslümanımızın hakkı batılla karıştırmaları yolları ve ölçüleri kaybetmeleri ve bunun neticesinde kötüyü iyi, iyiyide kötü görmeleri normal hale gelmiştir.

Nedense müslümanlarımız delalet içinde kıvrana kıvrana çok kötü ve çirkin bir duruma gelmişlerdir. Kötülüğü emredip iyilikten nehyetme merhalesi; yani neredeyse İsrailoğullarının yaptığı gibi adaleti savunanları öldürecekler.

Ben ve İslam'a gönül vermiş, onun hakikatlerini ve hükümleri-

ni bilen bütün alimler; İslam'ın hükümlerinin yüzeysel olmadığını aksine toplumun ihtiyaçlarını gözettiğini bilmekteyiz. Ben öyle düşünüyorum ki, bir müslüman ferd hakiki müslümanlaşmak istediğinde (yani sadece adı müslüman olarak değil) bu hükümler ona yeterli olacaktır.

Ama bununla beraber dinimizin gönderilme amacı; insanların gelişen olaylar karşısında sıkıntılarının çözümü için ona yönelerek yücelmeleridir. Yoksa Batı taklidi sistemlerin eksik ve gediklerini gidermek ve onların devamını sağlamak değildir. Dünya hayatımızda bizleri iyice sarsıp köşeye sıkıştıran beşeri sistemler içerisinde fıkhi çıkış yolları arayıp sorunları geçiştirmekten öteye gitmeyen fetvalar çıkartmanın da kişinin dininin ve bu dini hayata geçirecek toplumun duraklamasına sebep olmak anlamına geleceğinin de farkındayım.

Şüphesiz bizim, ruhi ve fikri yapımız itibarıyla Batı alemi önünde bozguna uğramamız onların çalışmalarının yanında bizim de eksik olduğumuzun farkına varmamızı gerektiriyor. Bizi bu garip konuma yani hayatı dine itaat ettirmek yerine dini hayata itaat ettirme girişiminde bulunma konumuna getiriyorlar.

Sonra biz hangi hayattan bahsediyoruz? Halbuki o hayatı biz isteyerek akıl ve ellerimizle icad etmedik ki. Aksine icad edildi ve biz onu olduğu gibi aldık. O halde biz kendilerine munasib olanı üreten değil, verileni alanız, icad eden, söz sahibi ve iş yapan ise onlar.

Onların çarpık maddi sistemlerini istemeyerek de olsa kabul etmek caiz olsa da, onların fikir ve yaklaşımları asla beninsenebilir. Diyelim ki İslami kimliğimizi yitirdik, gaflete geldik neticede istemeyerek ticaret piyasasını onlara kaptırdık. Ama adına fetvalar dediğimiz yürütülen İslami kaynaklı fikirleri batının eseri yabancı kaynaklı, nizamla elbise yapmamız caiz değildir.

Batı kanunlarından bağımsızlığımızın, onlara boyun eğmeyip efendi oluşumuzun ilk belirtilerinden biri de o kanun ve felsefe

karşısında, dinimizin benimsemediği sistemlere göğsünü gere gere "hayır" diyebilmemizdir.

Biz dinimizi siyonistlerin emrine amade ederek, sağcısıyla solcusuyla, kapitalistiyle, sosyalistiyle bağdaştırmaya çalışarak, onların her kuralına fetva aramamız neticesinde onda şeref ve saygınlık bile bırakmadık. Dinimizi adeta "buyur gel" görevlisi haline getirdik. Sanki onun işi, her yeni kanuna merhaba demesi, her yeni düzene, tebrik ederiz demesidir. Kapitalizmin iktidarında, faizi stokçuluğu pahalılığı, sömürgeyi helallaştırarak, sosyalizmin iktidarında da halkı haksız vergilere, diktatörlüğe, fetva vererek bunu yaptık.

Kardeşim demek ki, problem sadece senin problemin değildir. Problem asrımızda İslam aleminin problemidir. Şimdi sen İslamı önder edinerek onun kanunlarını dirilterek onun gölgesinde mi yaşamak istiyorsun, yoksa batının insanlığa bela ettiği iki sömürge aracının, yani kapitalizmin, ya da sosyalizmin gölgesi altında inim inim inlemek mi istiyorsun?

Başka bir ifade ile İslam nizamı içerisinde onurlu, idare eden, asker değil komutan olan bir insan olarak mı yaşamak istersin, yoksa maymunlar gibi işi gücü başkalarından gördüğünü yapmak olan taklitçi mi olmak istersin?

Kardeşim, mesele senin bildiğin gibi kolay değildir. Fıkıhla iştagal eden bazı acelecilerin bildiği gibi de değildir. Onun için senin gibi düşünmeyen din alimlerine yüklenme, din ve hayat hakkında bilgisizlikle itham etme. Şuna güven ki, mektubunda bahsettiğin Hz. Ömer (ra) bugün sağ olsaydı top yekün bu kanunları atar, yerine İslam'ın kanunlarını getirir ve kesinlikle bu kanunlara İslam içerisinde yer aramazdı.

Şimdi senin sorduğun sorular, kabul etmek ya da etmemek bakımından aynı derecede değildir. Bazıları kabule biraz yakındır. Mesela; mali sigorta meselesi, şayet diğer sigortalar gibi, faize bulaşır bir yanı yoksa kabule yakındır.

Ortaman gerektirdiği ve ihtiyacın varlığı nisbetinde sermaye sigortasına cevaz verilebilir. Ama hayat sigortası hariç. Çünkü böyle bir sigorta İslam'ın muamelat sistemine çok uzak olduğu gibi buna mecbur edecek bir ihtiyaç ta yoktur.

Bankadan kredi alma meselesine gelince bu kesinlikle haramdır. Çünkü bu, Muhammed (sav)'in alanı, vereni, yazıcısını ve şahitlerini lanetlediği faizin kendisidir. Böyle kesinlikle haram olan işlerin helallik kazanabilmesi için aşırı ihtiyaç olması lazımdır. Mesela çocuklar için gerekli azık, elbise ve tedavi edilmediği takdirde hayata mal olacak hastalık gibi. Ama ticareti geliştirmek istemek, Allah'ın yiyeceklerini Allah ve Resulüyle savaş içinde olduklarını belirttiği faizin helal olabilmesi için gereken zarureten sayılamaz. Müslüman çok haram alıp sonunda bereketsiz kalacağına, az da olsa helalla yetinip malının bereketini görsün daha iyidir. Çünkü faizin azı da çoğu da aynı hükümdedir.

Bahsettiğin devlete verdiği yüksek vergiyi zekattan sayma konusuna gelince bu devlet dini bir devlet olmadığı için, velevki sakinleri arasında müslümanlar olsa da, verdiği vergiyi bunları korumak amacıyla vermek, hiçbir surette caiz değildir. Verilen malın zekattan hesap edilebilmesi için şu üç şartın eksiksiz tam olması gerekir.

1- Resmen zekat ismi kullanılarak verilmesi lazım, yani zekatın şartlarına uyularak ölçüsüne riayet edilerek verilmesi lazım. Çünkü zekat İslam'ın en büyük şiarlarından. Şiarların şekil ve unvanlarının kalması esastır.

2- Zekatın şeran Allah'ın emrettiği yerlere verilmesi lazımdır. Bu da birinci şartla bağlantılıdır.

3- Zekat verilirken zekat niyetiyle verilmesi lazımdır. Çünkü o bir ibadettir, niyyetsiz vermek kâfi değildir.

Üçüncü şartın varlığını kabul etsek bile bir ve ikinci şartlar sizin durumunuzda söz konusu değildir.

Ben "Zekat fıkhı" isimli kitabımda İslam ülkelerinde bile çıkartılan vergi kanunlarına göre alınan vergilerin zekattan hesaplanamayacağı görüşünü tercih etmişken, putperestlerin ya da ateistlerin ülkelerinde bunun aksi nasıl düşünülebilir. Kimbilir belki de hükümetlerinin gelirinden az bir miktardan başka müslümanlara ayrılan gelir de yoktur, hatta bu bile olmayabilir.

Benim bu kitapta tercih ettiğim görüş aynı zamanda Allame Muceddid Seyyid Raşid Rıza ve Ezher'in eski Rektörü Mahmut Şaltut'un kendisi ile fetva verdikleri görüştür.

Son olarak, Kahire'de 1965 yılında kurulan İslami ilimler Araştırma Kurulu kongresinde alınan bir kararı okudum. Kararın metni şu:

"Devletin yararı için alınan vergiler, farz olan zekat yerine geçmez."

Bunun için iradeni takviye ederek (gücünü kullanarak) Allah'ın sana verdiği nimetinin şükrünü eda etmen, nefsini ve malını temizlemen için malının zekatını çıkartıp vermelisin.Devlete verdiğin vergilerin nefsini, malını temizlediğini ve Allah'ın nimetlerinin şükrünü yerine getirdiğini ben zannetmiyorum, zaten sen de buna inanmıyorsun.

Yani demek istiyorum ki; dindar müslüman başkasının tahammül etmediği mali zorluklara tahammül eder. Bu söz doğrudur. İşte bu da dini hassasiyetin zayıfladığı, sağlam inancın azaldığı asrımızın, imanı İslam vergisi olsun, bu yüzden bir hâdis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: "Bu zaman da dinini tutan ateşten kor tutan gibidir." Bu asrın fitnelerinin keskinliğine rağmen dinine bağlı müslümana elli sahabe ecri vardır.

Sorduğum sorunun yeterli cevabının bu sahifeler içerisinde olduğuna, ve isabetli temellere dayandığına inanıyorum. Kalemi elime aldığım zaman bu kadar detaylı cevap vereceğimi zannetmiyordum. Birkaç satırlarla cevap vereceğimi zannetmiştim ama, yazdığım kadar yazabilme gücünü bana Allah verdi. Umarım bu bilgiler yararlı ve ibret verici olur.

Şikayetçi olduğun takatsizlik can sıkıntısı ve ruhi bunalım için ise, manasına vakıf olarak düşünce ve tevazu içerisinde bol bol Kur'an okumanı tavsiye ediyorum.

Elinden geldiği kadar salih insanlarla oturmaya, onların menkıbelerini okumaya, kulluk noktasında olduğunu hatırlamaya gayret et, çünkü kalplerin şifası buralardadır.

Ruh doktorları hakkındaki derin ve manalı cümlelerin beni gerçekten memnun etti. Allah'tan istediğim; gönlünü rahat ettirsin, işlerini kolaylaştırsın, ayaklarını hakdan ayırmamasını sana karanlıklarda yürüyebilmen için iman nuru, şüpheli şeyleri ayırabilmen için ayırma gücü versin. Helalini vererek harama, lütfundan verip başkalarına muhtaç etmesin, bu dualarda bizi de sizinle hissedar eylesin.

Allah'ın selamı rahmet ve bereketi üzerinize olsun.

CEZALI MAHBUSU KURTARMAK İÇİN RÜŞVET

SORU

Herhangi bir yerde uyuşturucu kaçakçılığından hüküm giymiş bir mahbusun amcası, yiğeninin işlediği suçu onaylamamasına rağmen, sadece 15 sene gibi uzun bir süre içerisinde, çoluğuna çocuğuna bakacak kimse olmadığı için, onu hapisten çıkartmak amacı ile rüşvet vermesinin şer'i hükmü nedir?

CEVAP

Bu uyuşturucu kaçakçılığı cürmünü işlemek, ilgili şer'i makamların vereceği cezayı gerektirir. Çünkü uyuşturucu maddelerinden çok insanları bozgunluğa uğratan başka bir kötülük yoktur. Yani uyuşturucu içki gibidir, ya da onun kardeşidir. Bu noktadan hareketle İbni Teymiye, bu maddeyi alanın had cezasına (içki cezasına) çarptırılmasını, onun helal olduğunu kabul edeninde küfrüne hüküm verilmesini savunmuştur. Hatta uyuşturucunun zararı içkinin zararından büyüktür. Çünkü uyuşturucu insanı hayal aleminde yaşamaya mahkum ediyor, uzak olanı yakın yakın olanı uzak görme alışkanlığı, olmayacak şeyleri düşünme alışkanlığı veriyor.

Alkolik bir adamın sözüne bakın: "Keyifsiz bir kafa kesilmeyi

hak etmiştir." Bu gibi adamlarla israille savaşa bile gidilmez. Bunlarla ümmet savunulmaz, bunların yaşadığı yerde rahat bir hayat bile sürülmez. Demek ki uyuşturucu kaçakçılığı, yahut ticareti yaparak insanların fesadına çalışan bir suçlu, iyi bir cezayı hak etmiştir. Devlette böyle bir cezayı vermek için 15 seneyi uygun bulmuşsa bu adam bu cezayı hak etmiş ve yatması gerekir. Hal böyle iken, bu gibilerini hak ettikleri cezadan kurtarmak için çaba göstermek batıl bir iş ve büyük günahtır.

Birde böyle bir işi rüşvet yoluyla yapmak daha büyük bir günahtır. Çünkü kötülüğe başka bir kötülük eklemek suretiyle onu arttırmış oluruz. Arkadaşımızın bu zehiri yayarak yaptığı kötülük yetmiyormuş gibi biz de, bu bozgunculuğa bir başkasını ekliyoruz, ahlaki çöküntüyü ekliyoruz. Görevlilerin yahut bu makamlarda rüşvetle birşeyler yapabileceklerin ahlakını bozuyoruz. Bu rüşvet haramdır haram. Şüphesiz bunu organize eden de büyük bir haram işlemiş olur. Peygamberimiz (sav) rüşveti, alanı vereni ve organize ederek ortamı sağlayanı, lanetlemiştir.. Rüşvetle ilgilenen yardımcı olan herkes Muhammed (sav)'in diliyle lanetlenmiştir. Toplumumuzu rüşvet gibi hiçbir şey bozmamıştır, bu rüşvet herşeyimizi berbat etmiştir. İşler, sadece onu atmakla, uzaklaştırmakla yoluna girer.

İşte hayatın fesadı, toplumların helakı, sadece bu gibi şeylerle düşünülebilir.

Bu adam -amca- cezayı hakeden yiğeni hapisten rüşvet yolu ile çıkarmak istiyorsa büyük bir günah yükleniyor demektir.

Rüşvet verecek yerde bu parayı mahbusun çocuklarına versin. Madem ki, bakmakla yükümlü olduğu insanlar var onların perişan olmalarından korkuyor, onları seviyor, rüşvet vermek için para biriktirip insanlar arasında dolaşacak yerde bu parayı yiğenin ailesine vermesi daha uygundur.

Ama esasen mahkumların ailelerinin geçimlerini temin etmek bana göre hükümet yetkililerinin görevidir. Tabii ki, şüphesiz

beşeri sistemlerin eksiklerinden biri de budur. İnsanları hapse atarken geride kimleri var kimleri yok hiç araştırmıyor, tabiatıyla bu da başka bir fesada sebep oluyor. Çünkü çocuklar yeteri kadar parasız ya da, gözetimsiz bırakıldıkları zaman şer ellerin kendilerine uzanmalarına, zararlı şeyleri öğretmelerine ortam hazırlanıyor. O halde, toplumu korumak için toplumsal gözetim ya da bir başka yola baş vurmak gerekir.

Allah daha iyi bilir.

YALAN İMANIN SINIRIDIR

SORU

Ben hayret ediyorum, bir müslüman ki, tüm farzları eda etmesine rağmen yalandan sakınmıyor. Şimdi bu adam salihlerden sayılır mı?

CEVAP

Yalan kötü bir ahlaktır, ne muminlerin ne de salihlerin ahlakından değildir. Peygamber (sav) Efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: "Münafığın üç alemeti vardır; konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünü tutmaz, emanete hıyanet eder" (*Buhari ve Müslim*). Başka bir rivayette ise: "Dört şey vardır ki bunlar kimde bulunursa, o, tam bir münafık olur. Kimde de bunlardan bir tane bulunursa onu terk edene kadar, münafıklık sıfatlarından birini kendinde bulundurmuş olur: Konuştuğu zaman yalan söyleyen, emanete hıyanet eden, sözleştiği zaman aldatan, çektiği zaman küfreden" (*Buhari ve Müslim*).

O halde yalan müminlerin işi değil, olsa olsa daima yalan söyleyen ve yalanlarına inandırmak için yemin eden münafıkların işi olabilir. Hatta münafıklar Allah'ın huzurunda bile dünyada müslümanlara yaptıkları gibi yalan söyleyecekler ve aynı şekilde yalanlarını yeminle inandırmaya çalışacaklar.

"Onlar bir şey yaptıklarını zannediyorlar ama dikkat edin onlar yalancıların ta kendileridirler".(1)

Kur'anı Kerim'de bu konuda şöyle buyurulmuştur:

﴿ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴾

"Allaha inanmayanlar ancak yalan uydurur. İşte onlar yalancıların kendileridirler". (2)

Peygamberimiz (sav)'e; "Mü'min korkak olur mu?" diye sorulmuş. "Evet" diye buyurmuş. "Cimri olur mu?" diye sorulmuş. "Evet" buyurmuş. "Peki yalancı olur mu?" diye sorulmuş. "Hayır buyurmuş" (İmam Malik).

Bazı insanlar cesaretsiz ve zayıf olduklarından korkak olabiliyorlar. Bazıları da cimri olup eli sıkı olabiliyorlar. Bu iki sıfat aslından ve tabii olabilir.

Ama yalan böyle değildir çünkü yalan sadece istenerek kazanılan bir vasıftır işte islamın sorguladığı ve son derece zorlaştırdığı nokta burasıdır. Peygamber (sav) şöyle buyurur:

"Doğruluktan ayrılmayınız, çünkü doğruluk iyiliğe, iyilikte cennete götürür." Kişi doğruluğa ve ona ulaşmak için çalışmaya devam ederse Allah katında "sıddık"lardan yazılır. Yalandan da kaçınınız çünkü yalan kötülüğe, kötülükte cehenneme götürür kişi yalancılığa ve bu uğurda çalışmaya devam ederse Allah katında "kezzab" (çok yalancı) yazılır" (Buhari, Müslim).

Demek ki doğruluk, çalışma ile, devamlı yapmakla, riyazatla kazanılan bir alışkanlıktır, o halde müslüman, daha ayaklarını dikmeden çocuklarını doğruluğa alıştırması, yalandan sakındırması lazımdır. Hatta Peygamberimiz, bir adamın çocuğuna, sana şunu vereceğim bunu vereceğim dediğini işitince, ona dönerek gerçekten vermeye niyetin var mı? Adam, "Hayır" deyince Peygamberimiz; "Ya vereceksin ya da doğru konuşacaksın, çünkü

Allah yalanı yasaklamıştır" buyurdu. Adam, "Ey Allah'ın resulü! Bu da yalan mıdır?" diye sorunca Peygamber; "Evet her şey yazılır. Kandırmak, kandırmak olarak, yalan da yalan olarak yazılır"(Ahmet bin Hanbel).

Tabii ki yalanın dereceleri de kesinlikle farklıdır. Zararı çoksa yasağı da o derece büyük, günahı da o derece büyük olur. Yalan vardır küçük günahlardandır, yalan vardır büyük günahlardandır.

Peygamber (sav) şöyle buyuruyor: "Üç kişi vardır ki kıyamet gününde Allah onlara rahmet nazarıyla bakmayacağı gibi günahlardan de temizlemeyecektir ve onlar için çok çetin bir azab vardır: Zina eden ihtiyar, yalancı Padişah ve kibirli fakir"(Müslim).

Hadiste zikredilenler, zaruret olmaksızın günaha yönelenlerdir. Mesela ikincisi, yalan söyleyen devlet başkanı ya da belediye başkanı, bunlar insanları aldatıyorlar halbuki gönül ister ki insanlara güzel öncü olsunlar, bu yüzden böylelerinin yalanı büyük olacağından günahı da büyüktür.

Üçüncüsü, kibirlenen fakir ki bunu gerektirecek sebep yokken kendisini hayra yöneltecek vaaz ve nasihatları dinlemeye yanaşmayan ve kibreden fakir. Hikmet yaşına gelmiş gençlik yaşını geçmiş ihtiyarın zina etmesi de aynı şekilde abestir.

İşte bu üç kişiye Allah kıyamet gününde rahmet nazarıyla bakmayacak onları günahlardan temizlemeyecek ve onlar için elem verici azab vardır.

UYGUN YALAN

SORU

Ardakaşıma belli bir gün için ziyaret sözü vermiştim. O gün gelince bazı ailevi meşgalelerden dolayı verdiğim sözde duramadım. Daha sonra onunla karşılaştığımda, kendisinden utanmışım için, "Eve misafirlerim gelmişti, evi bırakıp gelemedim" diye özür beyan ettim. Acaba yalanın bu çeşidi haram mıdır? Hem benim bu yalanım ne arkadaşşıma, ne de bana zarar vermedi aksine nazikçe beni eziklikten kurtardı. İşte bundan dolayı adına ak yalan dendi? Bu yalan alışverişteki, karşılıklı ilişkilerdeki yalan gibi bir takım maddelerin karıştırılmasını veya aldatmayı içeren, yahut yalan yere şehadet gibi neticede karşı tarafın hukukunu zayi eden veya benzeri denen haram olduğunda şüphe olmayan, yalan çeşitleri gibi değildir. Ben ve başkaları, insanların günlük hayatında tabiileşmeye yüz tutmuş, hatta asrımızın alametleri arasına girmiş olan bu yalana çok düşüyoruz.

Bu yüzden bu belanın dindeki yerini bize açıklamanızdan memnun olacağım. Umarım bizi rahatlatacak, sırtımızı dayandıracağımız bir izin bulursun yoksa Allah'ın rahmet ettiği kullar hariç ki, onlar da çok azdır, biz ve asrımızın insanları yandık.Vay bizim başımıza geleceklere.

CEVAP

Tabiiki İslam aliminden fetva isteyip te herhangi bir konuda ruhsat isteyerek rahatlama ümidi, şer'an sakıncalı değildir. Aynı şekilde fetva verecek alimin de soranı, şaşkınlıktan can sıkıntısından günahla mıyım, şüphesinden kurtaracak ruhsat (izin) araması da dinen sakıncalı değildir. Bu konuda fıkıh, hadis, ve vereğ (şüpheli şeylerden kaçınma) da öncü olan Süfyani Sevri (ra) şöyle der: "Esasen ilim güvenilir bir ruhsat bulmaktır. Yoksa zorlaştırmayı herkes becerebilir."

İslam, yalanı her yönden tehlikeli görüyor, onu küfrün yahut nifakın alametlerinden sayıyor. Mesela Kur'an'da okuyoruz:

﴿ إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴾

"Yalanı, ancak Allah'a inanmıyanlar uydurur işte onlar yalancıların kendileridirler." (1)

Sünnette de görüyoruz ki münafığın alameti üçtür: "Konuştuğu zaman yalan söyler, söz verdiği zaman sözünde durmaz anlaştığı zaman aldatır" (Buhari, Müslim).

Müslim'in rivayet ettiği hadiste ise şu cümleler eklidir; "Bu adam her ne kadar namaz kılsa oruç tutsa ve gerçek bir müslüman olduğunu zannetse bile." Gene, Buhari ve Muslim'in rivayet ettiği bir başka hadiste de: "Dört şey vardır ki kimde bunlar tam olursa halis bir münafık olur. Kimde de bunlardan bir tane bulunursa onu bırakana kadar münafığın vasıflarından birini kendinde bulundurmuş olur. Emanete hiyanet eder, konuştuğu zaman yalan söyler, anlaştığı zaman aldatır, çektiği zaman küfreder." Bu yüzden Hz. Ebu Bekir'den şöyle rivayet edilir: (Ya kendi sözü ya da efendimizin sözüdür) "Yalan iman sınırlarıdır" (Beyhaki).

Sad ibni Ebi Vakkas(ra)'ten rivayet edilmiştir. O da Peygamber (sav)'den rivayet ediyor: "Hainlik ve yalan hariç her bozuk hal mü'minde bulunabilir" (Bezzar).

Malik'in rivayet ettiği mursel bir hadiste de, Efendimiz'e sorulmuş, "Mü'min korkak olur mu?", "Evet" demiş, "Cimri olur mu?" "Evet" demiş. "Peki yalancı olur mu?" diye sorulunca, "Hayır" buyurmuştur" (*İmam Malik*).

Bu yüzden Resulullah (sav), Hz. Aişe (r.a)'ye "Yalandan daha kötü gelen hiç bir ahlak yoktur" buyurmuştur. (*Ahmet bin Hanbel*).

Fakat ruhsat istenen her şey, insanın gücü altında değil ki, onu çıkarsın. Bu yüzden yalan konusunda biraz sonra açıklayacağım bütün deliller ister ardından zarar gelsin ister gelmesin İslam'ın bütün gücüyle yalandan kaçtığını çocuklarında bu temizlik üzerine terbiye etmek gerektiğini göstermektedir. İlla zarar getirmesi şart değil, yalan olması, realiteye ters düşmesi, nifak ehline benzemiş olması yeter.

İnsanların doğruluğa sarılması için illa ki, doğruluğun menfaat getirmesi, yalandan kaçınmaları için zarara sebep olması gerekmez. Ardından kişisel bazı zararlar gelse bile efendiliğe sarılmak gerekir. Aynı şekilde bir takım menfaatlere ters düşse bile rezillikten kaçınmak gerekir.

Sana nasıl davranmalarını istiyorsan insanlara öyle davran, kuralı gereği, bir insan başkasının kendine yalan söylemesini, değersiz özürlerle batıl sebeplerle aldatmasını istemiyorsa, kendisi de başkalarına yalan söylememesi lazımdır. Hem sonra yalanın en büyük zararlarından biri de, dilin ona alışması, dolayısıyla bir türlü kurtulamamasıdır. Bu denenmiş bir olaydır. Şairin de ta eskilerde ifade ettiği gibi;

"Dilini daima doğruyla çevir ve ondan memnun ol çünkü dil neye dönerse onu adet haline getirir."

Resulullah (sav) bizleri, Allah katında yalancılardan yazılmaya götüren, bu kapıdan girmemizi yasaklıyor ve şöyle buyuruyor:

"Doğruluktan ayrılmayınız, çünkü doğruluk, iyiliğe, iyilikte cennete götürür, kişi doğruluğa ve ona ulaşmak için çalışmaya devam ederse Allah katında sıddıklardan yazılır."

"Yalanlardan kaçınınız, çünkü o sahibini kötülüğe, kötülükte ateşe götürür, kişi yalancılığa ve bu uğurda çalışmaya devam ederse Allah katında çok yalancılardan yazılır" (*Buhari, Müslim*). Bununla birlikte İslam'ın en büyük özelliklerinden biri de idealizm ile onun realiteye geçirilmesini ayrı ölçüde tutmasıdır. Yoksa Allah'ın varlığını kabul eden bazı idealist ahlak felsefecilerinin yaptığı gibi insanların yaşadığı ve tatbik edilebilmesi için gerekli olan yeryüzüne inmeden ideal havalarında kanatlanıp uçmamıştır. Örneğin meşhur Alman filozofu "Kant" yalan ve benzeri kötülükler nerede nasıl, hangi sebepten ve neticesi ne olursa olsun yalan söylemeye izin vermemiştir.

Ama İslam, insanların ihtiyaçlarını ve hayatın gerçeklerini en iyi bilen Allah (cc)'ın yoludur. Bu nedenle, belirli durumlarda, insan tabiatının bir neticesi olarak ortaya çıkan olaylarda, zaruretten veya önemli bir ihtiyaca binaen, yalan söylemeye ruhsat (izin) verilmiştir.

Ben bu meseleyi, İmam Ebu Hamid el-Gazali'nin, İhya'u Ulumid'din adlı eserinde inceleyerek açıkladığı gibi, aydınlatıcı başka bir açıklamaya rastlayamadım o yüzden konuyla ilgili bir kaç paragrafı buraya nakletmem yerinde olacak:

"Şunu bil ki, yalan aslında haram liaynihi (içki kumar gibi özü kastedilmiş bir haram) değildir aksine karşı tarafa ya da bir başkasına zararı dokunacağından dolayı haram kılınmıştır. Yalanın en az zararında haber verilen şahsın bir şeyi olmadığı gibi inanmasıdır. Dolayısıyla bilmemiş olmasıdır. Bazen de yalan söylenmesinde bir başka türlü zarar olabilir ama bazı bilinmiyen işlerde de maslahat ve fayda vardır. Eğer yalan fayda olan bilmemeyi gerektiriyorsa o zaman yalan söylemeye mücade edilmektedir. Yalan söylemenin farz olduğu yerler de vardır.

Meymun bin Mehran der ki: "Bazı yerlerde yalan söylemek doğru söylemekten hayırlıdır. Mesela bir adam kılıçla öldürmek için bir başkasının arkasından koşsa, adam da bir eve girse peşinden koşan adam da o eve gelir, falancayı gördün mü? dese

sen ne derdin? Görmedim, demez miydin? Doğruyu gizledin, işte yalanın böylesini söylemek farzdır."

Netice olarak diyeceksin ki, sözler maksatları ifade için sarfedilir. Eğer hem yalanla hem de doğruyla güzel bir maksat ifade edilebiliyorsa orada yalan söylemek haram olur. Ama aynı neticeye yalanla ulaşıp doğruyla ulaşılamıyorsa, maksadın ifade edilmesi de mubahsa orada yalan söylenilmesi mübahtır. Yok eğer maksadın ifadesi vacibse orada yalan söylenilmesi vacib (farz) olur.

Eğer harbin, maksadının tamamlanması, iki müslümanın arasını düzeltmek, ya da kendini kaybetmiş olan şahsın kalbinin yatıştırılması yalanla mümkünse, burada yalan söylemek mübah olur. Ama gene de mümkün olduğu kadar yalandan kaçınmak gerekir. Çünkü kendisine yalan kapısını bir defa açtı mı, hiç gerek duyulmayan anlarda, zaruret olmadığı zamanlarda da yalan söyleyebileceği tehlikesi doğar. O zaman diyebiliriz ki, yalan aslen haramdır, zaruret hali mustesna.

Yalanın haram oluşundan istisna edilebilmesinin delili de, Ümmü Gülsüm'den rivayet edilen hadistir. "Üç hal hariç, ben Resulullah'ın yalana müsaade ettiğini duymadım. İki kişinin arasını bulmak için yalan söylemek, savaşta yalan söylemek, kocanın hanımına, hanımın da kocasına yalan söylemesi" (Müslim).

Gene Ümmü Gülsüm'den Resulullah (sav)'in şöyle söylediği rivayet ediliyor: "İki kişinin arasını bulmak için hayır söyleyen, ya da hayır isnad eden (ravinin şüphesidir), yalancı değildir" (Buhari, Müslim).

Esmâ binti Yezid rivayet ediyor: "Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Ademoğlunun söylediği her yalan ona yazılır, ama iki müslümanın arasını bulmak için söylenen yalan hariç" (Ahmet bin Hanbel).

İmamı Gazali diyor ki: "İşte bu üç mesele hakkında açıkça istisna vardır, bunların dışındada kendisi ya da bir başkası için şer'an kabul edilebilecek bir maslahat varsa gene istisna vardır.

Kendisi için olan maslahat. Örneğin, zalimin biri onu yakalamış ve parasının nerde olduğunu soruyorsa onu inkar edebilir, ya da zalim bir sultan onu yakalamış, kendisi ile Allah arasında kalmış bir günahı soruyorsa onu da inkar edip, zina yapmadım hırsızlık yapmadım diyebilir. Peygamber (sav) buyuruyor ki: "Kim bu pislikleri işlemiş de Allah da onları örtmüşse, o da örtün" (*Hakim*). Çünkü fuhşu açıklamak da başka bir fuhuştur. Adam zulmen alınacak malını korumak için yalan söyleyebiliyorsa yalancı da olsa diliyle ırzında koruyabilir.

Başkasının ırzını korumak için de yalan söyleyebilir. Örneğin bir kardeşinin sırrından soruluyorsa onu inkar edebilir. İki müslümanın arasını bulmak için, keza yalan söyleyebilir, hanımlarından kumalar arasında ıslah için, mesela her birine ayrı ayrı ben en çok seni seviyorum demek suretiyle yalan söyleyebilir. Eğer hanımı dediğini yapmak için gücünün yetmediği bir mükafat istiyorsa o an onu rahatlatmak için, veya bir başkasının canını rahatlatmak, ancak yapılan bir suçun inkarını, ya da çok sevdiğini izhar etmeyi gerektiriyorsa özür dilemek için yalan söylemekte bir beis yoktur.

Fakat sınır şu olacak, yalan her zaman mahsurludur eğer yarıda saydığımız yerlerde doğru söylemiş olsaydı bir mahsur doğacaktı."

O halde doğru ile yalanı karşılaştırmak onları aynı ölçüde tartmak gerekir, eğer doğru söylediği zaman şer'an tehlikeli görülen bir hataya daha da yaklaşıyorsa yalan söyliyebilir ama yalanın maksadı doğrunun maksadından dinen daha hafifse doğru söylemek vacib olur. Bazen de her ikisi karşı karşıya gelip maksatlarda tereddüt ediliyor. İşte o zamanda doğruya meyletmek daha iyidir. Çünkü yalan zaruret ve mühim bir ihtiyaçtan dolayı mübah olur. Eğer ihtiyacın mühim olup olmadığında şüphe varsa asıl olan haram olmasıdır, o durumda yalan haramiyete dönüşür.

İfade edilmek istenen amaçların anlaşılır dereceleri kapalı olduğu için mümkün mertebe yalandan kaçınmak gerekir. Evet ih-

tiyaç duyduğu zaman bile eğer kendisi içinse terketmek gerekir. Zararına katlanmak gerekir. Ama eğer başkasının menfaatına ise, başkası hakkında musamaha etmek gerekir, ona zarar vermek caiz değildir. Ama insanlar genellikle kendi çıkarları için yalan söylerler. Hem bu çıkarların da dünyalık ve malları arttırmak için olduğu da çoğunluktadır. Yani terk edilmesinde sakınca olmayan basit şeylerden dolayı yalan söyleniyor. Hatta bazı kadınlar, kumalarını darıltmak için kocası hakkında kendisini övücü bir sürü yalan sayıyor. Böyle şeyler haramdır.

Esmâ anlatıyor: "Bir kadının Resulullah'a (sav) gelerek şöyle sorduğunu duydum: "Ey Allah'ın elçisi, benim bir kumam var, onu kızdırmak için kocamın yapmadığı şeylerle onu kışkandırmaya, kızdırmaya çalışıyorum Bu yaptığımdan bana zarar var mıdır?" Bunun üzerine Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Verilmediği halde doyduğunu gösteren yalan elbiselerini giymiş gibidir" (Buhari, Müslim).

Kadınların çocuklarına yalan söylemeleri ise eğer çocuk okula, medreseye ya da namaza illa ki vaad ile ya da korkutma ile yöneliyorsa o zaman mübah olur.

Evet hadislerde yalanın yazıldığını da aktardık ancak mübah olan yalanda yazılır, bunun hesabı da verilir, maksadın ne olduğu sorgulanır, maksad tashih edildikten sonra affedilir. Çünkü yalanın mübah oluşu düzeltmek içindir. Böyle olduğu için hiç ishal olmadan zahiren ishal için yalan söylediğini yutturmak isteyenler ve kendi menfaatını düşünenler de var. İşte bu yüzden yalanın her çeşidi yazılır. Yalan söyleyen herkes içtihat boşluğuna düşmüştür. Bu adamı yalan söylemeye iten sebep şer'an doğrudan önemli midir, değil midir, bunu anlayabilmek herkesin işi değildir. Çünkü bu nokta çok kapalıdır. Haram aksi gerekmediği sürece terkedilmelidir. Ama yalan söylemek vacib ise o zaman sıdkı terkeder örneğin doğruyu söylemek kan dökmeye götürüyorsa veya nasıl olursa olsun başka bir masiyete götürüyorsa terkedilmesi gerekir. (İhyau Ulumud'din).

Bu yeterli açıklamaların ışığında, sorulan soruya dönelim. Soruda belirtilen mazeret günahtan kurtulmak için tam yeterli bir mazaret olmadığı gibi hadiste istisna edilen üç hususa da girmiyor peki bu üç hususa kıyas edilebilir mi? Yoksa asıl olan haramın içinde mi kalacak?

Haddi zatında fetva isteyen bacımızın sorusuna baktığımız zaman kendisinin iki hata işlediğini görüyoruz. Birincisi, arkadaşına söz vermiş ama sözün de durmamış. Halbuki yukarıda da bahsettiğimiz gibi özür hali hariç verilen sözde durmak vacib olmakla birlikte durmamak münafıklık alametlerindendir.

İkincisi, bacımız sözünde durmamaya saçma bir özür göstererek onu uydurmaya çalışmış yani anlayacağınız hatayı başka bir hatayla tedavi etmeye çalışmıştır. Şairin dediği gibi:

*Bir hastalığa bir başkasıyla şifa istersen
Seni hasta edeni şifa verenle öldür*

Bacımıza yakışan, eksiği ortaya çıksa bile hakikati söylemesi idi. Hem burada arkadaşına nazikçe yumuşakca yalan söyleyecek yerde nazikçe mübah olan üstü kapalı sözleri tercih etmemiz uygundur. Üstü kapalı sözler sarfetmek yalandan başka bir şeydir, sözü selefi salihinden nakledilmiştir.

Hz. Ömer der ki: "Kişiye yalan yerine üstü kapalı sözler yer" (*Beyhaki*). Bu söz İbni Abbas ve başkalarından da rivayet edilir. Tabii ki bu sözden ihtiyaç duyulduğu zamanı kastetmişlerdir. Yoksa ihtiyaç ve zaruret olmadan açık ve gizli hiçbir surette yalana baş vurmak caiz değildir, ama üstü kapalı olarak söylemek, tabii ki biraz daha ehvendir.

Üstü kapalı yalana örnek: Tabiinin meşhur aydın alimlerinden Mutarrif bin Abdillâh, Emevilerin tanınmış Valisi Ziyad İbni Ubeyh'in yanına ziyaret için girince vali, ziyaretinde niçin geçtiğini sormuş, o da, cevaben: "Emirimizden ayrıldığımdan beri Allah kaldırmıyaydı bir tarafımı kaldıracak değil idim" dedi.

Tabii Vali bu sözden Mutarrifin hasta olduğunu ifade ettiğini

anladıyla da esasen sağlam insan dahi Allah kaldırmadan sırtını yerden kaldıramaz, işte Mutarrif de zaten bunu kasdetmişti.

Bacımızın yaptığı gibi üstü kapalı cevap vermek mümkün değilse ya da o an hatırlayamamışsa açıkça yalan söylemek caizmi?

Tabiki bu sorunun cevabı, iki arkadaşın birbirlerine bağlılık derecesine dayanır. Acaba olay olduğu gibi anlatılsa bu arkadaşlığın yok olmasından ya da zayıflamasından korkulur mu? Eğer böyle bir neticeden korkulur. Bu neticeyi bastırmak için arkadaşın gönlü de böyle bir mazeret ileri sürmekle ancak rahat ediyorsa o zaman bu meselede zaruret babından olur ki, yeteri kadar taviz verilebilir. Tabi bu arada meseleyi ihtiyaç olduğu zaman da, olmadığı zaman da rahatlıkla yalan söyliyerek, adet haline getirmemesi lazımdır.

Yalanın bu bölümünde, biraz titiz davranmamız onun haramiyetinin, alış verişte, muamelatta şahitlik ve benzeri çok önemli yerlerde söylenen yalanlarla, aynı anlam ve derecede olduğunu göstermez. Çünkü yalanın mertebeleri çoktur.

Netice olarak küçük haramlardan olan yalanlar vardır.

Büyük haramlardan olan yalanlarda vardır. Örneğin Peygamber (sav)'in kebair günahların en büyüklerinden saydığı, Kur'an ve sünnetin Allah Teala'ya şirkle bir arada zikrettiği yalan yere şahitlik yapmak, gene aynı şekilde ticaretçilerin ticaretlerine biraz daha işlerlik kazandırmak için yalan yere yemin etmeleri bu bölümlerdendir. Zira Peygamber (sav) bir hadisinde: "Kıyamet gününde Allah Teala üç kişiyle ne konuşacak, ne de rahmet nazarıyla bakacak, verdiği hediyesi sebebiyle başa kakana, yalan yere yemin ederek ticaretine işlerlik kazandırana, kibir ve böbürlenmek için elbisesinin paçasını yerden süpürtene" (*Müslim*).

Yine yukarıdaki yalanın bir başka çeşidi arkasında aldatma ve saptırma olduğu için devlet başkanları ve belediye başkanlarının

yalan söylemeleri konuyla ilgili sahih bir hadiste: "Üç kişi vardır ki kıyamet gününde Allah kendilerine rahmet nazarıyla bakmayacağı gibi onları günahlardan da temizlemeyecek ve onlar için çok çetin bir azab vardır: Zina eden ihtiyar, yalancı devlet reisi, ve kibirli fakir."

Asrımızda haber muhabirleri ve gazetecilerin dikkat çekmek ve trajyalarını arttırmak için yalan söylemeleride kebair günahlarıdır.

Mütevâtir bir hadiste de açıklandığı üzere yalanlar çeşidinin en kötüsü Allah ve Resulüne yalandan bir şey nisbet etmektir: "Kim kasıtlı olarak bana yalandan bir şey nisbet ederse cehennemdeki yerini hazırlasın."

NİSAN BİR ALDATMASI

SORU

Telefon çaldı, çıktım arkadaşlarımdan biriydi. Bana çok üzücü haberler verdi. Üzüldüğümü gören çocuklarıma, bana verilen haberleri aktardım onlarda üzüldüler. Tabi aradan az bir zaman geçti biraz önce telefon eden arkadaşım, bu defa az önceki haberin asılsız olduğunu nisan bir amacıyla şaka yaptığını belirtti. Ben de böyle şeyler haramdır, caiz değildir dedim. Arkadaşım cevaben, kendisinin Nisan bir münasebetiyle herkesin yaptığı gibi sadece şaka yapmak istediğini belirtti.

Böyle asılsız haberlerle amaç şaka dahi olsa başkalarını taklit ederek insanları üzme, tedirgin etmek hakkında sizin görüşünüz nedir? Şeriatta bu tür şakalara yer var mıdır?

CEVAP

Yalan kötü bir huy, şeriatın imana sınır olarak gördüğü en büyük kötülüklerden biri ve munafıklık alametlerindendir. Geçmiş fetvalarda zikrettiğimiz belirli yerlerin dışında şeriat yalan söylemeye izin vermemiştir. İzin verilen hususlarda da şaka vari yalan söylemek diye bir şeyde yoktur.

Değil üzme, aksine insanları güldürmek için bile yalan söylemeyi Peygamberimiz (sav) tehlikeli sayarak, şöyle buyur-

muştur. "İnsanları güldürmek için yalan haber verenlere birşeyler uydurarak anlatanlara yazıklar olsun, yazıklar olsun yazıklar olsun"(Ebu Davud).

Başka bir hadislerinde: "Kişi doğru da olsa cedeli (tartışmayı) ve şaka ederken yalanı bırakmadıkça gerçek mümin olamaz" (Ahmet bin Hanbel). Sonra ister ciddi olsun ister şakayla olsun Peygamberimizin mü'min kardeşini tedirgin etmekten korkutmaktan sakındıran çok hadisi vardır.

Ebu Davud senediyle Abdurrahman bin Ebu Leyla'dan rivayet etmiştir. O da şöyle der: "Muhammed (sav)'in ashabı bize anlattı. Onlar Peygamber (sav)'le birlikte geceleyin gidiyorlardı, içlerinden biri kalktı, peşinden de birkaç sahabe yürüyerek elinden ipi çekip aldı. Bunun üzerine adam çok korktu. Olayı gören Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Hiç bir müslümanı, müslümanın korkutması helal değildir."

Beşir'in oğlu Numan (Allah her ikisinden de razı olsun)'dan rivayet edilmiştir. O der ki: "Bir seferde geceleyin Resulullah'la beraberdik, adamın birisini hayvanı üzerinde uyuklama tutmuştu. Bir başkası da uyuklama tutan adamın ok kubrundan bir ok çekiverdi. Tabi adam birden uyanıverdi ve korktu bunun üzerine Resulullah (sav)şöyle buyurdu: "Hiçbir mümine, mümini korkutmak helal değildir" (Taberani).

Abdullah İbni Saib, İbni Yezid'den, o da babasından, o da dedesinden (Allah onlardan razı olsun) rivayet etmiştir, o da Resulullah (sav)'in şöyle buyurduğunu işitmiştir: "Ciddi olsun şaka olsun, hiçbiriniz kardeşinin eşyasını almasın"(Tirmizi).

Peygamber (sav), sana güvenen, kulağıyla, kalbiyle seni dinleyen bir kardeşine yalan söylemeni hıyanetlerin en büyüklerinden saymıştır. Bu itibarla şöyle buyurmuştur: "Sana güvenerek ve inanarak seni dinlediği halde ona yalan söylemen ne büyük hıyanettir"(Ahmet bin Hanbel,Taberani).

Bilhassa bu şekliyle ve bu münasebetle düşündüğümüz za-

man hadislerin ışığında yalanın bu şeklinin 4 yönden haram olduğunu görürüz.

Birincisi: Kuran ve sünnetle yalanın haramiyeti sabittir.

İkincisi: Bu olay hiç gerek yokken hem adamın kendisini hem de ailesini, belli bir zaman tedirgin etmek ve korkutmak gibi şeriatın cevaz vermediği bir hareketi de beraberinde getirmektedir.

Üçüncüsü: Sana güvenerek inanan bir insana yalan söyleyerek ona hiyanet ediyorsun.

Dördüncüsü: Bizden yeşermeyen, çevremizde doğmayan alçak adetleri batıl taklitleri çevremizde yaygın hale getirmek gibi bir sakıncası vardır. Tabiatıyla bu işte, gayri müslimlerin basit ve alçak adetlerini yayarak onlara benzemekten ibarettir.

Bugünün (Nisan bir) içerisinde söylenen bu tür yalanlar çoğunlukla topluma zarar verecek başka türlü davranışlara da yol açmaktadır.

Özetle söyleyebiliriz ki, yalan söylemek her gün için haramdır. Ama saydığımız hususlardan dolayı bilhassa bugünde haramlık derecesi daha da artmaktadır. Dolayısıyla bu yalanın işlerlik kazanmasına yardımcı olmak hiç bir müslümana yakışmaz.

Allah muvaffak etsin.

---

12. BÖLÜM

YİYECEKLER VE İÇECEKLER HAKKINDA

11

YABANCI ÜLKELERDEN İTHAL EDİLEN ETLER VE KESİLMİŞ TAVUKLAR

SORU

Dışarıdan ithal edilen muhafaza edilmiş etler ve tavukları yemenin hükmü nedir?

CEVAP

Şüphesiz dışarıdan ithal edilen muhafaza edilmiş etler ve tavuklar çeşitlidir. Bunlardan bir kısmı Ehli Kitap yanından gelir, onların yiyeceklerini ve kestiklerini Kur'an mübah kılmıştır. Allah Teala buyuruyor:

﴿وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَلَالٌ لَكُمْ وَطَعَامُكُمْ حَلَالٌ لَهُمْ﴾

"Kendilerine kitap verilenlerin yemeği size helal, sizin yemeğiniz de onlara helaldir." (1)

Ancak müslümanlardan bir kısmı kesilme şeklinin bilinmesini ve kesilen üzerine Allah'ın isminin zikredilmesini şart koşuyorlar. Diğer kısım ise bu hususu kolaylaştırıyorlar. Delilleri şudur: "Bazı kimseler Resulullah (sav)'a sordular: "Bir kavim bize etle geliyor, biz ise onların etler üzerine besmele çekip çekmediklerini bilmiyoruz." Bunun üzerine Resulullah şöyle buyurdu. "Et üzerine Allah'ın ismini zikredin ve yiyin."

Bazı alimler buradan bir kaide çıkarmışlardır. "Hakkında bilgi sahibi olmamızın mümkün olmadığı şeyleri sormamalıyız. Ne zaman ki yemeğin Ehli Kitabdan olduğunu bilirsek onu yeriz ve yeme anında da besmele çekeriz, bu bize yeter."

Lakin, komünistlerin yanından gelenler ise başka bir durum arzeder. İşte burada boğazlamak için şartlar vardır. Bu şartlardan bazısı boğazlama mahallinde, bazısı boğazlama ale-tinde, bazısı da boğazlıyanın kendisiyle alakalıdır. Öyleyse her kesicinin boğazladığı helal değildir. Şeriat ancak müslüman ve ki-tabi kesicilere izin vermiştir. Bazıları kendilerine kitap verilmiş fakat kitabı terketmişlerdir, örneğin Mecusiler gibi. Şüphesiz ki cumhurufukaha Mecusilerin boğazladıklarını caiz görmemektedir. Onlar hakkında Resulullah'tan hadis gelmiştir. "Ehli Kitab'a uyguladıklarınızı onlara da uygulayın fakat kadınlarıyla nikahlan-mayın ve kestiklerini yemeyin." Hadisin son kısmı "Kadınlarıyla nikahlanmayın ve kestiklerini yemeyin" zayıf senedle gelmiştir. Bunu Ebu Sevr, İbn Hazm ve başkaları almamışlardır. Müslümanın Ehli Kitabilerin kestiklerini yemelerine izin ver-mişlerdir. Kitabı olup olmadığı şüpheli olar'arın hükmü ise Mecu-si gibidir.

Bizim kanaatimiz de bu kimselerin kestiklerini yemenin caiz olmadığı yönündedir.

Elbette kesicide müslüman olması ya da semavi bir kitaba i-nanması şartı aranmaktadır. Bu boğazlama Allah Teala'nın ya-rattığı nefsin yok olmasıdır. Allah tarafından, ancak Allah'a iman edenlere, vahye inananlara ve ahirete inananlara izin verilmiştir. İşte bunlarda müslüman ve kitabilerdir.

Allah'ı ve gönderdiklerini inkar eden Allah'ı hakim olarak tanımayan kimse için Allah canlıların ruhunu silmek, canlı varlıkları ve mahlukları kesme hakkını vermemiştir. Ona bu hak yoktur ve ona böyle bir izin de yoktur.

Bu nedenle Müslüman kestiği zaman "Bismillah Allahuekber" der.

Yani ben Allah'dan izin verilmiş olarak bu canı alıp boğazlıyorum. Bu canı almaya yanımda ilahımın ruhsatı vardır. Bu canlı varlığı Allah'ın ismiyle öldürüyorum. Allah'ı kabul etmeyen kişiye ise canlıyı boğazlama izni nasıl verilebilir? Ona bu hak nasıl bağışlanır ve bu ruhsat ona nasıl verilebilir? Allah kesinlikle bu hakkı ona vermedi.

Allah'a ve Resulü'ne iman etmeyen, hiç bir semavi dine inanmayan, Allah'ın indirdiği hiç bir kitaba iman etmeyen ve Allah'ın hiç bir peygamberine iman etmeyen, sapık ve mürtedlerin ki komünistlik te bunun gibidir, icmaen kestikleri helal değildir.

İşte bundan dolayıdır ki, komünistlerden gelen etler ve tavukların yenmesi müslümanlar için caiz değildir. Çünkü bunları, Allah Teala'yı inkar eden bir topluluk boğazlamıştır.

Müslümanlar veya Hristiyanlar için asıl olan şudur ki, şüphesiz komünist toplum Allah'a ve Allah'ın dinine harp için kurulmuş bir toplumdur, milletler için örtülü, faydasız, boş fikirlere itibar üzere kurulmuş bir toplumdur.

Bütün din sahipleri ve özellikle müslümanlar için onların boğazladıklarını onlara geri çevirmeleri ve şöyle demeleri gerekir; canlı varlıkları ve nefisleri öldürmek ve kesmek sizin hakkınız değildir. Kesinlikle Allah size bu hakkı vermedi.

Fetva budur ve benim kalbim de bununla tatmin oluyor.

Müslüman satıcı ve tüccarlar için bu çeşit tavuk ve etleri dışardan ithal etmek caiz değildir aynı zamanda tüketiciler için de almak caiz değildir. Müslümanlar için bu etler ve tavuklardan faydalanmak ve tüketmek caiz değildir.

İÇKİNİN HARAMLIĞI DİNİN KESİN EMİRLERİNDENDİR

SORU

Kuveyt gazetelerinden birinde bir yazarın makalesini okudum, Kuveyt hükümeti ve parlamantosunu için övünç kaynağı saydığımız içkinin haram kılındığı kanuna saldırıyordu. Yazar diyordu ki: "Allah'ı Teala kitabında içkiyi nehyetmiş fakat haram kılma-mıştır." Yanımda bulunanlardan biri de bu sözü savundu. Benden Kuran'da içki haramdır diye açık bir ayet istedi. O anda ayetleri hatırlıyamadım, ancak içkiyi taşıyanı, yapanı, içeni lanetliyen bazı hadislerden anlattım. Arkadaşım dedi ki: "Ben Kuran'dan delil istiyorum hadisden değil." Kuran'ın içkiyi haram kılmadığı doğru mudur? Böyle sanan kimsenin hükmü nedir?

CEVAP

Buna benzeyen bir konu hakkında daha önceki bir cevabımda şöyle demiştim:

"Elbette kesin emirleri inkar, büyük fitnedir ve yine üzerinde icma olan emirlerde ihtilaf çıkarmak büyük fitnelerdendir. Nesiller boyunca İslam ümmetinin üzerinde icma etmesi içkinin haramlığını açık bir şekilde doğrulamaktadır. İslam dininde zarureti diniyyeden olmuştur. Nasıl ki namaz ve zekatın farziyetinde, faiz

nanın haram oluşunda tartışma ve delile ihtiyaç yoksa, içkinin haram oluşu hususunda da tartışma ve delile ihtiyaç yoktur. Dinden olan her şeyi hatta temel konuları ve zarureti diniyyeden olanları söz ve çekişmeyle laf pazarı haline çevirmek isteyen yıkıcıları bilgisiz saymamız da aslında tehlikedir.

İslam uleması, dinin asli hükümlerinden birini inkar eden kişinin kafir olacağı ve din dairesinden çıkacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Bu kişinin İslam yurdundan uzak bir belde de yaşıyor olması da mazeret değildir. Böyle insanlardan tevbe etmesi ve sapıklıktan vaz geçmesi istenir, aksi takdirde ona mürted (dinden dönmüş) muamelesi yapılır.

Hal böyle iken İslami bir yörede yaşayan kimse, İslam'ın hükümlerini, delillerini ve doğrularını öğrenebilme imkanına da sahipken bu tip fikirler ileri sürecektir olursa o da tabiatıyla mürted kabul edilecektir.

İçkinin haramlığı meselesi ve bunu kabul etmenin dinin temel ilkelerinden olduğu, aslında çok açık olmakla beraber, yine de bazı şeyler söyleyelim;

İçkinin haramlığı, bir çok yönden sabittir.

Birincisi: Kur'an-ı Kerim'den. Allah (cc) buyuruyor:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنتَهُونَ﴾.

"Ey iman edenler, içki kumar, (tapınmaya mahsus) dikili taşlar, fal okları ancak şeytanın amelinden birer murdardır. Onun için bun(lar)dan kaçının ki muradınıza eresiniz. Şeytan içkide ve kumarda aranızda düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ı anmaktan ve 'na-

maz kılmaktan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?" (1)

Bu iki ayette bir çok yönden içkinin haramlığını tekit vardır.

1) Fal okları ve dikili taşlar birbirinin benzeridir. Allah fal okları için (sizin için fısıktır) demiştir. İbn. Abbas (r.a.) dedi ki: "İçki haram kılınınca Resulullah'ın ashabından bazıları bazısını ziyarete gitti ve dediler ki; içki haram kılındı ve şirke denk tutuldu" (Taberani). Şüphesiz içkiyi de putlarla denk kabul ettiler. Ahmed bin Hanbel rivayetinde de şöyle bir hadis gelmiştir. "İçkiye devam eder halde ölen kimseyi Allah puta ibadet eden kişiyi karşılar gibi karşılar."

2) Kuran'ın haber verdiğine göre, bütün bunlar (pisliktir). Bu lafzın Kur'an'da yalnızca putlar ve domuz eti için kullanılmıştır. Bu da şiddetli nefret ve yasağa delalet etmektedir.

3) Bununla da yetinmeyip onu (şeytan ameli) saydı şeytan ameli de şüphesiz şerdir, çirkindir, hak olmayan iştir. Allah Teala buyurdu:

"Kim şeytanın adımlarına uyarsa şüphesiz ki O, kötülüğü ve gayri meşruluğu emreder." (2)

4) Ardından şöyle buyuruyor. "Ondan kaçının umulur ki kurtuluşa erersiniz." Sakındırma emri öyle bir ifadedir ki, Kur'an onu putlardan men etmede kullanmıştır ve Allah şöyle buyurmuştur:

"O halde murdardan, putlardan kaçının, yalan sözlerden çekinin." (3)

"Allah'a kulluk edin putlara tapmaktan kaçının." (4)

"Tağuttan ona tapmaktan kaçınanlar." (5)

Bu ifadeyi büyük günahların terkinde de kullanmıştır. Allah

1) Maide, 90

2) Nur, 21

3) Hac, 30

4) Nahl, 36

5) Zümer, 17

(c.c.)'ın şu sözünde olduğu gibi:

"Eğer yasak edildiğiniz büyük (günah)lardan kaçırırsanız sizin (öbür) kabahatlarınızı örteriz." (1)

"O güzel hareket edenler ufak ufak suçları) hariç olmak üzere, günahın büyüklerinden ve fuhuşlardan kaçınanlardır" (2).

5) Ayrıca kurtuluş sakınma üzerine terettüb etmiştir. **"Umulur ki kurtuluşa erersiniz"** Bu ayet delalet ediyor ki, bu sakınma güçlü bir farzdır. Böylece kurtuluş sebeplerinin meydana getirilmesi lüzumlu bir vecibedir.

6) Sonra ayet; içki ve kumarın namazdan alıkoyma, Allah'ı anmadan alıkoyma, maddi ve manevi bağları kesme gibi dini ve içtimai bazı zararlarını açıklamak suretiyle sakındırma emrinin sebebini bildirmiş oluyor. Ayet, Allah'ın şu sözüyle sona erdi. **"Artık vazgeçtiniz değil mi." Müminler bu kavli iştir iştirmez dediler ki: "Ey Rabbimiz vazgeçtik, Ey Rabbimiz vaz geçtik."**

Gördüğümüz gibi bu iki ayet, çok açık olarak içkinin yasak olduğuna ve haramlığına delil olmaktadır. Bu hususta münakaşa edenler dil ve şeriatteki cehaletlerinden dolayı konuşuyorlar.

Onlar şöyle sanıyorlar, şüphesiz ki haram kılma ancak **"haram kıldı", "haram kılıyor"** kelimelerinden elde edilir. Bu ise köklü bir cahilliktir. Çünkü harama Alimlerin icmasıyla bir çok kelime delalet eder. Örneğin yapıcısını lanetleyen veya şeytana benzeten veya bir şeyin pislik olduğunu haber veren kelimeler harama delalet eder.

Dikkat edilirse bu itirazcıların sözleri hırsızlık, öldürme, zina veya faiz yemek, yetim malını yemek gibi konularda değildir. Onlar haramlığı kat'i olan böyle konularda itiraz etmiyorlar. Fakat buna rağmen Kur'an'daki **"Lafzen Haram"** olan hükümleri reddetmiş oluyorlar.

1) Nisa, 31

2) Necm, 32

Biz bu kibirlilere diyoruz ki; Kuran-ı Kerim içkinin haramlığına lafzen delildir. Bu hususta Allah'u Teala, Araf suresinde şöyle buyuruyor. "De ki, Rabbim ancak hayasızlıkları, onların açığını, gizlisini, bununla beraber (her türlü) günahı, haksız isyanı haram kılmıştır." İsm (günah) ayetten delille haramdır, sonra Allah'u Teala Bakara suresinde buyuruyor ki: "Sana içkiyi ve kumarı so-rarlar. De ki: "Onlarda hem büyük günah, hem insanlar için faideler vardır. Günahları ise faidelerinden daha büyüktür." Günah haram olduğuna göre içkide de büyük günah olmasıyla Kuran'dan nasla hiç şüphesiz içki haramdır.

İkincisi: Sünnetten!

Buhari ve Müslim'in İbn Ömer'den rivayetinde, Resulullah (sav) buyurmuştur ki: "Her sarhoşluk veren içkidir ve her sarhoşluk veren de haramdır."

Yine Buhari ve Müslim'in, Ebu Hureyre'den rivayetinde Resulullah (sav), şöyle buyuruyor: "İçki içen mümin olarak içmez."

İmam Ahmed'in, İbn Abbas'dan nakledilen sahih rivayetinde Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Bana Cibril geldi ve dedi ki, "Ya Muhammed, Allah Teala, şaraba, şarabı sıkana, şarabı sıkıtrana, içene, taşıyana, taşıyana yardım edene, satana, satın alana, içene verene, içki satılan ve dağıtılan yerlere lanet eyledi." Bu hususta daha bir çok hadis bulunmaktadır.

Kim ki sünnetten delil çıkarılmaz diye yanlış bir kanıya kapılırsa, Kur'an onun kendisini yalanlar. Resulullah Kuran'ın açıklayıcı ve şerh edicisidir. Allah Teala buyuruyor:

"Biz sana Kuran-ı indirdik. Ta ki insanlara, kendilerine ne indirildiğini açıkça anlataşın." (1)

Şayet insanlar Kur'an'la iktifa ederek sünneti red ederlerse namazı, zekatı ve haccı bilemezler. Çünkü bunların hepsi Kuran'da kapalı olarak gelmiştir ve onları sünnet açıklamıştır.

Bir adam Tabiinden olan Mutraf b. Abdullah'a dedi ki:

"Bize yalnızca Kur'an'dan bahset. Mutraf da ona: "Vallahi Kur'an'ı tam olarak isteyemeyiz, fakat Kuran'ı bizden çok daha iyi bilen Resulullah'tan isteyebiliriz."

Bundan dolayı Kuran, Resulullah'a itaatı ve ona teslim olmayı emretmiştir. Allah'a itaat emrine yaklaşmak için Allah: "**Kim Resule itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur**" (1) buyuyor.

"Allah'a ve Resulüne itaat edin" (2).

"Resulullah size neyi verirse onu alın sizi neden neyh ederse ondan sakının" (3).

"Şayet bir şey hakkında çekişirseniz onu Allah'a ve Peygambere döndürün, eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız" (4).

Üçüncüsü: İcmadır.

İslam alimleri bütün asırlarda içkinin haram olduğunda birleşmişlerdir, icma etmişlerdir. Öyle ki münakaşasız, şüphe olmayan kesin bir icma ile, hatta bu husus zarureti diniyyeden olmuştur.

Dördüncüsü: Şeriatın genel kaideleridir:

Şayet bu meselede nas ve icma olmasaydı, Umumi şer'i kaideler ve külli prensipler içkinin haramlığına delalette kafi olurdu.

İslam'da haram pisliğe ve zarara tabidir, şayet bir şeyde hususi nas yoksa, yine de o şeyin ferde veya topluma zararı varsa o haramdır.

Kişinin dininde, bedeninde, aklında, ruhunda ve malında içkinin meydana getirmiş olduğu zararlarda şüphe yoktur. İçkinin aile hayatı ve ilişkilerindeki zararlarında da şüphe yoktur.

1) Nisa, 80

2) Tegabün, 12

3) Hasr, 7

4) Nisa, 59

Biz görüyoruz ki, sarhoşlar hanımları ve çocuklarına karşı mesuliyetlerini yerine getiremiyorlar, gözetimlerini, terbiyelerini ihmal ediyorlar. Halbuki nafakaları onların üzerinedir, onlara bakmakla yükümlüdürler. Kim bunları inkar edebilir. Hepsi de toplumun zararınadır ve hepsi rahatsızlığın yayılmasıdır, ahlakın bozulmasıdır, evlerin harab olmasıdır, malların zayi olmasıdır ve hastalıkların yayılmasıdır. Bu ise sonuçta toplumu umumi çözülmeye ve bozulmaya götürür. Hangi insan aklını ve dinini noksanlaştıran böyle bir şeyi mübah (caiz) görebilir? Bu apaçık bir festsattır. İcki kötülüklerin anası ve şerlerin anahtarıdır. Beni hayrette bırakan; böyle bir kötülüğü mübahlaştırmak için İslam şeriatının alet edilmeye çalışılmasıdır.

BİRA İÇMEK

SORU

İslam'da bira içmenin hükmü nedir? Bira haram olduğu halde niçin kahvelerde, soğutucularda açıktan açığa satılmaktadır? Şu anda satılan biraların üzerinde alkolsüzdür diye yazılmış. Konuyla ilgili araştırmaların neticesinde birada % 3.5 oranında alkol olduğu ortaya konulmuştur.

CEVAP

Kendisine bira ismi verilen içeceklere gelince bana ve fetva ehline göre her içeceğin ilk elementlerine kadar tahlil etmek ve içerisinde neler olduğunu bilmek o kadar önemli değildir.

Burada şunu söyleyebilirim: İçkiyle mücadele eden bütün devletler, birayı da yasaklanması gereken zararlılar arasına almışlardır.

Ne olursa olsun her halükarda şer'i kaide şudur: Her sarhoşluk veren içkidir ve her içkide haramdır. Sarhoşluk verenin çoğuda azı da haramdır.

Üzerinde ittifak edilmiş hadisi şerifte Ebu Musa: "Ya Resulullah! Yemen'de yaptığımız iki içecek hakkında bize cevap ver. Birincisi Bit'u dur baldan nebizdir mayalanıncaya kadar bekletilir. ikincisi el Mizr'dir. Darı ve arpadan yapılır, mayalanıncaya kadar

bekletilir. Ebu Musa dedi ki, Resulullah az sözle çok şey ifade ederek şöyle dedi. "Her sarhoşluk veren haramdır" (*Buhari ve Müslim*).

Cabir (r.a)'den rivayet edildiğine göre, Yemen'e bağlı bir mıntika olan Ceyşan'dan bir kişi, Peygamber (sav) Efendimize, kendi yörelerinde içtikleri "mızr" denilen bir şarap hakkında soru sormuştu. Peygamber Efendimiz ona: "Bu sarhoş edici midir?" diye sorduğunda O; "Evet" demişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz kedisine şöyle dedi: "Sarhoş edici herşey haramdır. Cenab-ı Allah'ın sarhoş edici şeyleri içen kimselere sözü vardır ki; onlara habal çamurundan içirecektir." Dediler ki; "Ey Allah'ın Resulü! Habal çamuru nedir?" Dedi ki: "Cehennem ehlinin teridir veya cehennem ehlinin vücudlarından akan bir sudur" (*Ahmed, Müslim, Nesai*).

Haramiyeti sarhoşluk üzerine binaendir. Tahkik ehli ve araştırmacılar tarafından belirtildiği gibi sarhoşlukta etkili madde "alkoldür."

Birada alkol olmadığı sabit olduğu zaman, müslümanın kalbi onun içilmesinde sakınca yoktur, diye kanaat getirir. Fakat birada alkolden bir miktar olsa, azıcıkta olsa, çoğu sarhoş etmesinden dolayı bira da haramdır.

Şayet bu hususta bir kimse şüphe ederse, şüphe duyduğu ve duymadığı yönleri bir araya getirsin. Kim şüpheli şeylerden kaçınırsa o dinini ve ırzını korumuş olur. Kim şüpheli işlere düşerse o harama düşer. Bu; başkasının bahçesi etrafında hayvanlarını otlatan çoban misalindeki gibidir. Hayvanlar heran, o bahçeye girebilirler.

Bu tür içeceklerin üzerinde içki yazmaması müslümanları aldatmamalıdır. Çok kere ambalajlar aldatıcı olabilir.

Ebu Malik el-Ensari'den rivayet edildiğine göre o, Peygamber (sav)'in şöyle buyurduğunu nakletmektedir: "Ümmetimden bazı kimseler içkiyi içerler ve ona adından başka ad takarlar" (*Ahmed, Ebu Davud*).

Sahabelerden birinden Peygamber (sav) Efendimizin şöyle buyurduğunu Nesai rivayet etmiştir. "Ümmetimden bazı kimseler içkiyi içerler ve ona adından başka bir ad takarlar."

Soruyu soran kardeşimize son olarak şunları söylemek isterim; Çarşılarımızda satılan pek çok meyva suları ve asitli meşrubatlarda aslında biradan pek farklı değildir.

Tertemiz, çeşit çeşit helal gıdaları, Allah (cc) fazlı keremi ile bize vermişken bu şüphelilere bulaşmanın anlamı yoktur.

İÇKİDE FAYDALAR VAR MIDIR? VARSA NEDİR?

SORU

Allah azze ve celle "İçkide faydalar vardır" diye zikretti. Öyleyse o faydalar nedir? Zararları nedir? Ve içki ne zaman haram kalındı?

CEVAP

Allah'u Teala şöyle buyuruyor:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا﴾.

"Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki, onlarda hem büyük günah hemde insanlar için ufak tefek bazı faydalar vardır. Fakat günahları faydalarından daha büyüktür"(1).

Öyleyse içkide Kur'an nassıyla belirtilen; büyük günah ve bazı faydalar vardır. İçkideki faydalardan kasıt üretim ve ticaret yönünden iktisadi faydalardır.

Bazı beldelerde bira üreticilerine satmak için üzüm ekiyorlar ve onun sırtından milyonlar kazanıyorlar.

Bu faydalar öyle faydalardır ki, bugün bir çok insanı içki ticare-

tine kaydırmaktadır bu faydalarla turistleri çektiklerini ve turistlere dayanarak zor işleri halledeceklerini sanıyorlar, bu önemli bir şeydir.

Fakat Hanif İslam şeriatı, bu faydaları iptal etti. İçkideki fert, aile ve toplum üzerindeki çok korkunç zararlar ve büyük günah karşısında, böylesine küçük faydalara önem vermedi.

İçkinin fert üzerindeki büyük zararları bedenlen, aklen ve nefsendir. Doktorlardan bir çoğuda bu durumu yazmışlardır. İnsanın aklını silip götüren kendini abuk sabuk konuşuran, yanlışlıklara daldıran şeyi kendi isteği ile yapması hakikaten hayret vericidir. Şişenin kölesi ve esiri oluyor, onu devamlı içiyor. Eski bir şairin dediği gibi:

*"Öldüğüm zaman beni üzüm bağının yanına gömün ki
Ölümümünden sonra kökleriyle kemiklerimi sulasın."*

İçki şahsın sıhhatini tedricen siler taki vücudu bir çok hastalıklarla dolar. İçkiye olan bu bağımlılık ruhsal, sinirsel yönden bir hastalıktır ve aile üzerinde içkinin tehlikesi yönüyle de bir hastalıktır yani bir derttir. Böylece sarhoş, eşini ve çocuklarını onlar yardıma muhtaç oldukları halde terk ediyor ve çok pis, zararlı olan, sarhoş edici içecekleri parasıyla satın alıyor sonunda bu durum, erkeği ailesinden uzaklaştırıyor, dışa atıyor.

İçki, dünya ve ahiretine fayda verecek işler yapmasına, akrabalarını ve arkadaşlarını ziyaretine, çocuklarını terbiyeyle şeref lendirmesine ve ailesiyle yakın ilişkilerde bulunmasına engel olarak, onu karanlık darlıklar ve yok oluş içerisine atar. Böylece Ümmet, değersiz sarhoşlardan oluşan bir toplum olur. Savaş alanında sabit duramaz, düşman önünde sebat gösteremez. Ümmet, böyle bir toplulukla güçlü olarak ayakta duramaz böyle ümmetin bayrağı da yükselmez. Öyleyse içkinin fert, aile ve toplum üzerindeki zararları şüphe götürmeyen zararlardır.

Bu ayeti kerimeden elde edilen kaide şudur: Zararı faydasından büyük olan her şey haramdır.

İslam, tamamen faydalı olan veya faydası zararından çok olan şeyi meşru kılar ve tamamen zararlı veya zararı faydasından çok olan şeyide haram kılar.

Ama içki ne zaman haram kılınmıştır, biz biliyoruz ki içki tedricen kademe kademe haram kılınmıştır.

İçkinin durumu hakkında inen ilk ayet, Allah'u Teala'nın Bakara suresindeki, "Ey Resulum! Sana içkiyi ve kumarı sorarlar..." kelimidir. Sonra Allah'u Teala'nın Nisa suresindeki kavlidir, "Siz sarhoşken namaza yaklaşmayınız..." Sonra Maide suresindeki kesin haram emri geldi.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ﴾

"Ey iman edenler şarap, kumar oynamak, ibadet için dikilen putlar, fal okları; hep şeytanın işinden pis birer şeydir. Onun için bunlardan sakının ki, kurtulasınız. Muhakkak şeytan, şarapta ve kumarda aranıza düşmanlık ve kin düşürmek, sizi Allah'ı anmaktan ve namaz kılmaktan alıkoymak ister. Artık vaz geçtiniz değilmi?"(1) ayeti kerimenin sonundaki, "Artık vaz geçtiniz değilmi?" cümlesini duyduğu vakit Hz. Ömer, "Vaz geçtik Ya Rab" diye nida etti.

Maide suresinin içine aldığı bu ayet hakkında Kuran'ı Kerim'in en son inen ayetlerdendir dendi. Umulur ki bu ayeti kerime hicretin dokuzuncu senesinde veya bu sıralarda inmiştir. Yani Medine döneminin sonlarında inmiştir.

KURAN, HADİS VE ŞERİ KAİDELERİN IŞIĞINDA SİGARANIN HÜKMÜ

SORU

Ben, zati alinize sigara helal midir, haram mıdır diye sormak istiyorum. Soruma aşağıdaki noktaları dikkate alarak cevap vermenizi rica ediyorum:

1- Helal ve haram adlı kitabınızda onun vücuda zararlı olduğunun isbatına dayanarak haram olduğuna fetva verdiniz.

2- Televizyon programında bizlere sigaranın ya haram ya da tahrimen mekruh olduğunu haber verdiniz.

3- Biritanya Tıp Fakültesi Tabibler Birliği'nin yayınladığı bir karar var; Sigarayı söküüp atın, yoksa ölüm sizlere daha erken gelecektir.

4- Din alimlerinin büyüklerinin sigara hakkında, haram, mekruh ve göz yumulabilen dereceleri olduğuna fetva verdikleri haberi de bize ulaşıyor. Onlara göre:

A) Sigara masraflarını karşılayacak güce sahip olmayan insanların sigara içmeleri haramdır.

B) Bu masraflara maddi gücü olanlar için mekruhtur.

C) İçen adam hasta ise ve sigara içtiği zaman canı rahat ediyorsa buna da şeran musamaha edilir.

Biritanya Tıp Fakülteleri Tabibler Birliği'nin açıkladığı, sigara içmenin zararlarında şöylece sıralayabiliriz:

1- Senede 27.500 Britanyalı, sigaradan ölmekte ve içenlerin yaşları, ortalama 34 ila 65 arasında değişmektedir.

2- Birityada her sene seksen yaşlarındaki, yüzellibeşbin kişi, akciğer kanserinden ölmektedir.

3- Akciğer kanserinden ölümlerinin %90'nını sigara içenler oluşturmaktadır .

4- Sigara içen insanların başlıca ölüm sebepleri şunlardır: Bronşit, midenin çürümesi, akciğer kanseri, beyinsel atar damar hastalıkları, nefes darlığı, boğaz kanseri; gırtlak enfeksiyonu. Sigara içen kadınların doğurduğu çocuklar normal ağırlıktan düşük doğuyorlar, aynı zamanda hamile kadınların düşük yapma ihtimali de çoğunluktadır.

Biritanya'da yayınlanan Lance adlı tıbbi ve saygın bir dergide açıklandığı gibi, sigara bir hastalıktır, yoksa adet değildir. Veya ailenin çoğunu saran bir beladır, ya da kişiyi zebunlaştıran bir adettir. Sigaradan dolayı hastalanarak ölenlerin sayısı araba kazaları neticesinde ölenlerin sayılarından kat kat fazladır ve bu dergide sigara kullanan bir doktor sigara kullanılmasını önerirken kendisinin de sağlığından emin olmadığını ifade ediyor.

Bu anlattığım zararları da göz önünde bulundurursanız umarım Kuran ve hadise dayanan kesin bir fetvaya ulaşırız da bu konu münakaşa konusu olmaktan çıkar. Özellikle sigaranın zararları konusunda dünyaca tanınmış ünlü tıp heyetleri tarafından 150 ayrı karar çıkartılmıştır.

Benden size binlerce selam olsun Allah daima muvaffak kılsın.

Doktor. F.H.

CEVAP

Hamd Allaha, salat ve selam onun elçisine, ailesine ve ashabına, ve onun metodunu takip eden herkese olsun. Şimdi adına sigara denilen bu tanınmış bitki, hicri onuncu asırda meydana çıkarılmış ve insanlar arasında kullanışı yayılmaya başlamıştır. Tabii bu durum ulemaya da hadise hakkında şer'an araştırma görevini yüklemiştir.

Hadisenin yeni olması, geçmiş fukahanın, müçtehidlerin veya mezhepte müçtehid vb. alimlerin konuyla ilgili hükümlerinin bulunmaması, sigara ile ilgili yeterli araştırmanın ve zararlarının ortaya net bir şekilde konulamamış olması konuyla ilgili ilmi etüdlerin de ortaya konamaması, sigaranın hükmü hakkında ihtilaf edilmesine sebep olmuştur.

Kimisi haramdır demiş, kimisi mekruh olduğuna fetva vermiş, kimisi mübah olduğunu savunmuş, kimisi tam bir hüküm belirtmeden açıklamaya gitmiş, kimisi de hiçbir şey söylememiş, susmayı tercih etmiştir.

Dört mezhebe mensub olan alimlerden de haram, mekruh ve mübah olduğunu söyleyenler vardır.

Bu nedenle yalnızca bir mezhebin görüşünü alarak; mübahtır, haramdır veya mekruhtur diyemeyiz. Konuyla ilgili görüşleri ve delileri görelim.

Haramdır diyenlerin delilleri:

Sigaraya haramdır diyenler, şer'i birçok dayanak göstermişlerdir. Biz bu ayrıntıları şöylece toplayabiliriz.

1- Sarhoş edicilik:

Fıkıhçılardan bazıları sigara için sarhoş edicidir, sarhoş edici olan her şey de dinimizce haramdır, o halde sigara da haramdır, demişlerdir. Tabi buradaki sarhoş edicilikten maksat, akli tamamen içki gibi götürmek olmasa bile akıl üzerinde etkili olmasıdır.

Bu fıkıhçılar bahsedilen sarhoşluğun ilk sigara içen kimsede çok açık belirlediğini de ileri sürüyorlar.

Bir kısmı da; "Biliyorsunuz duman içen herkes nasıl olursa olsun mutlaka sarhoş olur tabi buradaki sarhoşluktan maksat içen kişinin sigara olmadan canının rahat etmemesidir. Yoksa içki gibi bedensel bir sarhoşluk değildir" demişlerdir.

Hatta bazı fıkıhçılar buna binaen sigara içen şahsın imameti bile sahih değildir demişlerdir.

2- Gevşetmek ve hissizleştirmek:

Sigaranın haram olduğunu söyleyenler sigaranın sarhoş edici olduğu kabul edilmese bile; içeni gevşettiği (rahatlattığı), hissizleştirdiği zayıflattığı bir gerçektir, demişlerdir. Delil olarak da; Ahmed bin Hanbel ve Ebu Davud'un, Ümmi Seleme (ra)'ten rivayet ettikleri, "Resulullah (sav)'ın her sarhoş edici ve gevşetici den nehyetmiştir" hadisini ileri sürerler.

Bu fıkıhçılar hadisteki "mufettir" kelimesinden maksat sigara içenlerin içerken gevşemeleridir ve bu hadis sigaranın haram oluşu hakkında sana yeterli delildir, demişlerdir.

3- Zarar:

Burada iki çeşit zarardan bahsedilmektedir:

a) Bedensel zarar: Sigara gücü düşürür, yüz rengini sarılaştırır, şiddetli öksürük getirir ki bu da verem hastalığına sebep olur. Fıkıh ulemasından bazılarının şu görüşlerini burada aktarmak meselenin ciddiyyetine verdikleri önemi ortaya koyacaktır: "Bir anda zarar verenle, zamanla zararlı olan arasında haram olmaları bakımından bir fark yoktur. Çünkü, hemencecik zararlı olması veya yavaş yavaş vermesi neticede aynıdır. Hatta ikincisinin tedavisi daha da zor olmaktadır."

b) Mali zarar: Sigaraya verilen para, malı olur olmaz yere harcamaktan saçıp savurmaktan ibarettir. Yani ne vücuda, ne ruha ne de dünya ve ahirette hiç bir şeye faydası olmayan şeye para

harcanıyor. Halbuki hem Resulullah (sav) bunu yasaklamış hem de konuyla ilgili olarak Allahu Teala şöyle buyuruyor:

﴿وَلَا تَبْذُرْ تَبْذِيرًا. إِنَّ الْمُبْدِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾.

"Gereksiz yerde saçıp savurma! Zira böylesine saçıp savuranlar şeytanların dostlarıdır! Şeytan ise rabbine karşı çok nankördür"

Bir alim der ki, "Eğer bir şahıs sigarada hiç bir fayda yoktur dese şeran ona haram olması gerekir. Kullanma yönüyle değil malını gereksiz yerde harcama yönüyle haram olur. Çünkü malı denize atarak zayi etmekle, yakarak telef etmek, ya da bir başka şekilde heder etmek arasında hiç bir fark yoktur."

Sigaranın haram oluşuna hüküm veren ve onu yasaklayan alimlerden bazıları şunlardır: Şeyhu'l İslam Ahmed es-Senhuri, Şeyhu'l Maliki İbrahim el-Likani, Mağrib alimlerinden Ebu'l-Gays el-Kaşşas, Dımeşk alimlerinden Necmeddin bin Bedreddin, Yemen alimlerinden İbrahim bin Cem'an ve öğrencisi Ebubekir bin el-Ehdel.

Ayrıca Haremeyn alimlerinden Muhakik Abdulmelik el-İsamî ve öğrencisi Muhammed bin Allame ve Seyyid Ömer el-Basri, Türk illerinden şeyhu'l Azam Muhammed. Bütün bu alimler sigaranın haram olduğuna fetva vererek onun takdim edilmesini de yasaklamışlardır.

Tahrimen mekruhtur diyenlerin dayanağı

Sigaranın mekruh olduğunu söyleyenler aşağıdaki açıklamalara dayanmışlardır.

a) Sigaranın zararlı olduğu açıktır. Az içilse bile zamanla bu alışkanlık yaparak çoğalmaktadır.

b) Sigara malı eksiltir. İsrâf, tebzir (saçıp savurma) ve malı

ziyan etmek kadar değilse bile yine de para kaybıdır. Çünkü sigaraya harcanan para sahibine ve tüm insanlara faydası olan bir hayra yatırılabilirdi.

c) Koklayan herkesi rahatsız eden pis kokuya sahip olup, tüm insanların ortak oldukları havayı kirleterek onlara eziyet etmektedir. Halbuki dinimizde böyle olan herşey mekruhtur. Örneğin ağız kokusu yapan soğan, sarımsak, ve benzeri helal yiyeceklerde olduğu gibi.

d) Toplumda faziletli ve olgun insanlara göre şahsiyeti düşürücü kabul edilmesi.

e) Gerektiği gibi ibadet etmeye engel olması

f) Sigaraya alışan şahsın bulamaması halinde can sıkıntısına uğraması ve gün boyu onu düşünmesi.

g) Toplumda böyle şeyleri kullanmanın şahsiyete yakışmaması ve kullananların toplumdaki insanlardan sıkılarak kullanması. Hanefi mezhebine mensub Şeyh Ebu Sehl Muhammed İbnu'l Vaiz der ki, "Kat'i deliller onun mekruh oluşunu, zanni deliller de haram oluşunu göstermektedir. Ama hala onun mekruh olmadığına direten varsa, olsa olsa hakka karşı çıkan inatçı ve kibirli insanlar olabilir. Çünkü dinen kötü koku veren her şey mekruhtur örneğin soğan gibi hal böyle iken bu pis dumanın mekruh olması daha akla uygundur.

Mübah olduğunu savunanların dayanakları

Sigaranın mübah olduğunu savunanlar ise, her şeyde asıl olan mübahlıktır kuralını, delil gösteriyorlar. Haram olduğunu ileri sürenlerin delil gösterdikleri sarhoş edicilik ve uyuşturuculuk vasıfları hakkında ise: böyle bir şeyin iddiası doğru değildir çünkü sarhoşluk demek; azaların hareket etmesine rağmen aklın gitmesi demektir. Uyuşturmak demek; azaların durmasıyla beraber aklında gitmesi demektir ki, sigara içen kimse için bu iki hal de

söz konusu değildir. Evet sigaraya alışmamış ilk içen kimse için bir anormallik olsa da bu onun haram oluşunu gerektirmez diyorlar.

Onun israf olduğunu savunanlara da israfın sigaraya mahsus olmadığını söylüyorlar. Bu görüş Allame Şeyh Abdulgani en-Nablusi'nin görüşüdür.

Hanbeli fıkına ait "gayetulumtfeha" adlı eseri şerh eden (açıklayan) Şeyh Mustafa es-Suyuti er-Ruhbani der ki:

"Dinin temel ve ayrıntılarına muttali olan her araştırmacı alim, nefsanî havasına kapılmadan, sigaranın yaygın olduğu bir zamandan sonra insanlar onu tanıdıktan ve onlara zarar verdiğini ve sarhoş edici olduğunu ileri süren ve onun haram olduğunu iddia edenlerin delillerinin batıl yersiz olduğu da ortaya çıktıktan sonra, onun haram olup olmadığından sorulduğunda sadece onun mübah olduğunu söyleyebilir. Çünkü hakkında haram olduğuna dair ayet ve hadis bulunmayan şeylerde asıl olan onların haram olduğuna dair delil sabit oluncaya kadar mübah ve helal olmalarıdır. İslam hukukçuları şer'i bir dayanak olmadan akılla varılan hükümlerin batıl oldukları konusunda görüş birliğine varmışlardır.

Tabi bu görüş onun devrindeki şartların ortaya koyduğu durumdan kaynaklanmıştır. Biz biliyoruz ki günümüzde olduğu gibi sigaranın zararları açık ve net olarak ortaya konsaydı o mutlaka görüşünü değiştirirdi.

Sigara hakkında açıklama ihtiyacı duyanların görüşleri

Sigaranın haram olabilmesi için açıklama gerektiğini söyleyen alimler ise şöyle demişlerdir:

Bu bitki haddi zatında temizdir sarhoş edici ve pislik üreten bir şey değildir, o halde aslına baktığımızda onun mübah olduğunu görürüz. Buna göre şer'i hükümler şu şekilde ortaya çıkıyor,

Eğer içen şahısların ne aklında ne de vücudunda bir zarar oluyorsa o şahsın sigara içmesi caizdir.

Ama sigara kullanmaktan zarar gören kimse, sigara yerine bal da olsa zarar veriyorsa o bile haram olacak idiyse, aynı şekilde sigara kullanması da haramdır.

Tam tersine eğer sigara bir hastalığın yok olmasına sebepse onu kullanmak vacib olur.

Tabi bu hükümler sonradan meydana gelecek şeylerdir, yoksa haddi zatında onun mübah olduğu açıktır.

Asrımızda yaşayan alimlerimizin görüşleri

Geçmiş alimlerimizin konuyla ilgili görüşlerine gözlerimizi kapatıp asrımızda yaşayan alimlerimizin görüşlerine baktığımız zaman sigara için konulacak hükümde alimlerimizinde görüş farklılıkları içerisinde olduklarını görüyoruz. Onların bir kısmının görüşü, örneğin Mısır'ın eski müftüsü Şeyh Mahluf Haseneyn bunlardandır.

Geçmiş alimlerimizin görüşünü yansıtarak asıl olan mübah olmasıdır. Onun haram ve mekruh olması daha sonraki sebeplerden kaynaklanır mesela gerek malda gerek canda veya her ikisinde az veya çok zarar meydana gelmesi ya da başkasının hakkının zayi olması, örneğin sigaraya para harcayarak çoluk çocuğunun ailesinin veya geçindirmekle yükümlü olduğu herkesin hakkının zayi olması gibi sonradan meydana gelecek etkenler sebebiyle duruma göre haram ya da mekruh olduğuna hüküm verilebilir. Ama bu saydığımız etkenler ve bu etkenlerin şüpheleri söz konusu olmadığı zaman sigara içmek helal olur, demiştir.

Diğer bir kısım ulemamız da sigaranın kesinlikle haram olduğuna hükmetmiş ve bu konuda çeşitli kitapçıklar yazmışlardır. Necd ulemasının çoğu sigara için haramdır demişlerdir. Bilhassa din aliminin meslekdaşından sigara alıp içmesi olayına çok

kızmışlardır. Nitekim zamanında Mearifi Suudiyye'nin Müdürü Katar ulemasının büyüğü, Allame Şeyh Muhammed İbni Mani Gayetulumtehi adlı kitaba yazdığı haşiyesinin 2. cildi, 332. sahifesinde şöyle der: "Sigaranın mübah olduğuna hüküm vermek saçmalamaktır. Bir defa görülen zararı, hissedilen tehlikesi, çirkin kokusu sebebiyle ve olmadık yere harcanılacak paraya acınarak ondan kaçmak lazımdır. Sakın ha ona mübahtır diyenlerin sözlerine aldırma, çünkü Resulullah hariç herkesin sözüyle amel edilebilir de edilmeyebilir de."

Sigara hakkında belirtilen görüşlerin en dengelisi, getirilen delillerin en doğrusu her halde Mısır'ın eski şeyhi büyük alim Mahmut Şaltut'un fetvaları arasında zikrettiği şu cümlelerin içerisinde olacak:

"Sigaranın tütününü sarhoşluk getirmese bile, akı bozmasa bile onun zarar veren eserlerini içen de içmeyen de hasta değilken bile hissetmektedir, hem doktorlar onun maddesini tahlil etmiş geçte olsa onda insan sağlığını tehdit eden ölüm mikrobunu bulmuşlardır. O halde artık onun eziyet ve zarar aracı olduğuna şüphe etmemek gerekir. Bir başkasına eziyet ya da zarar vermek ise İslam düşüncesinde içinde bulunduğu şeyin mahsudu ve pis olmasını gerektirir.

Ya bununla birlikte bir de paraya muhtaçken ya da daha önemli yerlerde harcaması gerekirken insanın sigaraya harcadığı paraları düşündüğümüz zaman? İşte bu yönüne baktığımız zaman onun mahsurlu olduğunu ve mübah olmadığını gösteren bir de mali yönü bulunduğunu göreceğiz."

İşte bütün bunlardan ve tütünün kötü eserlerinin varlığı konusunda edindiğimiz güvenilir bilgilerden hareketle şeriatın sigaraya ne kadar kötü baktığı ve onu istemediği kanaatine varıyoruz.

İslam'ın bir şeyin haram ya da mekruh olduğuna hükmetmesi illa ki o şey hakkında özel bir nassın bulunmasını gerektirmez.

Çünkü şeriatın umumi prensiplerinin bilinmesi sigaranın hükmünün verilmesine yeter. İşte bu illet ve prensipler sayesinde islam insanların yeni icad ettikleri meselelerin haram ya da helal olduklarını rahatlıkla ortaya koyar.

Tabi bu hükme varabilmek için bir şeyin en çok özellik ve bırakacağı eserleri bilmek gerekiyor, eğer bu eser ve özelliklerde zarar hakim ise o şey mahsurlu olur ama yok eğer sırf fayda ya da çoğunluğu fayda olursa o şeyi yapmak mübah olur. Fayda ile zarar tarafları eşitse onu tehlikeli görüp kaçınmak daha iyidir.

İhtilaflar arasında en iyi görüşün seçim ve tercihi

Bana öyle geliyor ki; sigaranın ortaya çıkması ve yaygınlaşması ile beliren hükmü ihtilaf daha çok sigarayı kullananların farklı durumlarından kaynaklanmaktadır. Yoksa alimlerin mesel-eye bakışları paralellik arz ediyor. Yani demek istiyorum ki; akla yahut vucuda zararlı olan her şeyin alınmasının haram olması konusunda alimler aynı görüştedirler ama aynı hükmün sigara konusunda tatbik edilmesi konusunda ise ihtilafa düşmüşlerdir.

Örneğin kimi, sigara için kendine göre bir sürü fayda sayıyor, kimi faydaları kadar aynı zamanda zararda sayıyor bir başkasıda hiç bir faydası yoktur derken zararlı olduğunu da kabul etmiyor. İşte bu şekilde çoğaltılabilir.

Buradan şunu anlıyoruz ki; şayet ulema bu maddede zarar olduğu konusunda kesin bir karara varsaydı hiç çekinmeden onu haram kılarlardı.

Yalnız burada şunu belirtmek isteriz: Sigara ve benzeri içilen maddelerde zararın olup olmamasını isbat etmek fıkıh ulemasının işi değil, aksine tıp ve laboratuarcıların işidir. Bu maddede zarar var mı, yok mu onlar mesuldür. Çünkü bu konuda alim ve bilirkşi onlardır.

Allahu Teala şöyle buyuruyor:

﴿فَأَسْأَلُ بِهِ خَيْرًا﴾.

"Onu bilir kişiye sor" (1).

Bir başka ayetteki;

﴿وَلَا يَنْبُكَ مِثْلُ خَيْرٍ﴾.

"O sana bilirkişi gibi haber veremez" (2).

Tıp bilginleri ise bu konuda üzerlerine düşeni yaparak onun zararlarını, ciğer ve solunum başta olmak üzere genel olarak belirtmek suretiyle yerine getirmişlerdir. Son zamanlarda sigaranın sebep olduğu akciğer kanseri de onun haram olduğunu haykırmaktadır.

Hem artık bugün sigaranın zararlarını bilmiyen kimse yok gibi. Kültürlü, kültürsüz herkes onun zararlı olduğunu bilmektedir, bunun için uzman doktorun ya da kimyevi tahlilcinin (laborant) isbatına neredeyse gerek yoktur.

Yukarıda ulemadan naklettiğimiz bir kuralı burada da zikretmek yerinde olacaktır. Hemen olan bir zararla, zamanla olan zarar arasında bir fark yoktur, her ikisi de haramı gerektirir. Bu yüzden kalbe hemen tesir edecek olan zehirle geç tesir edecek olan zehirin eşit seviyede haram oldukları şüphesizdir.

Buna göre sigaranın haram ya da mübah olduğu konularında alimler arasındaki ihtihafın kaynağı onun zararlı olup olmadığının bilinmemesidir.

Bazılarının çıkıp, efendim ayet hadis olmadan kafanıza göre bu gibi bitkileri nasıl haram kılarırsınız? sorusuna ise şöyle cevap verimiz: Şari'i şöyle demiştir: "Allah (cc)'ın, her haram için ayrı ayrı hüküm belirtmesi gerekmez, gerekli olan bir çok ferdi meseleyi ve cüzi hükümleri içerisine alacak şekilde genel kurallar belirtmesidir."

1) Furkan, 59

2) Fatır, 14

Kuralları saymak mümkündür ama bu kurallar için her cüzi meseleyi belirtmek mümkün değildir.

Şari'in, zarar veren ve pis olan her şey haramdır demesi, pis ve zararlı olan yiyecek ve içeceklerin her çeşidinin haram meşhuru altına girmesi için yeterli bir kuraldır. İşte bu kurala dayanarak haşhaş ve benzeri uyuşturucu maddelerinin haram olduğuna, ayet ve hadis bulunmamasına rağmen, alimler icma etmişlerdir.

Bakın, Zahiri mezhebine mensub İmam Ebu Muhammed İbn Hazm'ın, ayet ve hadislerin zahirleriyle delil getirdiğini görüyoruz, ama buna rağmen ayet ve hadislerin geneline bakarak, yenildiği takdirde zarar getirecek olan yiyeceklerin haram olduğunu kabul etmektedir nitekim o, şöyle der: "Zararlı yiyecekleri yemek haramdır. Çünkü bu konuda Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah her şeye iyilik, yapmayı farz kılmıştır." O halde kim kendine ya da başkasına zarar verirse iyilik yapmamış olur. Dolayısıyla Allah'ın herkesi farz kıldığı iyiliğe muhalefet etmiş olur ki bu da haramdır" (*Muhalla*).

Bu hükme varmak için Peygamber (sav)'in şu hadisiyle de delil getirilebilir: "Ne kendine ne de başkasına zarar vermek yoktur" aynı şekilde Allahu Teala'nın şu sözüyle de delil getirilebilir:

﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾

"Kendi kendinizi öldürmeyiniz şüphesiz ki Allah size çok acıyandır" (1).

İmam Nevevi'nin zararı olan yiyeceklerin haram olması konusunda Ravzası'nda sunduğu şu cümleler bu konudaki ibarelerin en iyilerindendir: "Cam taş ve zehir gibi, yendiği takdirde zarar verecek olan herşeyin yenmesi, haramdır. Aynı şekilde yendiği takdirde zarar vermiyen ve temiz olan her şeyin yenmeside helaldir, ancak insanların pis kabul ettikleri şeylerin yenmeleri sahih olan görüşe göre haramdır."

İmam Nevevi şöyle bitirdi: "İçinde az zehir olan ancak çoğu sağlıklı olan ilacın içilmesi ihtiyaç olması şartıyla caizdir."

Bazı kimseler Şari'in haram olduğunu belirttiği şeyler hariç "Eşyada asıl olan ibahedir" kuralıyla sigaranın helal olduğunu savunuyorlar.

Bunların görüşü şöylece reddedilebilir: Usulcülerden bu kuralın tam tersini söyleyenler de var. Şöyle ki; şeriatın mübah kıldığı şeyler hariç eşyada asıl olan yasak olmasıdır.

Bence en doğru olan ne onların ne de bunların sözüdür. Gerçekte bir açıklamaya ihtiyaç vardır, Yani; faydalı şeylerde asıl olan mübah olmasıdır, çünkü Allahu Teala kullarına takdir ettiği nimetleri arz ederken buyuruyorki:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾

"O yer yüzünde ne varsa top yekün sizin için yaratandır" (1). Malumdur ki, Allah Teala haram kıldığı şeyleri O nimetlerin arasında saymaz. Zarar veren şeyler ise, vücuda, cana, yahut her ikisine birden eziyet eden şeylerdir ki, bunlarda asıl olan haram olmalarıdır. Sonra sigarada bilinmesi gereken başka bir zarar daha vardır ki bu, yakını bir zarardır. Şüpheye dahi mahal yoktur. Bu zarar da, ekonomik zarardır. Yani demek istiyorum ki, ne dünyada nede ahirette faydası olmayan bir şeye parasını harcamaktır. Sigaraların fiyatları da yüksektir. İçilirken bir kısmı atılarak yapılan israfı da göz önünde bulundurursan, hatta bazılarının tam bir aile masrafına yetecek kadar para harcamalarını da hesaba katacak olursan o zaman başka bir şey araştırmaya gerek yoktur.

Bazı kimselerin sigara içtikleri zaman canlarının rahat etmesine gelince, bu onun içinde vücuda yarayan bir menfaat bulunması manasına gelmez. Bu olsa olsa içenlerin onu adet haline getirdiklerinin, vücutlarını ona alıştırdıklarının belirtisi olabilir. Sonra bu sadece sigaraya mahsus değil ki. Zarar ve eziyeti ne

kadar büyük ve nasıl olursa olsun kişinin alışkanlık haline getirdiği herşeyde aynı durum söz konusudur.

İbn Hazm Muhala'sında der ki: "İsraf haramdır, şöyle ki:

1- Az olsun çok olsun hatta vevlki sivri sineğin kanadı kadar olsun Allah (cc)'ın haram kıldığı şeylere para harcamak.

2- Var olan parasını harcayacak şekilde zaruri ihtiyacı olmadan parasını saçıp savurmak.

3- Az da olsa önemsemiyerek malı zayi etmek.

Allahu Teala buyuruyor ki: "İsraf etmeyin, çünkü Allah israf edenleri sevmez" (*En'am, 141*). Sigaraya harcanan paranın onu zayi etmek manasına geldiği de açıktır.

Yukarıda naklettiğim alimlerden birinin sözü gerçekten çok güzel. Bir şahıs sigaradan hiç bir şekilde fayda görmediğini itiraf ederse sigaranın ona haram olması gerekir. Çünkü bu taktirde onu içmek, malı zayi etmektir. O takdirde malı denize atarak zayi etmekle, onu yakarak zayi etmek arasında veya nasıl olursa olsun onu telef etmek arasında hiçbir fark yoktur.

Peki ya bu mali zarar yanında bir de bedensel, kesin, yahut zanni bir zararın varlığını da düşünürsek o zaman mesele nasıl olur? Yani bir kimsenin hem malı, hem de vücudu aynı anda zarara uğrasa durum nice olur?

Gerçekten bile bile hem de kendi isteğiyle hem malını hem de vücudunu zarara uğratan bir şeyi satın alana ben şaşıyorum.

Bu konuda yazı yazarların gafil kaldıkları başka bir zarar daha var. O da psikolojik zarar. Yani demek istiyorum ki, günün birinde nasıl olmuşsa kendini sigaraya kaptırmış olan insan adeta onun kölesi olmuş ve ona esir olmuş durumda. Elinde hürriyeti kalmamış kolay kolay kurtulamıyor, hem zararı kendinden başka, çocuklarını dahi etkiliyor. Bu yüzden onları örnek bir terbiye ile yetiştiremiyor. Aynı şekilde belki mali olarak başka türlü ne sıkıntıları ya da ne kadar daha önemli ve faydalı vereceği yerler vardır ama mecburen sigarasına para ayırmak zorunda.

Psikolojik olarak, sigaranın kölesi olmuş insanların çoğunu bu yüzden çocuklarının azıklarına zulmederken ailesinin zaruri ihtiyaçlarını da kısarken görüyoruz. Halbuki ailesinin nafakasını temin etmek zorunda ama ne yapsın kendini bir defa kaptırmış kurtulmak istiyor ama kendini bu konuda güçlü görmüyor çünkü artık gücü kalmamış kendi elinden çıkmış.

Ailevi ya da bir başka sebepten sigaradan kendini alıkoyamayan bu tür insanların hayatı gerçekten mutsuz, hayat terazisi bir türlü dengesini toparlayamaz bir halde. Durumu çok kötü kafası karışık, sebepli sebepsiz daima sinirli ve kızgın bir hayat sergilemekte.

Şüphesiz sigara hakkında bir hükme varmak istiyorsak bu psikolojik durumu da göz önünde bulundurmak mecburiyetindeyiz. Yukarıdan beri zikrettiğimiz bu araştırmadan şu çıkıyor: Sigara kullanmanın mübah olduğunu rahatlıkla söylemek mümkün değildir. Bu olsa olsa açık bir yanılgı ve meselenin detayından gaflettir. Sigaranın haram olması için, faydasız yere parayı zayı etmek, bulunduğu yerdeki insanlara o pis kokuyla eziyet etmek, kesin yahut büyük bir ihtimalle vücuduna zarar vermek yeterli sebeplerdir.

Evet tarihte Hicret'in bininci yıllarında bu bitki ilk yayılmaya başladığında alimler arasında onun zararı daha kesinlik kazanmamışken belki bir derece yolu vardı, ama ilmi, ve tıbbi olarak herkesin sigaranın zararlarını haykırdığı, kültürlü kültürsüz her kesin bu zararları bildiği, istatistik rakamlarında bu realiyeti teyid ettiği günümüzde onun helal olabilmesi için hiç bir yön kalmamıştır.

Soruda belirtilen dünyaca saygın bir tıp heyetinin bu konuda sıraladığı ve kabul ettiği kesin zararların varlığı davamızı isbatta yeterli bir delildir.

Sigaranın mübah olduğu iddiası böylece çürüdüktan sonra geride sadece haram ve mekruh olma ihtimalleri kalmıştır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlıyoruz ki onun haram olması, mekruh olmasından daha kuvvetli ve daha uygundur. Bizim görüşümüz de budur. Çünkü sigarayı kullanmak alışkanlık haline geldiği zaman, biyolojik ve ekonomik zararın olacağı kaçınılmazdır.

Peki haram değil de mekruh olduğu söylene aklı tenzihen mekruh mu gelir, tahrimen mekruh mu? diye sorulduğunda, aklı en yakın ikincisidir. Çünkü durum ve delilleri incelediğimizde onun haram olması gerektiğini görüyoruz. Yani adam haram demiyor, tahrimen mekruhta mı demesin.

Ne olursa olsun küçük günahlar büyük günahları oluşturur. Bu yüzden ben mekruhta ısrar etmenin harama yakınlaştıracığından korkarım.

Bu konuda insanların bazılarını ilgilendiren bir nokta var. Meseleye değişik yönlerden baktığımız zaman bazıları hakkında haramlık derecesinin daha da yüksek olduğunu görüyoruz. Tabii ki mekruh olduğunu düşünenler için de kerahat derecesi yükselir. Hatta haramlık derecesine yükselir.

Bu yönler, örneğin sigaranın belli bir şahsa kendi tecrübesi ile yahut başkalarının kendisinde gördükleri olumsuz gelişmeler veya güvenilir bir doktorun ifadesi ile zarar verdiğinin sabit olması durumunda, aynı şekilde sigaraya vereceği paraya çoluk çocuğunun ailesinin velhasıl geçindirmekle yükümlü olduğu şahısların muhtaç olmaları durumunda.

Aynı şekilde, tüketilen sigaraların başka ülkelerden ithal edilmiş olması ve bu paraların müslümanlara tecavüz ve işkence eden ülkelere güç takviyesi olarak gitmesi durumunda. Gene şer'i ululem'in sigara içilmesini yasak etmesi halinde. Çünkü Allah'a isyan olmadığı yerde Ululemre (İslami devlet idarecileri) itaat etmek vacibtir.

Bir de sigara içen şahsın din ve ilimde insanlara örnek ve imam olan kimselerden olması durumunda ki, doktorların durumu

da hemen hemen aynıdır. Şimdi biz burada sigara hakkında bir hükmü belirtirken meseleye değişik bir kaç maddeyi de eklememiz gerekiyor ki, bakışımız adil ve herkesin haline şamil olsun.

Birincisi: İçip te ondan en kısa zamanda kurtulmak isteyen ancak melun maddeyi bıraktığında eziyetle karşı karşıya da kalacak şekilde insanların damarlarına kadar girip yerleşmesi neticesinde onlara hürriyet bırakmamış olması nedeniyle bırakamıyan nice sigara içenler vardır. İşte bu tür insanlar uğraşları ve neticede aciz kalmaları miktarınca özürlü kabul edilmişlerdir. Herkese niyet ettiği şey vardır.

İkincisi: Bizim şeri yön ve durumları araştırmamız neticesinde sigara kullanmanın haram olduğu görüşüne meyletmemiz onun mesela içki kumar ve zina gibi olduğu anlamında değildir. Çünkü İslam'da haramın dereceleri vardır, bazıları küçük, bazıları da büyüktür. Her haramın karşısında kendi hükmü ve derecesine göre günah vardır.

Kebair haramları sadece nasuh üzere tevbe yok eder ama küçük olan haramların keffareti için beş vakit namazın hakkıyla eda edilmesi aynı şekilde cuma namazı, ramazan orucunu tutmak ve geceleri ibadet etmek ve benzeri ibadetleri yerine getirmek hatta kebair günahlardan kaçınmak faydalı olur.

İbn Abbas ve selefi sahilinden bazı kişilerin küçük günahlara devam etmenin büyük günahları oluşturacağına dair bir rivayet gelmiştir ancak bu hadis konusunda hadisçiler arasında görüş birliği yoktur.

Üçüncüsü: Muhtelifun fihi olan (ihtilaflı olan) haram muttefekunfihi (üzerine görüş birliği olan) olan haram derecesinde değildir. Bunun içindir ki bu tür haramları işleyen insanlara fasık demek şahitliğinin geçersiz olacağını ve benzeri şeri hükümlerde söz sahibi olmadığını bilhassa belanın yaygın olduğu bir dönemde ileri sürmek çok zordur.

Bunlar böylece bilinmesi lazımdır bir de, bu dersimizden de

anlaşıldığı gibi soru sahibinin bazı alimlerden naklettiği, sigara hakkında verilmiş hükümlerin bir çoğu sadece ekonomik gücün olup olmaması etrafında dolaşmaktadır. Sigara kullanan şahsın sigara masraflarını karşılayamaması durumunda haram karşılayabilmesi durumunda ise mekruhtur görüşü, doğru ve kapsamlı bir görüş değildir, çünkü biyolojik ve psikolojik zararı da ekonomik zararın yanısıra düşünmek gerekir.

Ayrıca zengin, malını istediği gibi istediği yerde zayi etme hakkına sahip değildir. Çünkü evvela mal Allah'ın, sonra da toplumun malıdır.

Soruda belirtilen "Din alimlerinden bir çoğu sigara kullanmaktadırlar" sözü de delil olamaz. Çünkü onlar, kendilerinin masum olduklarını iddia etmedikleri gibi aynı zamanda da bu hastalığı gençlik ve delikanlılık yıllarında muhtela olmuşlardır. Daha sonra da iradeleri o kadar zayıfladı ki bu zıkkımdan bir türlü kurtulamadılar. Bu alimler arasında kendisi kullanmasına rağmen sigaranın haram olduğuna fetva verenler de vardır. Doktorlar arasında da sigaranın zararlı olduğuna inanan, bu konuda konferans veren makale yazan ancak kendisini kullanmaktan bir türlü koparamayan insanlar vardır.

Sigara kullanmak erkekler hakkında bu kadar kötü olunca haliyle kadınlar hakkında daha da kötüdür. Çünkü sigara kadının güzelliğini karıştırmakta, dişlerinin rengini değiştirmekte ağzının kokusunu çirkinleştirmektedir. Halbuki kadının kendisini güzelleştirmesi vaciptir.

Sigara içen herkese benim nasihatım şudur: Bu belayı kuvvetli bir kararla samimi bir istekle söküp atsinlar çünkü böyle şeylerde yavaş yavaş hareket etmek yeterli olmuyor.

İradesine sahip çıkamayan insanlarda gücü yettiği kadar onun şerrini azaltmaya baksın onu kimseye güzel göstermesin başkalarına takdim ederek yahut misafirlerine uzatarak onları bunu içmeye teşvik etmesin. Aksine sigaranın ekonomik, biyolo-

jik ve psikolojik zararlarını anlatmalı, bu zararların en yakınında kendisinin sigaranın kölesi haline geldiğini bir türlü kurtulmadığını, Allah'tan bu beladan kurtulmak için devamlı yardım istediğini anlatmalıdır.

Bilhassa gençlere şunu tavsiye ederim: Sıhhatlerini bozacak olan kuvvet ve dinçliklerini zayıflatacak olan bu belaya düşmekten kendilerini uzak tutsunlar. Sigaranın erkeklik ve delikanlılık alameti olduğu zannına kesinlikle kapılmasınlar çünkü o tuzığa düşenler bir an önce ondan kurtulmak istiyorlar. Ondan kurtulmanın yolu ve ilk adımı da o sana galip gelmeden ve kökleşmeden senin ona galip gelmendir. Yoksa kendini onun pençelerine kaptırdın mı Rabbin merhamet edip kurtarırsa kurtarır, yoksa biraz zor.

İletişim araçlarının da onu kötüleyici programlara muntazaman ağırlık vermesi lazım. Film, roman ve reklamcılarında her yerde münasebetli ya da münasebetsiz sigarayı çıkartarak ona teşvik edici hal ve hareketlerden sakınmaları lazım.

Devletin de vatandaşını bu beladan kurtarmak için onunla var gücüyle mücadele etmesi lazım. Evet belki depoladığı sigaralardan milyonlarca zarar edecek ama, psikolojik ve fiziksel olarak toplumu koruma altına almak milyonları kaybetme korkusundan daha değerlidir.

AKSIRANA TEŞMİT (YERHAMUKELLAH) DEMENİN HÜKMÜ VE HİKMETİ

SORU

Ben inanıyorum ki İslam, hikmetsiz hiç bir hüküm koymamıştır. Fakat bu hükümlerin hikmetini kimi anlar kimi de anlayamaz. Bazen de hiç kimse anlayamaz, çünkü Allah (cc) kullarını böyle şeylerle imtihan ediyor.

Bununla birlikte müslümanın şer'i hükümlerinin hikmetlerini bilmediği takdirde bilenlerden öğrenmek istemesinin araştırmasının da bir sakıncası bulunmadığına inanıyorum.

Ben buna dayanarak ve affınıza sığınarak insanlar arasında meşhur olan aksırma ile ilgili bir şey sormak istiyorum. İnsan aksırdıktan sonra niçin "Elhamdulillah" diyor? Bunu duyan bir başkası da ona dua ederek neden "yerhamuke'llah" diyor? Şeriat sözlüğünde de buna "Teşmitul'atıs" (aksırana dua etmek) deniyor halbuki aksırma işi hastalık halinde de sıhhat halinde de herkesin başına gelebilen tabii bir haldir.

Aksıranın hamdetmesi, bunu duyan insanında ona dua etmesi, aksıranın tekrar karşılık vermesi şeran gerekli midir yapıp yapılmaması eşit olan edeplerden olup, terkedilebilir mi?

CEVAP

a) Kardeşimizin Allahu Teala'nın hikmetsiz hiç bir şeyi meşru kılmadığı inancı gerçekten çok güzel. Bunun sebebi Allah'ın isimlerinden birisinin "Hakim" olmasıdır. Bu isim Kuran'da çok tekrar edilir.

Demek ki Allah yaratmasında takdir etmesinde hakim olduğu gibi kullarına emrettiği veya nehyettiği dini hükümlerde de hakimdir.

O halde Allah, iş olsun diye şeriat göndermemiş ve boşu boşuna yaratmamıştır. Akıl sahiplerinin dediği gibi, "**Rabbimiz sen bunu boşuboşuna yaratmadın biz seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz**" (*Ali İmran, 191*).

Bu konuda, İmam İbni Kayyım şöyle diyor: "Kur'an-ı Kerim ve Resulullah (sav)'nin sünneti, hükümlerin sebepleri, hikmetleri ve faideleri ile dopdoludur. Yine buralarda yaratılışın hikmetlerini de görmek mümkündür. Şer'i ahkâmın üzerine bina edildiği prensiplerin hikmetine vakıf olmak da mümkündür.

Eğer bunlar Kur'an'da ve sünnette belli sayılarda, mesela yüz tane veya ikiyüz tane olsalardı bunları hepimiz bilir, kolayca sayardık. Ama o kadar çoklar ki, bu hikmetlerin hepsine muttali olmak mümkün değildir" (*Miftahu Darus's-Saade*).

b) Kardeşimizin ikinci güzel tesbiti, hükümlerin bazılarının bir kısım insanlara açık olmasının yanında diğer bir kısmına da kapalı kalabilmesidir. Hatta yine başka hikmetlere binaen bazen tüm insanlara gizli kalabiliyor. Bu hikmetlerden biri Allah'a itaat edenle aklına itaat edenin, Resule tabi olanlarla sırtını dönenlerin ortaya çıkmasıdır. Bir diğeri de; insanlar kafalarını çalıştırsın, hikmet ve faydalardan gizli kalanları çalışarak, gayret ederek aydınlatınsınlar, ortaya çıkarsınlar. Bu çalışmalar sayesinde, gözden kaçabilecek bir çok hikmet ve maslahatların bilinmesi ve ortaya çıkartılması sağlandı. Yine de insanlar, keşke Allah yolu kısaltsaydı da her hükmün ardından onun hikmet ve maslahatını

onların çalışmasına gerek bırakmadan belirtiverseydi, diye düşünürler.

c) Kardeşimizin üçüncü güzel hareketi de kendisine gizli kalan bir hikmetli konu hakkında bilgili zannettiği ilim ehline danışarak araştırmasıdır. Ancak bu durum onun bir takım şüpheleri olmasından ve bunları araştırma çabasından kaynaklanmıyor. Aksine onun kalbinin mutmain olabilmesi için daha da yakın, istediğinin delilidir. Geçmişte bunu İbrahim Aleyhisselam da yapmıştı o, şöyle dedi:

"Ey Rabbim nasıl ölüleri diriltirsin bana göster? Rabbi dedi ki yoksa inanmıyor musun? O da; Evet inanıyorum, ancak kalbimin daha da rahat etmesi için soruyorum, dedi" (*Bakara, 260*).

Aynı şekilde bu davranış başka bir yönüyle de kardeşimizin ilmini ilerletmek istediğine delalet eder ki Kur'an bunu emrediyor, şöyle ki: "Ey Habibim de ki: Ey Rabbim benim ilmimi artır" (*Taha, 114*).

Yine Allah Resulü'nün de teşvik ettiği bir davranıştır. Şöyle ki: "Mümin son durak cennet oluncaya dek hayırdan asla doymaz" (*Tirmizi*).

Aksıran ve onu duyanın uyması gereken edepler:

d) Kardeşimizin sorduğu, aksıranın yapacağı hamd ve onu duyan kişinin tesmit olarak vereceği karşılığın hikmetine geçmeden önce islamın bu konudaki hükmü hakkında ufak bir ışık tutmak benim için güzel olur diye düşünüyorum çünkü hüküm hikmetten öncedir:

1- Aksıranın ilk görevi Allah'a hamdetmesi ve "elhamdulillah" veya "elhamdulillahı alaküllihalin" veya "elhamdulillahı rab-bil'alemin" demesidir. Bu konuda bir çok hadis vardır. Bu işin müstehab olduğunda görüş birliği vardır. Nevevi de böyle demiştir.

2- Aksıranın uyması gereken edeplerden bazılarında şöyledir: Sesini oldukça alçak tutacakki meclis arkadaşlarını ve toplum bireylerini ürkütmesin, hamd; yüksek sesle yapacak ki etrafındakiler onu duyabilsin hapsirirken yüzünü kapatacak ki meclis arkadaşını tiksindirecek bir şey ağzından ya da burnundan çıkmasın. Ebu Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste şöyle denilmiştir: Peygamber (sav) aksırdığı zaman eliyle ağzını tutar ve oldukça sessiz bir şekilde aksırırdı" (*Ebu davud, Tirmizi*).

3- Sonra hamdettiğini duyduğu kişiye de yerhamukellah diyerek dua etmesi vaciptir. Ahmed bin Hanbel ve Ebu Ya'la'nın rivayet ettikleri bir hadistede bu konu şöyle dile getirilmiştir: "Sizden biriniz aksırdığı zaman, yanında bulunanlarda, "Yerhamuke'llah" desin bu, müslümanın müslüman üzerindeki haklarındanır.

Fakat bu konuda varid olan hadislerin bir çoğuna baktığımızda onun farzı ayın olduğu görüşüne varıyoruz. Hadislerin bir kısmında bizzat vücub lafzı kullanılarak beş şey müslümana vaciptir" (Buradaki vacip farz demektir) şeklinde ifade ediliyor. Bir kısmında da bu manaya delalet eden hak kelimesi kullanılarak, "müslümanın müslüman üzerindeki hakkı altıdır" ibaresi yer alıyor. Diğer bir kısmında aynı anlama gelen "Ala" kelimesi istimal ediliyor, hatta direkmen farz için kullanılan emir sigası ve sahabinin: "Resulullah bize emretti" gibi sözleriyle gelen hadisler arasından İbnu'l Kayyim'in de dediği gibi, şüphesiz fıkıhçılar yukarıdaki kadar açık olmayan delillerle bir çok şeyin vacip olduğunu belirtmişlerdir. Ehli zahirin bir çoğunluğu ile, ulemanın bir çoğu da aynı görüştedirler.

Fıkıhçıların bir kısmında: Aksıran kişiye dua etmek farzı kifayedir bir kimse yaptımı diğerlerinden bu farziyet düşer, görüşündeler. Maliki mezhebinden İbni Rüşd ve İbnu'l Arabi bu görüşü tercih etmişlerdir. Hanefiler ve Hanbeliler'in bir çoğu da bu hükmü belirtmiştir.

Malikilerin bir bölümü bu duanın müstehab olduğunu bir

kısının yapmasıyla diğerleri için yeterli olacağını söylüyorlar. Şafiilerin görüşünde aynıdır. Delil yönüyle tercihe yakın olan birinci görüştür. Yani farz olmasıdır hafız (hadis hafızı) İbni Hacer el-Askelani'nin de dediği gibi, onun farz olduğunu gösteren hadisler kifaye olmadığını göstermez. Çünkü aksırana yapılması gereken duanın emri mükellef olanların umumuna şamil olabilen farzı kifaye ile de sahih olan görüşe göre gene toplum muhataptır, bazılarının yapmasıyla diğerlerinden düşer.

4- Aksırana dua etmekle ilgili hükmün de istisnaları vardır şöyle ki:

a) Aksırdıktan sonra "El-hamdu Lillah" denmediği taktirde. Çünkü duanın şartı hamd'dır. Nitekim Buhari'nin, Enes bin Malik'ten rivayet ettiğine göre, Enes der ki: "Peygamber (sav)'in yanında iki adam aksırdı. Peygamber (sav), birine dua etti, öbürüne etmedi. Bunun sebebi sorulunca o, şöyle buyurdu: "Bu adam "El-Hamdu Lillah" dedi, fakat bu adam demedi. buyurdu."

b) Nezleyle yakalanmış bir adam da üç kereden fazla aksırdığı zaman gene dua etmek gerekmez. Çünkü bu adam hastalığı icabı defalarca aksıracak yanındaki adamın da her defasında dua etmesi zorluk getireceğinden bu da, istisnalar arasında yer almaktadır. Aksırma duası yapmaması diğer başka dualar da yapmayacak anlamına gelmez. Başka türlü, örneğin afiyet, şifa ve benzeri dualar da bulunabilir. Ancak bunlar konumuzla ilgili değildir.

c) Kafir aksırdığı zaman ona da dua edilmez. Ebu Musa el-Eş'ari'den rivayet edilmiştir. O der ki: "Yahudiler Allah Resulunun huzurunda demesi için birbirlerine işaret ederek aksırıyorlardı. Ama Resulullah şöyle diyordu: "Allah size hidayet versin kalbinizi ıslah eylesin" (Ebu Davud).

Bundan anlaşılıyor ki, onlara mahsus başka bir dua vardır, yoksa mutlak olarak istisna edilenler arasında değildir.

d) Cuma günü imam hutbede iken aksırana da dua edilmez. Çünkü imam hutbede iken her türlü konuşma yasaklanmıştır. Ama imam hutbeden ayrıldıktan sonra dua etme imkanı vardır.

5- Ebu Hureyre'nin de rivayet ettiği, Buhari ve başka eserlerde bulunan bir hadisinde olduğu gibi, aksıran kimsenin de ona dua okuyan kimseye, "yehdina ve yehdikümullah" diyerek dua okuması vaciptir.

Hadis şöyle: "Sizden biriniz aksırdığı zaman "El-Hamdu Lillah" desin, kardeşi, ya da (ravinin şüphesidir) ardakaşı da: "Yerhemuke'llah" desin o, dediği zaman aksıran "yehdikümullahu ve yuslihubaleküm" desin.

Yahud İbni Mesud'un hadisinde olduğu gibi dua edene aksıran mağfiretle dua edecekki "yağfirullahulenaveleküm."

Alimlerin bir kısmı her iki duanında birleştirilmesini caiz görmüşlerdir. Nitekim Muvatta'da geçen bir hadiste, Nafi'den, o da İbni Ömer'den rivayet etmiştir ki, İbni Ömer aksırdığı zaman ona deniliyordu, o da "Yerhamuna'llah ve iyyakum ve yağfirullah lena ve leküm" diyerek karşılık veriyordu.

Aksırma anında hamd etmek ve dua etmenin hikmeti:

e) Aksırmanın edebini ve hükümlerini öğrendikten sonra bu konudaki hikmet ve maslahatın yüzünü açma zamanı geldi. Bu hikmet gerçekte şu üç şeyin içinde bulunacaktır.

Birincisi: İslam'ın edeplerdeki çalışması her zaman ve her halukarda müslümanı Allah'a bağlamakta yoğunlaşmaktadır. Bunun için de hergün bir ya da bir kaç defa tekrarlanan tabii ve fitrat gereği hadisleri fırsat bilmektedir ki, müslüman Rabbini zikretsin, O'nun ipine sarılsın. Böylece dua ederek yemeden içmeden önce Rabbini hatırlasın. Yedikten içtikten sonra, uyumadan, uyanırken, girip çıkarken, vasıtaya binerken, elbiseyi giymeden, sefere çıkarken, döndükten sonra ve benzeri hallerde bilinen belli başlı duaları okumanın sırtı da burada gizlenmiştir.

O halde müslüman aksırdığı zaman hamd etmesi kardeşinin de ona "yerhemuke'llah" diyerek rahmet okuması, sonra kendisi-

nin tekrar dua etmesinde hiçbir sakınca yoktur. Çünkü böylece Rabbani manalar toplum ve fertlerin hayatının içine yayılmış oluyor.

Ama aksıranın özellikle hamd etmesinin hikmetine gelince; bu konuda Allame el-Huleymi şöyle demiştir: "Bunun hikmeti; Aksırmak, düşünce kuvvetini içinde saklayan, duyu organlarının madeni olan damarların kaynağı durumunda bulunan azaların selameti onun selametine bağlı olan, beyindeki bir mikrobu dışarı atmaktadır. O halde onun ne büyük bir nimet olduğu ortaya çıkıyor ve dolayısıyla hamdla karşılıklı bir münasebeti olduğunu anlıyoruz. Çünkü hamdın manası; Allah'ın büyük bir yaratma güç ve kudretine sahip bulunduğunu ve yaratılanların tabiata değil Allah'a izafe edilmesi gerektiğini kabul etmektir."

Duyan kişinin "Yerhamuke'llah" demesinin hikmetine gelince; onu da Kadi İbnul Arabi şöyle vurgulamıştır: "Aksıran bir insanın başındaki her organ ve o organa bağlı damar vs. bir anda durduktan sonra tekrar çözülüp harekete geçmektedir. Dolayısıyla "Yerhamuke'llah (Allah sana merhamet ediyor)" dendiği zaman sanki şöyle denmiş oluyor: Bedeninin tekrar eski sıhhatını alması başka türlü hale girmemesi Allah'ın sana verdiği bir rahmet ve merhametinin eseridir."

İbni Ebi Cemre, aksırma ile ilgili açıklamasında şöyle der: "Burada Allah'ın lütfunun büyüklüğüne işaret vardır. Şöyle ki; aksırmanın nimetiyle kulundan mikropları dışarı atmış, ona hamd etmesini meşru kılarak mükafatlandırmış, sonra da kendisine hayır duası edildikten sonra, onun da hayır dua etmesini meşru kılmıştır. Bütün bunların az bir zaman içinde olması da yine ondan bir lütuf ve ihsandır" (*Fethu'l Bari*).

İkincisi: Aynı şekilde İslam âdabı müslümanı müslüman kardeşlerine bağlamaya çok düşkündür. Başka bir ifade ile İslam adabı insanlar arasında kardeşlik hoşgörü ve sevgiyi yaymaya çalışmıştır. Çünkü toplumdan monotonluğu kin ve nefreti kaldırarak hayır yapma yolunu gösteren hayata tat veren sevgi kaynaşma ve kardeşliktir.

Enaniyet, egoistlik, haset ve buğz Peygamberimizin de ifade ettiği gibi toplumun hastalığı ve dinin öldürücüsüdürler.

Toplumda istenen acıma sevgi ve dayanışmayı yerleştiren, gaddarlık kin ve kopukluğu söküp atan toplumsal barış çizgilerinden biri olan aksırma ile ilgili İslam'ın edebine şaşmaya gerek yoktur. İbn Dakıku'l-Iyd der ki: "Akrisana dua etmenin faydalarından biri de, müslümanlar arasında kaynaşma ve sevgiyi getirmesi, ayrıca aksıran insan kibir halinde ise, onun nefsini kırarak tevazu etmeye yöneltmesidir." İşte bütün bunlar insanlardan beklenecek güzel şeylerdir.

Üçüncüsü: İslam aksırma ile ilgili edebinde, hayata zarar veren cahiliyye devrinde ne akla ne de nakle dayanmayan ve bu inançların eserleri olan fitraten çirkin görülen örf ve adetleri ortadan kaldırmayı gaye edinmiştir.

Allame İbni'l Kayyim'in bahsettiğine göre, cahiliyye insanları aksırmayla birbirlerine fal çekip, kible rüzgarlarını uğursuz saydıkları gibi aksırmayı da uğursuz kabul ediyorlardı.

Ru'be İbnu'l Acac, geçtiği bir çölden bahsederken, "Kat ettim onu aksırmadan korkmuyorum" diyor.

İbu'l Kays, şöyle diyor: "Aksırmalar büyüyüp çoğalmadan ben kalkıyorum."

İbnu'l Kays, burada kendisinin aksırmaları duyup uğursuzlanmamak için, insanlar daha uyanmadan av için uyandığını ve erken kalktığını anlatmak istemektedir.

Cahiliyede insanlar, sevdikleri aksırdığı zaman ona: "Çok yaşa, genç kalasın" diyorlardı. Kızdıkları kimseler aksırdığı zaman da, "geberesin, patlayasın" diyorlardı.

Adam uğursuz kabul ettiği bir aksırma duyduğu zaman aksırana: "Senin başına, bana değil" derdi. Yani Allah aksırmanın uğursuzluğunu sana isabet ettirsin, bana değil. Peşpeşe aksırmayı da çok uğursuz görüyorlardı.

Ama Allahu Teala, İslam'ı gönderince, onun elçisi Hz. Muhammed (sav) de cahiliyye ehlinin içinde bulunduğu delaleti kökünden kazıyınca, ümmetine uğursuzluğu ve fal çekmeyi yasaklayarak, kötü şeylerle birbirlerine beddua yerine rahmetle dua etmeyi meşru kılmıştır.

Aynı şekilde aksıran insana beddua etmek nasıl bir zulüm ve kötülük idiyse bunun yerine duyan insanın rahmet okuyarak hayır dua ile memur olması, aksıranın da tekrar kendine dua eden insana mağfiret hidayet ve ıslah ile dua etmekle emredilmeside o zulmün zıddı bir alternatiftir.

Aksıran insanın kendine dua okumasına karşılık hidayet dilemesinin hikmetine gelince bu da, o insanın cahiliyye adetlerinden yüz çevirerek Allah elçisine itaat yolunu tuttuğu için bu yolda sebatını sağlamak amacıyla yapılan bir duadır.

Aksıranın, "Allah sizi top yekün ıslah eylesin" diyerek dua etmesi de, aynı şekilde top yekün bir düzelme anlamına gelen bir kelimedir. Kardeşinin kendine rahmetle dua etmesine karşılık olsun diye buna münasip top yekün bir dua etmesinden ibarettir.

Yine aksıranın mağfiretle dua etmesi de, hem kendine hem de ona dua edene şamil her ikisinin günahlarının affı için yapılan bir duadır.

Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'adır.

---

13. BÖLÜM

TOPLUM SAĞLIĞI VE TIB HAKKINDA

İSLAMIN TOPLUM SAĞLIĞINA ve TIBBA VERDİĞİ ÖNEM

SORU

Aşağıdaki soruma açıklık getirme lütfunda bulunursanız memnun olurum.

İslam'da bulaşıcı hastalık diye birşey yoktur görüşü doğru mudur? Çünkü Peygamber (sav) Efendimiz, "Hastalık geçmez" buyuruyor. Hem herşey Allah (cc)'in ezelden takdirine bağlıdır. O halde bulaşıcı hastalıklardan korunmanın ne anlamı var diye, toplum arasında dolaşan fikirler var. Bu tür fikirler çevre toplum sağlığı ve tıp alanında, hizmet veren personelin işini önemli ölçüde zorlaştırıyor. Bir cuma hutbesinden de duyduğum kadarıyla, bu tür fikirleri, bilhassa din kisvesi altında bulunan, şeyhlerin, imamların, halka aşılması da, meseleye başka bir boyut kazandırıyor. Bunlar doğru mudur? Bizler inanıyoruz ki, İslamiyet, toplum sağlığına düşkün, hastalıklara karşı koyan, hasta olmadan korunmayı, hasta olduktan sonra tedavi olmayı ve bulaşıcı hastalıklardan kaçınmayı emreden bir dindir. Ama yine de toplumun sağlığını korumada sizin de katkınız olsun, diye kitap ve sünnetin ışığı altında İslam'ın toplum sağlığına bakışı, hakkında bilgi vermenizi istiyoruz. Allah (cc) sizleri hayırla mükafatlandırsın.

CEVAP

Asrımızda İslam'a vurulan darbelerin, en büyükleri bu tür, anlamsız sözler sarfeden, adlarından vaiz, hatip, öğretmen, diye bahsedilen, gerçekte cahil veya talebe olan din adamı görünüşünde insanlardan gelmektedir. Bu kişiler ufak tefek, nakillerle veya birbirine karıştırdığı bilgilerle, öğrendiği zayıf, uydurma, hatta sahih olup manasını veremediği, veya yanlış yorumladığı böylece, hem kendini, hem de başkalarını saptırdığı hadislerle insanları yanlış yönlendirmektedirler. Fakat işin kötü tarafı, bu tür bilgisizler, doğruyla yanlış seçemeyen avam tabakasının kalbinde de ayrı bir yer tutuyor. Çünkü bunlar, insanların en nazik yerlerini, hassas davrandıkları konuları abartarak, kısa ve hikaye anlatmak suretiyle, duygu sömürsünde bulunuyorlar.

Gerçek şudur ki, İslam'ın, sağlık ve korunmaya verdiği önemi hiçbir din vermemiştir. Temizlik İslam'da ibadettir, Allah'a (cc) yakınlıktır, hatta dini görevlerden birisidir.

1) Dikkat edilirse bütün İslami eserlerin (şer'i fıkıh) ilk konusunun "Temizlik" olduğu görülecektir. Yani bu eserlerin ilk öğrettikleri şey İslam dininin prensiplerine uygun bir şekilde temizlik vazifesinin yapılışıdır.

Bunun anlamı da şudur, günlük ibadet olan namazın anahtarı temizlik. Cennetin anahtarında namazdır, abdest almak suretiyle küçük pislikten, (abdestsizlikten) yıkanmak suretiyle, büyük pislikten (cünüplükten) temizlenmediği müddetçe, hiçbir müslümanın namazı kabul olmaz. Kirlenmeye, tozlanmaya, terlemeye, sahne olan abdest azaları, günde birkaç defa yıkanmak suretiyle, temizlenmektedir. Buna paralel olarak, elbiseyi, namaz kılınacak yeri ve vücudu temiz tutmakla namazın sahih olabilmesinin şartlarından biridir. Buna ilave olarak Kur'an ve sünnet de, temizlik ve temiz olanlar övülmüştür.

Örneğin, Allah Teala, "Allah tövbe edenleri ve temiz olanları sever" (Bakara, 222).

"Orda temizliği seven erkekler vardır. Allah temiz olanları sever" (*Tevbe, 108*) buyurarak Kuba Mescidi'nin cemaatini övmüştür. Peygamberimiz, temizlik imanın yarısıdır buyuruyor. Bu hadisi Müslim sahih hadisler arasında rivayet etmiştir. Tebarani de; "Temizlik sahibini imana, imanda cennete götürür." şeklinde, bir hadis rivayet etmiştir.

İşte İslam'ın temizliğe verdiği önemin büyüklüğüne binaen müslümanlar arasında ün kazanan hikmet dolu bir söz vardır "Temizlik imandandır." Bu sözü ilim ehli olsun, cahiller olsun, herkes bilir. Bu gibi örnekler başka hiçbir sistemde görülmemiştir ve yoktur. Bu konuda, "Temiz olunuz, çünkü İslam temizdir. Ümmetler arasında, nişane oluncaya dek temizleniniz" şeklinde hadisler vardır.

Peygamberimiz (sav) temizliğe büyük önem vererek, insanları yıkanmaya çağırmıştır. Özellikle cuma gününde buna daha çok önem vermiştir. Bir hadiste, yedi gün içinde birgün, her müslümanın, mutlaka başını ve vücudunu yıkaması gerektiği vurgulanmıştır" (*Buhari ve Müslim*).

Peygamberimiz (sav) ağız ve diş temizliğine de büyük önem vererek, "Misvak ağzın temizliğine, Rabbinin de rızasına sebebtir" buyurmuştur (*Ahmed*).

Peygamberimiz (sav), saç temizliğine önem vererek, "Kimin saçı varsa (onu yıkamak suretiyle) ona ikram etsin" buyurmuştur (*Ebu Davud*).

Peygamberimiz (sav) insan vücudunun artıklarının temizlenmesi konusuna da, önem vermiştir. Örneğin, koltuk altı, ve etek traşı ve de tınakları kesmek gibi...

Aynı şekilde ev çevresi ve eve bağlı durumların temizliğine değinerek, "Muhakkak Allah (cc) güzeldir, güzeli sever, paktır, pakı sever, temizdir, temizi sever, o halde evlerinizi temiz tutunuz. Yahudilere benzemeyiniz" buyurmuştur (*Müslim*).

Tüm çevre temizliğine önem veren Peygamberimiz yolların te-

mizliğine de değinerek, yollara engel veya pislik atanları ikaz etmiştir.

2) İslam dini, bazı cahillerin neticelerini düşünmeden, çevreye yapacağı etkiyi göze almadan birtakım çirkin işler yapmalarının, çok tehlikeli bir iş olduğunu haber vermektedir. İslam'ın tehlikeli gördüğü işlerin bulaşıcı hastahkları oluşturan, mikropların başları olduğuna dikkat çekmek isterim. Bunun da ötesinde bu tür çirkin işlerin aklı selim ve temiz karakterle bağdaşmadığı da açıktır. İşte bunlardan bazıları; suya bevletmek, (bilhassa durgun sulara) banyolarda bevletmek, gölgelerde, içme suyuna yakın yerlerde dışkıyı yapmak, vs. iğrenç şeyler, bu tür insanlık dışı hadiseleri Peygamberimiz (sav) üç melanet diye isimlendirmiştir. Çünkü bu üçşey önce Allah'ın (cc) sonra meleklerin, sonra salih kulların lanetini üzerine çeker.

3) İslamiyet çalışkanlığı, zindeliği, atikliği, teşvik ettiği gibi gevşeklik, tembellik ve durgunluğun insan vücuduna sakıncalı olduğunu haber vererek, yüzme, nişancılık ata binme ve benzeri sportif faaliyetlere çağırmıştır. Hatta çocukların babaları üzerindeki haklarından biri de babaların bu konuda onlara ön ayak olmalarıdır. Bu yüzden İslamiyet, bu tür faaliyetleri, insanları cesaretlendirmek için meşru kılmış, hatta Peygamberimiz (sav) yaptırdığı at yarışması birincisine hediye vererek ödüllendirmiştir. İşte tüm bunlar İslam'ın insan sağlığına verdiği önemin ifadesidir.

4) Öte yandan, sarhoş edici zevklendirici vasıfları ihtiva eden uyuşturucu çeşitleri vs. adları ne olursa olsun alanları, caydırıcı seri cezalarla cezalandırmış, bütün bu maddelerin üretiminde, katkısı olanları da büyük günah işledikleri için uyarmış, hatta içki konusunda on defa lanetlemiştir. Bu da İslam'ın, insan sağlığını, ön planda bulundurduğunun delilidir.

5) İslamiyet'in insan vücuduna verdiği önemin, başka bir ifadesi de, Allah'ın helal kılmış olduğu hoş ve temiz nimetleri, ister cimrilikten, isterse borçtan dolayı kendisine yasaklamış olanların karşısına çıkmasıdır. Yüce Allah;

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾.

"De ki, Allahın kulları için meydana getirdiği süslenilecek şeylerle temiz rızıkları haram eden kimdir."

(1)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْرُمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا﴾.

"Ey iman edenler. Allahın size helal ettiği temiz ve helal şeyleri kendinize haram etmeyin. Aşırı da gitmeyiniz." (2)

Öte yandan İslamiyet insan sağlığına zarar gelmesin diye, yemek ve içmekte, israf etmeyide, yasaklamıştır. İslam herşeyin normalini seven bir dindir. Bu konuda;

﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾.

"Yiyiniz, içiniz, israf etmeyiniz" (3) buyruluyor.

6) Yine aynı şekilde, ibadet için olsa bile gece uyumamak, aç durmak ve çok amel etmek, gibi insan vücudunu yıpratın şeyleride, haram kılarak, insan sağlığına ehemmiyet damgasını vurmuştur. Nitekim ashabdan üç kişi yanına gelerek, biri geceleri hiç uyumayacağını, biri gündüzleri hep oruç tutacağını, diğeri, hiç evlenmeyeceğini söylemeleri üzerine, Peygamberimiz (sav), "Aranızda Allah'ı (cc) en çok bilen ve ondan en çok korkanınız benim, ama ben geceleri ibadet için kalktığım gibi uyuyorum da, oruç tutuyorum, bazen de yiyiyorum. Hem ben kadınlarla da evleniyorum. O halde kim benim sünnetimden yüz çevirirse, o benden değildir" buyurarak, onları uyarmıştır.

Aynı şekilde ibadetle aşırı giden Osman İbni Mezun, Abdullah İbni Amr ve benzeri sahabileri vücutlarının ve ailelerinin ve toplumun kendileri üzerinde hakları olduğu konusunda uyar-
mıştır.

1) Araf, 32

2) Maide, 87

3) Araf, 31

7) İslam'ın insan vücuduna verdiği önemin başka bir örneği de şudur. Farz olan ibadetlerde gerektiğinde, yani insan vücuduna zarar söz konusu olduğu takdirde azimetin terkedilip ruhsatla amel edilmesidir. Eğer azimetle amel etmek hastalığa veya var olan bir hastalığın tedavisinin gecikmesine veya ek bir külfete neden oluyorsa o zaman azimet terkedilerek, ruhsatla amel edilir. Örneğin, abdesti terk edip teyemmüm etmek, ayakta kılmak yerine oturarak kılmak, ramazanda orucu yemek ve benzeri kolaylıklar.

İslam'da vücut sağlığının dini ibadetlerden önce geldiğini de artık bilmeyen yoktur.

8) İslam dini, sağlığı korumaya verdiği önem kadar, koruyucu hekimliğe ve ilaçla tedaviye de önem vermiştir. Ancak korunmaya verdiği önem daha fazladır. Çok iyi bilinen bir gerçek te şudur; "Bir dirhem harcayarak alacağın önlem, kantar kantar ilaç kullanmaktan daha faydalıdır."

Nebi (sav)'den nakledilmiş, bazı hastalıkların tedavilerini öğretici pek çok hadis vardır. Alimlerden bir kısmı bu hadisleri, ilahi vahyin bir parçası olarak telakki ederek konunun üzerine eğilmişlerdir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken bir husus, bu haberlerin bazılarının yaşanılan dönemin ve çevrenin özelliğini taşıdığı gerçeğidir.

Örneğin; Arabistan çöllerinin sıcağının, hava şartlarının, iklim özelliklerinin etkisi ile ortaya çıkan bazı durumlar da vardır. Bu durumları bütün insanlara şamil saymamız mümkün değildir. İbn Kayyım'ın da konuyla ilgili olarak bu yönde açıklamaları vardır.

Burada konunun çok önemli bir başka yönünü de dikkate almamız gerekmektedir. O da pekçok kişinin yeterince bilmediği, İslam tıbbı veya Nebevi tıp ile ilgili hadislerin gösterdiği yoldur. Bütün bu hadisler bizi; dini bir gayretle ve Peygemberi vazife anlayışıyla bir bakış açısına ulaştırmaktadır.

Tahrif edilmiş ve putperestleşmiş dinlere, pekçok saçma fikir-

lerle, hurafeler girmiştir. Bütün bunlar, doğru tıbbi yaklaşımları engellemiş, bu konulardaki gelişmelere de ket vurmuştur. Nitekim İslam peygamberi (sav) geldi ve bu kuruntulara bir son verdi. Yanlışlıkları düzeltti ve ortaya eşsiz prensipler koydu. Öyle ki bu çaba; sağlam ilmi verilere dayanarak yükselecek ve gelişecek bir tıbbın kurulmasına esas (temel) teşkil etmiş oldu. Bu eşsiz prensiblerden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

1) Hz. Muhammed'in (sav) vücudun değerini sahibi üzerindeki hakkını vurgulayarak, kutsal çağrının ilk adımlarını "vücudunun üzerinde hakkı var" nidasıyla atmıştır. Vücut acıktığı zaman onu doyurması, yorulduğu zaman, dinlendirmesi, kirlendiği zaman temizlenmesi, hastalandığı zaman tedavi etmesi vs. İslam hukukunda unutmaya, ihmale gelmeyen çok mühim ve Allah'ın hakkı olup hesaba çekeceği görevler arasındadır.

2) Çeşitli dinlere mensup olan insanların gözünde, imanın kaderle olan problemi; inanan insanın kazaya boyun eğmesi, belalara sabretmesi, gerektiğini bu yüzden tıp ve tedavinin imanla bağdaşmadığını savunmaları neticesinde, ortaya çıkar.

Bu konuyla ilgili olarak Ebu Huzame (ra)'nın rivayet ettiği bir hadiste şöyle buyrulmuştur: "Ben, Allah Rasulüne, "Ya Resulallah, edinmek istediğimiz köleler, tedavi olduğumuz ilaçlar, ve kaçtığımız tehlikeler hakkında ne buyurursun?" Allah Rasulu: "Bu yaptıklarınız da Allah'ın kaderidir" (Tirmizi) .

Müsned'de rivayet edilmiştir ki, Bedeviler, "Ya Rasulallah, tedavi olalım mı?" diye sormuşlar. Allah Rasülü, "Olun, çünkü, Allah'ın karşılığında şifasını vermediği hiçbir hastalık yoktur" buyurmuştur. İşte ne güzel cevap değil mi? Çünkü sünnetullah gereği sebepler ve neticelerini yaratarak, kaderi, kederle gidermiştir. Örneğin; açlık bir kaderdir. Yemek suretiyle bunu giderek, başka bir kadere dönüştürmüştür. Yine susuzluğu suyla, hastalığı ilaçla gidermiştir. Neticede, her gideren ve giderilen Allah'ın kaderidir. Hem de Peygamber (sav), kendine tedavi uygulamış, gerek ailesinden, gerekse âşabından, hasta olanlara,

aynı şeyi emretmiştir. Cabirin sahîh bir hadisinde, Peygamber (sav) Ubey İbni Kab'e, bir doktor göndermiş, o da ince bir kemiği yarasına dağlamak suretiyle onu tedavi etmiştir.

Hz. Ömer, Şam'a gittiği zaman burada taun hastalığının yaygın olduğunu bildiğinden, daha gitmeden hastalığın dönüşte bulaşabileceği endişesiyle arkadaşlarıyla görüş alış verişinde bulundu ve heyetin tehlikeli yerlere girmemesi konusunda karar aldılar.

Bunun üzerine Ebu Ubeyde, "Ey müminlerin emiri, Allah'ın kaderinden mi kaçıyorsun" diye çıkışınca, Hz. Ömer, "Evet Allah'ın kaderinden yine Allahın kaderine kaçıyorum, keşke bunu sen değil de başkası söyleseydi. Hem biri otlak diğeri de çorak olmak üzere iki arazin olsa; hayvanlarını otlak olan yere götürüp salsan yine de Allah'ın kaderi ile onları beslemiş olmuyor musun."

3) Allah'ın Resulü, bulaşıcı hastalıklar konusunda Sünnestullah'ı yerleştirmiş, bundan kaçınmayı, genel hastalıklara karşı, örneğin; taun ve benzeri hastalıklar için sağlık kuruluşları vasıtasıyla müdahale etmeyi emretmiş, bunu da aşarak, korunma dairesini yabancı bölgelerin hayvanlarına varıncaya dek, genişletmiştir ve şöyle buyurmuştur.:

"Sakın hastaları hasta olmayan hayvanlarla karıştırmayın" (Buhari). Yani su içme esasında hasta olan develeri hasta olmayan develerle karıştırmayın, demektir. Müslim'de rivayet edilen, bir hadiste, Sekif kabilesinden, cüzzamlı bir adam Rasulullah'a biat etmek istedi, O da bir eçiyle haber göndererek, "Tamam biat ettik dönebilir" buyurmuştur. İbnu Mace'de rivayet edilen başka bir hadiste, "Cüzzamlılara çok bakmayın" buyurulmuştur. Yine Rasulullah (sav);

"Cüzzamlıyla konuştuğun zaman aranızda en az bir veya iki mızrak boyu mesafe bulunsun," buyurduğu da anlatılır. Veba hakkında Peygamberimiz (sav), "Bu hastalığın bulunduğunu duy-

duğunuz yere gitmeyin" buyurmuştur. Veba hakkında kısaca böylece bilgi verdik.

Sorunuzda zikrettiğiniz; "Hz. Peygamberin, hastalığın sirayeti" diye birşey yoktur" sözü doğrudur ve bu hadisi Buhari sahih olarak rivayet etmiştir. Ancak bunun manası şudur; hastalıklar cahiliyyede inanıldığı gibi kendi kendine değil, bilakis Allah'ın takdiri ile ve onun doğal kanunları çerçevesinde geçerler.

4) Hz. Peygamber "Tıbbı Ruhani" adını verdikleri şeyin karşısına çıkmış ama tecrübe ve sebeplere bağlı güncel tıbbı ise saygı göstermiştir.

Putperestlerin, cahillerin hatta yahudi ve hristiyanların zahiri sebepleri bir tarafa iterek, gizli etkenler, meçhul kuvvetlere dayanan, örneğin; fal, büyü ve benzeri sihirbaz ve deccalların koyduğu batıl inançları da iptal etmiştir.

İmam Ahmed bin Hanbel, Abdullah İbni Mesud'un hanımından, rivayet etmiştir:

"Abdullah bir ihtiyacını giderip eve geldiği zaman kapıya varır, içerde istenmeyen bir halle karşılaşmamak için öksürür. Sonra kapıyı çaldı. Yine birgün geldi ve öksürdü, bu sırada yanımda beni kırmızılık hastalığından okuyan bir kadın vardı, ben onu müsait bir yere aldım. Kocam, içeri girdi, boynumda bir ip gördü, bu neyin nesi diye sorunca, ben içinde bana ait bir muska var dedim. Abdullah hemen onu kopardı. Abdullah'ın ailesinin şirkle alakası yoktur. Ben Resulullah'tan: "Şüphesiz nazar boncuğu, sihir boncuğu şirktir" buyurduğunu duydum, dedi. Bunun üzerine ben, "Niye öyle dersin, halbuki benim gözümde bulut vardı, ben onu falan yahudiye okuttum ve geçti" deyince. Abdullah "Evet, ama bu şeytandandır buyurdu. Okuduğun zaman, elini kaldırır ve iyileşirsin. Allah Resulunun şu duası sana şifa olarak yeter: "Ey insanların Rabbi, bu hastalığımı gider. Çünkü sen şifa verensin, senin şifandan başka şifa yoktur. Hem zehirleri silip süpüren şifa yine sendendir" (Ahmet bin Hanbel).

Yine senedini İsa ibni Abdurrahman'a dayandırdığı bir hadisinde, İsa der ki: "Abdullah İbni Hakim, hasta idi. Ziyarete gitmiştim, birisi ona (boncuk) cinsinden bir şey taksaydın ya" dedi. Bunun üzerine Abdullah, "Kim ne takarsa ona tevekkül etmiştir" buyurdu."

Ukbe bin Amir'den, o da Resulullah'dan rivayet ettiğine göre, "Peygamberimiz, kim muska takarsa Allah'a şirk koşturmuştur."

Başka bir rivayette: "Kim muska takarsa Allah onu iyileştirmesin, kim boncuk takarsa Allah onu da iyileştirmesin" buyurmuştur" (*Ebu Davud*).

Allah Resulu, tabip olduğunu iddia edip te gerçekte hiç alakası bulunmayanların önünü de şeri bir metodla kesmiştir:

"Kim doktor olduğunu ilan ederse ve ondan böyle bir meslek tanınmamışsa yaptığı zararları öder" (*Buhari*).

Ama içinde ayetlerin yazılı olduğu muskalara gelince. Bunlar, Allah'a yalvarış ve duadan ibarettir. Yoksa gerçek bir ilaç değildir. Çünkü peygamberimiz, zamanının ilaçlarını üç şeyde toplamıştır ve şöyle buyurmuştur: "Şifa üç şeydedir. Bal şerbeti içmek, kan çektirmek (Hacamet) ve cildi ateşle dağlamak" Bu şifalar arasında muskayı ve benzerlerini saymamıştır.

5) Hz. Muhammed (sav) hem hastaların hem de doktorların önüne, bütün hastalıkların, şifası konusunda yeni kapılar açmıştır. Çalışma sahalarını genişletmiştir. Bu hastalıklar, gerek uzun ve daimi olsun gerekse ince hastalıklar, dediğimiz kötü hastalıklar olsun. Örneğin, Buhari'nin Ebu Hureyre'den rivayet ettiği bir hadiste, şöyle buyrulur.:

"Allah'ın karşılığında şifasını göndermediği hiç bir hastalık yoktur."

Müslim ve Ahmed'in Cabir'den rivayet ettiği başka bir hadiste de: "Her hastalığın bir ilacı vardır. Hastalık gelip o ilaca tosladığı zaman Allah'ın izniyle kişi iyi olur" buyrulmuştur.

Ahmed, başka bir hadiste, Hz. Peygamber (sav)'in, şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Allah indirdiği her hastalık için mutlaka bir şifa göndermiştir, ama bilen bilir, bilmeyen bilmez."

Şevkani der ki, bu hadiste, kendisinde bir hastalık bulunan, çaresi bulunmayan bir hastalığın tedavisine ısrar edilebileceğine delil vardır.

İbnü'l Kayyim, Za'dül Meadî'nda, "Her hastalığın bir de ilacı vardır" hadisi üzerinde şöyle duruyor: "Bu hadis hem doktora, hem de hastaya bir moral kaynağıdır. Hasta için ümitle ilaç aramaya, doktor içinde çalışmaya vesiledir. Çünkü, mesela; hasta iyileşeceğine inandığı zaman, ümit kapıları açılır, yeis (ümitsizlik) kapıları kapanır. Böylelikle morali düzelecek, moral düzelince, hastanın mikroplara karşı direnme gücü artacak ve neticede, hastalık kendiliğinden yavaş yavaş yok olacaktır."

Doktor için de mesele aynıdır. Örneğin doktor, bir hastalığın ilacının varlığına inandığı zaman onu bulmak için kendini araştırmaya verecek ve bir şeyler yapacaktır. Hem vücut hastalıkları ile kalp hastalıkları eşittir. Oysa Allah bütün kalp hastalıklarına mutlaka tersi ile bir şifa vermiştir. Hasta onu bilir kalbinin hastalığının sıfasına rastlarsa Allah'ın izniyle kurtarılır.

6) O nefsin sıhhatına da çok büyük değer vermiştir. "Sen nefsinle insansın cisminle değil." Şüphesiz nefis ile cismin birbirlerine kuvvet ve zayıflık sağlamlık sakatlık eşitlik eğrilik bakımından tesirleri vardır. Bunu çok önceden nefis alimleri ile doktorları vurgulamışlardır.

Geçmişte "sağlam, akıl, sağlam vücuttadır" demişler. Belki de sağlam vücut sağlam akıldadır demiştir. Hem Hz. Peygamber; ruhun vücut üzerindeki etkisine işaret etmiştir. Nitekim mescit inşa ederken Ashab-ı Kiram teker teker taşırken Hz. Ammar ikişer ikişer taşıyordu. Hz. Peygamber: "Şüphesiz Ammar baştan aşağı imanla doludur" buyurdu.

Başka bir defasında da Resulullah ashabını visal (gündüzün

orucuna geceyi de eklemek) orucundan nehyetmişti. Sahabe: "Bize yasaklıyorsun ama kendin yapıyorsun" deyince O da şöyle buyurdu: "Hanginiz benim gibisiniz? Beni geceleyin Rabbim yediyor içiriyor dedi" (Buhari).

Kimin ruhu Hz. Peygamberin ruhu gibi olabilir ki, onu katlandığına katlansın. Mümin ruhuyla nefsiyle insanların en kuvvetlisi ve en sağlıklısıdır. Çünkü onun imanı, kalıbını, huzur, gönül hoşluğu ve çalışkanlıkla doldurmuştur. Nefsini de kin, buğuz ve kahredici kalp hastalıklarından temizlemiştir.

"Ateşin odunu, yediği gibi hasette iyilikleri yer bitirir" denilince bundan başka şeyleri de yediğini görüyoruz. Örneğin, "insan sağlığını ve damarlarını da yer bitirir" diyen ne güzel söylemiş. Aferin şu hasede, ne kadar da adilmiş önce sahibini yiyor. Ya şu şiir:

"Hasetcilerin hilelerine kafayı takma, senin sabrın onları öldürür, görmüyor musun ateş yakacak birşey bulamayınca kendini bitirir." (Şiir)

Hz. Peygamber (sav) bir hadisinde: "Sizden evvelki insanlar da bulunan, haset ve tırmalayan buğuz hastalığı sizde de vardır."

Hasedin kişisel ve toplumsal hastalık olduğunda şüphe yoktur. Ama fiziksel bir hastalık, olduğu da ortadadır.

İşte İslam'ın damgasını vurduğu Resulullah'ın yerleştirmeye çalıştığı, önemli meseleleri bir kaç başlık altında anlatmaya çalıştık. Bütün bu anlattığımız prensipler; dikkate alınır ve hakkıyla uygulanırsa, sağlam kuvvetli dine karşı saygılı, dünyayı kalkındırmaya elverişli nesiller yetiştirme, konusunda sevindirici neticeler alınabilir.

Başarı Allah'tandır.

ŞARKI DİNLEMEK

SORU

Bazı insanlar, şarkının her çeşidini şu ayete dayanarak, haram kılıyorlar. "İnsanlardan bazıları bilgisizce Allah'ın yolundan saptırmak ve alay edinmek için boş haberleri satın alıyorlar" (Lokman, 6).

*Bu ayette geçen "Lehve'l-hadis" kelimelerinin, bazı sahabele-
rin "şarkı" olarak tefsir ettiğini söylüyorlar. Ayrıca onlar, "Boş
sözler işittiklerinde ondan yüz çevirirler" ayetini de delil olarak
ileri sürüyorlar. Onlara göre "şarkı" da bir çeşit boş sözdür. Şarkı
konusunda sizin görüşünüz nedir? Ayetleri bu konuda delil
göstermek doğru mudur? Lütfen bu mühim konuda bize fetva ve-
rin, çünkü bu konuda oldukça kargaşa var, hem de bu konu de-
taylı olarak açıklanmaya muhtaçtır. Teşekkür ederiz. Allah
mükafatınızı versin. (Amin).*

CEVAP

Şarkı meselesi (müzikliveya müziksiz) ilk dönemlerden iti-
baren İslam fukahasının tartıştığı meselelerden olmuştur. Konu-
nun bazı yönlerinde ittifak, bazı yönlerinde de ihtilaf edilmiştir.

Fakihler; fuhşu, kötülüğü, günah işlemeyi teşvik eden şarkı-
ların haram olduğu" görüşünde ittifak etmişlerdir. Eğer sözler

çirkinse şarkıda çirkin kabul edilir. İslami edebe aykırı her söz haramdır. Bu durumu şarkının namesinin, bestesinin veya icrasının güzel olması değiştirmez.

Tabi bunun dışında meşru olan sevinç, eğlence günlerinde, müzik dinlemenin sakıncası olmadığındada görüş birliği vardır. Bu meşru günler, örneğin, düğün töreni, bayram günleri, kaybolan birinin gelmesi vb. Bu konuda hadisler vardır.

Ancak ulema, yukarıdaki hususların dışında kalan durumlarda şarkı dinleme konusunda ihtilaf etmiştir. Kimi müzikli olsun müziksiz olsun caizdir demiş, kimi de ister müzikli, ister müziksiz olsun kesinlikle haramdır, demiştir.

Fakat bizim tercih ettiğimiz ve aklımıza yatan görüş odur ki; şarkı haddi zatında helaldir. Çünkü aksine kesin ayet ve hadis bulunmadıkça eşyada asıl olan helallıktır. Şarkının haramlığı hakkında varid olan deliller açıktır ama, sahih değildir. Ya da sahihtir fakat açık değildir. Sorunuzda zikrettiğiniz iki ayet bu kabildendir (Sahihtir, açık, net değildir).

Birinci ayete gelince, Sahabe ve tabiinden bir kısmı şarkının haramiyetine bununla delil getirmişlerdir, ancak bize bu konuda yani, onların tefsirine karşılık, yarayacak en güzel cevap, İmam Ubni Hazm'ın Muhallası'ndan yaptığımız nakildir. O der ki, "Birkaç sebepten dolayı bu ayetle kimse delil getiremez.

1) Resulullahtan başka kimse bu ayetle delil getiremez.

2) Delil getirenlere, getirmeyen sahabi ve tabiin ihtilaf etmiştir.

3) Ayetin kesin ifadesi onların delillerini iptal etmektedir. Zira ayetle, Allah'ın yolundan saptırma ve ayetlerini hafife almak amacı ile bilgisizce boş şeyler satırlar anlatılıyor. Gerçekte bu işi yapanların küfrüne ayet açıkça delalet etmektedir ve bunları yapanların kafir olacağında ihtilaf yoktur. Adam Allah (cc)'ın ayetleriyle dalga geçmek ve onun yolundan saptırmak amacı ile bir Kur'an satın alsa yine kafirdir. Allah'ın kötülediği kimseler bu amacı güdenlerdir. Yoksa Allah, bu ayetle boş şeyleri satın

alıpta gayesi onun yolundan saptırmak olmayan, sadece nefsini eğlendirmek için yapanları kesinlikle yermemiştir. Yine aynı şekilde adam kasıtlı olarak namazı geçirmek için her ne yaparsa yapsın, ister Kur'an okusun, ister hadis okusun, ister sohbet etsin, ister müzik dinlesin, fasıktır ve Allah'a asi olmuştur. Ama yukardakilerini yapmak suretiyle, farzları kaçırmamışsa bilakis iyilik yapmış olur.

İkinci ayete gelince:

﴿وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ﴾

"Onlar boş şeyler duyunca onlardan yüz çevirirler."

(1)

Biz bu ayetin şarkıya delil getirilmesini de kabul etmiyoruz. Çünkü ayetin zahirine baktığımız zaman, "lağv" dan maksatın sövmek, küfür etmek olduğunu görüyorsunuz. Zaten ayetin devamı da bunu kanıtlıyor: "Onlar, boş sözler dinlediği zaman ondan yüz çevirirler ve sizin işleriniz sizin, bizim işlerimiz bizim olsun, bizden size bir zarar gelmez. Bizim cahillerle işimiş yok derler." Bu ayet Furkan suresinde geçen Rahman'ın kulları ile ilgili; "Onlar, cahillerle muhatab oldukları zaman selam derler" ayetinin bir benzeridir.

Ayetle geçen "lağv"dan maksadın, şarkı olduğunu kabul etmek bile ayetin şarkıdan yüz çevirmeyi müstehab gördüğünü ve yüz çevirenleri övdüğünü görüyoruz. Ayette yüz çevirmenin illaki gerekliliğine dalalet yoktur. "Lağv" kelimesi, batıl kelimesi gibi faydasız şeyler demektir. Faydasız şeyleri dinlemek bir hakkı zayi etmediği veya farzdan geri bırakmadığı müddetçe haram değildir.

Rivayet olunur ki, şarkı dinlemeğe izin veren İbni Cerih'e sormuşlar: "Kıyamet gününde amel defterinin iyilik tarafına mı konulacak, kötülük tarafına mı?" İbni Cerih: "Ne iyilik tarafına konacak, ne de kötülük tarafına, çünkü o boşa yemin gibidir. Allahu

Teala buyuruyor: "Allah sizleri boş yeminlerinizden yargılamayacaktır" (Bakara, 225).

İmam Gazali der ki: "Yemin ederek, Allah'ın ismini boş yere yani yemininde samimi olmaksızın faydasız ve şeriata muhalif olarak zikreden kişi yargılanmayacak da şiir ve şarkı dinleyen mi yargılanacak?"

Kaldı ki, her müzik boş da değildir. Müziğin boş yani lağv hükmünü alması sahibinin maksadına bağlıdır. Çünkü iyi niyet eğlenceyi ibadet, türküyü yakınlık yapar. Ama kötü niyet, ibadeti bile isyan yapar. Örneğin, riya amacı ile yapılan ibadetlerde olduğu gibi bunların içi gösteriş dışı ibadetten ibarettir. "Şüphesiz Allah şekillerinize bakmaz aksine kalblerinize bakar."

Burada İbni Hazm'ın şarkıyı reddedenlere Muhallası'nda verdiği güzel bir reddiyyeyi nakletmek istiyorum. O der ki: "Haramlığını savunanlar der ki, müzik hak mıdır değil midir? Üçüncü bir şık zaten yoktur, çünkü Allah (cc) Haktan başka herşey sapıklıktır" (Yunus, 32) buyuruyor.

Bunlara cevabımız şudur. Allah (cc) muvaffak etsin Resulullah (sav) efendimiz: "Ameller ancak niyete bağlıdır, herkes için niyet ettiği şey vardır" buyuruyor. O halde şarkıyı Allah'a isyan amacı ile dinleyen fasık olur. Ama vücudu Allah'a ibadete hazırlamak amacı ile dinlemek için dinlerse bu adamda itaatkar ve iyilik sahibi olur ve onun yaptığı bu iş de haktan sayılır.

Bir adam da ne isyan, nede ibadete hazırlık için dinlemiyorsa bu da lağv olur ki, bunu da Allah (cc) affetmiştir. Örneğin; adamın keyif yapmak için bahçesine çıkması, hava almak için gezmeye çıkması elbisesini çeşitli boyalarla boyaması vs. işleri gibi.

Müziği haram görenlerin delil olarak öne sürdükleri hadislerle gelince. Bunların içinde sahihlik bakımından itiraz edilmeyen, veya manası daha değişik yorumlanmayan bir hadis yoktur.

Kadı İbni Ebu Bekir Arabi der ki, "Bu konuda varid olan ha-

dislerin hiçbirisi sahih değildir." Gazali ve İbnu Nahvi de Umde-si'nde böyle demiştir. İbn Hazm bu konuda rivayet edilen hadislerin hepsi uydurmadır, diyor.

Haliyle haram olması için öne sürülen delilleri çürütünce geride asli helallik kalıyor. Nasıl olmasın ki çalgının helal olduğuna dair bir sürü hadis var. Biz bunlar arasından Buhari ve Müslim'in rivayet ettiği bir hadisi zikretmekle yetineceğiz. Hz. Ebu Bekir birgün Peygamberimiz Hz. Aişe'nin odasında yanlarında iki cariye şarkı söylüyorlardı. Olaya öfkelenen Hz. Ebu Bekir, "Peygamber'in evinde neden şeytanın mızımızını çalıyorsunuz?" diye çıkıştı. Bunun üzerine Resulullah, "Bırak ey Ebu Bekir, bu günler bayram günleridir" diye karşılık verdi. Tabi bu, bayram günlerinin haricinde haramdır anlamına gelmez, böyle birşey zaten bize ulaşmamıştır. Ancak burada söylenmek istenen, bayram günleri sevinç, eğlence günleridir. Tabii bu da müzik, vs. eğlence araçlarıyla mümkündür.

Fakat bu fetvayı bitirirken dikkat edilmesi gereken bir kaç hususu hatırlatmak gerekir. Söylenen şarkıların konusu İslam adabı ve terbiyesiyle bağdaşması şarttır.

A- Mesela; İslam'ın içkiyi şeytanın pisliliği kabul ettiği, kadeh tutanı, içki yapan, yaptıranı, satanı, taşıyanı ve her türlü katkıda bulunana lanetlediği ortadayken, sigaranın zararında belli iken "Dünya sigara ve kadehtir" demek İslam'a aykırı ve haramdır. Yine mahrem tanımayan, kadının gözlerini öven şarkılar da İslam adabına muhalif ve terstir.

Çünkü Kur'an meydan okuyor. "Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan korusunlar, namuslarını muhafaza etsinler" (Nir, 30).

"Mümine hanımlara da söyle gözlerini haramdan korusunlar" (Nur, 31) .

Hem Allah'ın Rasulu: "Ey Ali ikinci defa namahreme bakma, çünkü ikincisi aleyhinde olur" buyurmuştur. Bu deliller çoğaltılabilir.

B- Sonra şarkıyı söyleme tarzı çok önemlidir. Bazen öyle oluyor ki, şarkının sözlerinde herhangi bir tehlike olmuyor ama şarkıcının kıvrak ve kırık sesinin dinleyenlerini heyecanlandırması ve kalplerini hastalığa itmesi şarkıyı helallik dairesinden haramlık dairesine sokuyor. Örneğin dinleyenlerin çok istedikleri nağmeleri yah, yuh, yih, gibi olan şarkılar gibi burada Peygamber Efendimiz'in hanımlarına Mevla'nın emirlerini hatırlatalım: "Konuşurken sesinizi inceltmeyin, çünkü kalbinde hastalık bulunan tema edebilir" (Ahzab, 32).

C- Dikkat edilmesi gereken bir başka nokta da; İslam dini ibadet dahil herşeyin aşırısını ve israfını haram kılmıştır. Peki mübah olsa bile bütün vakitlerini eğlence ile geçirmeğe ne diyeceksin. Şüphesiz vakitleri boş şeylere harcamak kalbin büyük hedeflerden ve önemli görevlerden yoksun olduğunun delilidir. Yine kişinin sınırlı vaktinden yapması gereken başka görevleri ihmal ettiğinin delilidir. İbnu'l Mukaffi'in şu sözü ne kadar doğru ve yerindedir. Nerde bir israf gördüysem mutlaka bir görev ve hakkı zayi etmiştir.

D- Bir de dinleyen insanın bu şartlarla beraber nefesine sahip olabilmesi gerekir, çünkü şarkı veya buna benzer şeyler, insanı fitneye teşvik ediyor ve insanı nefsin bataklıklarında yüzdürüyorsa, tabii ki bundan kaçınması gerekir ve bu tarafa esen rüzgârların önünü kesip nefsi istirahat ettirmek gerekir.

Tabii şüphesiz bu kurallar sayı ve şekilleriyle şarkının konusu, söyleniş tarzı ile İslam'dan ve ahlak kurallarından uzak olanların ellerinde olması sebebiyle zamanımızda çok az tamamlanabilir.

O halde onların reklamlarına katkıda bulunmak, seslerini duyurmalarına yardımcı olmak, mü'mine asla yakışmaz, unutulmalıdır ki onlar seslerini böylece duyuruyorlar.

Bu yüzden dinine bağlı müslümana yakışan odur ki, daima şüphelerden kaçınarak, azimetle amel edecek, haram kokusundan kurtulamamış bütün şeylerden nefsinin uzak tutacak, ama kim

"Ben ruhsatla amel edeceğim" derse nefsinin korumak için çok araştırsın, gücü yettiği kadar günah kokularından en uzak olanını seçsin dinlemek için bu kadar tehlike varsa ya o şarkı sanatçılığının içinde bulunmak, gerçekten çok tehlikelidir. Bu işten sağlam imanla çıkmak az olan vakalar arasındadır.

Tabi bu tehlikeler erkekler içindir. Kadını hiç karıştıрма. Çünkü onun için bu işler çok daha tehlikeli ve korkunçtur. Bu yüzden Allahu Teala, kadınlara giyimleriyle, kuşamlarıyla, gezişleriyle, konuşmalarıyla erkeklerden sakınmalarını emrediyor ki, erkeklerin kötü bakışlarından, eziyetlerinden korunmuş olsunlar. Bilhassa kalblerinde hastalık bulunan erkeklerden böylelikle korunmuş olsunlar. Allahu Teala bir ayeti kerimesinde şöyle buyuruyor: "İşte böylece onlar çok zor tanınacak dolayısıyla da eziyet edilmeyecekler."

Başka bir ayette de: "Seslerini inceltmesinler. Çünkü kalbinde hastalık bulunan kimse onları tama eder" (Ahzab, 32) buyruluyor.

Kadının şarkıcı olması onun fitneye düşmesine veya düşürülmesine ve uzak durması mümkün olmayan, haramlara düşmesine yol açar. Çünkü mesleği gereği protokol, konser vs. işleri için yabancı erkeklerle beraber olması gerekecektir. Kadının yabancı erkeklerle beraber olmasına İslam müsaade etmemiştir.

TELEVİZYON SEYRETMEK

SORU

Ben onsekiz yaşında bir delikanlıyım. Küçük kardeşlerim var. Televizyon seyretmek için komşunun evine gitmek istiyorlar, ben de babama, biz de televizyon alalım ki komşuları rahatsız etmeyelim, deyince "Televizyon haramdır, onu evime koymam" diye karşılık verdi. Bu konuda bizi aydınlatır mısınız?

CEVAP

Televizyonun hükmü hakkında daha önce konuşmuştum; helal mi yoksa haram mı? Bu mevzu Katar'da yayınlanan "İslam'ın Yolu" isimli televizyon programının ilk bölümünün konusuydu. Orada demiştim ki televizyon, radyo, gazete, dergi gibidir. Bütün bunlar iletişim ve basın yayın araçlarıdır. Bizatihi bunların kendilerine, iyidir, kötüdür, helaldir, haramdır denmez, ancak birer araçtır, kullanıldıkları amaca bağlıdır. Örneğin kılıç, sen bunu Allah için savaşan insanın elinde görürsen cihat aleti olur, ama teröristlerin elinde görürsen suç aletidir. Demek ki, herşey kullanıldığı amaca bağlıdır. İletişim araçları da kendi amaçlarına göre helallik ya da haramlık kazanırlar.

Televizyon toplumsal yapılanma, fikri, ruhi, ahlaki ve içtimai olgunlaşma amacıyla kullanılması mümkündür. Tabiki aynı şekilde radyo, gazete ve dergilerde kullanılabilir.

Aynı şekilde toplumsal bozulma, fesad vs açısından televizyon ve onda gösterilen programların olumsuz etkilerinin olduğu da açıktır. Bu durumda bizim diyebileceğimiz odur ki, bu araçların iyi olanı var kötü olanı var, helal olanı var, haram olanı var. Ama hemen şunu hatırlatayım. Müslümanın nefsinin kontrol altına alınması lazım, örneğin televizyonu ya da radyoyu açtığı zaman eğer islama uygun program varsa, seyrederek yoksa kapatır. Haberleri dinler, kültürel, dini ve bilimsel programları seyreder. Tabii çocuklarda kendilerinin hoşlarına giden çizgi filmleri eğitim öğretim programlarını seyredebilirler. Ama televizyonda öyle şeyler var ki bunlara bakmak caiz değildir. Mesela malesef Arap yapımı çoğu filmler toplum ahlakını tahrip edici ve bozucudur. Filmde oynayan her kızın mutlaka bir erkek arkadaşı olacak, mutlaka sevgi ve aşk sahneleri olacak, böylelikle ailesine karşı yalan söyleyebilecek, evden kurtulmanın, ailesinden kopmanın eğitimini görecektir, şöyle böyle kendine özellik arayacak.

Gerçeği söylemek gerekirse, filmlerin maksatlarının en kötüsü de budur. Çünkü hiç bir film, cinsi arzuya teşvikten, içki ve nefsanî danstan yoksun değildir.

Bütün bunlar rezaletlerin öğretilmesinden başka birşey değildir. Diyorlar ki; film bunlarsız olmaz, aşk, içki ve dans sahneleri gereklidir, hem zaten dans artık dünya kültür ve sanatı olmuştur. Dans etmesini bilmeyen bir genç insanın çağdaş olabilmesi mümkün değildir. Genç kız ve erkeklerin bir arada bulunmasında arkadaşlık yapıp sohbet etmelerinde ne kötülük olabilir?

İşte dinine bağlı çoluk çocuğunun ahlakını korumaya düşkün insanları televizyondan soğutan sebep budur. Çünkü televizyonun, şerri, hayrından, zararı, faydasından çoktur. Böyle olunca da dinen haramdır.

Bilhassa bu gibi araçların nefisleri ve akılları kontrol altına alınması çokça görülüyor. Kaldı ki, televizyon ve benzerlerinin, insanların vakitlerini çalmak suretiyle onları dini görevlerden alıkoyması da başka bir sorun.

Şüphesiz bu tür meselelerin üzerine, kötülük ve bozukluğun yaygın olduğu bu dönemde ihtiyatla gitmek gerekir. Ama ne yazıkki bela umumidir. Çoğu insanlar istese de bu beladan kurtulamıyorlar.

Özellikle televizyonun olumlu ve yararlanılabilecek tarafları vardır. Bu yüzden dediğim gibi en iyisi bize yarayacak hayırlı taraflarını alacağız. Bize yaramayan ya tamamı ya çoğu zararlı olan örneğin bahsettiğimiz film ve programları bırakacağız.

İnsanın bu gibi kötülüklerden kurtulması radyo ve televizyonu kapatmakla, eğer gazetede de çirkin fotoğraf ve kötü makaleler varsa onu okumamakla mümkün olur. Mesele bu kadar basit.

Deme ki insan nefsinin müftüsüdür ve onun amiridir, onu bozukluk ve kötülük kapısından geri çekebilir, ama nefsine ve ailesine sözü geçmiyorsa en iyisi bu tür iletişim, araç ve cihazlarını, kötülüğe giden yolu, önlemek için eve sokmamaktır. Benim bu konuda görüşüm budur. Doğru yolu gösteren ve en iyi yola ulaştıran Allahu teладır.

Bu konuda en büyük sorumluluk devlete düşmektedir. Çünkü Allah (cc), bu iletişim araçlarını insanlara taşıdıklarından onları sorumlu tutup sorgulayacaktır. O halde onlar da gelsin cevap versinler.

HEYKEL YAPMAK

SORU

İslamda heykellerin hükmü nedir? Bende eski Mısırlılara ait heykeller var. Onları evde süs olarak asmak istiyorum. Ama bazıları karşı çıkıyor, heykel haramdır diyor. Heykel gerçekte haram mıdır?

CEVAP

İslam dini hayvan olsun, insan olsun, bütün heykel çeşitlerini haram kılmıştır. Bilhassa inanç yönünden kutsal kabul edilmişse haramiyeti daha da artar. Örneğin, Melek, Mesih (İsa as) ve Üzeyr (as) gibi veya heykel putperestler tarafından ilah kabul edilmiş olursa, örneğin; Hindistandaki inekler gibi, işte bu çeşit heykellerin haramiyeti diğerlerine nazaran çok daha kuvvetlidir, hatta bazen küfür veya küfre yakında olabilir. Tabii bunları helal kabul etmek zaten küfürdür.

İslamiyet daima tevhidi korumaya düşkündür. Tevhidle az çok bağlantısı olanlara da diğer bütün kapıları kapatmıştır.

Bazıları der ki, efendim bu, Mekke döneminde putlara ibadet edilirken geçerlidir. Ama günümüzde putlara tapan yok ki, o halde heykelden kaçınmanın ne anlamı var? Bu tür görüşler, doğru değildir, çağımızda ineklere, keçilere, tapan insanlar var.

İşte Avrupa'da yaşayan insanlar putperestlerden pek eksik değillerdir. Mesela, bakıyorsun esnaf iş yerinde nazar boncuğu asıyor veya arabasına binerken yanına herhangi birşey alıyor. Demek ki, insanlar hurafelere inanmaya devam ediyor. İnsanda bulunan akılda biraz zayıflık olduğu için, bazen doğru olmayan şeyleri kabul edebiliyor, hatta kültürlü insanlar bile bazan o kadar gülünç hataya düşüyorlar ki? Bir cahil bile onun o hatasını tasvip etmez. Onun için İslamiyet, putperestliğe götürecek veya kendisinde putperestlik kokusu bulunan konularda çok hassas davranmış ve onu haram kılmıştır. Eski Mısırlılar'a ait heykellerde bu kabildendir. Hele bazen insanlar heykellerin kafalarını nazar değmesin cin çarpmasın diye yanlarına alıp, muska yapıp taşıyorlar.

İşte bu da harama haram katıyor, çünkü muskanın haramiyeti de heykelinkine eklendi mi haram artı haram oluyor. Heykel çeşitlerinden sadece çocuk oyuncakları helaldir, diğer bütünü haramdır. O halde müslümana yakışan ondan kaçınmalarıdır.

FOTOĞRAFÇILIK

SORU

Benim bir fotoğraf makinem var. Uygun zamanlarda yolculuklarda değişik yerlerin fotoğraflarını çekiyorum. Bu yaptığım haramdır. Bir de yatak odamda bazı artistlerin resimleri ve içinde kadın fotoğrafı bulunan gazeteler var. Bunların yanımda bulunmalarında bir sakınca var mıdır? İslamın bu konuda ki hükmü nedir?

CEVAP

Fotoğraf makinası ile resim çekmek konusunda büyük alimlerden Mısır'ın eski Diyanet İşleri Başkanı Allame Şeyh Muhammed Bahit el-Muti, "Fotoğrafçılığın helallığı konusunda yeterli cevap" adlı kitapçığında kamera ile çekilen tasvirlerin helal olduğunu savunuyor. Diyor ki, "Fotoğraf çekme işi yaratmaya benzetilemez, hadisi şerifte geçen "Benim yarattığım gibi yaratsın" ifadesi fotoğrafı kapsamaz. Çünkü bu iş gölgeleri hapsedmekten ibarettir. Zaten ismini koyan ve ne güzel koymuş, akis (yansıma), kameramana da yansıtan diyorlar. Böyle denmesinin nedeni, ayna gibi gölgeyi yansıtıyor olmasından dolayıdır. Heykeltıraş ve ressamların yaptığı gibi icat değildir. Bu yüzden de, haramiyet dairesine girmez, aksine mübahtır."

Şeyh Muhammed Bahit'in bu fetvası çoğu ulemanın görüşüyle

de aynıdır. Ben de helal ve haram adlı kitabımda bu görüşü benimsedim.

İşte bu gibi tasvirler, içinde şeran haram olmayan suretler bulunması şartıyla helaldir. Örneğin filmde açık kadın ve genç kızlar, veya seyrettirilmesi dinen caiz olmayan manzaralar bulursanız bu caiz olamaz. Ancak filme, çocuklarını, arkadaşlarını, doğal manzaraları çekmişse, tabi ki bunda bir sakınca yoktur.

Ama bazen öyle anlar oluyor ki fotoğraf çekmek zaruri oluyor. Mesela nüfus cüzdanı, pasaport veya birbirlerine karıştırılan insanların fotoğrafları gibi.

Artistlerin, sanatçıların fotoğraflarını saklamak dinine bağlı hiç bir müslümana yakışmaz.

Sanatçı veya artistlerin resimleriyle müslümanın ne işi var.

Böyle işleri yapanlar, broşür bastırıyor, bakıyorsunki ahlaksız kadın fotoğraflarıyla doludur. Bilhassa zamanımızın kadını artık reklam aracı haline gelmiş durumda kadınlar sanki balıkçıların üzerine çullandığı ağ gibi. Bakıyorsunuz kadının elinde bir yiyecek resmini çekmişler, neymiş reklam yapıyorlar, daha neler neler.

Gazete ve dergiler bu metodu takip ediyorlar, gençlerin resimleri büyük ticaret gelirine vesile oluyor ve böylece bir sürü genç kızların fotoğraflara çıkmasına neden oluyorlar.

Soru soran kardeşimiz genelde bilgi ve kültürünü geliştirmek açısından belli bir dergiye abone ise gayeside fotoğraf değil ancak, bu fotoğrafları eşya olarak saklıyorsa pek zararı yoktur. Ama yine de en iyisi edep dışı bu çirkin işlerden kurtulmasıdır. Buna gücü yetmiyorsa bunları görülmeyecek bir yere atsın ve bakmasın, sadece okumakla yetinsin.

Resimleri asmak ise kesinlikle caiz değildir. Bu şeriata muhaliftir. Çünkü bu tazimdir. Halbuki tazim ise Alemlerin Rabbi olan Allah'adır. Ondan başkasına olmaz.

DİN VE HÜRRİYET

SORU

İslamda hürriyete yer var mıdır? Bazı gençler din hürriyetin zıddıdır diyorlar. İslam'ın getirdiği hürriyet ve bunun sınırları nelerdir?

CEVAP

İslam gelir gelmez hemen hürriyetin temellerini yerleştirmiştir. Nitekim mü'minlerin emiri Hz. Ömer (ra) bu konuyla ilgili meşhur bir konuşmasında şöyle der: "İnsanları ne zaman köleleştirdiniz. Halbuki anneleri onları hür doğurmuştur." Hz. Ali bir vasiyyetinde, "Kendinden başkasının kölesi olma, zira Allah seni hür olarak yaratmıştır" buyurmuştur. Demek ki, Allah insanları aslen hür olarak yaratmıştır. Onlar hürdürler, köle değildirler. İnsanların birbirlerini fikri, siyasi, iktisadi, içtimai ve dini olarak köleleştirdiği bir zamanda İslam gelerek inanç, fikir, söz ve ekonomik hürriyeti getirmiştir. Bu saydıklarımız beşerin en çok aradığı hürriyetlerdir. İslam dini, bir din olarak gelmiş ve din hürriyetini, inanç hürriyetini yerleştirerek insanları kendine boyun eğdirmeye zorlamadığı gibi başka bir dinin de insanları kendine boyun eğdirmeye zorlamasına da asla mücadele etmemiştir. İslam, bu konuda Kur'anda duyuruda bulunuyor:

"Ey Muhammed! Eğer Rabbin dileseydi yer yüzündekilerin hepsi iman ederdi, o halde iman etsinler diye insanları zorluyor musun?" (*Yunus, 69*).

Bu ferman, Mekke döneminde inzal buyurulmuştur. Medine döneminde ise Bakara suresinde şöyle buyurulmuştur:

"Dinde zorlama yoktur, artık hak batıldan seçilip çıkmıştır" (*Bakara, 257*).

Bu ayetin nüzul sebebinin incelediğimiz zaman İslam'ın hürriyeti ne derece mukaddes tuttuğunu ve ne derece önem verdiğini açıkça müşahade edebiliyoruz. Nitekim cahiliyye döneminde Evs ve Hazrec kabilelerinde bir adet vardı. Kadın hamile kalmak istemediği zaman, eğer hamile kalırsa çocuğunu Yahudileştireceğine yemin ederdi. Bu çirkin adet yüzünden Arap olan Evs ve Hazrec kabilelerinden bazı Yahudi çocuklar türedi. Hal böyle iken İslam dini gelip, Allah (cc) insanları bu dinle yüceltince, kendi ifadesi ile nimetini onlara tamamlayınca, bir kısmının babaları çocuklarını hem kendilerinin hem de zamanın dini olan İslam'a döndürmek suretiyle onları yahudilikten çıkartmak istediler. Onları yahudiliğe sokan konum ve ortama, müslümanlarla yahudiler arasındaki gergin hava ve savaşırlara rağmen İslam dini kimsenin zorla kendi dininden çıkartılıp bir başka dine -İslam olsa bile- sokulmasına mücadele etmemiştir. İşte bu yüzden, "Dinde zorlama yoktur" fermanı inzal buyurulmuştur. Bir zamanlar Bizans devleti, "Ya Hristiyanlık ya ölüm" diyordu. Faris ve Rum diyarında da din ıslahçıları (din hürriyetini savunanlar) ağıza yakışmıyacak şekilde ayıplanıyorlardı vs.

Toplumun şuurunda olduğu hürriyet, reform, araştırma ve mücadele ya da fikir ihtilali sonunda elde edilmiş bir olgu değildir. Toplumun şuurunda olduğu bu hürriyet fikri İslam'ın gelmesi ile beraber yer yüzünde yaşayanların şeref ve haysiyetlerinin korunması amacı ile getirilmiştir. İslam beşeriyete din ve inanç hürriyetini kabullendirerek, onları fikir sahasında yükseltmeyi amaç edinmiştir. Ancak İslam'ın vurguladığı din ve inanç hürri-

yeti, dini insanların elinde oyuncak gibi evirip çevirme aletine dönüştürülmemesi şartıyla getirilmiştir. Yahudiler diyorlar ki, "İman edenlere indirilene (Kuran'a) gündüzün iman edin. Gündüzün sonunda onu inkar edin ki belki dönerler." Yani sabah inanın akşam vazgeçin ve deyin ki: "Biz Muhammed'in dinini şu şu eksiklikten dolayı terk ettik. Veya bir gün inanın ertesi gün, ya da bir hafta sonra küfredin. Bu şekilde yeni olan bu dini ayıpladılar. Bu yüzden Allah (cc), bu dinin Yahudilerin yaptığı gibi oyuncağa dönüşmemesi amacı ile şu yaptırımını getirmiştir: Kim tam olarak araştırdıktan ve bu araştırma sonucu gönül rahatlığıyla İslam dinine girerse dinine sahip çıkmak mecburiyetindedir yoksa riddet (dinden dönme) haddine maruz bırakılır. Demek ki insana ilk önce din ve inanç hürriyeti verilmiştir.

İnsana tanınan ikinci hürriyeti ise fikir ve düşünce hürriyetidir. Nitekim İslam gelir gelmez insanları kainattaki incelikleri tefekkür ve incelemeye davet etmiştir, şöyle ki:

﴿ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بَوَاحِدَةٍ، أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ خِزْيَانٍ، ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ۝ ﴾

"Size bir tek öğüdüm var ikişer ikişer ve teker teker Allah'a yönelin sonra düşünün"(1).

﴿ قُلْ انظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۝ ﴾

"Ey habibim de ki, bir bakın yer ve göklerde ne var" (2).

﴿ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَتَكُون لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَا أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا، فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ۝ ﴾

"Onlar hiç yeryüzünde gezip dolaşmazlar mı? Bari bu yolla düşünecek kalplere ve işitecek kulaklara sahip olsunlar gerçek şudur ki, gözler kör olmaz ancak göğüslerdeki kalpler kör olur."(3)

1) Sebe, 46

2) Yunus, 101

3) Hac, 46

İslamiyet zan ve vehimlerin peşine düşenlerin çok dağınık bir yük yüklendiklerini belirterek şöyle demiştir:

﴿إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾.

"Zan hakdan (doğrudan) hiç bir şey def edemez"(1).

Atalarını büyük reislerini taklit eden ve hevalarına tabi olanların da kıyamet gününde söyleyecekleri şu yükü yüklemiştir.

﴿إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكِبَرَاتَنَا فَأُصْلُوْنَا السَّبِيلَ﴾.

"Ey Rabbimiz biz efendilerimize ve büyüklerimize itaat etmiştik onlar ise bizi doğru yoldan saptırmışlar"(2).

﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهُتَدُونَ﴾.

"Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Şüphesiz biz onların izlerini takip edeceğiz" (3) diyenlerin sırtına bir başka yük yüklemiş ve onları hayvanlara benzetmiş hatta daha da aşağılamıştır. İşleri güçleri başkalarını taklitten ibaret olan donuk insanları düşünce ve araştırma hürriyeti ile kafalarını çalıştırmaya davet eden İslam var gücüyle seslenmiştir:

﴿هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾.

"Eğer doğruysanız delillerinizi sunun" (3).

İslam kendi akidesini isbat için akli delilleri esas almıştır.

Bu yüzden İslam uleması şöyle demiştir: "Akli selim sahih naklin temelidir." Nitekim Allah'ın varlığı gerçeğinin isbatı aklın isbatına dayanır Hz. Muhammed (sav)'in peygamberliğinin isbatı da evvela aklın isbatına dayanır. Çünkü, bu adam peygamberdir, tüm mucizeler onun peygamberliğini ortaya koymuştur diyen, akıldır. Bu adam yalancıdır, deccaldır, yaptıkları mucize değildir diyen de akıllıdır. İşte İslam'ın akla ve düşünceye saygısı.

1) Necm, 27

2) Ahzab, 67

3) Zuhruf, 22

İşte bütün bunlara dayanarak ilim dünyasında da fikir hürriyetinin varlığını görüyoruz bakıyoruz ki ulema bir konuda çok çeşitli görüşler ortaya atabiliyor. Bir kısmı diğer bir kısmının hatalı olduğunu söylerken bir kısım da onun bu görüşünü açıkça reddediyor ve bütün bunlarda sakınca olduğunu hiç kimse savunmuyor. Bir kitabta hem Mutezile'ye mensub alimin hem de ehli sünnete mensub alimin görüşünü bulabiliyoruz. Mesela Keşşaf Tefsiri Mutezile mezhebine mensub Zamahşeri'ye aittir. Buna rağmen ehli sünnet alimleri bu tefsirden faydalanmış ve herhangi bir yadırgamada da bulunmamışlardır.

Ehli sünnet ulemasının fertlerinde her biri diğer mezhebe mensub alimin kitabına haşiye yazabiliyor. Örneğin İbnil Munir "El-İntisaf Minel Keşşaf" adlı eseriyle keşşaf tefsirine haşiye yazmıştır: "Ehli sünnet ulemasından imamlar bile aynı yolu takip etmişlerdir. Örneğin meşhur hadis Hafız ibni Hacer el-Askelani, el-Kafi eş-Şafi fi Tahrici Ahadisi'l-Keşşaf adlı eserini Keşşaf tefsirinde geçen hadisler hakkın da telif etmiştir.

İşte böylece bazı alimler bazılarının kitaplarından faydalanabiliyor, ortak bazı görüşleri paylaşıyorlardı. Ama aynı alimler rahatlıkla fıkhi birçok konularda ihtilaf edebiliyorlar. İşte bütün bu örnekler İslam'ın kendi içinde ilim ehline tanıdığı ilim ve fikir hürriyetinin göstergeleridir.

Konuşma ve anında karşılık verme hürriyetini de İslamiyet yerleştirmiş, hatta bilhassa ümmetin ahlak ve maneviyatıyla ilgili olduğu zaman gerektiğinde vacib olma derecesine kadar çıkmıştır. Buna göre ümmetin maslahatı için kimsenin yadırgamasından korkmaksızın sadece Allah için hakkı söylemen, emri bilmaruf ve nehyi anilmunker için hakkı söylemen, emri bilmaruf ve nehyianilmunker yapman, hayra davet etmen, iyilik yapana iyilik yapman, kötülük yapana da karşı çıkman, eğer bunu yapan başka kimse yoksa, yahut susman neticesinde ümmetin zararı, yahut umumun huzurunun bozulması söz konusu ise, hakkı söylemen gelecek zarardan korkmaman sana vacip olur.

İslamiyet zan ve vehimlerin peşine düşenlerin çok dağınık bir yük yüklediklerini belirterek şöyle demiştir:

﴿إِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾.

"Zan hakdan (doğrudan) hiç bir şey def edemez"(1).

Atalarını büyük reislerini taklit eden ve hevalarına tabi olanların da kıyamet gününde söyleyecekleri şu yükü yüklemiştir.

﴿إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّنَا السَّبِيلَ﴾.

"Ey Rabbimiz biz efendilerimize ve büyüklerimize itaat etmiştik onlar ise bizi doğru yoldan saptırmışlar"(2).

﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهْتَدُونَ﴾.

"Biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk. Şüphesiz biz onların izlerini takip edeceğiz" (3) diyenlerin sırtına bir başka yük yüklemiş ve onları hayvanlara benzetmiş hatta daha da aşağılamıştır. İşleri güçleri başkalarını taklitten ibaret olan donuk insanları düşünce ve araştırma hürriyeti ile kafalarını çalıştırmaya davet eden İslam var gücüyle seslenmiştir:

﴿هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾.

"Eğer doğruysanız delillerinizi sunun" (3).

İslam kendi akidesini isbat için akli delilleri esas almıştır.

Bu yüzden İslam uleması şöyle demiştir: "Akli selim sahih naklin temelidir." Nitekim Allah'ın varlığı gerçeğinin isbatı aklın isbatına dayanır Hz. Muhammed (sav)'in peygamberliğinin isbatı da evvela aklın isbatına dayanır. Çünkü, bu adam peygamberdir, tüm mucizeler onun peygamberliğini ortaya koymuştur diyen, akıldır. Bu adam yalancıdır, deccaldır, yaptıkları mucize değildir diyen de akıllıdır. İşte İslam'ın akla ve düşünceye saygısı.

1) Necm, 27

2) Ahzab, 67

3) Zuhurf, 22

İşte bütün bunlara dayanarak ilim dünyasında da fikir hürriyetinin varlığını görüyoruz bakıyoruz ki ulema bir konuda çok çeşitli görüşler ortaya atabiliyor. Bir kısmı diğer bir kısmının hatalı olduğunu söylerken bir kısım da onun bu görüşünü açıkça reddediyor ve bütün bunlarda sakınca olduğunu hiç kimse savunmuyor. Bir kitabta hem Mutezile'ye mensub alimin hem de ehli sünnete mensub alimin görüşünü bulabiliyoruz. Mesela Keşşaf Tefsiri Mutezile mezhebine mensub Zamahşeri'ye aittir. Buna rağmen ehli sünnet alimleri bu tefsirden faydalanmış ve herhangi bir yadırgamada da bulunmamışlardır.

Ehli sünnet ulemasının fertlerinde her biri diğer mezhebe mensub alimin kitabına haşiye yazabiliyor. Örneğin İbnil Munir "El-İntisaf Minel Keşşaf" adlı eseriyle keşşaf tefsirine haşiye yazmıştır: "Ehli sünnet ulemasından imamlar bile aynı yolu takip etmişlerdir. Örneğin meşhur hadis Hafız ibni Hacer el-Askelani, el-Kafi eş-Şafi fi Tahrici Ahadisi'l-Keşşaf adlı eserini Keşşaf tefsirinde geçen hadisler hakkın da telif etmiştir.

İşte böylece bazı alimler bazılarının kitaplarından faydalanabiliyor, ortak bazı görüşleri paylaşıyorlardı. Ama aynı alimler rahatlıkla fıkhi birçok konularda ihtilaf edebiliyorlar. İşte bütün bu örnekler İslam'ın kendi içinde ilim ehline tanıdığı ilim ve fikir hürriyetinin göstergeleridir.

Konuşma ve anında karşılık verme hürriyetini de İslamiyet yerleştirmiş, hatta bilhassa ümmetin ahlak ve maneviyatıyla ilgili olduğu zaman gerektiğinde vacib olma derecesine kadar çıkmıştır. Buna göre ümmetin maslahatı için kimsenin yadırgamasından korkmaksızın sadece Allah için hakkı söylemen, emri bilmaruf ve nehyi anilmunker için hakkı söylemen, emri bilmaruf ve nehyianilmunker yapman, hayra davet etmen, iyilik yapana iyilik yapman, kötülük yapana da karşı çıkman, eğer bunu yapan başka kimse yoksa, yahut susman neticesinde ümmetin zararı, yahut umurunun huzurunun bozulması söz konusu ise, hakkı söylemen gelecek zarardan korkmaman sana vacip olur.

"İyiliği emret kötülükten sakındır başına gelen belalara sabret şüphesiz böyle yapman büyük işlerdendir" (Lokman, 123).

İşte İslam'ın ulaştırdığı zirve. İslam'da insanların düşüncelerine kilit takma, ağızlarına gem vurma ve ancak izin verilirse inanabilme gibi kısıtlamalar yoktur. Firavunun inananlara dediği gibi:

"Ben size izin vermeden nasıl ona (Musa'ya) inanırsınız?" (Araf, 123). Yani ona göre izinsiz kimse inanamayacağı gibi yüksek kademelerden mücadele almaksızın konuşmak olanaksızdır.

İslam gelmiş ve insanların düşüncelerini serbest bırakmıştır. Hatta onlara düşünmeyi emretmiş ve neticede kafalarının doğru olduğuna yattığı dine inanmaları konusunda onları serbest bırakmış, bununla da kalmayıp silah zoruyla dahi olsa inanç sahibine inancına sahip olma görevini yüklemiştir. Müslümanlara da yeryüzünde fitne kalmayıp din yalnız Allah'ın oluncaya kadar ve inanç hürriyetini müdafa için gereken her şeyi yapmalarını emretmiştir. Fitneyi yok etmek için yani kimse inancı ve dini uğruna baskı altına girmemesi için kılıç ve silah zoruyla hürriyeti savunmak ve işkenceyi defetmek söz konusu olabilir.

Allahu Teala mü'minlere savaş ve cihadı meşru kıldığı ilk ayetinde şöyle buyurmuştur: **"Zulme uğradıkları için kendileriyle savaşanlara (savaşmaları için) mücadele edildi"** (Hac, 39).

Yine bu konuda: **"İnsanların bir kısmı diğer bir kısmını (savaşarak) def etmeseydi, içlerinde Allah'ın çok anıldığı manastırlar Kayralar ve mescitler yıkılırdı"** (Bakara, 251).

Allah mü'minler gibi hürriyetten yana olan tüm insanların hürriyetlerini savunan insanları, diğerlerinin başına kılıçla musallat etmeseydi, yeryüzünde Allah'a ibadet eden ne bir fert ne bir

kilise, ne bir havra, ne bir mescit ve ne de Allah(cc)'ın içinde anıldığı hiç bir mabed kalmayacaktı. İşte İslam'ın getirdiği hürriyetler.

Evet, İslam hürriyeti getirmiş ama, hukuk hürriyetini. Hürriyet bugün adına kişisel vicdan hürriyeti (özel hayat) dedikleri, istediğin gibi zina etmen, içki içmen, ahlakı tahrib eden, helak eden kötülükleri istediğin gibi yapman değildir. Sonra eğer hürriyet bu ise toplumsal olaylarda maslahat söz konusu olduğu zaman ortada hürriyet diye bir şey kalmıyor. Tenkit etme, inancının gereğini söyleme, iyilik yapana iyilik yaptın deme, topala topalsın deme. Velhasıl demede deme...

Senin ancak özgürlüğün var. Ne özgürlüğü, ahlakını, kalbini, ibadetini, aileni bozma özgürlüğü, İşte sana tanınan özgürlük bunlar. Eğer özgürlükten maksat bu ise, İslam böyle bir özgürlüğü kabul etmiyor. Çünkü bu özgürlük yoldan çıkma özgürlüğüdür, hukuk özgürlüğü değil. İslam'ın kabul ettiği özgürlük, fikir özgürlüğüdür, ilim özgürlüğüdür, görüş, söz ve tenkit özgürlüğüdür. İnanç, din ve vicdan özgürlüğüdür. İşte saydığımız bu özgürlükler ki hayatın temellerini teşkil etmektedirler, muamele ve tasarruf özgürlükleridirler. Meşru kural ve şartlar ölçüsünde ne kendine ne de başkasına zarar vermeksizin yapılacak mal edinme özgürlüğüdür. İşte İslam'ın genel prensibi, ne kendine, ne de başkasına zarar vermek yoktur.

Netice olarak diye biliriz ki, kendisine, nefesine ya da başkasına zararın söz konusu olduğu hangi hürriyet olursa olsun yasaklanması gerekir. Hürriyeti bu şekilde kayıtlamak gerekir. Çünkü başkasının hürriyetinin başladığı yerde seninki biter. Sen bir yandan hürriyet hürriyet diye bağıracaksın sonra da hürriyet adına başkalarını çiğneyip geçeceksin bunu kimse kabul etmez.

Evet senin yolda yürüme özgürlüğün vardır, fakat yürüme adabına riayet etme mecburiyetin de vardır. İnsanlara, arabalara çarpamazsın, yayalara çarpamazsın, yolda yürüme kurallarını çiğneyemezsin. İşte senin yoldan geçme özgürlüğünü bağlayan

unsurlar. Kırmızı ışıktadır, duracaksın, sağdan yürüyeceksin ve saire, vesaire bütün bu kurallar toplumun genel maslahatını temin için gerekli kurallardandır. Tüm din ve nizamlarda bu gibi kurallar ve özgürlüğün bağlı olduğu hususlar mutlaka mevcuttur. İşte İslam'ın getirdiği ve beşerin ulaşması gereken en faziletli özgürlük anlayışı budur.

Şüphesiz ki Allah (cc) en doğrusunu bilendir.

ÖLÜMÜ TEMENNİ ETMEK

SORU

Namaz kılıp canını alması için Allah'a yalvaran bir kadın hakkında ne dersiniz?

CEVAP

Böyle bir düşünce şeran caiz değil. Çünkü hiç bir insanın ruhu-
nu acele alması için dua etmeye, yahut ölümü temenni etmeye
hakkı yoktur. Nitekim Peygamber (sav) şu hadisiyle böyle bir
hareketi yasaklamıştır: "Sizden hiç biriniz sakın ha başına gelen
bir zarardan dolayı ölümü istemesin. Çünkü ya iyilik sahibidir ki
yaşamakla iyilikleri artar, veya kötülük sahibidir ki belki yaşı-
makla kötülüklerinden vazgeçerek tevbe eder" (*Buhari ve Müslim*).
Yani ölümü acele istemek veya temenni etmek doğru değildir.
İnsan iki durumdan biriyle karşı karşıyadır. Ya iyilik sahibidir ki
ömrünün uzunluğu ona daha fazla iyilik yapma fırsatı verecektir
veya kötülük sahibidir, umulur ki çok yaşamakla Allah ona tevbe
fırsatı verir, hoşnut olur ve bu şekilde Allah'a döner. Peki ölümü
niçin istesin? Başka bir hadiste şöyle buyrulur: "Ama illa ki
böyle bir şey yapacaksa şöyle desin: "Allahım eğer yaşamak be-
nim için hayırlı ise beni yaşat, eğer ölmek daha hayırlı ise ruhu-
mu al" (*Buhari, Müslim*). Demek ki işi Allah'a bırakmak lazım, ken-
di isteğine değil. Eğer yaşaması hayırlı ise uzun ömürlü olmak da

hayırlı ve istenebilir demektir. Nitekim bir hadiste, "İnsanların en hayırlısı uzun ömürlü ve güzel amele sahip olandır" (*Tirmizi*). Demek oluyor ki insanın hayatta kalmasında hem kendisi için hem de başkaları için fayda olabilir. Zaten ölümü hayırlı ise Allah ruhunu kabzeder. Çünkü olan olacaktır, eceli uzadığı zaman akibeti iyi olmayan işler de yapabilir. O halde en iyisi işi Allah'ın ilmine, 'iznine ve dilemesine bırakmaktır. İşte Allah'ın mü'minden beklediği edep budur.

Ama sadece dünya belalarından birine uğramakla mesela hanımı, kızı yahut oğlu öldüğünde veya bir hastalığa uğramakla hayattan ayrılmayı istemesi hayatını cehenneme döndürmesi doğru olmaz. Zira böyle yapan hayatını bedbaht etmiş demektir. Çünkü insan mümkün olduğu kadar hayatını, olaylara karşı razı almak ve yakinen inanmak suretiyle mutlu etmek ve bahtiyar olmak zorundadır bazı hadislerde rivayet edildiği gibi: "Allah Teala, adaleti gereği sevinç ve rahatlığı, kadere rıza göstermekte ve yakinen inanmakta gizlemiştir. Keder ve üzüntüye de kızmak ve şüphe etmekte gizlemiştir"

Sevinç ve rahatlık rıza ve yakın'dedir. Zira insan Allah azze ve celle'nin yanında, başına gelenlere ve onun kazasına razı olur sonra da bunların karşılığını Allah (cc) katında alacağına yakinen inanır, gününden memnun yarınına da yakinen inanırsa işte onun bu inancı ona rahatlık, sevinç huzur ve gönül hoşluğu verir.

İşte selef uleması bu yüzden şöyle demiştir: Biz öyle bir mutluluk içinde yaşıyoruz ki, melikler bizim bu mutluluğumuzu bilse kılıçlarla bizimle savaşırlardı" esas mutluluk altın ve para mutluluğu, köşk ve saray mutluluğu değil gönül huzurudur.

ÖLÜYE AĞLAMAK

SORU

Kızım öldü ben arkasından çok ağlıyorum. Bazı insanlar bana ölüye ağlamak dinen sakıncalıdır, diyorlar. Şeriatın bu konudaki hükmü nedir?

CEVAP

Çok sevgiden acıdan neden olursa olsun ağlamak rahmettir kalbi katı olanlar, hariç herkeste bu hal vardır. Peygamber (sav)'in torunlarından birisinin ölümüne ağlaması bazı sahabeyi hayrete düşürdü. Bunun üzerine sahabiler: "Ağlıyormusun ey Allah'ın Resulu, halbuki sen ağlamayı yasaklamıştın?" O, şöyle buyurdu "Bu rahmettir, zira Allah şefkatli kullarına acır."

Peygamber Efendimiz (sav) de insandır, O'nun kalbi taş parçasından yapılmış değildir insanın kalbi mutiaka etkilenir. Önünde küçük bir çocuk ölüme hazır bir durumda son nefeslerini yaşıyor yani ağlamasın mı? Hayır ağlasın, çünkü onda insan kalbi vardır. Böyle olduğu müddetçe ağlamasında bir sakınca yoktur.

Oğlu İbrahim vefat edince Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu: "Göz mutlaka yaşıyor, kalp üzülüyor, ama Rabbimizi razı edecek sözden başka birşey demiyoruz." Önemli olan ağlarken Allah'ın razı olacağı sözlerden başka bir söz söylememektir.

Ayrıca şu duaların okunması da kişinin faydasınadır: "Şüphesiz biz Allah'tan geldik ve neticede ona döneceğiz, verdiği de aldığı da Allah'ındır. Allah'ım verdiğin musibette bana yardımcı ol ve bunun yerine bana daha hayırlısını ver."

Kıyamet gününde teraziye ağırlık verecek olan bu gibi güzel şeyleri söylemesi gerekir. Ama yanaklarını koparması, elbiselelerini yırtması cahiliye insanların yaptığı gibi bağırıp çağırması, velvele yapıp kendini parçalaması gibi mahzurlu ve Resulullah'ın, beri ve uzak olduğu işleri yapması tabiki caiz değildir. Yoksa sadece ağlamakta her hangi bir şey yoktur. Çünkü bazılarının yaşları yakındır ufak bir şeyden dolayı hemen ağlayı verirler. Zannediyorum soru soran bacımızda şefkatli ve çok hassas olduğu için her hatırladığında ağlıyor. Bunda hiçbir sakınca yoktur. Lakin her hatırladığında şöyle demesi lazım: "Biz Allah'tan geldik ve ona döneceğiz." Böyle yaparsa umulur ki onun kızı kıyamet gününde terazisine konulur ve inşallah ateşle kendisi arasında perde olur. Ama bacımız farkında olmadan yalnızlıkla Allah Teala hakkında edepsizlikte bulunmaktan sakınmalıdır. Allah (cc)'ın kazasına razı olmalıdır. Bu düşüncede iken bazen gözleri yaşla dolsa bile bir sakıncası yoktur.

MASON LOCALARINA KAYITLI OLMAK

SORU

Aramızda ihtilaf ettiğimiz bir konu hakkında açıklamalarınızı rica ediyoruz. Bu konu "masonluk" meselesidir. Kimi diyor ki, masonluk, yahudiliği onarmak için kurulan siyonist bir kuruluştur. Kimi de: hayır masonluk insani bir çağrıdır. İnsanları özgürlüğe, kardeşliğe ve eşitliğe davet eder, diyor.

Bu cemiyetin ve fikirlerin karanlıkta kalmış yönlerini açıklar mısınız? Şer'an bu cemiyete katılmakta ve bu cemiyetin üye ve yardımcılarıyla bir arada bulunmakta bir beis var mıdır?

CEVAP

Ben kendimi bu fikir ve cemiyetin iç yüzünü ortaya çıkartmaya maksatlarını belirtmeye ve sırlarını açıklamaya zorunlu hissetmiyorum. Ben sadece soruyu soran kardeşlerimize hakkında şüphe ve ihtilaf olmayan şu hakikatleri açıklamakla yetineceğim:

Birincisi: Müslüman açık bir insandır. O, hırsızlar gibi bodrumlarda, yarasalar gibi gölgeliklere gizlenmez. Ancak aydınlığı sever ve aydınlıkta yaşar o, Allahu Tealanın da vafsettiği gibi:

﴿عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ﴾

"Rabbinden bir nur üzeredir" (1).

Bu sebepten ötürüdür ki, mü'min basiretsiz, delilsiz ve araştırmaksızın, hiç bir daveti kabul etmez. Çünkü onun bünyesi güçlü ve Allah'ın kendisine hibe ettiği aklı, saygı değerdir. Bu noktadan hareketle Allah Teala, Resulü'ne şu şekilde hitab ediyor:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾

"Söyle ey habibim işte bu, benim yolumdur ben ve bana tabi olanlar bir basiret üzerindeyiz" (2).

O halde hiç bir müslümana maksat ve hedeflerini bilmediği bir kuruluşun davetine icabet etmek yakışmaz. Çünkü bu maksatlar olur ya dinine aykırı, şeriatında mahzurlu olabilir. Örneğin bu cemiyetin üyelerinin başkalarından üstün olmasa bile üstün gösterilmesi veya buna benzer daha değişik maksatlar gibi.

İkincisi: gayelerinin ne olduğu her taraftan kapalı bulunan, etrafını şüphelerin kapladığı bir cemiyete üye olmaya, hiç bir müslümanın en ufak bir ilacı yoktur. Halbuki Peygamberimiz (sav) her müslümanın önüne en güvenilir yolu ve ölçüyü şöylece göstermiştir: "Seni şüpheyi sokandan, kendinde şüphe bulunmayana kaç." "Kim şüphelerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur."

Maddi ve manevi sakıncası yoksa, müslüman gücü yettiği müddetçe ihtilaflı konulardan hakkında ihtilaf olmayan şeylere, şüpheli şeylerden şüphesiz şeylere kaçmak yaklaşımından vaz geçmemesi gerekir.

Üçüncüsü: Eğer masonların amacı insan haklarını savunmak ve doğal kardeşliğe davetse ki, öyle deniliyor, biz müslümanlar olarak kaynak ve temelleri yabancı olan ve bizi kardeşlik, eşitlik

1) Zümer, 22

2) Yusuf, 108

ve özgürlük anlayışına davet eden, veya bize sevgi ve uzlaşmayı öğreten böyle bir cemiyete muhtaç değiliz. Çünkü dünyaya bu güzel gayeleri öğreten ve öncülüğü yapanlar bizleriz.

Eğer masonların, ancak kurucularının ve ileri gelenlerinin bildiği bir takım gizli hedefleri varsa ve bunları uzmanlar dışında kimsede anlayamıyorsa dikkatli davranmamız gerekir. Biz ne-reye sürüklendiğini bilmeyen, otlığa gittiğini zannederken, kasabın eline düşen hayvanlar gibi değiliz.

Hulasa; eğer bu teşkilatın amacı İslam'da olduğu gibi ise, zaten Allah (cc) bizi buna muhtaç etmemiştir, yok İslam'a muhalif-se biz dinimizi doğulu ve batılıların çıkarları uğruna satamayız.

Dördüncüsü: Bu cemiyet bizim kültürümüzden uzak, aramıza sonradan giren azınlık durumunda olan bir cemiyet. Bizim yurdumuz da yeşermemiş, bizim ellerimizle icat olunmamış ve bizim fikirlerimizle yeşermemiş bir cemiyet. Nitekim bu cemiyet bizden olmayan bir milletin fikirleriyle ve başka ülkelerde oluşturulan bir kuruluş, yani demek istiyorum ki, bu kuruluş ne Arap ne de diğer müslüman ülkelerin eseri değildir. Onu biz icat etmedik, aksine kendilerine has bir takım gizli maksat ve hedeflerine varmak için batılı Yahudi ve Hristiyanların icat ettikleri bir teşkilattır.

Rabbimizin kitabından öğrendiğimiz ve tarihsel olaylarında gösterdiği kadarıyla bu tür insanlar tüm güçleriyle bizleri öz benliğimizden, kiblemizden ve inancımızdan çevirmek için çalışıyorlar. Bundan başka hiçbir şekilde bizden razı olmazlar. Yüce Allah (cc) ne güzel ve ne doğru söylemiş:

﴿وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ، قُلْ: إِنَّ هُدَىٰ اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ، وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ، مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾.

"Sen yahudi ve hristiyanların dinlerine tabi olmadıkça onlar senden asla razı olmazlar. And olsun

ki, eğer sana gelen bu bilgiden sonra onların bir takım isteklerine uyarsan Allah katında ne bir dostun ne de bir yardımcın kalmaz"(1).

Beşincisi: Bu cemiyete üye olan herkes cemiyetin tüzüğünde öngörülen esaslara ve bu esasları uygulamaya kayıtsız şartsız bağlı olmak zorundadır. Bunun manasında şudur; Cemiyetin emirleri Allah'ın emirlerinin üzerindedir, yasakları Allah'ın yasaklarının üzerindedir ve bu teşkilatın yaptırım ve gücü kendi gücü dahil tüm güç ve otoritelerin üzerindedir.

Herkes yakinen biliyor ki, İslam dininde körükörüne ve kayıtsız şartsız bu tür bağlılık hiç bir müslüman için caiz değildir. Çünkü bu tür bir hareket, şirkin ve Allah'dan başkasına kulluk yapmanın bir çeşitidir. Oysa kayıtsız şartsız itaat edilmesi ve boyun bükülmesi gereken Allahu Teala'dır. O zatıyla ve sıfatıyla herkesten üstün ve yüce olan yaratıcımızdır. Onun dışında kalan beşere itaat etmek İslam dininin düsturları içerisinde olmakla kayıtlıdır. Çünkü yaratıcıya isyanda yaratılana itaat yoktur.

Hatta şer'i otoritenin tamamına sahip olan ve kendisine dinen itaat edilmesi ve sevgi beslenmesi gereken halifeye bile Allah'a isyan noktasında itaat edilmez. Sahih bir hadisi şerifte de bu hüküm belirtilmiştir: "Eğer O, (halife) Allah'a isyanı emrederse dinlemek ve itaat etmek yoktur."

O halde gaye ve amaçları içlerinde saklı olan bu teşkilatın liderlerine kayıtsız şartsız itaate söz vermek açık ve net bir haramdır.

Altıncısı: Herkesin de bildiği gibi bu teşkilat laiklik esasına dayanan bir kuruluştur. Laiklik demek, din ile devletin birbirlerinden ayrı olması demektir. Laikler buna böyle inanırlar, yani hüküm koyma yetkisi parti başkanlarına aittir Allah'a değil. Bu düşünce Hristiyanlık dininde vardır mesih. "Kayzerin hakkı Kayzere, Allah'ın hakkı Allah'a."

Ama İslam Allah'tan başka kimseye hüküm koyma hakkı vermemiştir. Allah'ın helal kıldığını helal, haram kıldığını da haram kılmıştır. İslam sadece insanları, Allah'ın şeriatının ışığı altında hükümlerin netleşmesi için çalışmalarına mücadele etmiştir. Allah'ın indirdiği ile hükmetmemek ise Kur'an'ın ifadesi ile zulümdür, küfürdür ve fısktır.

Yedincisi: Bu cemiyet, din bağına parçalamaya çalışmaktadır. En azından zayıfı iyice batırırken, kuvvetliyi de yüceltmektedir.

Oysa İslam müslümanın diğer müslümanla kardeşliğini ve bu kardeşliğin imandan sayıldığını söylüyor:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾.

"Mü'minler kardeşler" (1).

İnançla akrabalık ve neseb çatıştığı zaman islam dini inanç birliğini ön planda tutuyor Allahu Teala'nın şu sözünde de bu gerçek dile getirilmiştir:

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، يُؤَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾.

"Allaha ve ahiret gününe inanan bir toplumun - babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Rasulü'ne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin." (2)

Halbuki bu cemiyet kendi birliğini diğer tüm dini sistem ve birliklerin üzerinde görmektedir. İşte bu yedi noktadan hareket ettiğimiz zaman karşımıza çıkıyorki her müslüman kendi diniyle şerefli ve izzetli olacağı gibi kendini Rabbini razı etme yolunda azimkar hissetmelidir. Aynı şekilde hiçbir müslümana evveli bilinse bile gaye ve amacının nedirliği belli olmayan karanlık yollara girmesi caiz değildir.

1) Hucurat, 10

2) Mücadele, 22

Masonluğun iç yüzüne gelince bu konuda çok değişik kitaplar yazılmıştır ama bunların en iyisi bir Türk generali olan Rıfat Atılgan beyin (masonluğun sırları) adlı, ve Arapçaya çevrilen masonların kaynaklarından alarak rakam ve belgelerle yazdığı kitabıdır ki, bu kitabın içinde yeterli ve yararlı pek çok bilgiler vardır.

Allah herşeyi daha iyi bilendir.

İSLAM DÜŞMANLARIYLA ORTAK İŞTE ÇALIŞMAK

SORU

İslam şeriatının, müslüman bir ferdin, İslam ve vatan düşmanlarıyla ister barış anında, ister savaş halinde ticari, iktisadi veya diğer alanlarda ortak işbirliğine gitmesi hakkındaki hükmü nedir? Bu konuda bizleri aydınlatır mısınız?

CEVAP

Şüphesiz her müslüman gücü nisbetinde cihadın tüm çeşitleriyle, eliyle, diliyle kalbiyle veya küserek din ve vatan düşmanlarıyla mücadele etmekle emrolunmuştur. Müslüman düşmanını zayıflatacak, onun şevkini kıracak işleri, gücü nisbetinde mümkün olduğu kadar yapmalıdır. Hiçbir müslümanın, hiçbir surette düşmanın dinine yahut vatanına yardımcı olması caiz değildir. Düşmanın, yahudi putperest veya bir başka dine mensub olması bu hükmü değiştiremez. Her müslüman daima, kendisinin haklarını kısıtlayan ve onu tüm gücüyle dışlayan düşmanlarına cephe almak mecburiyetindedir. Allah, din ve vatan düşmanlarıyla dost olan herkes o, düşmanlardandır. Allahu Teala bu konuda şöyle buyuruyor:

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾.

"Sizden kim onları dost edinirse o, onlardandır"(1).

Yani kalbiyle, diliyle, yardımlaşmasıyla, malıyla veya hangi yol ve üslubla olursa olsun, onlara sevgi besleyen onlardandır ve onların zümresine katılmıştır. Kur'an müslümanları böyle davranmaktan bir çok sure ve ayette sakındırmıştır. Kafirlerle sevgi ve dostluk besleyenleri onlardan bir cüz ve parça kabul etmiştir...

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾.

"Küfredenler birbirlerinin dostudurlar" (2) .

O halde müslüman kafirle dost olamaz iyi kötüyle dost olamaz, olursa ne olur? Bu dostluk onun imanının eksik olduğuna ve Allah muhafaza müslümanlığının gitmesine delil olur ki, bu da bir nevi murtedliktir (dinden dönme), İslam'dan başka bir renktir. Müslümana farz olan; müslümanların, düşmanlarıyla kılıçla savaşmadığı zaman en azından onlarla küserek veya alakayı keserek cihat etmektir. Gerek ticari gerek iktisadi ve gerekse ekonomik olsun hiçbir surette onların kalkınmasına yardımcı olamaz. Çünkü vereceği her kuruş, onun düşmanına gitmektedir. Bunun manası da şudur: Sen düşmanlarına mermi veya mermi parası veriyorsun, sonra da bunlar dönüp dolaşıp müslümanın kalbine saplanıyor.

İşte Yahudiler Amerika'da veya başka ülkelerde yardım toplarken şu sloganı kullanıyorlar: "Bir dolar ver bir Arap veya Müslüman öldür." Çünkü öldürecek silahı satın alan maldır. İşte böylece sen bir müslüman olarak müslümanlarla savaşmakta olan bir müşrike, bir ateiste veya bir asiye yardımcı olduğun zaman sen de bu yardım sayesinde müslüman bir canı katletmiş sayılırsın ki; bu da, büyük günahların en büyüğüdür. Nitekim Al-lahu Teala şöyle buyuruyor:

1) Maide, 51

2) Enfal, 73

﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾.

"...Kim bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa, bütün insanları öldürmüş gibi olur..." (1).

﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا، وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ، وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾.

"Kim kasten bir mü'mini öldürürse onun karşılığı içinde kalacağı cehennemdir. Allahın gazabı ve laneti onun üzerine olsun Allah onun için büyük bir azap hazırlamıştır" (2).

O halde müslümanlardan beklenen ebediyyen düşmanlarının yanında yer almamalarıdır. Kafirler ne kadar hüsnî niyetlerini izhar ederlerse etsinler gerçekte bu yalandır. Allahu Teala şöyle buyuruyor:

﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾.

"Şüphesiz zalimler birbirlerinin dostudurlar" (3).

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَاِنَّهُ مِنْهُمْ﴾.

"Sizden kim onları dost edinirse o da onlardandır" (4).

Ve yine buyuruyorki.

﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾.

"İnsanlar içerisinde iman edenlere düşmanlık bakımından en şiddetli olarak Yahudiler ile, şirk koşanları bulacaksın" (5).

1) Maide, 32

2) Nisa, 93

3) Casiye, 19

4) Maide, 51

5) Maide, 82

İşte bunları mutlaka ve iyice anlamalıyız ve her müslüman İslam ümmetinin ve dininin yanında olmalıdır, en azından bu yapılabilir. Bu hal tüm ümmetlerde bulunan fitri bir vasıftır. Hem insan bir başkasıyla savaştığı zaman illa ki, silahla savaşmaz aksine bir çok araçla savaşabilir. Alakayı kesmekle de savaşabilir. Nitekim Mekke'de müşrikler Peygamber (sav)'le harbe başladığı zaman ilk harpleri silahla olmadı, aksine sadece ekonomik ambargo uygulamakla oldu. Müşrikler hem kendisi ile hem ashabıyla hem de Muttalib ve Haşimoğullarından ona yardım edenlerle alakalarını keserek onları kuşatma altına aldılar. Onlara bir şey satmadılar, onlardan hiçbir şey satın almadılar, onlara kız vermediler, onlardan da kız almadılar. Bunun anlamı; ekonomik savaştır ve hazırlıklı olmaktır. Müşrikler böyle yapıyorlarsa, müslümanlar da buna karşılık, Allah'ın ve müslümanların tüm düşmanlarıyla ilişkilerini kesmelidirler. Bu anlayıştan dışarı çıkan herkes Allah'a, Resulü'ne ve tüm müslümanlara hıyanet etmiş demektir.

SAVAŞTA ÖLDÜRÜLME VE GÜNAHLARIN KEFFARETİ

SORU

Müslüman bir gencin kutsal topraklara gidip (Filistin'e) orada savaşanlarla birlikte savaşması ve sonra takdiri ilahi savaş yerinde öldürülmesi hakkında İslam'ın hükmü nedir? Bu adam şehit sayılır mı? Daha önceden işlemiş olduğu günahları bağışlanır mı? Örneğin, önceden bazı farzları eksik yapmıştır veya işlemiş olduğu bazı haramlar vardır, bunlar af olunur mu?

CEVAP

Allah'tan başka ilah olmadığına Hz. Muhammed'in onun elçisi olduğuna şahadet eden ve İslam'dan her hangi bir soğukluk hissetmiyen (örneğin bir akideyle alay etmek veya bir farzı inkar etmek veya hakkında icma olan şeri bir meseleyi hafife almak veya kesinlikle haram olan bir şeyi helal kabul etmek gibi dinden döndürecek sebeplere tevessul etmeyen) herhangi bir müslüman müslümanlar arasında savaşarak, Yahudi kafirler tarafından katledildiği zaman müslüman şehitlerden bir şehittir ve kendisine şehitlere uygulanan İslam'ın hükümleri aynen uygulanır. Yıkanmaz, kefenlenmez ve içinde öldürüldüğü elbiselerle birlikte defnedilir ki, üzerinde bulunan kan ve yara izleri kıyamet gününde ona şahitlik etsin. Bu adamın savaşı ve ölümü Allah yolunda

sayılıp sayılmıyacağı konusuna gelince. Bu konu İslam'da tüm amellerin temelini oluşturan niyyet maksat, ve savaşa götüren etkenlere bağlıdır zira hadisi şeriflerde şöyle buyurulmuştur: "Allah hiç birinizin görünüşüne bakmaz, O ancak sizin kalp ve amellerinize bakar." "Ameller ancak niyetlere bağlıdır ve her-kese yalnızca niyyet ettiği şey vardır."

Cihat dünyevi ve maddi bir iş değildir o sadece Allah (cc)'a yaklaştıran ibadetlerin en büyüklerinden biridir. Bundan dolayıdır ki, bu ibadette yalnızca Allah için ihlas, samimiyet ve şöhrat, cesaretli desinler ya da akrabalık ve benzeri tüm dünyevi etkenlerden kalbi temizleme şartı getirilmiştir. Bu konuda Ebu Musa'dan rivayet edilen Buhari, Müslim ve diğer eserlerde bulunan bir hadis varid olmuştur. Şöyle ki:

"Bir bedevi Arap, Peygamber (sav)'e gelerek: "Ey Allah'ın elçisi bir adam ki, ganimet için savaşmıştır. Öbürü kahramanlıkla anılsın diye savaşmıştır. Bir başkası da hatırı görülsün diye savaşmıştır. Peki bunlardan hangisi Allah yolundadır?" Bunun üzerine Allah'ın Resulu şöyle buyurdu: "Kim Allah'ın kelimesi üstün olsun diye savaşmışsa işte o, Allah yolundadır."

Burada Allah kelimesinden maksat İslam davasıdır.

Ebu Davud Abdullah İbni Amr İbnu'l As'tan rivayet etmiştir: (Allah her ikisinden de razı olsun) Ki Abdullah şöyle demiştir: Ey Allah'ın elçisi, bana cihat ve savaştan haber ver." Allah'ın elçisi şöyle buyurdu: "Ey Amr'ın oğlu Abdullah, eğer sabrederek ve karşılığını Allah'tan bekliyerek savaşırsan Allah seni sabırlı ve yaptığının karşılığını kendisinden bekleyen olarak diriltir. Ama yok eğer sen, görsünler ve desinler diye savaşırsan Allah da seni niyetin üzere diriltir. Ey Amr'ın oğlu Abdullah, hangi niyet üzere savaşır ve öldürülürsen Allah seni o hal üzere diriltir."

Şehidin daha önce işlediği günahlara gelince bunlarda iki kısımır:

1- Gasp, hırsızlık, borç, emanet ve benzerleri gibi başkalarının

hukuk ve malına tealluk eden günahlar ki, şehitlik bu günahlara keffaret değildir, onları yok edemez. Çünkü bunlar kul haklarıdadır.

İmam Muslim, Sahih'inde Abdullah bin Amr'den rivayet etmiştir ki, Resulullah (sav) şöyle buyurmuştur: "Borç hariç şehidin tüm günahları bağışlanır."

Ebu Katade R.A.'ten rivayet edilmiştir ki; "Resulullah (sav) ahabî içinde ayağa kalkarak onlara: "Allah yolunda cihad etmek ve ona inanmak amellerin en faziletlisidir" buyurarak hatırlatmalarda bulundu. Bunun üzerine bir adam kalkarak şöyle dedi: "Ey Allahın elçisi ne dersin, yani ben Allah yolunda öldürülürsem günahlarıma keffaret olur mu?"

Resulullah (sav) Efendimiz bunun üzerine şöyle cevap verdi: "Evet sabredici olduğun, Allah'tan karşılığını beklediğin ve daima ileri gidip geri kaçmadığın halde öldürülürsen günahlarına keffaret olur." Az sonra Resulullah (sav): "Sorunu bir daha tekrarla" dedi. Adam: "Allah yolunda öldürülürsem günahlarına keffaret olur mu, diye sormuştum" dedi. Bunun üzerine Allah'ın Resulu şöyle buyurdu: "Evet, eğer sabderek ve yaptığının karşılığını da Allah'tan umarak geri dönmekten ileri giderek öldürülürsen borç hariç tüm günahların yok olur. Cebrail bana bunu söyledi." Bu hadisi Müslim ve başkaları rivayet etmiştir.

2- İçki içmek namaz oruç ve benzeri ibadetleri terketmek gibi inkar ve hafife almadan kul ile Rabbi arasında olan günahlara gelince. Ayet ve hadisler, şehide mahsus olmak üzere bu tür günahları Allahu Teala'nın bağışlayacağını ve onu lütuf ve rahmetiyle bu günahların izlerinden temizliyeceğini açıkça ifade etmektedir. Nitekim birçok hadiste, şehidin ilk kanı aktığında günahlarının affedileceği ifade edilmiştir. Hatta bunun da üzerine birçok hadiste, şehide ailesinden 70 kişiye şefaathakki verilceği belirtilmiştir.

O halde Allah korusun dinden dönme ve münafıklık derece-

sine varmamış olan her günah Allah'ın şehitlere yaptığı mağfiret dairesine girmektedir.

Zannediyorum bu maksadı en güzel Peygamberimizin şu hadisi şerifleri açık bir şekilde ifade etmektedir. Darimi Utbe İbni Abdisselam (ra)'ten rivayet ettiğine göre, bu sahabi demiştir ki:

"Resulullah (sav) şöyle buyurdu: "Üç çeşit öldürülüş vardır. Birincisi malıyla, canıyla Allah yolunda cihad eden mü'mindir ki, düşmanı ile karşılaştığı zaman öldürülene kadar savaşıır." Resulullah (sav) bu adam hakkında şu hükmü verdi: "İşte bu adam süzölmüş şehittir." (Yani Allah (cc) bu kişinin kalbini takva ile süzüp temizlemiştir ve gönlünü de ferahlatmıştır.) Kıyamette Allah (cc) arşının altında bir gölgelikte gölgelenir. Peygamberler, bu kişiden yalnızca nübüvvet sebebiyle faziletlidirler.

İkincisi, yine bir mü'mindir ki, salih amelle kötü ameli karıştırmıştır. Bununla beraber malıyla, canıyla Allah yolunda cihad etmiştir. Düşmanla karşılaştığı zaman o da öldürölene kadar savaşmıştır." Resulullah (sav) bu adam hakkında da şu hükmü vermiştir: "Temizlenip pak olmuştur." (Yani günahlarından temizlenmiş hataları silinmiştir.) Kılıç, hataları kazıyan bir araçtır dilediği kapıdan cennete girdirilecektir.

Üçüncüsü de, yine malıyla canıyla cihad eden ama münafıktır. Bu adamda düşmanla karşılaşır öldürölene kadar savaşır. İşte bu adam ateştedir, çünkü kılıç nifakı kazıyıp atmaz."

İbni Hibban ise Sahihinde ikinci adamı anlatırken şöyle rivayet etmiştir: "Bir adam ki, günah ve hatalarıyla nefsinden korkmuş halde iken malıyla canıyla cihad etmiş."

Peygamberin (sav) açıklamasından sonra başka bir açıklama yapılmaz. Şüphesiz kılıç hataları ortadan kaldıran ve günahların pisliklerinden temizleyen bir araçtır. Bu adam ister farzları terk etsin, isterse mahzurlu işler yapsın Allahu Teala'nın rahmetini kimse engelleyemez, kılıç hataları siler ama, nifakı (münafıklığı) ebediyen silemez. Küfürü, inkar pisliklerini temizleyemez.

Demek oluyor ki, müslümanların isimlerini taşıyıp onların sırtlarından geçinip, sonra da gizlice hatta bazen alenen İslam'ın eksik ve yetersiz olduğunu, onun hükümlerinin hafif ve düşük olduğunu iddia eden, O'nun davetçilerine cephe alanlar alçak yahudilerle savaşıarak onların elleriyle katledilseler bile pislüklerini hiç bir şey temizleyemez.

Muhakkak ki Allah (cc), kimlerin kendi dininde samimi olduklarını daha iyi bilir.

MÜSLÜMANIN BELA VE AFET HALLERİ KARŞISINDAKİ DURUMU

SORU

Ben bir öğrenciyim, ailemle bir kaç sene gayet mutluluk içinde yaşadım, sonra babam vefat etti. Annem iddetini tamamladıktan sonra bir başka erkekle evlendi. Annem ve beyi ile iki sene daha yaşadıkta sonra amcamı beni evden kovdu bana merhamet edecek ne anam, ne de babam olmaksızın evden gittim. İntihar mı edeyim? Sabır mı edeyim? Ne edeyim bilemiyorum. Ben şu anda lise çağındayım.

CEVAP

Arman oğlucagızım senin yapacağın tek iş Allah'ın bize hayat sıkıntılarıyla karşı karşıya kaldığımızda emrettiği sabır ve namaz ile yardım isteyin. Şüphesiz ki Allah, sabre-denlerle beraberdır" (Bakara, 153). İnşallah sabır genişlemenin anahtarıdır.

Müslümandan beklenen, başına gelen musibetlere, cesaretle, kendine güvenle ve demir gibi ıradesiyle karşı koymasıdır. O Allah (cc)'a tevekkül eder, Allah'ın sağlam kulpuna (İslam) tutunur. O'nun ipine (Kur'an) sınıksız sarılır. Allah'a güvenip, dayanır.

Yarınlar onundur gecenin sonunda fecir vardır, her zorlukla bir kolaylık gelir, aynı halin devamı imkansızdır. Tarihte ün yapmış olarak tanıdığımız nice insanlar acı ve mahrumiyet okulundan geçmişlerdir. Bütün noksanlıklardan münezzehtir olan Allah (cc), tüm peygamberlerini küçükken acı çektirmiştir. Tarihte ağzında altın kaşık bulunan, huzur, saadet ve refah içinde yaşayan, nimetlere boğulan hiç bir peygambere rastlayamayız. Peygamberlerin çoğu elem beşiğinde azab terbiyeleri arasında yetişmiştir. Efendimiz Musa (as) daha doğumundan az sonra denize atılmıştır. Nitekim Allahu Teala annesine, "Onu denize at, hiç üzülme ve korkma" diye ilham etmişti. Tabi daha sonra hem Allah'ın hem de kendinin düşmanı olan Firavun tarafından bulundu. Hem o Firavun ki, Musa'dan kurtulmak için İsrail oğullarından dünyaya gelen tüm erkek çocuklarını katlediyordu. Evet, işte böylece ilahi mucize meydana geliyor ve Musa Firavun'un evinde onun kucağında büyüyor ve terbiye ediliyordu.

Efendimiz Yusuf aleyhisselamın kıssasını da Kur'an'da okuyor ve daha tırnakları yumuşakken azabı nasıl yudumladığını öğreniyoruz. Kardeşleri onu çekemeyip kurtulmak için onu öldürmek istediler. Sonra kuyuya atılması konusunda karar aldılar ve atıldı da. Daha sonra kuyudan çıkartıldı ve en sonunda sebze, meyvelerin satıldığı gibi satıldı. Sonra köleler gibi hizmetçi olarak çalıştırıldı, sonra serserilerin itham edildiği gibi iftiyayla itham olundu, cürüm işleyenler gibi senelerce hapis yattı.

Peki bunlardan sonra ne oldu?

Evet, işte tam bu belaların ardından, Allah yeryüzünde ona fırsat ve yer verdi, şehrinin azizi (ileri gelen yöneticisi) oldu. En son söz hakkı kendinde olan, mali ve iktisadi işlerden sorumlu bakan oldu. Evet tüm doğu ülkelerini kıtlık ve açlık kapladığı zor günlerde o, bolluklarla karşılaşıyordu. İşte bütün bu güzellikler sabrın neticesinde oldu. Allah (cc), Yusuf suresinde şöyle buyuruyor: "Zira kim korkar (sakınır) ve sabrederse (Allah onun ecirini verir). Çünkü Allah, iyilik yapanların ecirlerini zayıf etmez."

Takva ve sabır, bu ikisi zaferin anahtarı, dünya ve ahirette kurtuluşun yoludur.

İntihar etme fikrine gelince bu fikir kesinlikle müslümana yakışan bir fikir değildir.

Malesef müslümanların okuması için yazılan hikaye ve romanların büyük bir bölümü intiharla noktalanıyor. Yani sanki insanı rahatlatacak, hoşlandıracak ve onu hayatın dar geçitlerinden kurtaracak başka bir şey kalmamıştır, illa ki intihar edecek. Hayır. Çünkü insanın canı onun mülkü değildir, o sadece Allah'ın (cc) mülküdür. Bu yüzden insan kendine emanet edilen bu hayatı yıpratamaz. İntihar etmek suretiyle hayattan ebediyyen ayrılmaz. Hem de intihar büyük günahların en büyüklerindendir. Allah muhafaza neredeyse küfür derecesine yaklaşmaktadır. Çünkü intiharın ötesinde Allah'ın rahmetinden ümid kesmek vardır. Halbuki Allahu Teala şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz gerçek odur ki, Allah'ın rahmetinden sadece kafirler ümid keser" (Yusuf, 87).

Ben bu öğrenciye; sabretmesini, kuvvetli bir azimle sarsılmaz bir irade ile imana bağlanarak zor durumlar ve bu zorlukların içerdiği sıkıntı ve azap karşısında sebat edip, başka şeylere aldırmadan hayatına devam etmesini tavsiye ediyorum. Umarım ki Allahu Teala kendisine sabahı aydınlatacaktır. Farkında isen gecenin karanlıkları içinde belli bir süre kaldıktan sonra sabah gelir. Sabah gelecektir inşallah. Bu konuda hiç bir şüphen olmasın. Bu kardeşimiz, hayatı güzel bir sabırla karşılasın. Allah onu muvaffak edecek ve engellerini kaldıracaktır. Umarım toplumumuzda bu seslere kulak verecek ve kendisi ile ilgilencek birisi bulunur. Zira amellerin en büyüklerinin başında yetimle ilgilenmek ve ona iyilik yapmak gelmektedir evlerin en hayırlısı, içinde kendisine iyilik yapılan bir yetimin bulunduğu evdir.

YAHUDİLER VE MESİH İSA (AS)'IN KANI

SORU

Katolik kilisesi Vatikan'da yahudilerin Mesih'in kanından beri (uzak) olduklarına dair bir karar çıkarttı. Tabi bu karar sonrası devamlı siyasi bir savaş içinde bulunan Arap aleminde bir fikir sarsıntısı meydana geldi. Bu karar Mesih'in asıldığını kabul etmeyen bu fikre hayır, Allah onu kendi katına yükseltti şeklinde karşılık veren islamın görüşüne muhalif sayılırmı?

Çağımızda yaşayan yahudiler geçmişlerinin yaptıklarından dolayı azap çekecekler mi?

CEVAP

Müslümanların inancına göre, Mesih (as) ne öldürülmüş, ne de çarmıha gerilmiştir. Kura'ni Kerim açıkça bunu ifade etmektedir. Lakin İslam'ın bu düşüncesi yahudilerin öldürmeye yeltenmeleri, senaryolar tertip etmeleri ve bu uğurda birbirlerine yardım etmeleri konusundaki tarihi mesuliyetlerinin olmadığı anlamında değildir.

Evet Yahudiler Mesih'i bil fiil öldürmedilerse de niyyet, itikat ve bu öldürme iddiasını ileri sürmeleri onu öldürmüşlerdir. Bu konuyu Kur'anı Kerim onlar hakkında tescillemiş, onları kurtaran Musa (as)'dan Muhammed (as)'a kadar tevatür yoluyla pey-

gamberlere karşı işledikleri cürum zincirini birbir takip ettiklerini haber vermiştir. Nitekim Allahu Teala şöyle buyurur:

"Ahitlerini bozdukları ve Allah'ın ayetlerini inkar ettikleri, haksız yere peygamberleri öldürdükleri ve kalbimiz kapalıdır dedikleri için onlara lanet ettik. Doğrusu Allah inkar etmeleri sebebiyle onların kalplerine mühür vurmuştur, onlardan pek azı iman eder İnkâr edip Meryem'e büyük bir iftira attıkları ve Meryem oğlu Allah'ın Resulu Mesih İsa'yı biz öldürdük, dedikleri için, Allah onlara lanet etmiştir. Onlar İsa'yı ne öldürdüler, ne de astılar. Fakat öldürdükleri kimse onlara İsa gibi göründü" (Nisa, 155,156,157) .

"Öldürdükleri kimse onlara İsa gibi göründü"den maksat, yani ona benzeyen birini görüp, o zannettiler ve öldürdüler. Yahudilere büyük bir pay düşen öldürme olayını Mesih üzerine gerçekleştirmiş olmasalar bile Mesih olduğuna inandıkları kimse üzerine gerçekleştirmeleri yeterlidir. Ameller niyetlere bağlıdır. Kuran'da belirtildiği gibi yahudilerin Mesih'i katlettiklerini itiraf etmeleri ve başardık demeleri bize yeter.

Yahudiler fiilen Mesih'i katletmiş olmasalar bile ondan önceki peygamberlerden olan Zekeriyya (as), onun oğlu Seyyid Yayha ve diğer peygamberleri katletmişlerdir. Kur'an onlara hitab ederek şöyle diyor: "Ey Yahudiler her peygamber size, nefislerinizin istemediği şeyleri getirdiği zaman büyüklük taslayıp bir kısmını yalanlatıyor, bir kısmını da öldürüyor musunuz?"

Allahu Teala buyuruyor ki:

"Allah'ın ayetlerini inkar edenleri haksız yere peygamberleri öldürenleri, insanlardan adaleti emredenleri öldürenleri can yakıcı bir azapla müjdele. İşte onlar dünya ve ahirette amelleri boşa çıkanlardır, onların yardımcıları da yoktur" (Ali İmran, 21).

Noksan sıfatlardan münezzehe olan Allahu Teala Yahudiler hakkında şöyle buyuruyor:

﴿وَضَرَبْتُ عَلَيْهِمُ الدِّلَّةَ وَالْمَسْكَنَةَ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ. ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّانَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾.

"Onlara zillet ve yoksulluk damgası vurulmuştur Allah'ın gazabına uğramışlardır bu onların Allah'ın ayetlerini inkar etmeleri ve haksız yere peygamberleri öldürmelerindendir bu, isyan etmelerinden ve haddi aşmalarından ileri gelmektedir"(1).

Evet çağımızda yaşayan Yahudiler de cürüm, isyan ve haddi aşma konularında atalarıyla aynı mesuliyeti paylaşmaktadırlar. Bunun sebebi de, onların atalarının yaptığı cürümlerden razı oldukları gibi bu cürümleri işledikleri için onları övdüklerinden dolayıdır. Fakat, eğer şimdiki yahudiler atalarının yaptıklarından beri olduklarını kamuoyuna ilan eder de onlara bu yaptıklarından dolayı kızarlarsa, o zaman durum değişir. Ama heyhat işte bu noktadan hareketle Kur'an Peygamber (sav)'e çağdaş olan yahudileri, babalarının işledikleri cürümlerle itham edip eşit görmektedir. Nitekim Allahu Teala buyuruyor ki:

﴿وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾.

"Bir zaman da Musa ile kırk gece için vaatleşmiştik onun arkasından siz buzağıyı ilah edindiniz ve zalimlerden oldunuz" (2).

﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ: لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ. ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ

1) Bakara, 61

2) Bakara, 51

بَعْدَ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ. وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ ﴿١﴾.

"Hani ey Musa! biz Allah'ı açıkça görmedikçe sana iman etmeyiz" demiştiniz de, gözünüz göre göre sizi bir çılgılık yakalayivermişti. Sonra şükredesiniz diye ölmüşken size tekrar hayat verdik" bulutları üzerinize gölgelik yaptık" (1).

Bilindiği gibi Peygamberimize çağdaş olan Yahudiler buzağıya tapmamışlardı. Bu dediklerini kendileri dememişti ama geçmişlerinden memnun olmaları ve onlarla övünmeleri kendilerini de aynı suçta ortak haline getirmektedir. Allahu Tealanın şu sözü de bu manadadır:

﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾.

"Söyle ey habibim! Eğer mü'min iseniz daha önce Allah'ın peygamberlerini niçin öldürüyordunuz?" (2).

Evet Yahudiler, geçmişlerinin işledikleri cürüm vesairelerle damgalanmışlardır. Ama onlar bunlara rıza göstermekle kalmayıp, asırlar geçmesine rağmen gaddarlıkta kalpleri ürpertecek seviyede cürüm üzerine cürüm eklemiştir bize gaddarlık olarak yahudilerin mukaddes topraklarda çocuk, kadın, ihtiyar demeden sergiledikleri vahşi ve insanlık dışı hareketleri yeterlidir.

1) Bakara, 55, 56, 57)

2) Bakara, 91

SORU

Her hangi bir şahıs, az sonra sayacağım büyük günahlardan bir kısmını, ya da tüm kebaîr günahları işlemiş olsa, bir kadın ki fahişelik veya benzeri şeyleri yapsa, iffetli kadınlara iftira atmak, batıl yolla insanların mallarını yemek gibi suçları işlese, ama bunlarla beraber bu şahıs nasuh bir şekilde tevbe etsen, başkalarının mallarını yemesine gelince, bunları az olsun, çok olsun sahiplerine verebilme gücüne sahip olmadıgından ve parasızlıktan geri veremese. Bu şahıs hakkında siz ne diyorsunuz?

CEVAP

Kardeşimiz bize üç cürümdan soruyor. Bunlardan ilki zina suçudur. Bu suçtan Allah'a tevbe edebilir, pişman olur, Allah (cc)'dan bağışlanması için af diler, memeden çıkan sütün tekrar geri dönmeyeceğine inandığı gibi bu gibi günaha ebediyen dönmeyeceğine karar verirse tevbesi kabul edilir.

Bazı alimler bu konuyu biraz daha zorlaştırıyorlar. Bu gerçevede, zina eden bir insanın tevbe edebilmesi için zina ettiği kimsenin ailesine gidip affedilmek istemesi gerekiyor. Çünkü bu iş kul hakkına tealuk eden bir mesele dolayısıyla, kulların kendi hakları için müsamaha etmeleri, günah sahibinin tevbesinin şartıdır diyorlar. Burada söylemek istenen şudur; Mesela zina

eden adam affedilmek istediği kimseye gidecek, ben senin hanımınla veya kızınla zina ettim beni affet, hakkını helal et, diyecek. Tabiatıyla böyle bir işi yapmak aklen mümkün değildir. Çünkü gideceği adam onu öldürecek veya türlü işler yapacaktır.

İşte bu sebepten ötürü hukuk araştırmacıları zinadan dolayı yapılacak tevbenin kul ile yaratıcısı arasında olduğunu vurgulamışlardır. Tevbe edip Allah'a sığınır pişmanlık hisseder ve istiğfar dilerse umulur ki Allah onu bağışlar ve kendisini affeder. İffetli, namuslu, hiçbirşeyden habersiz mü'mine hanımlara iftira atmasına gelince; bu cürüm, dünya ve ahirette helak eden cürümlerden biridir. Nitekim Allahu Teala şöyle buyuruyor:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ. يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾.

"İffetli hiç bir şeyden habersiz mü'min hanımlara zina isnat edenler, şüphesiz dünyada da ahirette de lanetlenmişlerdir. Onlar için büyük bir azap vardır. Kıyamet günü onların dilleri, elleri ve ayakları yaptıklarına şahitlik edecektir" (1).

Allahu Teala dünyada iftira atmaya bir ceza koymuştur. Bunun adı haddi kaziftir. Haddi kazif, seksen sopadan ibarettir ki bu, maddi bir cezadır. İftira atanın bundan sonra yapacağı şahitliği kabul etmiyor ki bu da, medeni, terbiyevi bir cezadır. Bu cezayla o şahsın toplumdaki itibarı düşüyor ve bundan sonra şahitliğinin kabul olunmaması ile de kişisel bir ağırlığı kalmıyor iftira atanın bir de dini bir cezası vardır. Bu ceza da Allahu Tealanın şu sözüdür:

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾.

"İşte onlar fasıkların ta kendileridirler" (1).

Yani zina suçu isnad edenlere bir de fık sıfatıyla damga vurulmak vardır.

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾.

"Ancak bundan sonra tevbe edip kendilerini düzeltenler hariç doğrusu Allah gafurdur rahimdir" (2).

Peki bu suçtan nasıl ve ne ile tevbe edilir?

İşte bu konuda fıkıhçılar ve imamların farklı görüşleri vardır.

Bir defa burada hem Allah (cc)'ın hem de iftira atılan kadının hakkı vardır.

Bu isnadı bir topluluğun önünde yalanlaması gerekiyorki Allah ondan razı olsun veya iftira attığı hak sahibine gidip helallik isteyecek.

Yok hem kadının ırzını lekelesin, rüzgarın yayıldığı gibi anında her tarafa yayılabilen, hem kendine hem de ailesine leke bırakacak alçak sözler sarfetsin, sonra da dönüp; ben tevbe ettim Allah'a yöneldim, desin. Hayır bu kadarı yeterli değildir. Kendini yalanlaması yalan söylediğini itiraf etmesi veya hak sahibinin rızasını alması lazımdır. Hak sahibinin müsamaha etme yetkisi vardır, aksi taktirde seksen sopa yemek için kendi rızasıyla gelecek sonra tevbe edecekki tevbesi kabul olunsun.

Batıl ve gayri meşru yollarla insanların mallarını yemesine gelince. Ben diyorum ki, mali haklarda mutlaka mal sahiplerine baş vurmak mecburiyetindedir. Hatta üzerinde kul hakkı bulunan insan Allah (cc) yolunda şehit olsa bile bu hak insan için silinmiyor. Şüphesiz insan için Allah yolunda şehit olmaktan daha büyük bir tevbe yoktur. Buna rağmen Peygamberimiz'e birisi soruyor: "Ey Allah'ın Resulu, ben Allah yolunda öldürülürsem günahlarım silinir mi?" Peygamberimiz (sav) cevaben: "Evet"

1) Nur, 4

2) Nur, 5

buyuruyor. Biraz sonra Peygamber (sav) sorusunu tekkar ettirmek amacıyla, "Az önce ne demiştin?" diye sordu . Adam, "Şöyle demiştim..." diye sorusunu tekrar edince, Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Borç hariç. tüm günahları yok olur. Bunu da az önce Cebrail bana haber verdi" (Müslim).

Borç ve onun gibileri mutlaka sahiplerine verilmelidir.

Günahkar şahsın insanların mallarını rüşvet, gasp yağma ya da karıştırarak veya haram olan hangi yolla olursa olsun yedikten sonra, ben Allah'a tevbe ettim, demesi veya hacca gitmesi veya cihad edip şehit düşmesi yeterli midir? Hayır. Mali olan tüm haklar sahiplerine geri verilmelidirler. Nitekim meselenin bu yönü için hak sahibinin müsamahası dahi yeterli değildir. Ama ödeyemeyecek kadar acizse, hak sahiplerine gitsin ve onlardan rızalık istesin. Umulur ki onlar razı olurlar, razı olmasalar bile en azından içinden, ne kadar mal bulursa ilk planda hak sahiplerine vereceğine niyyet etmesi gerekir.

Bu hal üzere vefat edip mal sahiplerinin haklarını tamamlayamamışsa bile kıyamet gününde Allah (cc) onun hasımlarını razı edecek güce sahiptir.

Allah bağışlayan ve affedendir.

MASLAHAAT DOLAYISIYLA ESKİMİŞ KABİRLERİN NAKLİNİN CAİZ OLUŞU

Birleşik Arap Emirlikleri'ne bağlı "Duba" şehrinin belediye idaresinin bize gönderdiği mektup:

"İmdi dün zati alinizle aramda geçen telefon görüşmesine işaret ediyorum. O görüşmemizde Duba şehrinde halen devam eden kanalizasyon çalışmasından bahsetmiştik. O görüşmemizde de çalışmayı yürüten mühendis ve fen memurlarının görüşlerini içeren raporun ışığında ilgili problemi zatiialinize arzemiştim. Buna göre boruların 10 seneden beri kullanılmıyan eski bir okulun bahçesinde bulunan mezarlıktan geçme zorunluluğu var. Boruların geçmesi gereken mezarlıktaki ölülerin en yenisi 25 senelikdir.

Eğer kanal buradan geçmezse şehrin içinden geçecek ki, bunun neticesinde de toplumun maslahatlarını ilgilendiren büyük zararlar meydana gelecek şekilde trafik akışının aksamasından tutun da, oluşan su birikintileri şehirde iş, ticaret ve bunlarla ilgili toplumsal hayatı tamamen felç edecek, kazılan kanalların paralelindeki binalarda kendilerini tehdid eden tehlikelerle başbaşa kalacaklardır.

Bu problemın çözümünü İslam dininin emri doğrultusunda olacaktır o yüzden sizden ricamız kardeş Katar'ın üstün alimleriyle

de konuyu görüşüp şeriatımız İslam dininin bu konudaki görüşünü bize bildirirmenizdir. Biz de bu sayede çalışmamızı şeriatın ışığı altında yürütebilelim.

(Kardeşiniz Düba Belediye Müdürü)

CEVAP

Duba şehrinin belediye müdürü çok muhterem değerli müdür efendiye cevap:

Allah'ın selamı rahmet ve bereketi sizinde üzerinize olsun.

Şimdi hicri 17 Rebiülevvel 1390, miladi 22.5.1970 tarihli, mühendis ve uzmanların boru hatlarının illaki oradan geçmesi gerektiğine dair kararlarını içeren, eski bir mezarlık konulu mektubunuza karşılıktır.

Uzmanların, meşru şahsi kararlarına vakıf oldum. Boru hatlarının tek alternatifi olan şehirden geçmesi halinde gelecek zararları da öğrendim.

Kanunun şer'i yönünü kitaplarımızda bulunduğu kadar tetkik ettikten ve olayı da anlatılanlardan anladığım kadarıyla aşağıdaki açıklamayı yapıyorum.

Aslında mezarları nakletmek, ölüleri çıkartmak ve yerlerinden faydalanmak, ölünün saygınlığını ve hürmetini korumak amacıyla caiz değildir. Bu durum İcma ile sabittir. Ancak mezarlarının naklini meşrulaştıracak sebepler bulunursa o zaman caiz olabilir.

1- Mezar üzerinden epey bir vakit geçtiği bilinecek öyleki ölü toz ve toprak şeklini almış olacak bu da bilirkişiler tarafından tesbit edilecek bunun tesbiti için yer ve konumlar şehirlere göre farklıdır.

2- Ölü bu kabirde bulunmaktan rahatsız olduğu zaman; örneğin mezar çok eski olup su kanalizasyon ve benzeri rahatsız edici pisliklere mahal olduğu zaman,

3- Kabir veya bizzat ölü üzerinde hayatta olan bir insanın haklı olduğu zaman. Hatta fıkıhçılar böyle bir durumda kasten veya hataen değeri az da olsa, ölü bir malı yutmuşsa, karnının yarılmasına dahi cevaz vermişlerdir. Bazı fıkıhçılar da mezar sahibinin satın alındığı kişiye para ve benzeri borçlu olması, veya bir başkasının mezarı şufa hakkı ile satın alması halinde mezarın nakledilmesini caiz görmüşlerdir.

Hanefilere göre ise ölünün üzerine toprak atıldıktan sonra insan oğlunun hakkı olmadan, örneğin kabre çok değerli bir eşya düşmesi veya gasb edilmiş bir bezle kefenlenmesi veya kasıtlı olarak ölüyle birlikte değerli bir eşyanın gömülmesi gibi kul hakları olmadan çıkartılması caiz değildir görüşündedirler. Hatta Hanefiler diyorlar ki, "O mal 1 dirhem (50.000) lira olsa bile çıkartılır."

Aynı şekilde ölü daha önceden gömülmek amacıyla bir mezar satın alıp oraya defnedildikten sonra malın eski ortağı veya bitişikteki komşusu kalkıp şufa hakkıyla mala sahip olursa, bu kişi serbestir. İsterse ölüyü oradan çıkartır veya olduğu yerde bırakır. Kabrin üstünü de ekip ekmekte veya üzerine bina yapıp yaplamakta serbestir. Hanefiler şöyle devam etmişlerdir: "Çünkü malın içindede dışında da tasarruf etmekte mal sahibi serbestir isterse içerdeki hakkını bırakıp dışardakini alır isterse her ikisini birden alır."

İslam hukukunda ferdin böyle bir hakkı bulunduğu zaman bu şekilde tasarruf edebiliyorsa, aynı hakka toplum sahip olduğu zaman onların maslahatını temin etmek zararlarını def etmek söz konusu ise kendileri içinde böyle bir tasarruf bulunması ve bu hakkı kullanmaları hali caizdir.

4- Mezarlığın hepsine veya bir kısmına umumun (müslümanların hepsinin) maslahatı tealluk ediyorsa ve bu maslahat ölülerin kemiklerinin kalkmasını gerektiriyorsa o zamanda kabrin nakledilmesi caizdir. Bu hükmün sebebine gelince, İslam şariatındaki umumi kurallar şunlardır: "Küllün maslahatı cüzün masla-

hatından öncedir. Kamunun maslahatını temin için ferdin zararına tahammül edilebilir." Hatta şeriat bir nehrin geçirilmesi için veya yol yapımı için veya cami yaptırmak yahut genişletmek için kişinin arazisinin veya evinin istimlak edilmesine evinden barkından çıkartılmasına mücade etmiştir. Diri olan bir insan için bu kuralları tatbik etmek caizse hayatta olsaydı kardeşlerinin eziyetini istemeyecek olan bir ölü için haydi haydi caizdir.

Ölünün nakledilebilmesi için gereken bu sebepleri öğrendiğimiz zaman, aşağıdaki şartların tahakkuk etmesi halinde, bahsettiğiniz mezarlığın nakledilmesine cevaz verecek iki sebebin varlığını göreceğiz:

Birinci sebep: Çevredeki binaların varlığı sebebiyle kanalizasyon ve pisliklerin mezarlığın üzerinden geçip pis koku oluşturmaması ve çevre sağlığını olumsuz yönde etkilemesidir. Hanbeli mezhebine mensup Ellame İbni Kudame "Muğni" isimli eserinde der ki: "İmam Ahmet Bin Hanbel'e, bir kabrin olduğu yerden çıkartılıp başka bir yere nakledilmesinin hükmü sorulmuştu, o da ölüyü rahatsız edecek şu vs. gibi eziyet edici şeylerin bulunması durumunda bunun caiz olduğu cevabını verdikten sonra şöyle dedi. "Nitekim Talha ve Aişe'de naklolunmuştur. Yine İmam Ahmed bin Hanbel'e bostan ve değersiz yerlere gömülen mezarların ne olacağı sorulunca, başka yerlere nakledilmelerine bir beis görmemiştir" (*Dürri'l Muhtar*).

Şaafi mezhebine mensup "El-Marudi" Ahkami Sultaniyesi'nde şöyle der: "Kabre, sel ya da feleket uğradığı zaman, nakledilmesi caizdir." Ebu Abdullah ez-Zubeyri de nakli caizdir, demiştir. Diğerleri, caiz değildir, demişlerdir. İmam Nevevi: "Zubeyri'nin fetvası en doğrusudur. Sahihu'l Buhari'de, Cabir bin Abdullah (ra)'dan rivayet edildiğine göre: "Cabir babasını Uhud sonrası başka bir adamla aynı kabire gömmüştü. Cabir diyor ki: "Sonra canım rahat etmedi, altı ay sonra babamı çıkartmak istedim. Bir de ne göreyim, nasıl koymuşsam o şekilde duruyor, kulağı bile gevşememiş." Buhari'deki bir başka rivayeti, "Sonra onu çıkartıp tek başına bir başka kabre gömdüm" hadisi vardır.

İmam Nevevi der ki: "İbnu Kuteybe, Mearif isimli eserinde der ki: "Cennetle müjdelenen 10 kişiden biri olan Talha bin Ubeydullah, Uhud'ta şehit olup defnedilmişti."

Defnolanduktan otuz yıl sonra kızı Aişe, onu rüyada gördü Hz. Talha kızına, kabrine çok su sızıntısı olmasından şikayet etti. Bunun üzerine Aişe, babasının kabrinin açılmasını emretti ve yaş olarak çıkartılıp Basra'daki evine defnedildi."

İkinci sebep: Mezarlığın durması halinde fen memurlarının saydığı zararlarla şehir halkının karşılaşması durumudur. Halbuki şeriat, zararı ortadan kaldırmak mümkün mertebe onu aza indirmek, iki zarardan en hafifine katlanmak, iki maslahattan en alasını temin etmek için, en hafifini feda etmek gayesiyle gelmiştir. Bütün bunlar üzerine hiç kimsenin farklı görüşü bulunmayan görüşler olmakla birlikte şeriatın genel prensiplerindendir.

O halde mezarlığı olduğu gibi bırakmak, müslümanların hayatta olanlarına zarar verecekse, dirilerin maslahatını temin etmek tercih edilir ve mezarlıktan faydalanmak caiz olur mezardaki ölümler ise bir başka mezara nakledilir.

Nitekim Şeyhulislam İbni Teymiye, fetvaları arasında şöyle der: "Muaviye halifeyken Medineye kaynak sular akıtmak istedi. Bu kaynakların adı "uyunu hamza"dır. Bundan önce Medine'de bir tane akar çeşme yoktu. Tabi bu suların temini şehitlerin kabirlerinden nakledilmelerini gerektiriyordu. Bu yüzden onları yaş yaş naklettiler, hatta taşıyıcı bir daha varmadan ayakları kan içinde kalıyordu."

Şüphesiz Muaviye bütün bunları içinde çok sahabi bulunan Medine'de yapıyordu, hiç kimse de onun bu hareketini yadırgamıyordu. İşte bu işte şer'an icma sayılır. Buna binaen (icmaya dayalı olarak) şer'an mezkûr mezarlıktan aşağıdaki şartlar eşliğinde kamu adına yararlanılabileceğini görüyoruz:

Birincisi: Gereken ihtiyaç, üzerinden en az yirmibeş sene geçmiş olan kabirle giderilecek, bunun dışındakilere kesinlikle

dokunulmayacak ancak, ihtiyaç öbürlerinin cüzlerinin de kaldırılmasını gerektiriyor, ya da çalışan sular diğer kabirlerdeki ölülerin cüzlerine de ulaşılır veya zanni galible ulaşmasından korkuluyorsa o takdirde kemik tozlarının nakledilmesi caizdir.

İkincisi: Nakil işini yapacak olan işçiler kazarken azami ölçüde ölülerin kemiklerini kırmamaya dikkat edecek, zira Ebu Davud, Peygamberimiz (sav)'e isnaden şu hadisi rivayet etmiştir: "Ölünün kemiklerinin kırılması dirinin kemiklerinin kırılması gibidir."

Üçüncüsü: Üzerinde çalışılan büyük bir saygıyla nakledilen ölünün kemikleri bilirkişilerin ve din adamlarının talimatı altında ve göstedikleri şekilde toplanmalıdır.

Bu konuda bizim anladığımız bu kadar.

Allah (cc) muvaffak kılandır.

TASAVVUFUN İÇ YÜZÜ

SORU:

Sofilik ve tasavvufun iç yüzü, hakkikatı nedir? Tasavvufun İslam'daki yeri nedir? Duyuyoruz ki sofilerden bazıları ilmiyle, ameliyle İslam'a hizmet etmektedir. Bununla beraber sofilerin diğer bir kısmının da İslamı bid'at ve dalaletlerle yıktığını duyuyoruz, bunlarla öbürlerinin arasındaki fark nedir?

CEVAP:

Tasavvuf bir çalışma metodudur. Hemen hemen bütün dinlerde bulunur. Daha çok ruhani tarafa dalmayı esas alıp bu konularla fazla ilgilenmekten ibarettir.

Bu şekil bir çalışma diğer bir çok dinlerde bulunur.

Hintliler'de bu şekil bir çalışma vardır. Hindistan'da fakir insanlar güya kendilerine göre ruhlarını terbiye edip terakki (yükselme) amacıyla kendilerine türlü eziyetler ediyorlar. Hristiyanlıkta da bu tür çalışma vardır. Rahiplik sisteminde ise daha çoktur.

Fârisilerde ruhu yüceltmek için Maniy mezhebi vardır.

Yunanlılar da bu amaçla Revakiler mezhebi ortaya çıkmıştır.

Daha birçok memleketlerde de insanların fiziki yapılarına ver-

dikleri önemi ruhi yapılarına da vermeleri gerektiği konusunda bir sürü çekişmeler yaşanmıştır.

Ama İslam gelir gelmez ruh ile beden, akıl ile vücut hayatlarını eşit bir şekilde ölçüye koymuştur.

İslam'ın tasavvur ettiği manada insan: Beden, akıl, ve ruhtur. O halde bu cüzlerden her birinin hakkını vermek müslümanın görevidir.

Zira Peygamberimiz (sav) ashabı arasında bu cüzlerden birine daha fazla önem verenleri ikaz etmiştir.

Nitekim devamlı oruç tutup hiç yemiyen, devamlı ibadet edip hiç uyumayan ailevi ilişkilerini tamamen askıya alan Abdullah bin Amr İbni As'ın haberi Peygamberimiz'e ulaşınca Peygamber (sav) kendisine şöyle buyurmuştur:

"Ey Abdullah, şüphesiz gözlerinin, ailenin ve vücudunun senin üzerinde hakkı vardır, o halde her hak sahibine hakkını ver."

Aynı şekilde sahabelerden bir kısmı, Peygamber (sav)'in hanımlarına onun ibadetinden sorduktan sonra sanki azımsayarak birbirlerine şöyle dediler: "Resulullah (sav) nerde biz nerde. Zira onun geçmiş ve gelecek bütün günahları affedilmiştir." Bunun üzerine içlerinden bir tanesi; "Ben bundan sonra devamlı oruç tutacağım. Bir günümü dahi yiyerek geçirmeyeceğim." Diğeri, "Ben de geceleri hep ibaretle geçireceğim, kesinlikle uyuymayacağım." Bir başkası da, "Ben de kadınlardan kaçınacağım, kesinlikle evlenmeyeceğim" diyerek belli ibadetlere nezrettiler.

Onların bu sözleri Peygamber (sav)e ulaşınca, onları derhal toplayarak şu konuşmayı yaptı: "Dikkat edin, içinizde Allah'ı en çok bileniniz, ondan en çok korkanınız benim. Buna rağmen ben gecenin bir kısmında kalkıp ibadet ediyor, diğer bir kısmında da uyuyorum. Bazen oruç tutuyor, bazen yiyorum, hem ben kadınlarla da evleniyorum. O halde kim benim sünnetimden yüz çevirirse o benden değildir."

İşte İslam'ın hayat ölçüsü bu noktadan hareketle başlamış ve her cüze kendi hakkını vermiştir. Ancak tasavvufçular insanların madde ve akla ehemmiyet verdikleri sırada kendilerini göstermişlerdir. İnsanların maddeyi önemsemeleri de fetihlerin yaygınlaşması neticesinde bazı insanların zenginleşmesi ve insanların iktisadi hayatlarının güllük gülüstanlık olması neticesinde ortaya çıkmıştır. Maddeye aşırı derecede ağırlık veren insanlar her şeyi akıllarıyla halletmeye başladılar. Bunun neticesinde iman adeta felsefeye, kelim ilmine ve münakaşaya dönüşmüş gibi bir hal ortaya çıktı. Bunlar da ruhu doyurmuyorlardı. Hatta Fıkıh ilmi bile sanki azalarla yapılan ve insanın dış yüzüne ait kalple alakası bulunmayan, ibadetlerin zahiri görünümüyle ilgilenen bir ilimden ibaret olmaya yüz tutmuştu.

İşte tam bu sırada tasavvufçular bu boşluğu doldurmak ve ne fıkıhçıların ne de kelamcılarının beceremediği bu işi becermek istediler. İnsanların dıştan önce iç yüzlerini temizlemeyi, kendilerini nefislerinin hastalıklarından kurtarmayı amaç edindiler. Kalp amellerine öncelik tanıyan ruhi ve ahlaki terbiye ile meşgul oldular, var güçleriyle parlak düşünceleriyle ruh ve ahlaki yapılarını temizlemeye yönelten tasavvufçular ortaya çıktı. Hatta bazı sofiler, "Tasavvuf ahlaktır, kim ahlakını artırırsa tasavvufunu artırmış olur", demişlerdir.

İlk sofiler kitap ve sünnete bağlı, Allah'ın belirlediği sınırlar önünde duran düşüncede ve sulukte bidat ve uydurukları kaldırıp atan insanlardır.

Tasavvuf önderlerinin eliyle bir çok insan islama girmiş bir çok insan, hatta sayılmayacak sayıda günahkar tevbe etmiştir. Onlar ancak taassup ve kendini beğenenlerin inkar edebileceği, Ruhi marifet ve tecrübeler servetini geride bırakmışlardır.

Ne var ki tasavvufçulardan da bir çoğu bu konuda çok aşırı giderek işi aslından ve doğru yolundan çıkarttılar. Öyle ki bazılarının İslami olmayan sözler söyledikleri herkesçe bilinmektedir. Mesela, hakikat ve şariat mefhumlarını ortaya atmaları

gibi... Buna göre mahluka da kim şeriat gözüyle bakarsa onlara zulmetmiş olur. Kim hakikat gözüyle bakarsa onları mazur görür. Tasavvufçuların bazılarına göre vicdanlar ve gönüller hükmün kaynağını oluşturabilmektedir. Yani kişi bir hükmü çıkartmak için kalbine ve vicdanına danışabilir. Yine bunların bazıları hadisçilerin, "bana filanca şahıs falanca şahıstan aktardı" dedikleri gibi, "bana Rabbimden aktarıldı" veya şöyle derler: "Siz ilminizi ölümlerden alıyorsunuz, bizse ilmimizi hiç ölmeyen diriden (Allah'tan) alıyoruz" yani kendilerine göre direkt semadan vahiy almaktadırlar.

Bu taşkınlığın bir çeşididir. Yine buna benzer bir başka çeşidi de, terbiye yönüyle müridin şahsiyetini yok sayacak şekilde taşkınlık yapmaktır. Onların şu sözleri buna örnektir: "Şeyhinin huzurunda mürid, gasilin önündeki ölü gibi olmalıdır. Kim şeyhine "Niçin?" derse felah bulamaz, kim itiraz ederse dergahtan kovulur."

Bu tür hareketler müslüman çocuklarının bir çoğunun azimlerini katletmekte ve onlara olumsuz teslimiyet ruhunu oluşturmaktadır. Mesela onların: "Kullarına dilediğini yapıyor. Mülkünü sahibine bırak, yaratılanı yaratanla başbaşa bırak" vs. sözleri buna örnektir.

Yani böyle demekle tüm değişimin fesat, zulüm ve diktatörlüğün önünde elpençe durulması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu düşüncede öbürleri gibi sofilerin sayesinde ortaya çıkan bir uyduruktan ibarettir.

Fakat şunu ifade edelim ki, ehli sünnet ve selef ulemasının çoğu, tasavvuf ilimlerini kitap ve sünnetle tashih ederek onlarla bağdaşmayanları ortaya koymuşlardır. Özellikle selef ulemasının araştırmacıları bu konu üzerinde uyarıda bulunmuşlardır. Mesela İbni Kayyim gibi bir alimin, ne ifrata ne de tefride kaçmadan tasavvuf ilimlerini itidal içerisinde kitap ve sünnet terazisiyle tarttığını görüyoruz. Bu ölçü dahilinde tasavvuf konularını içeren değerli bir eser yazmıştır. Bu eserin adı "Midracussalikin İlame-

nazilissairin"dır. Bu eser Hanbeli mezhebine mensub Şeyhulislam İsmail el-Harevi'nin "Menazilussairin ile mekamati iyyake nebudu ve iyyake nestein" adlı kitapçığının şerhi (açıklamasıdır.) Bahsettiğimiz kitap üç ciltten ibaret olup konuları tamamen kitap ve sünnet ışığı altında işlenmiştir. Biz bu kitabı rahatlıkla okuyup istifade edebiliriz.

Meselenin özü şudur: Her insanın söyledikleri doğru olacak, diye bir şey yok, söylediklerinin bazıları alınıp bazıları terkedilebilir. Hüküm hatadan masum olan, kitab ve sünnetten ibaret olan nastadır.

Dolayısıyla biz; tasavvufçuların, Allah (cc)'a itaat etmek insanların birbirlerini sevmeleri, nefsin kusurlarını, şeytanın tuzaklarını ve bunların ilacını öğrenmek ve kalpleri yumuşatacak ahireti hatırlatacak metodlarına önem vermek gibi aydınlatıcı taraflarını alabiliriz.

Biz kendimize lazım olan çoğu ilimleri onların kötü ve aşırı taraflarından sakınarak, kitap ve sünnet terazisiyle tartan bazı tasavvufçulardan (İmam Gazali gibi) öğrenebiliriz. Tabii bunu yapabilmek için ilim ve marifet ehli olmak lazım, yoksa herkesin bu işe gücü yetmez.

Allah (cc) muvaffak etsin.

TASAVVUF

SORU

Biz, kültür ve meşrepleri değişik olan insanlar biraraya gelerek oturmuş bazı dini konularda tartışıyorduk. Bu sırada laf lafı açarak konuşma bizi tamamen görüş farklılığı içinde olduğumuz bir konuya getirdi.

İhtilaf içinde olduğumuz konu tasavvuf onun kitapları tarikatları fikri ve terbiyevi metotlarıdır.

Kimimiz tasavvufu tamamen silip atarak onu esas İslam'ın zıddı kabul ederken kimimiz de tasavvufun marifet zevk ve suluk bakımından İslam'ın özüne ulaştıran tek yol olduğuna itibar ederek onu kayıtsız şartsız kabul etti.

Her birimizin düşünce yolunu çizen kültür yapısı değişik olduğu için hiç birimiz bu konuda ortak ve kesin bir görüşe varamadık.

Bu yüzden bizim sizden istediğimiz tasavvufun çerçevesini doğuşunu amacını, seçkin ve ayıp taraflarını açık ve net bir şekilde açıklamanızdır ki, biz de bu sayede lehine ve aleyhine hiç bir taassuba kapılmadan bir delile dayanarak tasavvuf konusunda tavrımızı belirleyelim.

Allah istediğiniz her konuda sizleri muvaffak etsin ve ilimlerinize müslümanları faydalandırsın.

CEVAP

Biz bundan önceki fetvamızda bu konuyu arz etmiştik. Ancak gerek övenlerin gerekse yerenlerin ifrat içinde olmaları; bu nedenle meselenin hakikatini ortaya koyamamaları sebebiyle, ehemmiyetine binaen konuya bir defa daha dönmemize bir mani yoktur. Zaten yukarıda bahsettiğim nedenlerden ötürü konu biraz daha açıklamaya muhtaçtır.

Tasavvufa bilinçli bir şekilde yönelmek isteyenlerin yolunu biraz daha aydınlatmamızda bir beis görmüyorum.

Sahabe ve onların terbiyesi altında yetişen tabiin devrinde müslumanlar, İslam'ın tümünü kendi ölçüsünde eşit bir şekilde ifrata tefrite kaçmadan gerektiği kadar detay ve derinliğe dalarak hem öğreniyor, hem de öğretiyorlardı. Onlar bir tarafı diğer taraf üzerine tercih etmiyor. Hepsine eşit ölçüde değer veriyorlardı. Bedenin batınıyla (iç yüzüyle) ilgilenirken dış yüzünden gafil kalmıyor, dış yüzüyle ilgilenirken de, iç yüzünden gafil kalmıyorlardı. Bilakis onlar, akıl, ruh ve bedenle toptan ilgileniyor, aynı ehemmiyeti gösteriyorlardı. Toplumu fertle beraber değerlendiriyor, dünya ve ahiret maslahatlarını daima gözetiyorlardı. Fıkıhçıların: "Kulların maslahatları hem dünyada hem de ahirettedir" sözlerinin en güzel örneği idiler. Ama dahili veya harici nedenlerle hayat gelişip zor şartlarla karşılaşılınca İslam toplumunda kimileri (Kelamcılar gibi) tüm maksadlarını akıl tarafına sığdırdı. Kimileri de, mesela fıkıhçılar gibi, büyük bir ağırlıkla zahiri amellerle ilgilendi. Bu arada kimilerini de dünyanın değersiz hayat ve madde sevgisi meşgul ederek onları madde ve geçim derdine boğdu. Örneğin zengin yöneticiler ve onların kafilesinde yürüyen dünyanın diğer talipleri gibi. Bu sırada tasavvufçular ortaya çıkarak çok önemli ve ihmal edilen, ne fıkıhçıların ne de kelamcıların dolduramadıkları boşluğu doldurmak ve insanlığı dünyanın eşya ve süslerinden kurtarmak için İslam hayatında ruh ve nefis taraflarını ilgilendiren tasavvuf mefhumunu gündeme getirdiler.

Selef uleması yukarda belirttiğimiz gibi İslam'ı bir bütün olarak kabul ediyor, dini oluşturan İslam iman ve ihsan mefhumlarını eşit ölçüde yaşıyorlardı. Daha sonra fıkıhçılar İslam'ın zahiri hükümlerini öğrenmekle tanındılar ve yalnızca bu tarafla ilgilendiler. Kelamcılarda itikadi konular ve bu konuların etrafında ihtisas yaptılar. Hal böyle iken geride yalnızca ihsan mefhumu kalmıştı, tasavvufçularda gelip biz de ihsan konusunda ihtisas sahibiyiz dediler. Tasavvuf insanı her şeyden çekip yaratılışın son gayesine ulaştırmaya çalışmaktadır. O gayede nefisle mücadele ve lüks hayatı terketmek yoluyla insanı, Allah'ın gazabından ahiretin azabından kurtarıp şeriatın edebiyatı edeplemek ve ona Allah'a saygıyı öğretmektir. Sonraları tasavvuf alimlerinden nefis terbiyecilerinden bazıları Allah'tan (korkmak ve korkutmak) tarafında çalışmıştır. Örneğin Hasan-i Basri Hazretleri gibi daha sonra bu mefhum yerini yavaş yavaş, hubbi ilahi (Allah'ı sevmek) adı altında yeni bir unsur almıştır. Bu unsur Rabi'atü'l Adviyye (ö. hic. 180)'nin şiirinde, Ebu Süleyman ed Derani (ö. hic. 210)'nin Zinnu'l Mısıri (ö: Hic. 245)'nin, Ebu Yezid el-Bestami ve diğer tasavvufçuların sözlerinde görülmektedir. Bu alimler Allah'a itaatı ve farzları yerine getirmeyi ne cehennem azabı korkusuyla ne de cennet isteğiyle yapmadıklarını bilakis Allah'ı sevdikleri ve ona yaklaşmak istedikleri için yaptıklarını serahaten (açıkça) söylüyorlardı.

Hatta bu konuda Râbia'nın şu sözü, şöhret kazanmıştır: "Onların hepsi ateş korkusundan ibadet ediyorlar, ondan kurtulmayı büyük bir pay görüyorlar, veya cennet bahçelerine girip nimetlerden nasiplerini almak ve selsebil adındaki cennet çeşmesinden içebilmek amacıyla ibadet ediyorlar. Benimse cennet ve cehennemde payım yoktur, çünkü ben sevgimin yerine geçecek bir şey aramıyorum."

Daha sonra tasavvuf ruhi ve ahlaki terbiye olmaktan çıkıp İslam'ın temel prensiblerinden tamamen uzak garip kavramlara sahne olan bir felsefe halini almıştır. Bunun en bariz örneği, hulul ve vahdetü'l vücud mefhumunu savunmaktır. (Hulul ve vahdetü'l

vücut, Allah'ın kainattaki tüm eşyanın suretine girmesi ve onda zuhur etmesi anlamında bir kavramdır, dileyen konuyu akaid ve kelam ilmine ait kitaplardan detayıyla öğrenebilir). Evet tasavvuf aldatıcının aldatmasına uğrayıp, ben Allahım diyen Hallacı Mansur'un eliyle epeyi bir değişiliğe uğramıştır ve bu söz yaratıcının (Allah'ın) yaratılanın suretine hulul ettiğini söyleyen bir mezhebin görüşüne göre söylenmiştir.

Hristiyanlar da Mesih (İsa a.s.) hakkında böyle söylemişlerdi. Hallac'ın bu değişimi tüm fıkıhçıların gazabını kazanmasına neden oldu ve hicretin 309. senesinde katledildi tasavvufçuların bir çoğu kendilerinin Hallac'ın düşüncesinden uzak olduğunu söylemektedirler.

Daha sonra "vahdeti vücut" felsefesinin bu değişiminin Muhyiddin Arabi'nin kendi mezhebi üzerine telif ettiği eserlerden anlaşıldığına göre, daha da arttığını görüyoruz. Muhyiddini Arabi (ö. Hic. 638) ve onun gibi, Allah'tan başka hiç bir varlığın olmadığını kainatta ikiliğin düşünülemediğini iddia edenlere göre tasavvuf tamamen değişmiştir. Bunlara göre yaratan ve yaratılan Rab ve merbub olayı ortadan kalkmıştır.

Ahlakın direği olan mesuliyeti tamamen ortadan kaldırıp iyilerle kötüler, muvahidlerle putperestler arasını eşit kabul eden bu felsefeye göre, her şey hakkın (Allah'ın) ekranıdır. .

İbni Arabi bu amaçla şöyle demiştir:

"Andolsun ki benim kalbim her şekli kabul eder hale geldi. Benim kalbim rahiplere manastır, geyiklere mera (otlama yeridir) putlara ev, Kabe'ye örtü, Tevrat ve Kuran mushaflarının kabıdır."

Gerçekte bu mezhep viraneler mezhebinden ibarettir.

Bu tasavvufî akımların ardından insanlar, tasavvuf konusunda farklı görüşleri taşımaya başladılar. Kimisi onların lehinde taasuba dalmış, onların daima iyiliklerini dile getirmiştir. Her konuda onların düşünceleri doğrultusunda kendini yönlendirerek hata bile olsa, onları himaye etmiştir. Hatta onların hata ile hükmede-

bileceklerini hiç bir zaman düşünmemiştir. Kimisi de tasavvufçuların aleyhinde bir taassuba kapılmış ve her konuda onları kötüleyerek, tasavvufun İslam'la alakası olmadığını hatta Hristiyanlık, Hinduizm, Budizm ve diğer dinlerden alınıp İslam'a sokulduğunu iddia etmiştir.

Ama insafın gereği şunu söylememiz lazımdır ki; tasavvufun İslam'da inkar edilmeyecek kökü, kimseye gizli kalmıyacak derecede genel prensiplerini içeren özü vardır. Biz bu hakikatı Kur'an'da, sünnette, Efendimizin ashabının sade hayatlarında müşahade ediyoruz. Örneğin Hz. Ömer (ra), Hz. Ali (ra), Selmani Farisi (ra), Ebu Zer Gıfari (ra) ve daha birçok sahabi.

Kur'an ve sünneti okuyan herkes, bu iki kaynağın birçok kere dünya hayatının fitne ve süslerinden sakındırıp tüm arzuları Allah'a ve ahirete yönlendirdiğini, kalpleri cennete ve içinde olan Allah'ın rızasına, O'nun yüce cemaline bakmaya teşvik için tahrik ettiğini, cehennem ve içinde olan maddi ve manevi azaptan korktuğunu müşahade edecektir. Bununla birlikte Allah'ın kullarını sevdiğini ifade eden ayetlere de rastlayacaktır. Örneğin Allahu Teala'nın şu sözleri: "O, onları seviyor onlar da onu seviyor." "İman edenler Allah'ı herşeyden daha çok seviyorlar." "Allah ih-san sahiplerini sever." "Allah sabredenleri sever." "Şüphesiz Allah, onun yolunda tek bir sıra olarak kurşunla dökülmüş bina gibi sağlamca savaşanları sever." Bütün bunlarla birlikte Kur'an ve birçok hadiste, Züht, tevekkül, tevbe, şükür, yakın, (tam teslimiyet) takva, murakabe (yaptıklarını kontrol etmek) ve benzeri dini değerlerin varlığını görecektir. Bu değerlerle ilgili açıklamaları, yorumları kendi aralarındaki düzenleme ve fazilet sıralamalarını tasavvufçuların haricinde kimsenin gerektiği kadar yapmadığını görüyoruz.

İşte bu yüzden tasavvufçular, ümmetin taifeleri içinde nefsin ayıplarını daha iyi tanıyor, kalb hastalıklarını şeytanın tuzaklarını daha güzel biliyorlar. Aynı şekilde tasavvufçular suluk (tarikatte ilerleme) ve saliklerin (ilerleyenlerin) hallerine ve onları terbiye

edilme metoduna daha çok yardımcı oluyorlar. Bu sayede nice is-yankarlar onların yol göstermesiyle tevbe etmiş, nice kafirler de müslüman olmuştur. Fakat tasavvuf ilk devirde dini ibadetlerde ahlakı terbiye etmek ve ibadetleri yalnızca Allah'a yapmak amacını taşıyordu. İbnu'l Kayyim'in de dediği gibi, kıvamı kişinin iradesi altında idi. Ama daha sonra İslami ahlakın ilmi olmaktan çıkmış bir marifet nazariyesine dönüşmüş, nefsi temizleme yolundan yürüyerek keşif ve feyzi ilahi olmaya koşmuştur. Daha sonra da bildiğimiz değişiklikler meydana gelmiştir.

Bu yüzden yabancı etkenlerden bazı şeylerin tasavvufa sızdığını inkar etmek, kişiyi ifrat ve tefritin ortası olan İslam'da itidal vasfından çıkartıp rahiplerin uğradığı katılık gibi katılığa, Budistlerin uğradığı aşırılık gibi aşırılığa götüren mukaberet (büyüklük taslamak)tan ibaret olur.

Sofilerin yanında meydana gelen değişim görüntülerinin bazıları şöyledir:

1- İyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırabilecek bir seviyede şahsi zevk, vicdan veya ilhamın varlığına itibar etmek, hatta bu konuda tasavvufçuların bazıları daha da aşırı giderek, hadis ule-masının, "Falan hadisçi fılandan, o da Resulullah'tan bize aktarmıştır" sözlerine karşılık, "Kalbim bana Rabbim'den aktarmıştır" gibi sözler sarfetmelerine sebep olmuştur..

2- Şeriat ile hakikatı birbirinden ayırmaları ve şu sözleri: "Kim mahlukata şeriat gözüyle bakarsa onlara zulmetmiş olur, kim de hakikat gözüyle bakarsa onları mazur görür." Bu söze göre ne kafirle harbedilir ne de inkar eden yadırganabilir.

3- Kur'an ve sünnetin metoduna uymayan bir tarzda dünya işini aşırı bir biçimde hakir görmeleri. "Ey Rabbimiz bize dünyada da ahirette de iyilik ver." "Ey Allahım kurtuluşumun bağlı olduğu dinimi güzelleştir. (Yani kurtulmamın temelini oluşturan dini konularda beni başarılı kıl) İçinde yaşadığım dünyamı da iyileştir (yani geçimimi güzelleştir)." Onların bu tu-

tumu sahabenin metoduna da muhaliftir. Nitekim sahabenin tutulan ve diğer sahabilerce benimsenen şu sözü bu metodu ifade etmektedir. "Hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış."

4- Müslümanların genelini etkisi altına alan ve onlara, "insan belli bir yolda yürütülendir, seçenek hakkı yoktur" fikrini aşıl原因, "yapılan yıkımlara karşı durmanın, batılla savaşmanın hiçbir faidesi yoktur," fikrinin temeli olan ve tasavvufçuların bir çoğunda bulunan iradesizlik ve zorunluluk fikri... Bu fikre göre Allah (cc) kullarını dilediği doğrultuda götürür kulların seçenek hakları yoktur. Hatta bu fikre binaen aralarında şu söz meşhur olmuştur: "Mülkünü sahibine, yarattığını halikine bırak." Bu fikir müslümanların bir çoğunda hezimet ve sürünmek ruhunun galip olmasına sebep olmaktadır.

5- Suluk ve düşünce terbiyesiyle müridin şahsiyetini inkar, itiraz bir yanda dursun, onun münakaşasını bile yapmayacak. Yok demek bir tarafta kalsın, "niçin" bile diyemeyecek derecede hiçe saymak. Bu fikre dayanarak şu kelimeleri sarfetmektedirler: "Şeyhinin huzurunda mürid yıkayıcının önündeki ölü gibi olmalıdır" "Şeyhine "niçin?" diyen felah bulamaz."

Son zamanlarda bu tür fikirler yaygınlaşmış ve samimi olmalarına rağmen birçok müslüman da bu fikirleri kabul etmiştir. Bu yüzden müslüman ülkelerde yeniden İslami kalkınma hamlesinin sabahı yaklaşınca, birçok kültürlü insan bu olumsuz fikirlerin İslam olduğunu zannederek İslam'ın asıl evrensel hükümlerini bilmedikleri için ondan yüz çevirmiş çok azı geri dönmüştür.

Hem burada şunu da eklemeliyiz ki, ifrat ve tefritten uzak olan ve itidal içindeki ilk sofiler haktan uzaklaşmanın ve değişimin çok tehlikeli olduğunu belirterek, şeriataın yanılmaz ve sarsılmaz prensiplerine bağlı kalmanın gerekliliğini vurgulamışlardır.

İbnu'l Kayyın, değişime uğrayan bu sofilerin şeyhlerinden bu

konuda birçok sözler nakletmektedir. Bunların arasında bu taife-
nin şeyhlerinden ve büyüklerinden olan Cüneydi Bağdadi de
vardır (ö. hic. 297). Mesela Cüneydi Bağdadi şöyle diyor:
"Mahlukata bütün tarikatlar kapalıdır. Ancak Resulullah (sav)'ın
izlerini takip edenler hariç." Başka bir sözünde: "Kim Kuran ez-
berlemiyor, hadis yazmıyorsa bu yolda imam olamaz, çünkü bi-
zim ilmimiz kitap ve sünnete bağlıdır."

Ebu Hafs şöyle der: "Kim hal ve hareketini kitap ve sünnetle
tartmaz kötülüklerini yermese divani ricalden (meşayihden)
sayılmaz."

Ebu Süleyman Ed-Derani der ki: "Bazen günlerce kalbime
kavmin başına gelen nükteler düşmektedir. Ama ben bunları
yalnız iki adil şahitle kabul ediyorum. O şahitlerde Allah'ın ki-
tabı, Resulü'nün sünnetidir."

Ebu Yezid el-Bestami der ki: "Kendisine havada uçacak ka-
dar keramet verilen bir adam görseniz onun Allah'ın emir ve ya-
saklarına karşı tutumuna, sınırları korumasına, ve şeriatı harfiy-
yen yaşamasına bakmadan kerametlerine aldanmayın."

Umuyorum tasavvufçular hakkında yapılan yorumların en ada-
letlisi bir soru üzerine İbni Teymiye'nin verdiği cevaptır. Onun
cevabı arasında şu cümleler yer almıştı: "Onların tarikatları konu-
sunda insanlar çekişmişlerdir. Bir taife sofilik ve tasavvufu
kötülemiş ve şöyle demiştir: "Onlar sünnetin dışına çıkan bidat
ehlidirler." İmamlardan bir taifenin onları kötüleme konusunda
malum sözler sarfettikleri, kelim ve fıkıh ulemasından da bu tai-
fenin görüşünü paylaşanlar olduğu nakledilmiştir. Başka bir tai-
fede onları övme noktasında ileri gitmiş ve onların peygamber-
lerden sonra mahlukatın en faziletlieleri olduklarını iddia
etmişlerdir. Ama her iki tarafta kötüdür."

Doğru olan şudur: Tasavvuf alimleri de diğer alimler gibi Al-
lah'a itaat için içtihat etmektedirler. Dolayısıyla içlerinden kimile-
ri içtihadına göre ilerlemiş ve hakikate yaklaşmıştır. Kimileri de

yine cennet ehlinden olmakla birlikte iktisatta kalmıştır. Her iki sınıfla da içtiihad edip hata yapan günah işleyip tevbe eden veya etmeyen insanlar olabilir.

Bunlara intisab edenlerden de nefsine zulmeden, Rabbine isyan edenler vardır. Nitekim kendilerine bidat ve zındık ehlinden intisab eden taifeler vardır. Fakat araştırmacılara göre bu tür insanlar tasavvufçulardan değildir. Mesela Hallacı Mansur'u tarikatının efendisi Cüneydi Bağdadi gibi bu tarikatın birçok meşayihî, yadırgamış ve onu tarikattan çıkarmıştır.

Allah (cc) herşeyi daha iyi bilendir.

İÇİNDEKİLER

7. BÖLÜM HAC VE UMRE HAKKINDA

Tatavvu Haccı mı Sadaka mı?	7
Kadının Mahremi Olmadan Haccetmesi.....	13
Uçakla Yolculuk mu Daha Efdal Yoksa Yürümek mi?.....	18
Küçük Yaşta Hac Yapmak.....	20
İlim ve Din Arasında Zemzem Suyu	22
Hacer'ül Esved Hakkındaki Şüpheler	28
Taşlardan Hayır, Bereket Dilemek Şıktır	31
Müzdelife'de Gecelemenin Hükümü Nedir?.....	33
Hz. İbrahim'in Makamı ve Bu Makamın Başka Yere Nakledilmesi.	35
Hac İnabeti (Başkasının Yerine Hac Yapmak).....	44

8. BÖLÜM BAYRAMLAR VE KUTLAMALAR HAKKINDA

Şaban Ayının Onbeşinci Gecesinde (Berat Kandilinde) Yapılan Dua	49
Berat Kandilinde Yapılan Dualar ve Bu Gecede Biraraya Gelmek.....	52
Recep Ayı.....	55
Recep Ayında Oruç Tutmak	58
Kurban Bayramı Arefesinde Oruç Tutmak.....	60
Kurban Kesmek	61
Kurban Bayramında Getirilen Teşrik Tekbiri.....	63
Kurban Kesmenin Hükümleri	65
Aşure Orucu Büyük Günahlara Keffaret midir?	74
Yahudilerin Aşure Orucunun Müslümanlarla Aynı Güne Rastlaması	78
Aşure Gününde Sürme Çekmek ve Aile Efradını Zenginleştirmek.....	79

9. BÖLÜM

KADIN, AİLE VE BOŞANMA HAKKINDA

Kadının Herşeyi Şer midir?	83
Peruk Takmak ve Kadının Kuaföre Gitmesi	90
Kadının Yüzünü Göstermesi ve Hicap Hakkında.....	94
Kadının Eşinin Oğluyla Yalnız Kalması	101
Müslüman Kadının Şer'i Giysisi.....	104
Tahrik Edici Görüntülerden Çabucak Etkilenmek	110
Nişanlı Bir Kişinin Nişanlısıyla Yalnız Kalması Doğru mudur?	113
Yüksek Mihir	116
Başka Anne-Babadan Olan Üvey Kardeşlerin Evlenmesi.....	119
Müslüman Bir Kadın Komünist Bir Kimseyle Evlenemez	120
Tırnakların Boyanması	123
Kadının Saçını Kapatması	124
Evlilik ve Sevgi.....	128
Muharrem Ayında Evlenmek	131
Erkeğin Evleneceği Kıza ya da Kadına Bakması	133
Müslüman Bir Erkeğin Müslüman Olmayan Bir Kadınla Evlenmesi	136
Kadının Eşine Hizmet Etmesi.....	155
Kadının Eşi Üzerindeki Hakkı.....	158
Eşler Arasındaki Cinsi İlişkiler.....	163
Hulle Nikahı.....	173
İddet Esnasında Kadının Uyması Gereken Esaslar	177
Babasının Sağlığında Ölen Bir Oğulun Çocuklarının Miras Durumu....	184
Komünist Bir Çocuk Babasına Mirasçı Olabilir mi?.....	191
Haram Kılınmış Bid'at Talakının Hükmü.....	197
Sarhoşun Talakı	200
Kızgınlık Halinde Boşamak.....	207
Abdulmesih İsmi Koymak.....	216
Kadının Kocasının Maddi Durumuna Uygun Nafaka Hakkı	218
Peygamberimiz'in Hanımlarının Dörtten Fazla Olmasının Hikmetleri ..	229
Babasının İzni Olmadan Evli Kızına Annesinin Birşeyler Vermesi	235
Çocuklara Güzel İsim Koymak	237
Talaka Yemin Edilirse Vaki Olur mu?	240
Kadının Boşandığı Erkeklerle Karşı Karşıya Bulunması	242

Cinsi İlişkide Bulunmadan Önce Boşanan Kadının Durumu	244
Çocuğuna Karşı Merhametsiz de Olsa Anne Hakkı	246
Günah İşlemeye Zorlanmakta Mes'ul Olan Kim	250

10. BÖLÜM YEMİN VE ADAKLAR HAKKINDA

Adağı Yerine Getirmek.....	255
Yemin Keffareti	260
Akdedilmiş Yemin	262
Kabe Adına Yemin Lağvi Yemin midir?.....	265
Mübah Şeylele Adakta Bulunmak	268
Söz Vermek.....	270

11. BÖLÜM TOPLUMSAL İLİŞKİLER HAKKINDA

Devletin İşçi ve Memurun Ücretlerine Müdahalesi.....	273
Gerekirse İslam Hükümeti'nin Ev Kiralarını Belirleme Hakkı Vardır ..	283
İslam ve Ticaret.....	294
Bankadan Alınan Kârlar	303
Bankalarda Çalışmak	307
Şimdiki Banknotlarda (Kağıt Paralarda) Faiz Düşünülebilir mi?.....	311
İslam'ın Hükmetmediği Bir Toplumda Müslüman Ferdin Durumu	314
Cezalı Mahbusu Kurtarmak İçin Rüşvet.....	326
Yalan İmanın Sınıridir	329
Uygun Yalan	332
Nisan Bir Aldatmacası	342

12. BÖLÜM YİYECEKLER VE İÇECEKLER HAKKINDA

Yabancı Ülkelerden İthal Edilen Etler ve Kesilmiş Tavuklar	347
İçkinin Haramlığı Dinin Kesin Emirlerindendir	350
Bira İçmek.....	357
İçkide Faydalar Var mıdır, Varsa Nelerdir?	360

Kur'an., Hadis ve Şer'i Kaidelerin Işığında Sigaranın Hükmü	363
Aksırana Teşmit (Yerhemukellah) Demenin Hükmü ve Hikmeti	382

13. BÖLÜM TOPLUM SAĞLIĞI VE TIBB HAKKINDA

İslam'ın Toplum Sağlığına ve Tıbbı Verdiği Önem	393
Şarkı Dinlemek	405
Televizyon Seyretmek	412
Heykel Yapmak	415
Fotoğrafçılık	417
Din ve Hürriyet	419
Ölümü Temenni Etmek	427
Ölüye Ağlamak	429
Mason Localarına Kayıtlı Olmak	431
İslam Düşmanlarıyla Ortak İşte Çalışmak	437
Savaşta Öldürülme ve Günahların Keffareti	441
Müslümanın Bela ve Afet Halleri Karşısındaki Durumu	446
Yahudiler ve Mesih İsa (as)'nın Kanı	449
Büyük Günahlardan Tevbe Etmek	453
Maslahat Dolayısıyla Eskimiş Kabirlerin Caiz Oluşu	457
Tasavvufun İç Yüzü	463
Tasavvuf	468
İçindekiler	477

Toplumumuzda din gerek yönlendirme, gerekse insanlara tesiri bakımından önemini devam ettirmektedir. Din kelimesinin etkisinde onun yerine kullanılabilecek başka hiçbir kelime yoktur. O ne hayatta ikinci sıraya itilebilir ne de insan hayatından çıkarılabilir. Kısacası din; hayatın, çevresinde döndüğü asıl eksenidir. İnsanların kalplerindeki din tohumları henüz ölememiş, İslama duydukları bir parça saygı ve bağlılık onları olgunlaştırmakta ve kalplerini alevlendirmektedir. Sonra da İslamın güzelliğiyle süslenmekte ve kendilerini İslamla bezemektedirler. Allah'ın izniyle bunun semeresini görüyorlar. Hayatlarındaki lanetli prangaları kırıp hürriyete kavuşmaktalar.